

T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK AİLESİNDE KARAR MEKANİZMALARI
VE
KADININ ROLÜ

DOKTORA TEZİ
Latife ÇİMEN KABAKLI

136919

Enstitü Ana Bilim Dalı : SOSYOLOJİ

Enstitü Bilim Dalı : SOSYOLOJİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ali Rıza ABAY

Temmuz-2003

T.C. İZMİR EKİNGERİM KÜLTÜR
EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

136919

TÜRK AİLESİNDE KARAR MEKANİZMALARI
VE KADININ ROLÜ

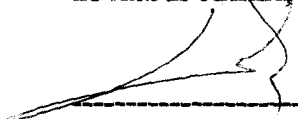
DOKTORA TEZİ

Latife ÇİMEN KABAKLI

Enstitü Ana bilim Dalı : SOSYOLOJİ

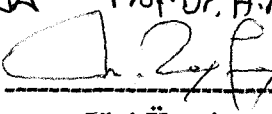
Enstitü Bilim Dalı : SOSYOLOJİ

Bu tez 02/07/2003 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyeokluğu ile kabul edilmiştir.

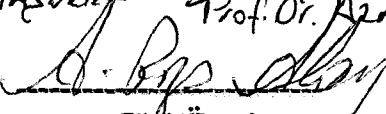

Jüri Başkanı
Prof. Dr. Korkut TÜNA

Jüri Üyesi
Prof. Dr. H. M. İsa TAŞOĞLU

Jüri Üyesi
Prof. Dr. Azmi ÖZCAN

Jüri Üyesi

Doç. Dr. M. Tayfun ANMAN

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Ayşe ARAY

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMAN TAYIN MERKEZİ

ÖNSÖZ

Bir kadın, bir eş, bir anne ve araştırmanın konusu olan ailenin bir ferdi olarak “Türk Ailesinde Karar Mekanizmaları ve Kadının Rolü” adlı bu çalışmayı gerçekleştirmiş olmaktan dolayı mutluyum.

Yaptığım bu çalışmada sosyal hayatımın, eğitimcilik hayatımın, aile hayatımda gördüklerim, bildiklerim ve en önemlisi yaşadıklarımın yani tecrübelerimden bazı bölümler bulunmaktadır. Bu gün; dün olduğu gibi ve gelecekte olacağı gibi kadın ve erkeğin oluşturacağı aile mefhumu önemini korumalıdır ve mutlaka korumalıdır. Aile engin denizlerde yol alan rotası mutluluk, huzur ve güven içinde, iyi ve kötü günleri paylaşarak gelecek nesilleri oluşturup istikbale taşıyan bir gemiye benzetilebilir. Bir geminin iki kaptanı olamayacağı gibi kaptansız bir gemi de düşünmek mümkün değildir. Tarihi gelişim sürecinde değerlendirdiğim Türk Ailesinde kadın ile erkeğin birbirlerine sevgi, saygı, sadakat gösterdiği ve hayatı her yönüyle paylaştığı dönemlerde daha mutlu ve huzurlu olduğunu, kadına hak ettiği değerin verilmediği dönemlerde ne ailenin, ne toplumun ne de devletin istenilen seviyede olmadığını tespit ettim.

Öyleyse devletin “güçlü devlet güçlü millet” için aile ile ilgili politikalar geliştirmesi ve onu özel korumaya alması, kadın ile erkeğin hem kendi huzur ve mutluluklarını yakalamak hem de istikbalin ruhen, bedenen ve sosyal yönden sağlıklı nesillerini yetiştirmek üzere taşıdıkları ağır sorumluluk duygusuyla birbirlerine değer vermeleri ve hayatın her anını paylaşarak yaşamayı başarmaları gerekmektedir.

Bu çalışmayı gerçekleştirirken her türlü desteğini gördüğüm danışmanım Doç. Dr. Ali Rıza Abay’a, ilmi ciddiyeti, kararlılığı ve bilginin milletin menfaatına kullanılması anlayışıyla beni araştırmaya yönlendiren ve teşvik eden Prof. Dr Zeki Aslantürk’e, ümitsizliğe düştüğümde cesaretlendiren Prof. Dr. Yümni Sezen’e, bölümüyle ilgili araştırmaların teşvik ve destekçisi Prof Dr Musa Taşdelen’e . değerli eleştirileriyle yol gösteren Prof. Dr. Veysel Uysal, Doç. Dr Cihangir Doğan, Doç Dr. Tayfun Amman, Doç Dr. Sait Doğan, Yrd. Doç. Dr Osman Sezgin ve Yrd. Doç. Dr. Fikri Okut’a teşekkürü bir borç bilirim.

Ellerini daima omuzlarımda hissettiğim “kızım Türk milletinin bir ferdi olarak yaşadığın müddetçe yükselmeye çalış” diyen babam Halil Kabaklı’nın vasiyetini yerine getirmeye çalışırken onu rahmetle anıyorum. Uzun süren bu çalışma süresince beni sonsuz bir sabır ve fedakarlıkla destekleyen “sevgiler paylaşılnca çoğalır, üzüntüler paylaşılnca azalır” prensibini düstur edinmiş bir aileye sahip olmanın bahtiyarlığı ile eşim Ethem Çimen’e ve sevgili yavrularım Şamil ile Şeyma’ya, desteklerini her an yanımda hissettiğim meslektaşlarıma, dostlarıma, öğrencilerime ve emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

İSTANBUL- 2003

Latife ÇİMEN KABAKLI

**LC. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	IV
TABLolar LİSTESİ.....	V
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XI
ÖZET.....	XV
SUMMARY.....	XVI
GİRİŞ.....	1
1. AİLE KURAMLARI ve TARİHİ SÜREÇTE TÜRK AİLESİ.....	23
1.1. Aile Sistemi Kuramları.....	23
1.1.1. Sembolik Etkileşimci Kuram.....	24
1.1.2. Yapısal Fonksiyonel Kuram.....	26
1.1.3. Kaynak Kuramı.....	27
1.2. Tarihi Gelişim Sürecinde Türk Ailesi.....	28
1.2.1. Eski Türklerde Aile Yapısı.....	28
1.2.2. Kadının Statüsü.....	32
1.2.3. Kadının Statüsünü Belirleyen Faktörler.....	37
1.2.3.1. Evlenme Şekli.....	37
1.2.3.2. Cinsiyete Göre Çocuk Sahipliği ve Çocuğun Değeri.....	37
1.2.3.3. Güzellik, Zenginlik, Asalet, Maharet (Beceriklilik).....	38
1.2.3.4. Çeyiz /Kalın.....	39
1.2.3.5. Kahramanlık.....	40
1.2.3.6. Misafirperverlik.....	41
1.2.3.7. Din.....	42
1.2.4. İşbölümü ve Roller.....	43
1.2.5. Kadının Kararlara Katılımı.....	46
1.3. Osmanlı Ailesi.....	48
1.3.1. Kadının Statüsü ve Statüyü Belirleyen Faktörler.....	59
1.3.1.1. Otorite Paylaşımı.....	60
1.3.1.2. Ekonomi.....	62
1.3.1.3. Din.....	64
1.3.2. İşbölümü ve Roller.....	67

1.3.2. İşbölümü ve Roller	67
1.3.3. Kadınların Kararlara Katılımı	69
1.4. Cumhuriyet Dönemi Türk Ailesi	73
1.4.1. Aile Yapısı.....	74
1.4.2. Kadının Statüsü.....	79
1.4.3. Kadının Statüsünü Belirleyen Faktörler	81
1.4.3.1. Evlenme Şekli.....	81
1.4.3.2. Evlenme Yaşı	85
1.4.3.3. Doğurganlık Oranı.....	87
1.4.3.4. Öğrenim Durumu	89
1.4.3.5. İstihdam	90
1.4.3.6. Otorite Paylaşımı	94
1.4.3.7. Toplumsal Karar Mekanizmalarında Kadının Durumu.....	96
1.4.4. İşbölümü ve Roller.....	100
1.4.4.1. Ev İçi Görevler	102
1.4.4.2. Çocuk Bakımı.....	106
1.4.4.3. Ev Dışı Görevler.....	107
2. AİLEDE KARAR VERMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	109
2.1. Ailede Karar Verme.....	109
2.2. Sosyal Süreçler ve Karar Verme.....	112
2.3. Ailede Karar Vermeyi Etkileyen Faktörler	114
2.3.1. Aile Yapısı	114
2.3.2. Yasal Düzenlemeler	118
2.3.3. Eğitim	120
2.3.4. Din.....	122
2.3.5. Gelenekler	126
2.3.6. Akrabalık, Arkadaşlık, Komşuluk, Hemşehrilik İlişkileri.....	129
2.3.7. Ekonomik Durum.....	131
2.3.8. Yaş.....	135
2.3.9. Medya	136

2.4. Türkiye’de Ailede Karar Verme İle İlgili Yapılmış Çalışmalar	140
3. UYGULAMALI ARAŞTIRMA TÜRKİYEDE KADININ STATÜSÜ VE AİLE İÇİ KARARLARA KATILMA DURUMU	145
3.1. Örneklem Grubunun Olgusal Durumu.....	145
3.1.1. Örneklem Grubunun Yaş Dağılımları	146
3.1.2. Örneklem Grubu ve Eşlerinin Doğum Yerleri	147
3.1.3. Örneklem Grubu ve Çevresinin Eğitim Düzeyleri.....	152
3.1.4. Örneklem Grubu Çevresinin Meslek/Ekonomik Durumu	155
3.1.5. Örneklem Grubunun ve Eşlerinin Dindarlık Durumu.....	160
3.1.6. Örneklem Grubu Eşlerinin Alışkanlıkları.....	162
3.2. Örneklem Grubunun Aile Hayatı ve Bununla İlgili Bilgileri.....	163
3.3. Aile İçi İlişkiler ve Sıklık Derecesi	168
3.4. Ailede Serbest Zaman Kurumu	174
3.5. Örneklem Grubunun Çocukla İlgili Durumları.....	175
3.6. Örneklem Grubunun Çalışma Durumları.....	177
3.7. Örneklem Grubunun ve İşbölümü ve Otorite Durumları.....	183
3.8. Örneklem Grubunun Aile İçi Sorunları ve Çözüm Yolları.....	187
3.9. Örneklem Grubunun Kararlara Katılma, Kararlara Katılmadığında Tepki Gösterme ve Sosyal Süreçlerle İlgili Durumu	191
3.10. Örneklem Grubunun Boşanma İle İlgili Görüşleri.....	197
3.11. Örneklem Grubunun Aile İçi İletişim Durumu.....	199
3.12. Determinasyon İlkeleri ve Aile İçinde Karşılıklı İlişkiler Sistemi ...	203
SONUÇ VE ÖNERİLER	266
KAYNAKLAR.....	286
EKLER.....	313
ÖZGEÇMİŞ	318

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
AY	: Aile Yazıları
AAK	: Aile Araştırma Kurumu
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
KSSGM	: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
HÜNEE	: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
SKDSTA	: Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi

TABLÖLAR

Tablo 1 : Araştırmaya katılanların kendilerinin ve eşlerinin yaş dağılımı	146
Tablo 2 : Araştırmaya katılanların kendilerinin ve eşlerinin doğum yerleri	148
Tablo 3 : Araştırmaya katılanların kendilerinin ve eşlerinin doğup bñyñdñkleri Yerler.....	149
Tablo 4 : Araştırmaya katılanların İstanbul'da bulunma yılları	150
Tablo 5 : Araştırmaya katılanların oturdukları semtler	151
Tablo 6: Araştırmaya katılanların kendilerinin, eşlerinin, annelerinin, babalarının, kayınvalidelerinin, kayınpederlerinin öğrenim durumu.....	153
Tablo 7 : Araştırmaya katılan kadınların kendilerinin, eşlerinin, annelerinin, babalarının, kayınvalidelerinin, kayınpederlerinin meslek dağılımları	155
Tablo 8: Araştırmaya katılanların kazanç ve malvarlığı durumları	157
Tablo 9: Araştırmaya katılanların kendilerinin ve eşlerinin dindarlık Durumları	161
Tablo 10: Araştırmaya katılanların kendilerine göre eşlerinin, alkollñ içki, kumar, sigara alışkanlıkları ve çapkınlık yapma durumları	162
Tablo 11: Araştırmaya katılanların evde birlikte yaşadıkları kişilerin Dağılımı.....	165
Tablo 12: Araştırmaya katılanların evlenme ile ilgili bilgileri	166
Tablo 13: Araştırmaya katılanların, anne, baba, kayınvalide, kayınpederleri ile görñřme sıklıkları ve bu kişilerin aile içi kararlara katılma durumları	170
Tablo 14: Araştırmaya katılanların, anne, baba, kayınvalide, kayınpederlerinin aile içi kararlara katılması konusundaki dñřñnceleri	173
Tablo 15: Araştırmaya katılanların bayram tatillerini değerlendirme şekilleri ..	174
Tablo 16: Araştırmaya katılanların, ocuk sahibi olma durumları, cinsiyet tercihleri ve çocukların aile içi kararlara katılma durumları	176

Tablo 17: Araştırmaya katılanların, çalışmanın evlilik üzerine etkisi hakkındaki görüşleri	178
Tablo 18: Araştırmaya katılanların, kadınların çalışma hayatındaki Yerleri.....	180
Tablo 19: Araştırmaya katılanların, İşbölümü, erkek otoritesi ve erkeğin görevi konusundaki düşünceleri.....	184
Tablo 20: Araştırmaya katılanların, eşleri ile yaşadıkları sorunlar, sorunlara çözüm yolları ve problemlerin çözümünde şiddete başvurma durumlarının dağılımı	188
Tablo 21: Araştırmaya katılanların, kendilerinin eşten izin alma, eşin kararına uyma, kadının ailedeki görevi ve oy verme kararına eşin müdahalesi konusundaki görüşleri.....	191
Tablo 22: Araştırmaya katılanların eşleri ile aralarında yaşadıkları, dayanışma-işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma-anlaşma konusundaki fikirlerinin dağılımı	192
Tablo 23: Araştırmaya katılanların kendi ailelerinde, aile içi kararların kimler tarafından verildiği	194
Tablo 24: Araştırmaya katılanların, evle ilgi kararlara katılmadıkları zaman gösterdikleri tepkiler	196
Tablo 25: Araştırmaya katılanların boşanma ile ilgili görüşleri.....	198
Tablo 26: Araştırmaya katılanların, aile içerisinde karar aldıkları yer ve zaman ile sohbet ettikleri yer ve zaman dağılımı	200
Tablo 27: Araştırmaya katılan kadınların kendilerinin ve eşlerinin öğrenim durumuna ve kendilerinin mesleğine göre evle ilgili kararlara katılmadığı zaman tepki gösterip göstermediği ki-kare sonuçları.....	203
Tablo 28: Araştırmaya katılan kadınların aile ile ilgili kararları daha çok kimin verdiği ve kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı arasındaki ilişkiyi gösteren Anova sonuçları.....	205
Tablo 29: “Kayınpederiniz ve kayınvalideniz sizinle yaşamıyorsa hangi sıklıkla görüşüyorsunuz?” sorusuna verilen cevapla, “kayınvalideniz hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?”	

ve “kayınpederiniz hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?” sorularına verilen cevaplar arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon analizi sonuçları.....	207
Tablo 30: “Anneniz ve babanız sizinle yaşamıyorsa hangi sıklıkla görüşüyorsunuz?” sorusuna verilen cevapla, “anneniz hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?” ve “babanız hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?” sorularına verilen cevaplar arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon analizi sonuçları	207
Tablo 31: Kadınların yaş dağılımları ve eşle yaşanan problemlerin çözümünde şiddete başvurma durumu arasındaki ilişkiyi gösteren Anova sonuçları.....	208
Tablo 32: Kadınların meslek dağılımları ve eşle yaşanan problemlerin çözümünde şiddete başvurma durumu arasındaki ilişkiyi gösteren Anova sonuçları.....	209
Tablo 33: Kadınların gelir düzeyleri ile evde maruz kaldıkları şiddet arasındaki ilişkiyi gösteren Anova sonuçları.....	210
Tablo 34: Eşlerin dindarlık durumları ile, şiddete maruziyet arasındaki ilişkiyi gösteren Anova sonuçları.....	211
Tablo 35: Eşlerin alkol alma, sigara kullanma, çapkınlık durumu ve kumar alışkanlığı ile şiddete maruziyet arasındaki ilişkiyi gösteren Korelasyon analizi sonuçları	212
Tablo 36: Evde erkek otoritesi olma durumu ile şiddete maruziyet arasındaki ilişkiyi gösteren t testi sonuçları	212
Tablo 37: Eşle dayanışma ve işbirliği, çatışma, rekabet, uyum ve anlaşma, eşin kararına mutlak uyma ile şiddete maruziyet arasındaki ilişkiyi gösteren Korelasyon Analizi sonuçları	213
Tablo 38: Kadınların, kendilerinin ve eşlerinin öğrenim durumuna göre, evde erkek otoritesinin olup olmadığı ki-kare sonuçları	214
Tablo 39: Kadının eşiyle aralarında yaşadığı çatışma, rekabet, uyuşma ve anlaşma ile meslekleri arasındaki ilişkiyi gösteren Anova sonuçları	218

Tablo 40: Evde erkek otoritesi olma durumu ile eşle çatışma yaşama arasındaki ilişkiyi gösteren Anova sonuçları.....	219
Tablo 41: Kayınvalide ve kayınpederiniz görüşme sıklığı, anne ve babayla görüşme sıklığı ile eşle arada yaşanan, dayanışma, çatışma, rekabet, uyum ve anlaşma arasındaki ilişkiyi gösteren Korelasyon Analizi sonuçları.....	219
Tablo 42: Kadının öğrenim durumu, mesleği, eşin mesleği ve ailenin aylık geliri ile üzerine mal kaydı bulunma arasındaki ilişkiyi gösteren ki-kare sonuçları.....	221
Tablo 43: Kayınvalide ve kayınpederinizle hangi sıklığı, kayınvalideniz hayatta ise aile ile ilgili kararlara katılma sıklığı, kayınpeder hayatta ise aile ile ilgili kararlara katılma sıklığı ile kadının üzerine mal kaydı bulunma arasındaki ilişkiyi gösteren ki-kare sonuçları	224
Tablo 44: Seçim zamanı eşin oy verme kararına müdahalesi ile kadınların doğup büyüdüğü yer arasındaki ilişkiyi gösteren Ki-kare sonuçları ...	227
Tablo 45: Seçimlerde oy verme kararına eşin müdahale etme durumu, ailede gayrimenkul alım-satımında kimin karar verdiği ve ailede araba alım-satımında kimin karar verdiği ile kadının eğitim durumu arasındaki ilişkiyi gösteren Ki-kare sonuçları.....	228
Tablo 46: Seçimlerde oy verme kararına eşin müdahale etme durumu ailede gayrimenkul alım-satımında kimin karar verdiği, ailede alışverişi kimin yaptığı ile eşin öğrenim durumu arasındaki ilişkiyi gösteren Ki-kare sonuçları	230
Tablo 47: Kadınların meslekleri ile ailede gayrimenkul alım satımı, araba alım-satımı ve günlük alışveriş kararlarına katılma durumu arasındaki ilişkiyi gösteren Ki-kare sonuçları.....	232
Tablo 48: Ailede çocuklarla ilgili kararlara katılma ve günlük alışverişi kimin yaptığı ile kadının mesleği arasındaki ilişkiyi gösteren Ki-kare sonuçları	234
Tablo 49: Ailede gayrimenkul alım-satımına, araba alım-satımına, ailede tasarruf yapılması, tatil-eğlence ve beyaz eşya alımı kararlarına katılım ile kadının evleneme şekli arasındaki ilişkiyi gösteren	

Ki-kare sonuçları	236
Tablo 50: Gayrimenkul alım-satımına katılım ve günlük alışverişi kimin yaptığı ile kadının eşi ile arasındaki akrabalık durumu arasındaki ilişkiyi gösteren Ki-kare sonuçları	239
Tablo 51: Ailenin gelir düzeyi ile aile ile ilgili konularda ve tatil konusunda karar verme arasındaki ilişkiyi gösteren Ki-kare sonuçları	241
Tablo 52: Kendisinin gelir düzeyi ile aile ile ilgili konularda ve tatil eğlence konusunda karar verme arasındaki ilişkiyi gösteren Ki-kare sonuçları	243
Tablo 53: Aile ile ilgili konularda, gayrimenkul alım-satımında, araba alım-satımında ve alışveriş yapımında karara katılma ile kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı arasındaki ilişkiyi gösteren Anova sonuçları.....	245
Tablo 54: Seçimlerde oy kullanmaya eşin müdahalesi ile kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı arasındaki ilişkiyi gösteren t testi sonuçları.....	246
Tablo 55: Çocukla ilgili konularda karar ve beyaz eşya alımında karar ile anne ve babayla görüşme sıklığı arasındaki ilişkiyi gösteren Anova sonuçları.....	247
Tablo 56: Çocukla ilgili, beyaz eşya alımı ve çocukların eğitiminde karar ile eşlerin dindarlık durumları arasındaki ilişkiyi gösteren Anova sonuçları.....	248
Tablo 57: Aile ile ilgili, çocukla ilgili, gayrimenkul alım-satımında, araba alım-satımında, tasarruf yapmada, tatil-eğlencede, beyaz eşya alımında ve giyim alımında karara katılma ile kadınların şiddetle karşılaşma sıklıkları arasındaki ilişkiyi gösteren Anova sonuçları	249
Tablo 58: Eşle yaşanan problem durumunda ayrılmayı düşünme ile kadının kendisinin ve eşinin doğum yeri, kadının kendisinin öğrenim durumu ve mesleği arasındaki ilişkiyi gösteren Ki-kare sonuçları	251
Tablo 59: Eşle yaşanan problem durumunda ayrılmayı düşünme ile	

evlenme şekli ve kadının kendisinin ve eşinin dindarlık durumu arasındaki ilişkiyi gösteren Ki-kare sonuçları..... 254

Tablo 60:Eşle yaşanan problem durumunda ayrılmayı düşünme ile kadının eşiyle arasında yaşadığı, geçimsizlik, münakaşa, dayanışma-işbirliği, çatışma, rekabet ve uyum-anlaşma arasındaki ilişkiyi gösteren Ki-kare sonuçları 257

Tablo 61:Evde sorumluluk paylaşımı konusundaki düşünce ile Seçimlerde oy kararına eşin müdahalesi, ailede karar verme, gayri menkul alım satımı ve araba alım satımında karara katılma arasındaki ilişkiyi gösteren Ki-kare sonuçları 263

ŞEKİLLER

- Şekil 1:** Araştırmaya katılanların kendilerinin ve eşlerinin yaş dağılımı..... 147
- Şekil 2:** Araştırmaya katılanların kendilerinin ve eşlerinin doğum yerleri.....148
- Şekil 3:** Araştırmaya katılanların kendilerinin ve eşlerinin doğup büyüdüğü yer 150
- Şekil 4:** Araştırmaya katılanların İstanbul'da bulunma yılları..... 151
- Şekil 5:** Araştırmaya katılanların oturdukları semtler..... 152
- Şekil 6:** Araştırmaya katılanların kendilerinin, eşlerinin, annelerinin, babalarının, kayınvalidelerinin, kayınpederlerinin öğrenim durumu 154
- Şekil 7:** Araştırmaya katılan kadınların kendilerinin, eşlerinin, annelerinin, babalarının, kayınvalidelerinin, kayınpederlerinin meslek dağılımları . 156
- Şekil 8:** Araştırmaya katılanların ailelerinin ve kendilerinin aylık geliri 158
- Şekil 9:** Araştırmaya katılanların mal varlığı, mal varlığının kaynağı ve mal varlığı kaydı..... 159
- Şekil 10:** Araştırmaya katılanların kendilerinin ve eşlerinin dindarlık Durumları 161
- Şekil 11:** Araştırmaya katılanların kendilerine göre eşlerinin, alkollü içki, kumar, sigara alışkanlıkları ve çapkınlık yapma durumları 163
- Şekil 12:** Araştırmaya katılanların evde birlikte yaşadıkları kişilerin dağılımı .. 165
- Şekil 13:** Araştırmaya katılanların, anne, baba, kayınvalide, kayınpederleri ile görüşme sıklıkları 171
- Şekil 14:** Araştırmaya katılanların, anne/baba, kayınvalide /kayınpederlerinin kararlara katılımı 172
- Şekil 15:** Araştırmaya katılanların, anne, baba, kayınvalide, kayınpederlerinin aile içi kararlara katılması konusundaki düşünceleri 173
- Şekil 16:** Araştırmaya katılanların bayram tatillerini değerlendirme durumları . 175
- Şekil 17:** Araştırmaya katılanların, çocuk sahibi olma durumları, cinsiyet tercihleri ve çocukların aile içi kararlara katılma durumları 177
- Şekil 18:** Araştırmaya katılanların, çalışmanın evlilik üzerine etkisi hakkında görüşleri..... 179
- Şekil 19:** Araştırmaya katılanların, kadınların çalışma hayatındaki yeri konusundaki görüşleri 182

Şekil 20: Araştırmaya katılan kadınların çalışmasına kimin karar vereceği, eşi çalışmasına izin vermezse tavrı, çalışan kadınların kendilerine ait kararlarda daha cesur olduğu, kadınların toplumda saygınlık durumları ve kazançlarını nasıl değerlendirdikleri.....	182
Şekil 21: Araştırmaya katılanların, evde sorumluluk paylaşımı konusundaki Görüşleri.....	186
Şekil 22: Araştırmaya katılanların, yeni medeni kanunun getirdikleri, evde erkek otoritesi ve erkeğin görevi konusundaki düşünceleri	186
Şekil 23: Araştırmaya katılanların, eşleri ile yaşadıkları sorunlar, sorunlara çözüm yolları ve problemlerin çözümünde şiddete başvurma durumlarının dağılımı.....	190
Şekil 24: Araştırmaya katılanların eşleri ile aralarında yaşadıkları, dayanışma-işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma-anlaşma konusundaki fikirlerinin dağılımı	193
Şekil 25: Araştırmaya katılanların kendi ailelerinde, aile içi kararların kimler tarafından verildiği	195
Şekil 26: Araştırmaya katılanların, evle ilgili kararlara katılmadıkları zaman gösterdikleri tepkiler.....	197
Şekil 27: Araştırmaya katılanların boşanma ile ilgili görüşleri	199
Şekil 28: Araştırmaya katılanların, aile içerisinde karar aldıkları yer ve zaman dağılımı	201
Şekil 29: Araştırmaya katılanların, aile içerisinde sohbet ettikleri yer ve zaman dağılımı	202
Şekil 30: Araştırmaya katılan kadınların kendilerinin ve eşlerinin öğrenim durumuna ve kendilerinin mesleğine göre evle ilgili kararlara katılmadığı zaman tepki gösterip göstermediği	204
Şekil 31: Kadınların, kendilerinin ve eşlerinin öğrenim durumuna ve mesleklerine göre, evde erkek otoritesinin olup olmadığı	215
Şekil 32: Kadının öğrenim durumu, mesleği, eşin mesleği ve ailenin aylık geliri ile üzerine mal kaydı bulunma arasındaki ilişki	222
Şekil 33: Kayınvalide/ kayınpeder hayatta ise görüşme sıklığı, kayınvalide/ kayınpederin aile ile ilgili kararlara katılma	

sıklığı ile kadının üzerine mal kaydı bulunma arasındaki ilişki.....	225
Şekil 34: Seçimlerde oy verme kararına eşin müdahale etme durumu, ailede gayrimenkul alım-satımında kimin karar verdiği ve ailede araba alım-satımında kimin karar verdiği ile kadının eğitim durumu arasındaki ilişki.....	229
Şekil 35: Seçimlerde oy verme kararına eşin müdahale etme durumu, ailede gayrimenkul alım-satımında kimin karar verdiği, ailede alışverişi kimin yaptığı ile eşin öğrenim durumu arasındaki ilişki.....	231
Şekil 36: Kadınların meslekleri ile ailede gayrimenkul alım satımı, araba alım satımı ve günlük alışveriş kararlarına katılma durumu arasındaki ilişki.....	233
Şekil 37: Ailede çocuklarla ilgili kararlara katılma ve günlük alışverişi kimin yaptığı ile kadının mesleği arasındaki ilişki	235
Şekil 38: Ailede gayrimenkul alım-satımına, araba alım-satımına, ailede tasarruf yapılması, tatil-eğlence ve beyaz eşya alımı kararlarına katılım ile kadının evlenme şekli arasındaki ilişki.....	237
Şekil 39: Gayrimenkul alım-satımına katılım ve günlük alışverişi kimin yaptığı ile kadının eşi ile arasındaki akrabalık durumu arasındaki ilişki	240
Şekil 40: Ailenin gelir düzeyi ile aile ile ilgili konularda ve tatil eğlence konusunda karar verme arasındaki ilişki	242
Şekil 41: Kendisinin gelir düzeyi ile aile ile ilgili konularda ve tatil eğlence konusunda karar verme arasındaki ilişki	244
Şekil 42: Eşle yaşanan problem durumunda ayrılmayı düşünme ile kadının kendisinin ve eşinin doğum yeri, kadının kendisinin öğrenim durumu ve mesleği arasındaki ilişki	253
Şekil 43: Eşle yaşanan problem durumunda ayrılmayı düşünme ile evlenme şekli ve kadının kendisinin ve eşinin dindarlık durumu arasındaki ilişki.....	255
Şekil 44: Eşle yaşanan problem durumunda ayrılmayı düşünme ile kadının eşiyle arasında yaşadığı, geçimsizlik, münakaşa, dayanışma-işbirliği, çatışma, rekabet ve uyum-anlaşma arasındaki ilişki	259

Şekil 45: Evde sorumluluk paylaşımı konusundaki düşünce ile seçimlerde
oy verme kararına eşin müdahalesi, ailede karar verme, gayrimenkul
alım satımı kadının kendisinin ve eşinin dindarlık durumu arasındaki
ilişki 264

ÖZET

“Türk Ailesinde Karar Mekanizmaları ve Kadının Rolü” adlı çalışmamız Türk ailesinin geçmişten bu güne kadar geçirdiği süreçte kadının statüsü, rolü ve aile içi ve/veya toplumda kararlara katılma etkinliğini tespit etmektedir.

Bu amaçla Türk ailesi üç dönem içinde incelenmiştir. Eski Türklerde, Osmanlı ailesinde ve Cumhuriyet döneminde (modern Türk) aile yapısı, kadının aile içinde ve/veya toplumda statüsü, statüsünü belirleyen faktörler, iş bölümü, roller ve kadının kararlarda etkinliği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Eski Türk ailesinde kadınların statülerinin oldukça yüksek olduğu iş bölümü ve rollerin kesin hatlarla belirginleşmediği, kadının gerek ev içinde gerekse sosyal, siyasi ve ekonomik hayatta kararlara etkili bir şekilde katıldığı görülmüştür. Osmanlı Ailesi hem İslam dini hem de Türk geleneklerinin etkisi ile kadın-erkek ayırımının belirgin bir şekilde görüldüğü aile özelliği taşımaktadır. Buna bağlı olarak kadının ve erkeğin iş bölümü ve rolleri farklılaşmış doğal olarak karar alanları da ev içi ve ev dışı olarak ayrılmıştır. Cumhuriyet dönemi Türk ailesinde kadının aile içi ve toplumda statüsü, statü belirleyicileri ve kararlara katılımını etkileyen yasal, kültürel, sosyal, ekonomik ve dini faktörler değerlendirilmiştir. Türk aile yapısı ve bu yapı içerisinde kadının statüsü ve rollerine bağlı olarak ailede kararlara katılımını belirlemeyi amaçlayan çalışmamız hem kaynak tarama hem de ocak 2002-haziran 2002 tarihleri arasında İstanbul’un Ümraniye, Üsküdar, Kadıköy semtlerinde evli ve halen eşi ile birlikte yaşayan kadınlarla anket uygulayarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, kadınların öğrenim durumları %35.7’si üniversite veya yüksekokul mezunudur. Kadınların %46’sı ev hanımı %49.5’i çalışmaktadır. Kadınların %43.3’ü tanışıp anlaşarak evlenmişlerdir. %98.5’inin ilk evliliğidir. %20.2’si 6-10 yıllık evlidir. Kadınların %37.3’ünün aylık geliri beş yüz milyon ile bir milyar arasında değişmektedir. Ailelerin %23’nün ev ve arabası vardır. %40.3’ünün mal varlığının kaydı eşinin üzerindedir. Ailelerin % 94.4’ü çekirdek ailedir. Ailelerin %73.5’ünde çocuk sayısı 1-2 tanedir. Kadınların eğitim durumları, gelirleri arttıkça, iş hayatında yerlerini aldıkça ev içinde ve toplumda statüleri yükselmekte, geleneksel aile yapısında erkek tarafından alınan kararların eşlerle beraber verilme oranları artmaktadır. Ancak yine de gayrı menkul araba alım satımı, tatil ve tasarruf konularında erkeğin tek başına karar verme oranı yükselirken eşlerin birlikte karar verme oranları düşmektedir.

SUMMARY

DECISION MAKING MECHANISMS IN TURKISH FAMILY AND THE ROLE OF THE WIFE

Keywords: Family, Wife, Status, Role, Labor Division, Decision Making and Factors Affecting Decision Making

In thesis, named as “Decision Making Mechanisms in Turkish Family and The Role of Wife”, we aimed at finding out the woman’s status, role and involvement in the decision making process within the family and / or society looking at the period Turkish family structure has gone under from past to the present time.

For this purpose, the Turkish Family has been handled in three periods. The family structure in the Ancient Turks, Ottomans and the Turkish Republic, woman’s status within the family and / or society, factors determining this status, labor division, roles and the woman’s affectiveness in the decision making have all been attempted to be found out. It has been seen that in the ancient Turkish family the woman’s status had been quite high, the labor division and roles had not been strictly determined and the women had effectively participated in making not only in the family but also in social, political and economical life in Ottoman Family. However, by the effect of Islam and Turkish traditions, a clear sex discrimination has been found. As a result of this the labor division and the roles of the man and woman have been differentiated and naturally decision making have also been separated as in and outside the home. Finally, in the Republican Turkish family women’s status in family and society, status determiners and constitutional, cultural, social, economical and religious factors affecting their participation in decision making.

This study, trying to find out the Turkish family structure and the woman’s participation in the decision in the family depending on their roles and status in this structure, has been carried out by a literary review and a questionnaire applied on the married women living in İstanbul with their husbands between Jan and June 2002. According to the research findings, when looked at the women’s literacy status % 35.7 of them are either university or college graduate. %46 of them are housewives and %51.8 of them are working. % 43.3 of them got married after they had friendships with their husbands. % 98.5 of them have their first marriage. % 20.2 of them have been married for 6 to 10 years. The monthly income of %37.3 of women differ between 500.000.000 and 1.000.000.000 Turkish Liras. The properties of %40.3 of women are legally possessed by their husband. %94.4 of the families are core family. %73.5 of families have 1 or 2 children. As soon as the literacy status and incomes of women increase and they take part in business life, their status in the society increase and they take part in business life, their status in the society increase and ratio of making decision by two people husband and wife increase in the traditional families. However, while the ratio of making decision by the man alone buying and selling real estate, car and deciding, on holidays and investments is increasing, the ratio of spouses making the decision together is decreasing.

GİRİŞ

“Türkler ülkelere, kadınları da onlara hükmeder. Çok kadınlık yoktur. Herhalde bu işi denemiş, dert ve masrafa neden olduğunu anlayıp vazgeçmişler ”.

Salomon Schweigger
(16. Yüzyıl Seyyahlarından)

Araştırmanın Konusu

Aile toplumun küçülmüş bir şeklidir. Bütün toplumların en küçük sosyal birimi ailedir. Aile temel ve tabii sosyal kurum olarak varlığını devam ettirmiştir, ettirmektedir. Ailenin mutlu ve huzurlu olması bu açıdan toplumun mutlu ve huzurlu olmasıyla eş anlamlı kabul edilmektedir

“Aile birtakım sosyolojik ve hukuki kayıtların toplamından meydana gelmiş bir sosyal müessese olmanın yanında” [Fındıkoğlu, 1971: 192] “ onun hem dini hem de ahlaki bir karakteri mevcuttur. Hemen bütün insan cemiyetlerinde evliliğin dini bir tören sonucunda gerçekleşmesi bu müessesenin göze çarpan en önemli özelliğidir”. [Cebeci, 1993: 78] Bütün toplumlarda aile fert için hayat merkezidir. Samimiyet, psikolojik ve sürekli ilişkiler aile kurumunun temel özellikleridir. Üyeleri arasındaki farklı rollerin organizasyonu aile sistemini meydana getirir. Bu nedenle aile, üyeleri arasındaki ilişkilerden ve ilişkilerin yapılaşmasından doğan kurum olarak tanımlanabilir. Diğer bir tanımla, “aile cinsler arası ilişkileri ve insan soyunun çoğalmasını kurallara bağlayan, istikrara kavuşturan ve standartlaştıran davranışlar sistemidir” [Fındıkoğlu, 1958: 97-116].

Bir toplumda en güçlü kurumlardan biri ailedir “Aile öyle bir müessesedir ki, nüfusu yeniler, kültürü ve sosyal mirası nakleder ve en mühimi insanı sosyalleştirir” [Erkal, 1984: 96-97]. Yapılan çalışmalarda aile hayatı içinde yaşamayan fertlerde insani davranışların gelişmediği tespit edilmiştir. Aile sosyal grup ile aile üyeleri arasındaki ilişkileri içeren ve aynı zamanda adetleri, örfleri, görenekleri ve gelenekleri kültür unsurlarını içinde taşıyan bir birimdir. Aile yapısı hem geleneklere bağlı hem de dünyadaki değişmelere uyum gösteren özellikler

taşımaktadır. Bu yönüyle aile bir açıdan muhafazakar diğer bir açıdan da yenilikçidir. Scheider'in dediği gibi "aile hem en kolay, hem de en güç değişen ve zedelenen bir kurumdur. Büyük fırtınalara karşı koyar fakat psikolojik, sosyal ve ekonomik değişimlerden de kolayca etkilenir" [Atalay, 1983, 125; Schneider, 1969: 479'e atfen]. Bütün bunlara rağmen aile kriz geçirerek, değişen şartlara uyarak ve kendini yenileyerek varlığını ve önemini devam ettirmektedir

Toplumsal değişmeye paralel olarak ailenin yapı ve fonksiyonları değişmektedir. Evrensel ve statik bir aile yapısından söz etmek imkansızdır. Zaman sürecinde, aile yapısında, görevlerinde ve üyelerinin sayısında değişimler olmuştur. Hatta aynı ülkenin kırsal ve şehir kesimlerinde bile aile yapıları arasında büyük farklar vardır. Gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş toplumlarda da aile yapıları değişiklikler göstermektedir.

Göçebelikten toprağa yerleşme, zirai ekonomideki değişiklikler, sanayileşme ve şehirleşme gibi değişiklikler aile kurumunun değişimini etkilemiştir. Bu değişiklikler içinde aileleri en çok etkileyen 19. Yüzyıldaki "Sanayi İnkılabı" olmuştur. Nüfusun şehirlere akması, köy cemaatlerinin çözülmesi, ferdiyetçi hayat görüşüne göre bir sosyal yapının oluşması, insanların çabuk değer yaratıcı faaliyetler alanına atılma mecburiyetleri, kadınların aile yuvası dışındaki hayata girmeleri, modern aile tipinin gelişmesinde rol oynamıştır. Toplumlar geliştikçe ve özellikle sanayi devriminden sonra, aile birçok görevini bürokratik örgütlere devretmiştir. Böylece geleneksel aileden çekirdek aileye geçişle birlikte ailenin üye sayısında azalma, fonksiyonlarında ve yapısında değişme olmuştur. Eskiye nazaran yeni ailede ortaya çıkan değişimleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Aile üyeleri arasındaki kontrol sistemlerinin azalması veya ortadan kalkması.
- Anomi ve sosyal sapmaların çoğalması. İntihar olaylarının artması.
- Daha önce aile tarafından üstlenilen fonksiyonların azalması, kalkması veya başka kurumlara dağıtılması.
- Ailenin bir üretim birliği olmaktan çıkması, bir tüketim birliği haline dönüşmesi.
- Ailenin bir değerler ve hisler sistemi olarak yeniden artan önemi.

- Çocuğun sosyalleştirilmesi bakımından yeniden artan önemi.
- Kadının statüsünün erkeğin statüsü ile eşitlik doğrultusunda değişimi.
- Küçük aile içinde doğum oranı ve eğiliminin azalması.
- Boşanma oranının artması (Erkal, 1991a: 60-61], [Wossner, 185-186].

Modernizmin ortaya çıkardığı bu değişmelerin hepsini olumsuz saymak mümkün değildir. Ancak sanayi toplumlarında oluşan bu yeni toplumsal yapıda ferdileşme ve yabancılaşma olgularının en fazla aileyi etkilemiştir. Bu nedenle aileyi güçlendirme ve yeniden aileyi kurma çabaları bir devlet politikası haline gelmiştir.

Modern endüstri toplumlarında aile yapısını koruyabilmekte, varlığı devam ettirebilmekte ve hatta toplum içinde dengeleyici bir rol oynamaktadır. Son dönemlerde aile içinde babanın fonksiyonlarında görülen değişmelere rağmen annenin fonksiyonları aynen kalmış, aile içinde otoritenin paylaşılması, iş bölümü ve karar verme gibi konularda ve aile dışında ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarda biraz daha güçlenmiştir .

Çağdaş toplumlardaki bireyciliğe, belirsizliğe ve bütün dejenerasyona rağmen, üyelerine, psikolojik destek ve güven veren, toplumun devamını sağlayan, çocukların sosyalleşmesini dolayısıyla nesillere kültür naklini gerçekleştiren özellikleri sebebiyle “sağlam aile, sağlam toplum” formülü ile çağımızın karmaşık toplumlarında gittikçe önemini daha da arttırmaktadır. Kadın aile dışında çalışmaya başlamasıyla iş hayatının da birtakım sorumluluklarını ve zorluklarını yüklenmiş yeni yeni sosyal statüler ve roller kazanmıştır. Bu arada aile içinde daha fazla söz sahibi olmaya başlamıştır. Çalışma hayatında elde ettiği statü ve roller ile aile içindeki statü ve rolleri arasında zaman zaman çatışmalar yaşamaya başlamıştır.

Kişiler arasında en yakın ve en yoğun ilişkiler ağı olan ailenin diğer disiplinler arasında çok özel bir konumu bulunmaktadır. Türkiyenin değişme sürecinde gelişmekte olan ülkelere sunulan kalkınma veya gelişme modelleriyle beraber ekonomik boyuta öncelik verilmektedir. Bu yaklaşıma paralel olarak da ülkemizde aile bütün fonksiyonlarına rağmen ekonomik alanın arkasına itilmiş sosyo-kültürel

boyutu ihmal edilmiştir. Toplumu anlamada problemlerin teşhis ve çözümünde sayılarla ve paralarla ifade edilebilen gerçekliğin maddi boyutu sanki anahtar kelime olmuş ve bu anlayış aile yapısını da derinden etkilemiştir. Güçlü ve sağlıklı olmak isteyen her toplum gibi Türk toplumu da varoluş şartlarını yeniden ortaya koymak, geliştirmek ve korumak zorundadır. Arsal'a göre "ailesiz bir camia ahlaki fesad ve ruhi tefessüh (çürüme, bozulma) laboratuvarı haline gelebileceği, milletlerin imhasından sonra onların enkazı üzerine yaratabileceği tasavvur olunan biyolojik ve sosyolojik temellerden mahrum, milliyetsiz bir beşeriyetin de ruhsuz bir sürüden başka bir şey" olmayacağıdır [Arsal, 1979: 119]. Araştırmamızda ailenin sosyo-kültürel boyutu özellikle aile üyeleri arasındaki ilişkiler, kadının statü ve rolleri, işbölümü ve buna bağlı olarak kadının kararlara katılımı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Araştırmamızın konusu gereği Türk aile yapısı ve özelliklerini tespit etmek ve günümüz ailesinde karar almayı etkileyen faktörleri ve buna bağlı olarak kadının durumunu açıklamak öncelikli amacımızdır. Le Play'e göre "bir toplumun yapısını tanımak aile tipini bilmekle mümkündür" [Zimmerman, 1964: 273]. Benzer şekilde Kafesoğlu'da "Toplulukların hukuki, iktisadi ve siyasi durumlarını anlamak için ilk incelenecek yapının aile olduğunda ilim adamları fikir birliği halindedirler" [Kafesoğlu, 1970: 109] demektedir. O halde öncelikle tarihi gelişim sürecinde Türk aile yapısını ortaya koymamız gereklidir.

Genel olarak ailenin yaşadığı gelişmelere paralel olarak Türk ailesi de etkilenmiş ancak Türklerde aile anlayışı ve yapısı da çok yönlü (coğrafya, din kültür ve medeniyet) değişmelerine rağmen genel yapısını ve özünü koruyabilmiştir.. Ögel de "Türk ailesinin tarihi gelişimi ve özelliklerini sadece folklorda değil Türk tarihinin akışı içinde aramak gerekir"[Ögel, 1988: 408]. Bu yaklaşımla Türk aile yapısını tarihi süreç içerisinde değerlendirdiğimizde geleneklerin, dinin ve hukukun şekillendirdiği kutsal ve toplumun esasını teşkil eden bir yapı ile karşılaşırız.

Ögel [1982: 37-389] Türk aile yapısının özelliklerini açıklarken devleti meydana getiren faktörün aile olduğuna işaret etmektedir. Türk destan ve efsanelerinde düşman tarafından yok edilen Türklerin geride kalan çocukları yeni aileler meydana getirmişler ve bu yeni ailelerin çoğalmasıyla yeni devletler kurmuşlardır. Erkal'a göre de "Türklerin Anayurttan dünyanın birçok yerine dağılmalarına rağmen varlıklarını korumaları aile yapısının sağlamlığından kaynaklanmaktadır"[Erkal, 1991: 54]. Tarih Türk devletlerinin bugüne kadar varlığını devam ettirmesinin temelinde sağlam aile yapısının bulunduğunu göstermektedir. Buna karşılık eğer bir toplum yok edilmek isteniyorsa önce ailenin ortadan kaldırılması görüşü bu gün bile geçerliğini korumaktadır.

Türk ailesi geleneklerinden kaynaklanan özellikleri bazı değişikliklerle günümüze kadar taşımış, din ve hukuk kuralları ile modern aile yapısını oluşturmuştur. Aile denildiği zaman ilk akla gelen kadın ve/veya annedir. Aile yapısının işleyişinin ve değişmelerinin muhatabı odur. " bir içtimai zümrenin aile hayatı hakkında esaslı bir fikir sahibi olabilmek için önce o zümredeki kadınlığın durumuna göz atmak gerekmektedir" [Cebeci, 1993: 84]. Bütün bunlar araştırmamızda Türk ailesi ve toplumu için önemli olan kadının kararlara katılmadaki durumunun ortaya çıkarılmasının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Tarihi gelişim sürecinde Türk aile yapısını Eski Türklerde, Osmanlı'da ve günümüz modern Türk ailesi olarak kısaca özetlersek; Türklerde evlenmek ev bark sahibi olmak çok önemlidir. "Bark" ifadesinin Orhun kitabelerinde mabed manasında kullanıldığı bu nedenle ailenin kutsal özellikler taşıdığı kabullenilmiştir. Aile bütün kültürel ve sosyal değerleri bünyesinde toplar. Tarih boyunca bütün Türk zümrelerinde aileye ve kadına büyük bir önem verildiğini, diğer milletlere nazaran kadının aile içinde daha şerefli bir mevkie sahip olduğunu biliyoruz. Kadın Türk ailesinin önemli bir üyesidir. Eşler arasında karşılıklı saygı ve anlayış söz konusudur. Çocuk aile ve toplum için çok değerlidir.

Türkdoğan [2002: 601] Kök Türklerde aileye Bişük/Böşük denildiğini Kaşgarlı Mahmud'un da bu kavramı beşik şeklinde açıkladığını söylemektedir. "Aile içinde

çocuğun sallandığı beşik kavramıyla karşılanmaktadır. Bu ailenin ana-babadan ve çocuklardan oluşan bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Zaten çocuk sahibi olmak Türk ailesinde evliliğin en önemli sebeplerindendir. Türk ailesinde evin reisi erkek (koca) olmakla beraber kadın hiçbir zaman arka plana itilmiş değildir. Mitolojide, efsanelerde, masallarda, halk hikayelerinde kadın eşinin yanındadır. Savaşlara beaber katılır, kahramandır, kılıç sallar hatta eşinin hayatı tehlikeye girdiği zaman onu kurtarır. Yöneticilik yapar, geçici ve/veya devamlı olarak kocasının olmadığı durumlarda onun görev ve fonksiyonlarını üstlenir. Türk masallarında boşanmaya ve ayrılmaya ait ifadelerin olmaması dikkat çekicidir.

Osmanlılarda aileye İslam dini etkisiyle “harem”, mahrem ve mahremiyet kavramlarıyla kutsallık izafe edilmiştir. Jhonstone harem hakkında yanlış ifadelere karşı şunları söylemektedir.” Harem Türk evinden başka bir şey değildir. Ev bazı Avrupalılar da olduğu gibi, Türklerin gözünde de temiz ve kutsal bir müessese” olarak değerlidir [Jhonstone1996: 9]. Osmanlı ailesinde kadının daha çok ev içi görevleri erkeğin de ev dışı görevlerden sorumlu olduğu bilinmektedir. Kadın evin yönetiminden, çocukların eğitiminden sorumludur bununla beraber ekonomik hayatın dışında olduğu da söylenemez. Ziya Gökalp’ göre” kadının yetki alanının ev içi olarak sınırlanmasının sebebi eski Türk geleneklerinin değişmesi veya İslam Dini değildir. Arap, Bizans ve İranın pedarşahi ailesinden geçen olumsuz etkilerdir” [Gökalp, 1974: 295]. Türklerin göçebe hayatatan yerleşik düzene geçmeleri de bir faktör olarak kabul edilmektedir. Osmanlı modernleşmesi ve ıslahat hareketlerinin etkisiyle ailenin, aile anlayışının, aile üyelerine statülerinin, aile içi geleneklerin, yakın akraba ilişkilerinin, aile iç eğitim, aile içi karar verme ve erkeğin otoritesinin tartışılmaya ve değişmeye başlamıştır.

Modernleşme çabalarına ve değişim süreçlerine rağmen Türk toplumunun tarihi, geleneksel ve dini değerlerini en çok ve en iyi koruyan kurumlardan birisi ailedir. Türk ailesinin sağlamlığını ve devamlılığını koruyan faktörler arasında ”aile üyelerinin statüleri, aile içi gelenekler, yakın akraba ilişkileri, aile içi eğitim anlayışı, kararların birlikte verilmesi sayılabilir.

Günümüz ailesi hızlı yaşanan sanayileşme ve şehirleşmenin etkisi ile kadın- erkek rollerinde değişiklikler yaşamaktadır. Kadınların öğrenim seviyesinin yükselmesi, çalışma hayatına katılmaları, evlenme yaşlarının yükselmesi, kanunların kadın-erkek eşitliğini sağlayacak şekilde değiştirilmeleri kadının aile içinde ve toplumda etkinliğini arttırmıştır. Ancak bu durum Erkal'a göre [1991a: 56-57] hiçbir zaman erkeğin aile içindeki rolünü azaltan bir etki de yapmamıştır. Türk ailesinin tipik bir özelliği olarak kadının yeri ve rolü erkeğe göre matematik bir eşitlik şeklinde gelişmemiştir.

Karar alma aile ile ilgili en hassas konulardan birisidir. Aile içinde verilmesi gereken kararlar sosyal, ekonomik ve teknolojik kararlar olarak sınıflandırılabilir. Bu kararları etkileyen faktörler; ihtiyaçlar, değerler ve amaçlardır. Bireylerde kendilerini etkileyecek kararlara katılma isteği söz konusudur. Kendini ilgilendiren kararlara katılan kadın kararların olumlu veya olumsuz sonuçlarına katlanacak ve aile içinde çıkması muhtemel çatışma, tartışma hatta şiddet önlenebilecektir.

Günümüz Türkiye'sinde ailenin ve özellikle kadının durumuna baktığımızda pek çok problemle karşı karşıya olduğunu görmekteyiz. İstatistikler ailenin yaşadığı problemleri açık bir şekilde ortaya koyarken bizlere çareler araştırmamız konusunda sorumluluklar yüklemektedir. DİE 2000 evlenme istatistiklerine göre: Türkiye'de kaba evlenme oranı binde 6.84'dür. Evlenme yaşına bakıldığında erkeklerin sadece yüzde 4'ü, kadınların ise yüzde 26'sı yirmi yaşından önce evlenmektedir. Yani kadınlar erkeklere göre daha erken yaşlarda evlenmektedirler. 20 yaşından küçük evlenmelerde ilkökul mezunu olan kadın ve erkeklerin daha fazla olduğu görülürken eğitim seviyesi yükseldikçe evlenme yaşının da yükseldiği görülmektedir.

DİE 2000 boşanma istatistiklerine göre; boşanmaların yaklaşık yarısı evliliğin ilk beş yılında görülürken evlilik süresi uzadıkça boşanma oranı azalmaktadır. Boşananların yaklaşık yarısını (% 43.85) çocuksuz aileler oluşturmaktadır. Burada çocuğun aile bağlarını güçlendirici özelliği etkili olurken, son yıllarda kadınların sosyo-ekonomik konumlarındaki gelişmeye bağlı olarak boşanmalarda çocuklu çiftlerin oranında görülen artış bu faktörünün etkisinin azaldığını göstermektedir.

Ülkemizdeki boşanmaların en önemli sebebi aile içi geçimsizliktir. Bize göre kadının aile içi kararlara katılamaması geçimsizliklerin önemli bir sebebidir. Boşanma oranının en yüksek olduğu bölge binde 0.91 ile Ege Bölgesi iken boşanmaların en az olduğu bölgeler binde 0.18 ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleridir. Boşanmaların az görölmesinin sebepleri arasında toplumda boşanmaların hoş karşılanmaması yanında kadınların sosyo-ekonomik yetersizlikleri de sayılabilir

DİE 2000 istatistiklerine göre Türkiye'deki kadınların intihar sebeplerinin ilk sırasında aile geçimsizliği bulunmaktadır. Aynı zamanda duygusal ilişki ve istediği ile evlenememe kadın intiharlarının diğer sebepleri arasında sayılmaktadır.

Görüldüğu gibi kadınlar küçük yaşlarda evlenmekte ancak evlilik kararlarını kendilerinin vermediği için sosyo-ekonomik yönden güçlendiği zaman boşanmayı düşünmekte, şiddete uğramakta veya intihara kalkışmaktadır. Kadınlar baba evinde söz sahibi olamadığı gibi evlendikten sonra da aile içi kararlarda etkili olamamaktadır. İnsanlarda kendilerini etkileyecek kararlara katılma isteği vardır. Aile içinde ortaya çıkan problemlerin en önemi nedeni bize göre aile üyelerinin öncelikle kadınların kendilerini ilgilendiren kararlara katılamamaları ve verilen kararlardan uygulama zamanına kadar haberdar olamamalarıdır

Ailenin sağlamliğı toplumun sağlamliğının dolayısıyla devletin sağlamliğının garantisidir. Ailede kadın karar mekanizmalarına katılmadığı zaman aile içerisinde çatışma, rekabet, Huzursuzluk ve şiddet açığa çıkacaktır. Bu durum çocukların sosyalleşmelerini olumsuz yönde etkileyecektir. Huzursuz ve şiddetin yoğun yaşandığı aile ortamında sosyalleşen çocukları evlilik hayatlarında da benzer modellere meyletmeleri kaçınılmazdır. Aynı zamanda boşanma oranlarını etkileyen bu durum toplumda parçalanmış aile oranlarının artışını bu durum da devletin yapısını tehdit edecektir. Dolayısıyla devletin ve toplumun sağlıklı bir şekilde var olmaması ve varlığını devam ettirmesi isteniyorsa Ailenin ve kadının ailede, sosyo-ekonomik ve siyasi karar mekanizmalarında yer alabilmesi için gereken fırsatlar verilmesi ve politikalar oluşturulması şarttır ve gereklidir.

Bütün bunlardan yola çıkarak Türk ailesinin tarihi süreç içerisinde işleyiş biçiminden oluşan sosyal grup ve kurumsal yapısının günümüzdeki durumunu tasvir etmek araştırmamızın temel amacıdır. Değişen görev ve fonksiyonları açısından ailenin ve aile içinde kadının kararlara katılımı ile ilgili mevcut durumu sosyolojik esaslara uygun olarak bu güne kadar geçirdiği değişimleri ve bu günkü durumunu uygulamalı bir araştırma ile ortaya koymaktır.

Türk aile sistemi içerisinde bu sistemi oluşturan karı-koca, çocuklar ve sistem dışında gözüke de sistemin parçası olarak aileye katılan kayınpeder–kayınvalide arasındaki ilişkiler, bu ilişkilerin otoriteye ve aile içi kararlara yansıma gücü; ailenin yapılaşması süreci ve olgusu meydana getirmektedir.

Araştırmamızda aile içinde kadınların geleneksel rollerini nasıl algıladıkları, çalışma hayatının, eğitimin, evlenme yaşının, hukuk kurallarının, dindarlığın, geleneklerin, aile içinde iletişim ve çevre ilişkilerinin, medyanın aile içi kararlara katılımı nasıl etkilediği, eşlerin kararları nasıl paylaştıkları, kararlara katılmayan kadınların tepkileri, bu tepkiler bağlı olarak şiddete uğrayıp uğramadıkları ve boşanma hakkındaki durumları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Toplumsal yapı sosyo-kültürel yapıların bütünüdür. Sosyo-kültürel yapı sosyal grup ve kurumlardan oluşur. Toplum oluşturucu temel kurumlar arasında aile en önemlisi ve birincil olanıdır. Ailenin fonksiyonlarını yerine getirmesi toplumun sağlıklı işleyişiyle doğrudan ilgilidir. Bu nedenle özellikle ailenin sürekli olarak takip edilmesi gerekir.

Çalışmamızda tarih boyu devlet için önemli olan aile ve aile içinde önemli bir yeri olan kadının durumu eski Türklerde, İslam Dini etkisi altında Osmanlı ailesinde ve günümüzün modern ailesinde statü, işbölümü/ roller ve buna bağlı olarak aile içinde ve toplumda kararlara katılımı araştırılmıştır. Hem geleneksel yapı içinde hem de günümüz ailesi içinde kadın karar alma yetkilerini gerek doğrudan, gerekse perde arkasında etkileyen, yönlendiren ve belirleyen rolü bulunmaktadır. Araştırmamızın dördüncü bölümünde kadının kararlara katılımı konusunda yapılan alan araştırması sonuçları değerlendirilmiştir

Türk ailesi ve kadının toplumsal statüsü ile ilgili bir çok araştırma mevcut olmasına rağmen doğrudan kadının aile içinde karar verme yetkisini kullanımıyla ilgili yapılmış çalışmalar sınırlıdır. Bu araştırma çalışan ve çalışmayan evli kadınların aile içi karar mekanizmalarındaki yerlerini ve rollerini tespit etmeye yöneliktir. Böylece bu araştırmanın aile içinde alınan kararlarda kadının, erkeğin, çocukların, her ikisinin ebeveynlerinin ve diğer faktörlerin etkileri konusunda bir literatür oluşturacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Metodu

Araştırma teorik ve uygulamalı olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda aile kurumu, tarihi süreçteki evrimi ve özelde Türk Ailesi'nin: "Eski Türklerde", "Osmanlı" ve "Modern Türkiye"deki durumu ve evrimi mevcut araştırmalara dayalı olarak tasvir edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla literatür / kaynak taraması yapılarak ailenin tarihsel gelişim süreci açıklanırken, dünü bilmeden bugünün anlaşılacağı olgusu hareket noktamızı oluşturmuştur. Çalışmanın her bölümü kendi içinde bütünlük oluşturmakta ve kadının aile içinde, sosyo-kültürel, siyasi ve ekonomik hayatta kararlara katılımını açıklanmaktadır.

Çalışmamız kaynak taraması (Desk research) ve kantitatif araştırma yöntemleriyle gerçekleştirilmiştir. Kaynak taraması yönteminin teorik araştırma ve kantitatif araştırma yöntemin yüz yüze anket teknikleriyle yapılmıştır. Kaynak taraması: Aile ile yapılmış akademik çalışmaların, yazılmış kitapların ve araştırmaların sonuçlarını kadının statüsü, rolü ve kararlara katılımı doğrultusunda derleyen teorik bir araştırmadır. Dokümanların yorumu şeklinde gerçekleştirilen bu bölümde belgeler araştırmanın konusunun sınırları ve amacı doğrultusunda toplanmış, yorumlanmış ve sistematize edilmiştir.

Araştırmanın ikinci kısmını ise uygulamalı araştırma tekniklerinden olan anket tekniği ile toplanmış bilgiler ve belgelere dayalı tasviri (deskriptif) açıklamalar oluşturmaktadır. Açıklayıcı araştırmaların hareket noktası olgular arasındaki

nedensel ilişkilerin hipotezler halinde formüle edilmesidir. Kurulan hipotezlerin araştırma teknikleriyle sınanması ve gerçekleştirmeleriyle yani değişkenler arası neden-sonuç ilişkilerinin ortaya konması amaçlanır. Bu şekilde bilimsel genelliklere ulaşılır ” [Gökçe, 1993: 66]. Bu bağlamda ifade edilen hipotezler aile içinde karar verme yetkisinin kullanımı ile karar vermeyi etkileyen sosyal, kültürel, dini, ekonomik ve hukuki faktörler neden sonuç ilişkisi içinde değerlendirilerek test edilmiştir. Araştırmada sembolik etkileşimci kuram, yapısal fonksiyonel ve kaynak kuramından yola çıkılarak aile içi ilişkiler açıklanmaya çalışılmıştır.

Evren, Örneklem, Yer ve Süre

Araştırmanın evrenini İstanbul’da yaşayan aileler oluşturmaktadır. Araştırma alanının İstanbul olarak seçilmesinin birtakım sebepler bulunmaktadır. İstanbul nüfus yoğunluğu açısından Türkiye’nin en büyük yerleşim alanıdır. Aynı zamanda sosyal, ekonomik, kültür ve eğitim imkanları dolayısıyla bir cazibe merkezi olma özelliğini de devam ettirmektedir.

Bu nedenle İstanbul Türkiye’nin çeşitli bölgelerinden çok farklı sosyo- kültürel ve ekonomik yapı özelliklerini taşıyan ailelerin göç etmesiyle, her seviyeden ailenin bir araya toplandığı bir toplum manzarasını yansıtmakta ve büyük oranda Türkiye’nin modelini oluşturmaktadır.

Diğer taraftan bu metropol şehir, kırsal kesimden aldığı büyük göç sonucu gecekondulaşma olgusu ile de sosyolojik olarak anlam kazanmaktadır. İstanbul’un gecekondulaşma bölgelerinde yaşayan ailelerin, kendi bölgelerinin kültürel özelliklerini nispeten koruyor olmaları geleneksel aile yapısını yansıtmaması araştırmamız açısından önemlidir.

Evrendeki kişilerin tamamına ulaşmak mümkün olmadığından bütünü temsil eden bir örneklemin seçimi yoluna gidilmiş ve bu amaçla tesadüfi örnekleme metodu kullanılmıştır. Araştırmada amaç, çok veri toplamak değil geçerliği ve güvenilirliği

olan veriler toplamaktır. Bu açıdan küçük bir örneklem üzerinde yapılan araştırma, geniş bir evrende yapılandan daha doğru sonuçlar verebilir ve bu sonuçlar ana kitleye yansıtılabilir.

Araştırmamızda, tesadüfi örnekleme tekniğiyle evreni temsil edebilme özelliğine sahip bir örneklem oluşturulmaya gayret edilerek, bu örnekleme “ana kitlede yer alan mevcut kategorilerin belli sınırlar dahilinde örnekleme alınması”[Arslantürk, 1995: 86-87] ve “incelenecek olan toplam grubun bir çeşit minyatür modelinin oluşturulması” [Duverger, 1999: 170] işlemlerini gerektiren “kota örnekleme” tekniği uygulanarak araştırmanın verileri elde edilmiştir.

Örnekleme işleminde İstanbul’un Anadolu yakasında “üst”, “orta” ve “alt” sosyo-ekonomik seviye özelliğine sahip semtler arasında değerlendirme yapılmıştır. Bunun sonucunda “üst” grupta Kadıköy, “orta” grupta Üsküdar ve “alt” grupta da Ümraniye semtlerinde ikamet eden 750 kişiye kota örnekleme tekniği ile anket uygulanmıştır. Anket evli ve halen eşi ile birlikte yaşayan hanımlar ile gerçekleştirilirken çalışıp çalışmama şartı aranmamıştır. Çalışmamız Ocak 2002 / Haziran / 2002 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Eksik ve hatalı doldurulan anketlerin çıkarılması sonucu toplam 414 anketten elde edilen veriler analize dahil edilmiştir. Örneklem grubunun semtlere göre dağılımı tablo: 5, ve şekil: 5’de verilmiştir. İstanbul’u Türkiye’nin küçülmüş bir modeli olarak ifade ettiğimizde, bir yönüyle buradan elde ettiğimiz sonuçlarla Türkiye genelini tanımlamamız mümkün olabilecektir.

Veri Toplama Tekniği

Araştırmamızda kullandığımız veri toplama tekniği anket uygulamasıdır. Anket formu hazırlanırken araştırmanın hipotezlerini doğrudan test etmemizi sağlayabilecek sorulara yer verilmiştir. Anket uygulamasından elde edilen verilerle frekans tabloları oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen bilgi türü de frekans dağılımlarına dayanmaktadır.

Araştırmamızda hazırlanan soru kağıdı evli ve halen eşi ile birlikte yaşayan kadınlara uygulanmıştır. Her soru kağıdı 58 kapalı, 13 açık uçlu sorudan oluşmuştur. Soru kağıdında öncelikle evli kadınların kendisine ve eşine ait sosyo-demografik bilgi elde etmek amacıyla; kendisinin ve eşinin yaşı, doğum yeri, kendisinin, eşinin ve her ikisinin ebeveynlerinin öğrenim durumu, mesleği, ailenin ve kadının geliri, kendisinin evlilik geçmişi, evlenme şekli değişkenlerine ilişkin sorulara yer verilmiştir.

Daha sonra kadının çalışmasına, kadının ve ailenin gelirine, mal varlığına, aile şekline, anne/baba, kayınvalide/kayınpeder ilişkilerine, kararlara katılma tutumlarına, çocukların kararlara katılma durumlarına, kadınların çalışmalarının kararlara katılma ile ilgili tutumları etkileyip etkilemediğine, evde erkek otoritesinin ve şiddet olup olmadığına, evde sorumluluk paylaşımı, aile içi ilişkiler ve aile ile ilgili kararlarda kadının kararlarda etkinliğini ölçmeye yönelik sorulara yer verilmiştir.

Veri Değerlendirme Tekniği

Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 10.0 ve Excel programlarına aktarılmış ve bu iki program yardımıyla istatistiki analizler yapılmıştır. Çalışmada frekans tablolar ve çapraz tablolar yapılmış hipotezlerimiz doğrultusunda hazırladığımız bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığı, eğer istatistiki olarak anlamlı bir ilişki varsa ilişkinin yönü araştırılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde Ki-kare, Kruskal Wallis, Bağımsız Değişkenlerde t testi, varyans analizi (Anova) Korelasyon testleri ve Tukey Post-hoc çoklu karşılaştırma teknikleri kullanılmıştır

Araştırmada, araştırmaya katılanların, kayınvalide/kayınpederle ve anne/baba ile görüşme sıklığı, annenin/babanın ve kayınvalide/kayınpederin aile kararlara katılma sıklığı, kendilerinin ve eşlerinin dindarlık durumu, yetişkin çocukların aile içi kararlara katılma sıklığı, eşle yaşanan geçimsizlik durumu, eşle yaşanan

münakaşa durumu, eşle problemlerin çözümünde şiddete başvurma, eşle yaşanan dayanışma-işbirliği, çatışma, rekabet ve uyuşma-anlaşma durumları, eşin kararına uyma ile ilgili veriler Likert tipi beşli derecelendirme ölçeği ile toplanmıştır. Verilerin analizinde bu verilerin, sürekli veri olduğu kabul edilerek güçlü parametrik istatistiki işlemler kullanılmıştır. Araştırmaya katılan kadınların, evle ilgili kararlara katılmadığı zaman herhangi bir tepki gösterip göstermediği, evde erkek otoritesi olup olmadığı, mal sahibi olma durumu, aile içi kararlara katılma durumu, eşle problem yaşandığında ayrılmayı düşünme durumu bağımlı değişkenleri ile yaş, eğitim, meslek, doğum yeri, doğup büyüdüğü yer, evlenme yaşı, evlilik yılı, evlenme şekli, eşin akrabalık durumu, ailenin geliri, kadının kendisinin geliri, malvarlığının kimin üzerine olduğu, çocuk sahibi olup olmama, çalışmanın evlilik hayatına etkisi, kazancın nasıl değerlendirildiği, evde sorumluluk paylaşımı, evde erkek otoritesi olup olmadığı, evde; aile ile ilgili konularda, çocukla ilgili konularda, aile planlanması konusunda, gayrimenkul alım-satımında, araba alım-satımında, tasarruf yapmada, tatil-eğlence kararında, beyaz eşya alımında, giyim alımında, çocukların eğitim-öğretiminde ve günlük alışverişte kararın kimin tarafından verildiği, evle ilgili karara katılmama durumunda tepki, kadınların boşanması konusunda düşünce, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkinin analizinde ki-kare analizi kullanılmıştır.

Kayınvalide/kayınpederle ve anne/baba ile görüşme sıklığı, anne/babanın, kayınvalide/ kayınpederin aile kararlarına katılma sıklığı, kendilerinin ve eşlerinin dindarlık durumu, yetişkin çocukların aile içi kararlara katılma sıklığı, eşle yaşanan geçimsizlik durumu, eşle yaşanan münakaşa durumu, eşle problemlerin çözümünde şiddete başvurma, eşle yaşanan dayanışma-işbirliği, çatışma, rekabet ve uyuşma-anlaşma durumları, eşin kararına uyma bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkinin analizinde ise t-testi, varyans analizi (Anova) ve Tukey Post-hoc çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan kadınların eşleri ile aralarındaki sorunların çözümünde şiddete başvurma, eşle arada yaşanan dayanışma ve işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma ve anlaşma durumu bağımlı değişkenleri ile yaş, eğitim, meslek, doğum yeri, doğup

büyünülen yer, evlenme yaşı, evlilik yılı, evlenme şekli, eşin akrabalık durumu, ailenin geliri, kadının kendisinin geliri, malvarlığının kimin üzerine olduğu, çocuk sahibi olup olmama, çalışmanın evlilik hayatına etkisi, kazancın nasıl değerlendirildiği, evde sorumluluk paylaşımı, evde erkek otoritesi olup olmadığı, evde; aile ile ilgili konularda, çocukla ilgili konularda, aile planlaması konusunda, gayrimenkul alım-satımında, araba alım-satımında, tasarruf yapmada, tatil-eğlence kararında, beyaz eşya alımında, giyim alımında, çocukların eğitim-öğretiminde ve günlük alışverişte kararın kimin tarafından verildiği, evle ilgili karara katılmama durumunda tepki, kadınların boşanması konusunda düşünce, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkinin analizinde t-testi, varyans analizi (Anova) ve tukey post-hoc çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır.

Kayınvalide/kayınpederle ve anne/baba ile görüşme ve bunların kararlara katılma sıklığı, kendilerinin ve eşlerinin dindarlık durumu, yetişkin çocukların aile içi kararlara katılma sıklığı, eşle yaşanan geçimsizlik durumu, eşle yaşanan münakaşa durumu, eşle problemlerin çözümünde şiddete başvurma, eşle yaşanan dayanışma-işbirliği, çatışma, rekabet ve uyuşma-anlaşma durumları, eşin kararına uyma bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkinin analizinde ise korelasyon analizi kullanılmıştır. Bütün testlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

Araştırmanın Dayandığı Kavramlar ve İlkeler

Her araştırma konusu ile ilgili mevcut bilgilere ve bu bilgilerin ilkelerine dayanmak zorundadır. Araştırma süresince tasviri yapılacak olay ve olguların sembolleri olan kavramlara yüklenen anlamlar araştırmanın başarısı için önemlidir. Aynı şekilde araştırmanın hipotezlerinin test gücü de bunların dayandığı ilkelere bağlıdır. Bu bağlamda bizim araştırmamızın dayandığı kavramlar ve ilkeler şunlardır:

Pozisyon-Rol-Statü: Mikro düzeyde bir sosyal grubun yapısı statülerin yan yana ve üst üste gelmesi ile oluşur. Statüler rol ve pozisyonlardan meydana gelir. Roller ise toplumun sosyo-kültürel normlarına göre yerine getirilir. Bir toplumun sosyal

yapıya sahip olabilmesi için o toplumda şahısların bir statüsünün bulunması gerekir. Bu toplumun sistem özelliğinin gereğidir. Karşılıklı davranış olgusu (sosyal interaktion) içinde bulunan en az iki şahsın her birisinin davranış modelleri içindeki yeri ve durumuna pozisyon, bu pozisyona bir değer atfedilmesi de statüyü meydana getirir. “ Statünün hareketli yanı rol ve statik yanı da pozisyonu oluşturur. Her statüye de bir değer atfedilir. Bu da prestij olarak ifade edilir. Böylece fert bulunduğu toplumda bir mevki (statü) sahibi olur” [Nirun, 1994: 72-73].

Fert sosyo-kültürel toplum kurallarının (normlarının) bir aktörüdür. Toplum normları, ferdin eline verilmiş senaryolardır. Fert bu senaryoyu mevcut imkanlarına göre oynayacaktır. Ferdi farklılıklar; bio-psiko-sosyo-kültürel ve ekonomik imkan ve yetenekler; eşitsizlikler, eğitimde fırsat eşitliği, gelir, meslek bilgisi, güç, sosyal teşviklerin durumu, üstlenilen rollerin yerine getirilmesine ve statünün durumuna etki edecektir. Bu şekildeki farklı statülerle toplumda temsil edilen fertler, toplum piramidinde farklı yerlerde bulunacaklardır. Toplum tarafından eşit seviyede değer atfedilen statüler toplum piramidinde yan yana, farklı değerler atfedilen statüler de üst üste, alt alta yer alacaklardır. Demek ki bu farklılık faktörlerinden veya bunların benzer bir kombinasyonlarından sosyal sınıf ortaya çıkmaktadır. O halde bir veya daha çok değer takdiri ile bir toplum içindeki bir pozisyona sosyal sınıf (seviye) değer atfetmektedir.” İlgili davranış modelleriyle bu sınıfların hiyerarşik düzeni (alt-alta, üst-üste) de sosyal tabakalaşma olarak adlandırılmaktadır. Bu anlamda fertler statülerine göre yüksek veya daha aşağı tabakada yer alacaklardır” [Fichter, 1996: 37-38]. Dayanışma, rekabet ve çatışma süreçlerinden herhangi birine önem vererek diğerini ihmal toplumun dengesini bozar. Ancak insanda doğuştan var olan bu süreçler arasındaki uçurumları azaltmak; herkese fırsat eşitliği sağlayarak yetenekleri ölçüsünde toplum içerisinde yer almalarını sağlamak mümkün olabilir.

Sosyal pozisyon ve durumlara atfedilen değer toplumdan topluma farklılıklar gösterir. Bu nedenle farklı sosyo-kültürel yapılarda pozisyonların bu farklı değerlendirilişi statülerin de farklı algılanışına ve değer taşınmasına neden olur. Mesela, meslek kategorilerine, yaş ve nesillere yüklenen değer, din ve eğitim, giyim ve kuşam, ikametgah, servet ve eğlenme durumları çeşitli kültür ve toplumlarda farklı kognitif şuura sahiptirler ve toplumun değer yargılarına göre şekillenirler. O

halde sosyal pozisyon ve durumlara bağlı davranış örnekleri belli bir değer ifade eden sosyal d¼zen içerisine taşındığında insanın sosyal hayatında bir çok sosyal pozisyon ve stat¼ söz konusudur Demek ki ,”stat¼ bir topluma ¼ye olan kişinin belli değerlerle donatılmış yeridir." Bu anlamda stat¼ler topluluğu, davranış d¼zlemini oluşturur [Erdoğan, 1983: 69-71].

¼ t¼r stat¼ vardır. Bunlar, "isnad edilen stat¼""kazanılan stat¼" ve "nakledilen stat¼" şeklinde tiplerleştirilebilirler. İsnad edilen stat¼de bir sosyal ilişki sistemi (toplumda) içerisinde herhangi bir başkasının m¼dahalesi olmaksızın ferdiyetin zorunlu olarak kabul edilmesi durumu söz konusudur. Mesela, erkek veya kadın, T¼rk veya Alman, zenci veya beyaz doğmak isnad edilen stat¼de, davranış ¼rneđiyle atfedilen değer, topyek¼n toplumsal değer sistemi ile ilgilidir. Burada isnad edilen davranış ¼rneđindeki teklıği b¼t¼n toplumsal değer sistemi değişmiş olacağı için hiç bir şey değiştiremez. Kazanılan stat¼de hangi stat¼y¼ istediği ferde bırakılmıştır. Bu g¼n¼ll¼l¼k unsuru yanında şahsi yetenek ve belli vasıfların kazanılması kazanılan stat¼n¼n sosyal pozisyonunun tercihinde ¼nemli rol oynar. Ancak bu şahsi vasıf ve yeteneklerin yanında sosyal ve ekolojik yapıda kazanılan stat¼y¼ etkiler ve sınırlandırır.

Nakledilen stat¼de mevcut bir kişinin veya kurumların stat¼s¼ne katılmak söz konusudur. İsnad edilen veya kazanılmış olan bir stat¼ye ortak olmak veya devir alınmak suretiyle kişi toplumda yeni bir stat¼ elde eder. Nakledilen stat¼de g¼n¼ll¼l¼k unsuru söz konusudur. Amaçlar ve roller arasındaki ihtilafta (konflikt) fert amaçlardan ve rollerden birini seçme h¼rriyetine sahiptir. Aynı şekilde, hanımına kocasının stat¼s¼ nakledilir.

Daha açık ¼rnekleleriyle anlatacak olursak, ailenin stat¼s¼n¼ toplumda temsil eden genellikle aile reisidir, ailenin ileri gelenidir. Eş ve çocuklar aile reisinin (babanın) stat¼s¼n¼ yansıtırlar, b¼ylece babanın stat¼s¼ eş ve çocuklara aktarılmış olur. Genelde soyadının babaya isnad edilmesi bundandır. Aynı şekilde çocuklar toplumda ailenin stat¼s¼ ile değerlendirilirler. Ailenin stat¼s¼n¼n taşıdığı değer (prestij) ocuğun veya aile ¼yelerinin aynı stat¼de değerlendirilmesine neden olur.

Statü ile ilgili önemli kavramlardan biri de "rol" kavramıdır. Rol kavramını bugünkü anlamda sosyolojiye kazandıran R. Linton'dur. İlk defa rol kavramını statüye bağlamış ve "rol statünün dinamik yönüdür" şeklinde bir tanım getirmiştir. Linton'un bu tanımına göre "rol, kişinin sahip olduğu statü veya çeşitli sosyal gruplar içerisinde ferdin bulunduğu konum gereği kendisinden göstermesi beklenen davranış örüntüsü" [Nirun,1994: 74; Linton, 1936'a atfen] olarak tanımlanabilir. Bu tanımda rol pozisyonla birlikte statünün dinamik yanı olarak ifade edilmektedir. Her ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın, rol temelde davranışla ilgilidir.

Merton "tek bir rolden ziyade rol grubundan bahseder. Ona göre bir statü tek bir role değil birçok rolden oluşan roller grubuna bağlıdır ve sosyal yapı unsuru da bu rol grubudur" [Poloma,1993: 46; Merton, 1975, 31-37'e atfen]

Değişik sosyal yapılar şahıslarına farklı sosyal pozisyonlar sağlar. Ancak bazı sosyal pozisyonlar vardır ki, bunlar her sosyal yapıda bulunurlar. Sosyal pozisyonlarla birlikte bulunan bu rollere "temel rol" ve bu rol ve pozisyonların temsil edildiği statülere "temel statü" adı verilir. Temel rol ve statüler temel sosyal grup ve kurumların belirlediği rol ve statülerdir. Temel rol kişilerin cinsiyet ve yaşlarına göre gerçekleştirmek durumunda oldukları rollerdir. Bir kadın için annelik rolü veya erkek için babalık rolü temel rollerdendir. Ayrıca cins ve yaşa göre toplumun fertlerden özel beklentileri mevcuttur. Bu beklentiler temel rolleri oluştururlar [Erdoğan, 1983: 80]

"Bir toplumda en yüksek değeri temsil eden, en fazla ilgi ve enerjiyi üzerinde toplayan role "anahtar rol"denir. Bir kişinin anahtar statüsü gibi anahtar rolü de toplumda daha fazla ihtiyaç duyulan ve değer atfedilen kuruma (başat kurum) göre ölçülebilir". [Fichter, 1996: 103] Mesela, bir toplumda ekonomi kurumuna daha fazla değer atfediliyorsa şüphesiz anahtar rol de ekonomik rol olacaktır

Modern toplumlarda ekonomik rol en değerli rol kabul edilse de, bunun dışına taşan örnekler de mevcuttur. Mesela kocanın anahtar rolü ekonomik iken, eşinin anahtar rolü aile, çocuğun ise eğitim merkezli olabilir." Yani herhangi bir toplumdaki eksen kuruma rağmen sosyal aktör olarak ferdin anahtar rolü farklı olabilir. Zira rol her ne kadar toplumun fertten beklediği davranış ise de, rolü ifa eden sonuçta ferttir, yani

rol ferdidir” [Fichter, 1996: 103-104]. Rolün yerine getirilmesi ile ilgili önemli süreçlerden biri de rol çatışmasıdır. Rol çatışmasının değişik tanımları vardır. Genel olarak “rol çatışması aynı anda birden, fazla rolü gerçekleştirmek durumunda kalan kişinin rol gereklerinden birisine diğerine oranla daha fazla uyması” şeklinde tanımlanabilir. Veya “beklenti ile uzlaşmayan ve gerçekte ortaya çıkan rolün durumu çatışmayı yaratır”. Beklentiler sisteminde hiç umulmayan bir şekilde gerçek olarak ortaya çıkan ve amacına ters düşen rol diğer rollerle çatışma durumuna girmiş olur. Demek ki, kişi değişik sosyal statülerdeki durumuna göre rolünü tayin etmek zorundadır. Şayet bu tayini iyi yapamazsa o zaman rol çatışması doğar. Veya iki değişik beklentiye aynı sosyal rolle cevap vermek zorunda kalmak da rol çatışmasıdır.

Saygınlık, Yetki, sorumluluk, Karar Mekanizması, Karar Mercii

Saygınlık: Statü yetki ve sorumlulukla donatılmalıdır. Böylece statü toplum tarafından algılanır ve değerlendirilir. İşte statünün toplum tarafından algılanması ve değerlendirilmesine “statünün saygınlığı” denmektedir. Diğer bir ifade ile, “saygınlık, belli bir statüdeki bireyin rollerini yerine getirme durumunun toplum tarafından değerlendirilmesi” veya “kişinin statüsüyle ilgili beklentileri ne dereceye kadar yerine getirdiğine dair toplumsal değerlendirme” olarak tanımlanabilir. Bu anlatıma göre “saygınlık, statünün toplum katındaki yetki ve sorumluluğuna atfedilen değer” olmaktadır.

Yetki: Bir kimseyi herhangi bir alanda söz sahibi kılan, bir görevi bir işi yaparken kendi görüşleri doğrultusunda davranabilme, karar verebilme ya da buyurabilme imkanını sağlayan hak; salahiyet”, “bir makamın bir kurulun vb. bazı edimlerini yerine getirebilme hakkı”;. “sevk ve idare ile ilgili çeşitli hizmetleri yürütmek amacıyla kararlar almak, gerekli emirleri vermek ve icra etmek üzere görevliye sağlanan hak” diye tanımlayabileceğimiz “yetki” kavramı, aileye uyarlandığında “aile üyelerinin sahip oldukları statülerine uygun rollerini; bir işi bir görevi yerine getirirken söz sahibi olma, kendi görüşleri doğrultusunda davranabilme. karar verebilme veya buyurabilme ve icra edebilme imkanı” olarak tanımlanabilir.

Her yetki sorumlulukla birlikte değer içerir. Yetki sahibi ile ilgili olduğunda **sorumlu**, yetki sahibinin bu yetkiyi kullanma durumu ise **sorumluluk** kavramları ile ifade edilir.

Sorumluluk: Bir kimsenin kendisinin ya da başkalarının davranışları için bir kimseye ya da bir yetkiliye hesap verme, bu davranışların doğurabileceği sonuçlara katlanmayı kabul etme zorunluluğu ya da bunun ahlak açısından geçerliği, bir görevden, bir işten sorumlu olma durumu; bu yükümlülüğün kendisi, karar alma yetkisinin yanı sıra hesap verme zorunluluğunu da içeren görev, meslek ya da toplumsal konum” olarak tanımlanan **sorumluluk**, bizim araştırmamızda: “ Ailede belli bir pozisyonda bulunması dolayısıyla rol icra eden kişinin (statü sahibi aile üyesinin” kendi davranışları ve diğer aile üyelerinin davranışlarına karşı hesap vermesi, sonuçlarına katlanması“anlamında kullanılmaktadır.

Sorumlu:“Bir otoriteye karşı kendisine bağlı olan ya da yükümlülüğünü üstlendiği kimselerin davranışları için hesap verme zorunda olan kimse” “Bir şeyi yapan ya da o şeyden dolayı suçlu olan ya da onun neden olacağı maddi ve manevi sonuçlara katlanmak zorunda bulunan kimse”. “Bir görevle yükümlü olan kimse”. “Bir kuruluştta, bir örgütte belli bir görevle yükümlü olan kimse” anlamlarına gelen **sorumlu** ise: “ Belli bir pozisyonda bulunması dolayısıyla rol icra eden kişinin (statü sahibi aile üyesinin) kendi davranışları ve diğer aile üyelerinin davranışlarına karşı hesap veren, sonuçlarına katlanan aile üyesi”anlamlarında kullanılacak ve **statü** kavramı çerçevesinde ifade edilecektir.

Karar Mekanizması ve Karar Mercii: Araştırmamızın temel amacı Türk aile sistemi içerisinde aile üyelerinin aile ile ilgili kararlara katılma eylemlerinin işleyiş biçimini (**karar mekanizması**) ve karar verme eyleminde başvuru olan kişi olma (**karar mercii**) durumlarını tasvir etmektir. Bu bağlamda bu iki kavram araştırmada “karar verme eyleminin işleyiş biçimi ve kararlara katılanların verilen/verilecek kararla ilgili olarak başvuru olan kişi olması (referans kişi) veya başvuru olan makam (statü) olması” anlamında kullanılmıştır.

Araştırmanın Hipotezleri

Her toplumda kadına ve erkeğe ait özellikler olarak görülen kalıp yargılar bulunmaktadır. Toplumdaki bu yargılar fertlerin bilinçli veya bilinçsiz olarak kendilerini bu beklentileri karşılayacak şekilde ayarlamalarına yol açar ve onların üzerinde belirli bir baskı oluşturur. İster gelişmiş isterse gelişmekte olan toplumlarda ev içi üretim işleri kadına ev dışı kamusal alan işleri erkeğe devredilmiştir. Kadınlardan beklenen özel alanda kalarak ev içi faaliyetleri yerine getirmesi, erkeklerden beklenen ise kamusal alanda başarılı olup para kazanmasıdır.

Geleneksel olarak kadına atfedilen bu rollerin sonucu olarak kadınlar, kendi özel alanlarında kalmışlar “iyi anne ve iyi eş rolünü“ rollerini yerine getirmişlerdir. Sanayi devriminden sonra ev dışına çıkarak kamusal alanda çalışmaya başlayan kadının yükü daha da ağırlaşmıştır.

Kadınların eğitim seviyeleri yükseldikçe, meslek ve gelir sahibi olmaya dolayısıyla ailede ve toplumda söz sahibi olmaya başlamıştır. Artık erkek kadar maddi imkanlara sahiptir. Geleneksel işbölümü kuralları değişime uğramıştır. Kadının geleneksel rolleri değişime uğramıştır. Kadın dolaylı olarak rol oynadığı aile içi karar verme yetkisinde artık doğrudan etkili olmak istegindedir. Ancak bütün bunlara rağmen kadınların erkeklerle eşit statüye kavuştuklarını söylemek mümkün değildir.

Bütün dünyada yaşanan aile ile ilgili problemlere ve yüksek boşanma oranlarına rağmen Türk ailesinin milli ve manevi geleneklerinden kaynaklanan kadına eş ve anne olarak gösterilen saygı, verilen değer ve kadının eşine gösterdiği saygı, bağlılık ve dayanışma yaşadıkları problemleri çözmelerinde en büyük yol gösterici olmaktadır. Tek kriter olarak kabul edilmese bile boşanma oranlarının düşüklüğü ve güçlü aile bağları Türk aile yapısının sağlamlığını yansıtmaları açısından önemlidir. Hem geleneksel yapı içinde hem de günümüz ailesi içinde kadın karar alma yetkilerini gerek doğrudan, gerekse perde arkasında etkileyen, yönlendiren ve belirleyen rolü bulunmaktadır. Araştırmanın “konu”, “amaç ve önemi“, “ilkeler ve kavramlar” başlığı altında ifade edilenler ve sosyal değişme sürecinde deşindiğimiz

diğer hususlar araştırmanın dayandığı ilkeler olarak kabul edildiğinde, bu ilkelere dayalı test edilmek istenen hipotezleri şu şekilde ortaya koymak mümkündür

1- Kadınlar evle ilgili kararlara eşleri ile katılırken, büyük alışverişlerde ve ev dışı kararlarda daha az söz sahibidirler

2- Kadının eğitim düzeyi yükseldikçe aile içi kararlarda daha çok söz sahibi olmaktadır

3- Kadının maddi geliri ve bir mesleği varsa kararlara daha çok katılmaktadır.

4- Erkeğin öğrenim seviyesi yükseldikçe kararlarda birlikte alınmakta ve erkeğin tek başına karar alma oranı azalmaktadır

5- Kadınların öğrenim seviyeleri yükseldikçe kararlara katılmadığı zaman tepki göstermektedir

6- Tanışıp anlaşarak evlenen kadınlar aile içi kararlarda daha etkili olmaktadır.

7- Kayınvalide / kayınpeder ve anne/baba ile görüşme sıklığı arttıkça onların aile içi kararlara müdahalesi artmaktadır.

8- Kadınların kararlara katıldığı ailelerde dayanışma /işbirliği, uyum /anlaşma süreçleri etkili olurken, çatışma, rekabet ve şiddet azalmaktadır.

1. AİLE KURAMLARI ve TARİHİ SÜREÇTE TÜRK AİLESİ

1.1. Aile Sistemi Kuramları

Aile toplumun mikro boyuttaki bir modelidir. Ancak her toplumda bu model toplumsal yapının durumuna göre oluşmaktadır. Bu bağlamda toplumlar geleneksel toplumlar ve teknolojik toplumlar olarak ikiye ayrıldığında, aynı ölçüye göre aileler de geleneksel ve çekirdek aile olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

“Biz duygusu”nun egemen olduğu “geleneksel toplum”larda otoriter hiyerarşik bir toplumsal yapı mevcuttur; toplumsal ilişkileri geleneklere ve göreneklere dayalı normlar sistemi düzenler. Buna uygun olarak da ailede erkeğin otoritesine dayalı kararların ailedeki en yaşlı erkek tarafından verildiği, görünürde kadınların fazla etkili olmadığı bir aile yapısı ortaya çıkmaktadır.

Teknolojik toplumlarda ben duygusu egemendir; demokratik temelli eşitlikçi bir yapı mevcuttur. Akla ve mantığa dayalı normlar sistemi sosyal ilişkileri düzenler. Aile içi karar almada aile üyeleri arasında demokratik ve eşitlikçi bir yapı söz konusudur.

Hangi ölçüye göre tipleştirilse tipleştirilsin toplum gibi aile içinde de birçok toplumsal aktör bulunur. Fert belirli bir toplum ve ona uygun aile yapısı içinde sosyalleşerek toplumsal aktör özelliklerine sahip olur. Bir toplumsal aktörü diğerlerinden ayıran özellik, onun ait olduğu toplumsal birim içinde işgal ettiği konumu ve bu konuma uygun olarak oynadığı roller ve bu niteliklerine uygun olarak ona verilen/elde ettiği statüdür.

Kadın ailede sahip olduğu statü doğrultusunda kararlara katılmakta yada kararlara katıldıkça aile içinde statüsü artmaktadır. Ailede kararlara katılan kadın ailenin daha dengeli, düzenli, ahenkli işlemesine katkıda bulunmaktadır. Aile üyelerinin özellikle kadının statüsüne uygun rol icra edememesi durumunda aile içinde çatışma, rekabet buna bağlı olarak, dengesizlik, huzursuzluk ortaya çıkmaktadır.

Aile içi ilişkiler sisteminin bir yapı oluşturması ile ilgili mevcut teorileri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür. Daha açık söylersek, Türkiye’de aile içi etkileşim sistemi ve bu sistem içerisinde kadının durumunu araştırmayı amaçlayan bu araştırmanın dayandığı temel teorileri hatırlatarak hipotezlerimizi test edeceğiz

1.1.1. Sembolik Etkileşimci Çerçeve

Sembolik etkileşimin varsayımları şunlardır:Aile davranışları toplumsal normlardan ziyade aile içinde bulunan faktörler tarafından belirlenir. Sosyal davranış sosyal çevreden ortaya çıkmaktadır.Temel bağımsız birim, diğerleriyle etkileşimde bulunan ve karar alabilen aktif bireydir [Özen, 1991: 404].

Sembolik etkileşimciler arasında H. Blumer, George H. Mead, John Dewey, Erwing Goffman sayılabilir. Sembolik etkileşimci yaklaşımın özelliği, insanların birbirlerinin eylemlerine yalnız uyaran-tepki (stimulus-response) şeklinde bir tepki gösterme değil, diğerlerinin eylemlerini yorumlama ya da tanımlama biçimindedir. Bir kişinin tepkisi diğerinin eylemine doğrudan cevap değil, o eyleme yüklediği anlama bir cevaptır. Böylelikle sembollerin kullanılması, yorumlanması ve başkalarının eylemlerine anlam verme arayışı insanların etkileşimine aracılık etmektedir.

Blumer’in [Poloma, 1993: 237] önerdiği sembolik etkileşimciliğe göre: toplum etkileşim halindeki insanlardan meydana gelmiştir. Sembolik etkileşim eylemin yorumlanmasını içerir. Nesnelere kendilerinde içsel anlam taşımazlar, anlam sembolik etkileşimin bir ürünüdür. Nesnelere, fiziksel, toplumsal, soyut olmak üzere üç kategoride değerlendirilebilir insanlar sadece kendileri dışındaki nesnelere tanımakla kalmaz kendilerini de nesne olarak görebilirler (koca-baba) İnsan eylemi kadınlar ve erkekler tarafından oluşturulmuş yorumsal bir eylemdir. Eylem grup üyeleri tarafından birbiriyle ilişkilendirilir ve birbirine uyumu sağlanır bu birlikte eylem olarak adlandırılır. Sembolik etkileşimcilik, katılımcıların tanımlama, yorumlama ve durumları karşılama yollarını böylece yapının oluşumuna veya değişimine katkıda bulunmalarını açıklamaya çalışır. Bu kurama göre rol ve statü

kavramları yapısal işlevselci kuramdan farklı bir şekilde değerlendirilmektedir. Blumer bir toplumsal statüyü örneğin baba anlam yüklenecek bir toplumsal nesne olarak görebilir. Statünün bu yorumu rolün yada davranışın yönünü etkileyecektir [Poloma, 1993: 234]. E.W. Burgess, 1928'de ailenin etkileşim içinde bulunan bireylerin bir birliği gibi incelenebileceğini önermiştir. Amerikan sosyologları aileyi karı-koca ve çocuklar arasındaki etkileşim açısından incelerken sembolik etkileşimcilik kavramsal çerçevesini kullanmışlardır. Sembolik etkileşim kuramına göre aile etkileşim içindeki bireylerin birliğidir. Birey bireysel ve kollektif olarak tanımlanmış olan, diğer aile üyelerinin rol beklentilerini ve normlarını algılar, bu rol beklentilerine göre rolünü oynar.

Aile organizasyonu içinde üyeler birbirleriyle doğrudan iletişim içindedirler ya da bir aile üyesi (sıklıkla anne) diğerleri ile iletişimi sağlamaktadır. Aile bireyelerinin çeşitli statü pozisyonları ve bu pozisyonlara göre diğerlerinin beklentileri birbiriyle eşgüdüm halindedir. Burada bir bağımlılık söz konusudur. Bu bağımlılık bir üyenin diğerine sözle ve de davranışı ile ilettiği sembolü, anlamı, diğerleri kendilerine gelen mesaj olarak daha önceki tecrübelerinden kendi statülerine göre oluşturdukları normları çerçevesinde değerlendirmektedirler. Babanın statüsü, karısının, oğlunun, kızının statüsüne göre belirlenirken, babanın kızından ya da diğerlerinden beklentileri çerçevesinde onlarda babalarından beklenti içine girmektedirler. Bu yolla "aile üyeleri birbirleriyle iletişim kurabilen, bilgi veren eylemleri ile aile içi uyumu, karar dağılımını etkileyen, değerleri ve inançları açığa çıkarırken birbirlerinin statülerini göz önüne alarak birleşik eylemleri gerçekleştiren bireyler olmaktadır" [Önür, 1991: 412].

Sembolik etkileşimciler rol analizine ek olarak, otorite örüntüleri, iletişim süreçleri, sorun çözme, rol alma, karar alma ve evlenmeden boşanmaya kadar bütün etkileşim süreçleri statü problemleri gibi konulara detaylı olarak yer vermektedir.

Otorite kriteri aile yapılarını ve aile içindeki iletişimi şekillendirebilir. Aile içinde otorite yapısı, iletişim kanallarının kurulması ve işleminde etkili bir faktör olarak görülmektedir. Otorite karşılıklı etkileşim halinde bulunan bireylerin aralarında bir kişinin diğerlerine göre sahip olduğu etki yada gayret olarak tanımlanabilir.

Dolayısıyla bireylerin çeşitli ihtiyaçlarının giderilmesini, bütçe kontrolünü, karar verme ve rol dağılımını etkilemektedir.

1.1.2. Yapısal Fonksiyonel Yaklaşım

Fonksiyonalist kuramcılar modern toplumlarda kadın ve erkeklerin farklı rolleri yerine getirmesinin geleneksel toplumlarda işin bölümlere ayrılması üzerine kurulduğunu belirtirler. [Hare-Mustin, 1988: 38] Fonksiyonalistler yavaş değişen toplumlarda aile toplumun varlığının devamı için gereken fonksiyonların çoğunu veya hepsini yerine getirirken hızla değişen toplumlarda daha az fonksiyonel olduğu görüşündedirler. Bunlara göre, kadını geleneksel rolü çerçevesinde değerlendirirken statüsünün kocasının mesleğine ve statüsüne göre belirlendiğini, kadının rolünün sadece eş ve annelik olduğunu ifade ederler onlara göre politika ve ekonomide kadının rolü toplum açısından disfonksiyoneldir

Yapısal fonksiyonel yaklaşımclar arasında ABD’de Talcott Parsons, Kingsley Devis, Robert Merton, George Homans, Marion Levy, W. Goode, Fransa’da A. Girard, L. Strauss, feminist sosyologlardan S. Rowbothan, M. Menson sayılabilir.

Bu yaklaşım her toplumu kurum diye adlandırılan alt sistemlerin oluşturduğu bir bütün veya sistem olarak kabul etmektedir. Toplumu oluşturan her parça diğer parçayı etkiler, yani bir parçadaki değişme diğer her parçadaki değişmeyi en azından fonksiyonel olarak etkilemektedir. Sosyal sistemlerin bir dinamik denge içinde varlığını devam ettirdiği düşünülmektedir.

Bu yaklaşım bir yönüyle aileyi,” sosyal alt sistemlerden biri, sosyal bütünü oluşturan unsurlardan biri, diğer yönüyle toplum için belli görevleri yerine getiren bir parça olarak kabul eder” [Bottomore, Nisbet, 1997: 589]. Ailede bir statüler ve roller ağı vardır. Bunların anlamı aile sistemini ve aile sistemi aracılığı ile bütünün varlığını devam ettirmektir.

Parsons fonksiyonalist kuramın en önemli temsilcilerinden biridir ona göre; cinsel rol ayırımı (sex role segregation) araçlı ve anlatımlı roller arasındaki yapısal farklılaşmadır. Araçlı roller, amaca ulaşmayı ve uyumu içeren temel olarak aile ile toplum arasındaki ilişki ile ilgilidir. Anlatımlı roller ise, bütünleşmeyi içeren

ailenin iç yapısı ve işlevleriyle ilgilidir. "Kadınlar aile içinde anlamlı (expressive) rol oynamaktadırlar, onlar müşfik, itaat edici, doyurucu, sevgi ihtiyacını karşılayıcı ve duyguludurlar. Erkekler ise aile içinde araçsal (instrumentel) bir rol oynamalıdır. Onlar liderdir, yaratıcı ve orjinaldir, kurulu aile ekonomisine yani eve gelir getirmektedir"[Polama, 1993: 31-48].

Parsons, farklı evlilik rollerinin temel belirleyiciliğine dikkat çekerek, "eğer kadın ev dışına çalışıyorsa, kazancı yada statüsü kocasından daha yüksek ise bu durumun evliliği tehdit edeceğini ileri sürer. Fonsiyonalist teoride eşlerden ikisinin de başarı elde etmesinin çiftler arasına rekabet meydana getireceği görüşü hakimidir". [Hare-Mustin, 1988: 38] Eğer kadın geleneksel rolünü benimser, iş hayatını ve evliliğini buna göre düzenlerse ailede gerilim azalacaktır..

Parsons'a göre" kadın ve erkeğin farklı alanlara yönelmesi geleneksel toplumlarda aile içindeki parçalanmayı önlemekte, kentsel sanayi toplumlarındaki kırılğan yapı nedeniyle desteklenmeyen evlilik kurumunu korumaktadır" [Hare-Mustin, 1988: 38].

1.1.3. Kaynak Kuramı

Bu kuram Blood ve Wolfe tarafından aile ile ilgili çalışmalara uyarlanmıştır. Kaynak kuramına göre "bir ilişkide kadının yönetiminde ne kadar fazla kaynak varsa, geleneksel olarak kendisine verilen ev işlerini eşit şekilde paylaşması için kocasını o ölçüde ikna etme gücüne sahip olacaktır" [Spitze, 1988: 601].

Kaynak kuramı şu şekilde ifade edilmektedir: "bir eşin diğer eş için geçerli olabilecek herhangi bir şey yapmasıdır; bir eşin diğerinin ihtiyaçlarını karşılaması yada hedeflerine ulaşmasında ona yardımcı olmasıdır. Güç dengesi (balance of power) evliliğe daha fazla kaynak katan eş tarafında ağır basacaktır" [Akan, 1981:13].

Kaynak kuramına göre; klasik evlilikte koca ev işlerine karışmaz, çünkü istenmeyen faaliyetlerden kurtulmak için karısı üzerinde gücünü kullanır. Gücü, daha fazla kaynağa sahip olmasından kaynaklanır.

Piyasa ekonomisinde bu kaynaklar; “eğitim, mesleki prestij ve gelirdir. Eğer kadın bu kaynakların daha fazlasına sahipse, özellikle kocası ile olan ilişkilerinde evlilikteki etkisini artırır ve geleneksel olarak kendisine verilen ev işlerinin paylaşılmasında kocasını ikna edecek konuma sahip olur”[Haas, 1981: 962].

Eşlerden birinin katkısının büyüklüğü onun ilişki içindeki gücünün önemini de arttırmaktadır. Bu güç ücret gerektirmeyen ve minimum düzeyde sosyal prestij sağlayan ev işi gibi görevlerden kaçınmayı getirmektedir. Evlilik ilişkisi içinde kaynakları sağlayan karı ve kocalar gücü eşit paylaşabilirler ve sonuçta evlilik rolleri eşit kullanılır.[Sexton, Perlman, 1989: 938]

1.2. Tarihi Gelişim Sürecinde Türk Ailesi

Türk ailesi Yakutlardan Osmanlılara doğru ilerleyen bir zincir gibidir. Hatta bu zincir Japon kıyalarından Finlandiya'ya kadar uzanır.[Eröz, 1991: 228] Bu kadar geniş bir coğrafi çevrede Türk aile sisteminin genel yapısını incelediğimizde üç uygarlık alanı içinde yer aldığını görürüz. Bunlar; eski Türk ailesi, İslam dini etkisinde Türk ailesi ve Batı medeniyeti etkisindeki(modern) Türk ailesi olarak sınıflandırılabilir.

1.2.1. Eski Türklerde Aile Yapısı

Türk ailesi ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda “Türk ailesi karşılıklı saygının, dayanışma ve bağlılığın, maddi ve manevi fedakarlığın en yüksek seviyeye ulaştığı aile tipi” olarak kabul edilmektedir.

Büyük Türk Sosyologu Ziya Gökalp İslam öncesi Türk ailesini, boy, sop soy, pederi ve izdivaci olmak üzere beş bölümde incelemektedir. Ona göre ailede

boydan izdivaci aileye doğru gelişme (tekamül) ve ilerleme (tefeyyüz) olmuştur. Böylelikle gelişme izdivaci (kadın ve erkeğin eşit haklara sahip) aile ile tamamlanmıştır.[Gökalp, 1974: 324-325].

Bazı araştırmacılara göre eski Türk ailesi maderi (ana ailesi), bir dönem yaşamıştır. [Gökalp, 1974], [Ögel, 1988: 238], [Olçay, 1992: 137] Ancak eski Türk ailesinin genel karakteri pederi (baba ailesi) dir ve "pederi aile eşitlikçi ve hürriyetçi" özelliklere sahip olup, baba ailenin sözcüsü konumundadır. Gökalp'e göre; [1974: 291] bütün Türk topluluklarında aile pederşahlık çağını geçirmeden doğrudan doğruya maderilikten pederiliğe (baba ailesi tipine) atlamıştır. [Ögel, 1988: 237], [Arat, 1986: 71], [Donuk, 1991: 297] Ülken [1993: 269] "babalık" (paternelle), [Topçu, 1950: 61] "babalık ocak," [Fındıkoğlu 1971: 208] "tam pederşahi olmayan" aile yapısında olduğu görüşünü paylaşmaktadırlar.

Ziya Gökalp'e göre Türk ailesini anlayabilmek için pederşahi aile ile pederi aile arasındaki farkı iyi anlamak gerekir [1974: 289]. Pederşahi ailede akrabalar sadece asabeden (erkek tarafından) ibaretken, anne tarafından kandaş olanlar akraba sayılmamaktadır. Aile reisi bütün asabenin mutlak hakimidir. Gerek bu akrabalarından gerekse kendi eşi ve çocuklarından istediğini satabilir, öldürebilir, kovabilir. Aynı şekilde ailenin bütün malları aile reisine aittir; istediğine verebilir. Kadının yetki ve sorumluluğa dayalı statüsü erkeklerden daha düşüktür. Çocukların kişisel ve maddi özgürlükleri ya hiç yoktur ya da kısıtlıdır. Türk ailesinde kadın büyük haklara sahiptir ve erkek ile eşit bir konumdadır. Babanın eşi ve çocukları üzerinde "koca velayeti" denilen demokratik bir velayet söz konusudur. Çocukların da belli durumlarda görüşlerine başvurulur Aile reisi erkektir ancak kadınları ve çocukları öldürme yetkisine sahip değildir. Baba tarafı ve anne tarafından olan akrabalar birbirine eşittir" [Gökalp, 1977: 152].

Fransız araştırmacı Grenard'ın [Fındıkoğlu, 1991: 12] 19. yüzyıl sonlarında Çin Türkistan'ında yaptığı belirlemelere göre Türk kızı eşini seçmekte nispeten hürdür. Kadın ekonomik hayatta erkeğin yanındadır. Kadının her çeşit mala tasarruf hakkı olduğu bu ailede mal ayrılığı prensibi geçerlidir. Polygamy (çok kadınla evlenme) pek görülmemektedir. Ancak gerçekleşebilmesi için ilk eşin rızasının alınması gerekmektedir.

Kabile halinde yaşayan Altay Türklerinin, Yakut ve Kırgızların aile hayatını araştıran Fransız sosyologu G. Richard'a göre ise Türklerde tek tip aile görülmez. Sosyal ve ekonomik şartlara göre çeşitlilik gösterir. "Yakut Türklerinde aile maderidir, Ailede erkek hakimiyeti vardır. Ancak bu erkek ana tarafından olan en yaşlı erkektir. Dışarıdan evlilik (Exogami) vardır. Erkek kadının totemini kabul eder. Kırgızlarda aile pederşahidir. Hısımlık babaya göredir. Totem inancı yerine ecdat dinine bağlılık söz konusudur. Altay Türklerinde ise bunların ikisinin ortası bir aile yapısı bulunmaktaydı. Kadının ailesine giren erkek eşine bir mehir vermek durumundadır. Mehir mal ve para değil kadının ailesine geçici iş yardımında bulunma biçimindedir [Fındıkoğlu, 1991: 13]. Durkheim de İngiliz etnografların bilgilerine dayanarak Doğu Türkistan Türklerinde "maderi" ailenin hakim olduğunu, Yakut Türklerinde "maderi" ailenin sib ile ifade edildiğini belirtir. Alman sosyologu Gross'un Kırgızlardaki ailenin pederi olduğu ancak tehlike karşısında birleşerek pederşahi hale dönüştüğü konusundaki görüşüne katılmaz [Eröz,1991: 228].

Fındıkoğlu [1991: 13] gibi Mehmet İzzet'te Türk kavimlerinde ayrı ayrı aile tiplerinin olduğunu kabul eder. Ona göre zaman ve mekan farkları başka başka olan ekonomik ve sosyal hayat tarzları aynı din ve ırk ailesinden olmakla beraber birbirlerinden ayrı yaşamış Türk zümreleri arasında aynı aile tipinin var olmasına engel teşkil etmiştir" [Fındıkoğlu, 1991: 17]. Ancak Gökalp'e göre "bir kavmin çeşitli dallarında başka başka aile tiplerinin olması kabul edilemez. Ona göre şartlar değişse bile ana karakter kendisini korur"[Gökalp, 1974: 304]

Eski Türk ailesinde (monogamy) tek eşle evlilik ve dışardan evlilik (exogamy) esastır ancak çokeşli evliliklere de rastlanmaktadır."Türklerde genellikle tek eşlilik olduğunu söyleyenler arasında [Fındıkoğlu, 1991: 17], [Kocakaplan, 1991: 252] [Türkdoğan, 2002 599], [Rasonyi, 1971: 57-58] sayılabilir. Ancak bazı durumlarda çokeşli evliliklerin gerçekleştirildiği de kabul edilmektedir.

Türk ailesi kan akrabalığına dayandığı için (exogamy) dışardan evlenme usulü yaygındı. Evliliklerde genellikle monogamy (tek eşle evlilik) geleneği yaygın bir uygulama olmakla beraber, bazen askeri ve siyasi nedenlerle, hükümdarlar arasında poligamy (çok evlilik) şeklinin de uygulandığı görülmektedir. Ancak belli şartlarda

gerçekleşen çokeşli evliliklerde ilk kadın evde “baş kadın“ idi. Baş kadından sonra gelenler ise “kuma” veya “ortak “adını alırdı.[Özdemir, 1991: 415].

Eröz “Türk ailesi” [1991: 236-238] adlı makalesinde Uygurlar, Kazaklar ve Kerkük Türkleri ailelerinin çeşitli özelliklerini incelerken onların çokeşli evlilik uygulamalarından da bahsetmekte ve eski Türk topluluklarının, bazılarında seyrek bazılarında ise yaygın olarak çokeşli evlilikler görüldüğünü söylemektedir. Roux’a göre; ”Türklerde en azından yönetici sınıfların tek eşi (monogam) oldukları izlenimi vardır ” [Roux, 1989: 208-209]. Ancak hükümdarların birden fazla eşinin olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise hükümdarların tek eşle evliliğinin, satın alınmış yabancı kadınlarla, armağan edilmiş kadınlar veya yağma sırasında ele geçen yabancı kadınlar gibi kendi toplumunun dışından olan kadınlarla evlenmesine engel olarak görülmemesidir. “Ancak bu tür evlilikler makbul görülmemekte ve kadın “baybiçe” (Hanın nikahlı birinci eşi) olamamakta “olco” yani bir çeşit cariye olarak kalmaktadır” [Yıldız, 1995: 367].

”Eski Türk ailesi “geniş aile” (veya büyük aile) şeklinde değil, ”küçük aile “tipinde idi. [Kafesoğlu, 1977: 201] “Orta Asya’da İslam öncesinde var olan Türk ailesi “çekirdek aile” bünyesindeydi ve Türk kadını erkek ile eşit haklara sahipti” [Kuran, 1991: 365] “Türk’lerde ailenin esas çekirdeği, baba, oğul ve torunlardan meydana geliyordu. [Ögel, 1988: 245] ”Eski Türk ailesinin küçük aile olduğu bazı tarihi kayıt ve müşahedelerle belirlenmektedir. Mesela, W.Eberhard, Tabgaç ailesinin böyle olduğunu tespit etmiştir” [Donuk, 1991: 298].

İlk yazılı belge olan Orhun anıtlarında evlilik ve aile ile ilgili bazı bilgileri görmekteyiz..”Üste mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insanoğlu kılınmış. İnsanoğlunun üzerine atam Bumin Kağan oturmuş. Türk budunu yok olmasın diye, halk olsun diye, babam İltiş Kağan annem İlbilge Hatun’u göğün tepesinden tutup yukarı kaldırmıştır” (Orhun Anıtları). Türkdoğan’a göre bu anlatım “ailenin bir evrim ürünü olmadığını, ana, baba ve çocuklardan ibaret bir çekirdek aile (nuclear) tipi temsil ettiğini “[Türkdoğan, 2002: 596] göstermektedir.

“Türklerde dıştan evlenme exogamy esastı.Genellikle tek eş monogamy görülmekteydi” [Donuk, 1991: 297]. Türkdoğan’a göre; [2002: 608] eski

“Türklerde exogamy hakimdir. Buna karşılık amca kızıyla evlenebilme (endogamy), hatta ölen kardeşin hanımı yenge ile veya ölen babanın dul kalan eşi ile evlenme “levirat” gelenekleri bulunmaktadır. Ancak bunlar bir çeşit tercihli evlilik olmakla beraber Hun Türklerinden beri bilinmektedir. Levirat geleneğine bu gün bile Doğu Anadolu’da Alikan aşiretinde rastlanmaktadır. Ancak Türklerde görülen levirat geleneği ile ilgili çok az somut örnekle karşılaşmaktayız. Bunların çok olağan dışı şartlarda gerçekleştiğini kabul etmek gerekir.

1.2.2. Eski Türklerde Kadının Statüsü

Eski Türklerde kadının hem ev içinde hem de ev dışında statüsü oldukça yüksektir. Yapılan araştırmalar bunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Türk toplumunda kadın bazen aile reisi ve her zaman Türk evinin direğidir. Türklerde erkeğin vefalı arkadaşı olan kadın, her şeyden önce evlatlarının saygıdeğer anasıdır. Ev dışında siyasi alanda devlet yönetiminde, sosyal alanda, ekonomik alanda hatta savaşlarda kadın erkeğiyle eşit şartlarda ve onunla beraber görülmektedir

Orhun yazıtlarında [Roux, 1990: 215-217] “elime taptım (ülkeme hizmet ettim), ele (eldeki) anneme taptım, arkadaşşıma taptım” şeklindeki ifadelerde ülkeye hizmetten sonra anaya hizmet dile getirilmektedir. Bunun yanında yazıtlarda kızlar, oğlanlardan, anne, babadan önce ifade edilmektedir. Kadın akrabalara kıyasla erkek akrabalar daha az zikredilmektedir. 21 yazıttan 9 tanesi kadın adınanarak başlarken iki tanesi kadını el kelimesinden sonra ifade etmektedir. Eşin bu kadar çok anılması ve sırada üstünlüğün ona verilmesi Roux’a göre; “çağımızın ilk bin yılının ikinci yarısında, çok tanrılı (pagan) Türk toplumunda kadınların hem rolünü hem de önemini ortaya koyar” [Roux, 1989: 213]. Bilge Kağan kitabesinde “Tanrı Türk Milleti yok olmasın diye babam İl-teriş Kağan ile anam İl-bilge Hatun’u yükseltti“ başka bir yerde: ”sizler anam Hatun, hala ve teyzelerim, ablalarım, kadınlarım ve kızlarım” ifadeleri kadının siyasi ve toplumsal statüsünün ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir.

Türklerde ebeveyne hitap ederken önce ana ifadesi kullanılır, ana-baba denir. "Dede Korkut'ta ana babaya "ana-ata" denildiği gibi, Göktürk yazıtları ile Uygur Türkleri'nde de ana, babadan önce söylenirdi" [Ögel, 1988: 248]. Orhun yazıtlarında "annesinin ya da babasının (öğ, kang)...kalbini inciten kimse, erkek ya da kız evlattan sayılmaz" ifadeleri bulunmaktadır [Roux, 1990: 226]. 19 yüzyıl sonlarında Orta Asya Türkleri arasında araştırmalar yapan Radloff, Altaylar bölgesindeki Türk ailelerinde kadının tamamıyla erkeğe tabi olduğunu ve ona hitap ederken efendim manasına gelen "apışgayım" erkek de karısına karıcığım anlamına gelen "apakayım" diye hitap ettiğini söylemektedir.

Türk ailesi sevgi ve saygı temeli üzerine kurulmuştur. Dede Korkut hikayelerinde "avrat" (Türkler bunu eskiden "uragut" şeklinde söylerlerdi) sözü ile ilgili bilgiler, Türklerin "kadınlık"la "dişilik"i ayırdıklarını göstermektedir. Kadınlık basit anlamda dişilik olmayıp, daha çok kutsallık ifade ediyordu"[Ögel, 1985: 73].

Türk kadınının statüsünü etkileyen faktörler dürüstlüğü, iffetli ve çalışkan oluşu, eşine sadakati, ailesine ve evine muhabbeti, merhameti, kocasına saygısı olarak sıralanabilir. Türk anlayışında "evin sahibi kadındı. Bundan dolayı ev kadını için söylenen en yaygın söz de "evci" idi. Evin sahibine saygı duymak gerekir. Uygur şiirleri, "ayıpsız kadına, erkeğin boynunu eğmesi gerek" diyorlardı. [Ögel, 1988: 252] "Türk ailesinde sarsılmaz bir karı koca saygı, sevgi ve sadakatı vardı.[Güler, 1992: 77] Töreyle bağlı ailede kadın, erkeğine saygıyı yitirmez; buna karşılık erkek de karısını sever sayar. En pederşah karakterli Türk uruğu olan Kazak- Kırgızlarda bile kadın beyler vardı [Eröz, 1991: 246].

Gökalp'e göre hiçbir kavim, Türk'ler kadar kadın cinsiyetine hak vermemiş ve saygı göstermemiştir"[Gökalp,165]. İnan'da kadın erkek eşitliğinin "Gerek şehirli gerek göçebe olsun orta Asya Türk kavimlerinde daima yürürlükte" [İnan, 1968: 35] olduğunu söylemektedir. İbni Batuta Seyahatnamesinde Kıpçak kadınları için "Burada tuhaf bir hale şahit oldum ki, o da Türklerin kadınlara gösterdikleri aşırı hürmettir. Bunların kıymet ve derecesi erkeklerin çok üstünde" [Et-Taci, 1983: 230] demektedir. Dede Korkut'ta Dirse Han tarafından yapılan soylamada Türk kadını "beri gelgil başım bahtı, evim bahtı, evden çıkıp yürüyende selvi boylum, topuğuna sarmaşanda kara saçlım, kurulu yaya benzer çatma kaşlım, koşa(çift)

badem sığmayan dar ağızlım, güz elmasına benzer al yanaklım” şeklinde yüceltilerek tasvir edilmektedir (Ergin, 1999: 22]. XI. yüzyılda Türkler asil ve soylu baş kadınlara ”oğlağı katun” diyorlardı. Bunun anlamı ise “soy ve veliaht veren hatun” idi. Yine Harzemşahlar, tecrübeli ve bilgili kadınlar için “uz hatun” demekteydiler [Ögel, 1988: 251].

Onuncu yüzyılda Türk illerini gezen İbn-Fazlan İtil (Kırım-Kazak) bölgesinde yaşayan İtil Türkleri Bulgar Hanının sarayında yaşanan törenle ilgili olarak: ”Halifeden getirdiğim mektubu, Han, Hatun ve maiyeti ayakta dinlediler.(...)Halkın karşısında hükümdarın karısına hilat giydirdim. Hatun hükümdarın yanında duruyordu. Bu onların adetidir [Eröz, 1991: 237] demektedir. Radloff ”Altaylılarda kadın ve erkek arasındaki konuşma ve görüşme tamamıyla serbesttir. Kadınlar genç erkeklerle konuşurken hiçbir zaman yüzlerini örtmeyi düşünmezler. Bu sırada terbiyesizlik sayılabilecek hiçbir şaka veya takıntıya rastlamadım [Eröz, 1991: 240] derken hem kadın erkek ilişkilerini hem de kadına verilen değere işaret etmektedir. Ancak kadınların erkeklerle bu kadar rahat ilişkilerine karşılık zina olayına rastlanmamaktadır. Çünkü Eski Türklerde zina en büyük suçlardandır. İçlerinden biri “zina ederse, kim olursa olsun dört kazık çakıp zina edenin el ve ayaklarını bunlara bağlarlar. Sonra onu boynundan uyluklarına kadar balta ile yararak iki parçaya ayırırlar. Kadınlara da aynı cezayı uygularlardı.[Eröz, 1991: 240]

Fındıkoğlu'nun tespitlerine göre; [1991: 17] Eski Türk ailesinde boşanma milli adetlere göre hoş karşılanmazdı. Cengiz yasasına göre boşanmanın erkek aleyhine ölüm cezası ile karşılandığı göz önüne alınacak ve yasanın milli Türk adetlerini kanun haline soktuğu düşünülecek olursa erkeğin kadın karşısında ne kadar kayıtlı bir vaziyet içinde bulunduğu anlaşılır. Bu durum kadının toplum içerisinde statüsünün gösteren bir uygulama olarak kabul edilebilir

Türk ailesi ile ilgili yapılan bir çok araştırma mevcuttur. Araştırmalarda yer alan tespitleri şu şekilde başlıklar halinde de olsa özetlemek mümkündür:

- “Türk ailesinde, aile içinde kadının ve çocuklarının kendilerine ait mülkü vardı. Evlenen kadının baba evinden getirmiş olduğu çeyiz malı üzerinde kocanın hiçbir tasarruf hakkı yoktu” [Donuk, 1991: 299].

- “Türk destanlarında kadınların mevkii dikkat çekicidir. Kahramanlar karısının veya hemşiresinin sadakat ve gayreti sayesinde ölümden, felaketten kurtulmaktadır. Kahramanlar karılarına “görklüm” (güzelim) sözü ile hitap etmektedirler [Donuk, 1991: 299].
- “Aile içinde çocuğun terbiyesi, ailenin mali işleriyle ilgilenmesi, çadırın kurulması, keçe, çorap örme, süt sağma, peynir yapma, ve elbise dikme gibi işlerle meşgul olması bilinmekte ve itibar sahibi olan kadının savaşta düşman eline geçmesi büyük bir zillet sayılmaktadır [Donuk, 1991: 299]
- Türk destanlarında övülen kadın tipleri ozanların ”ev yapan sulp“ dedikleridir. Bunlar aile içinde kocalarına eş, çocuklarına anne olmalarının yanında alp tipine uygun kadınlarıdır. Kocaları tutsak düştüğünde onları kafir elinden kurtaran Burla Hatun ile Selcen Hatun böyledir. Oğlu Boğaç Han’ı kurtaran Hatun da bu tiptedir” [Oy, 1992: 595]
- “Türkler Hakan eşi olan Hatunlara da kendileri gibi “Bilge” unvanı veriyorlardı. Hatunlar, Hakanlar gibi merasimle tahta oturuyorlardı. Eşlerinin veya oğullarının yokluğunda ”Terken“ unvanı ile naip olabiliyorlardı. Hakan gök tanrısına, Hatun ise ana tanrıçaya Umay’a benzetiliyordu. Hatunların maiyetinde, ok atmakla mahir, atlı kadın birlikleri bulunabiliyordu [Esin, 1985: 414-415].
- “Hem resmi Çin kaynaklarına dayanarak Mete’nin Hatunu, hem de yazıtlarda İl-bilge Hatun kağan gibi kutsallığa sahiptir. Hatun’un devlet yönetiminden sorumlu kişiler olduğu bilinmektedir [Türkdoğan, 2002: 608]. Orhun yazıtlarında kadınla erkeğin eşitliğinden şu şekilde söz edilmektedir. ”Hatun da Hükümdar gibi Tanrı tarafından atanmışlar, yada daha doğrusu, onun tarafından topluluktan ayrılmış ve ötekilerin üzerine yükseltilmişlerdir” [Roux, 1990: 203] Hatun hakan ile devletin esasını oluşturmaktadırlar. Devletin kaderi de Hakanın olduğu kadar Hatunun da kaderine bağlıdır.

- Kızıl Çin'den kaçarak Türkiye'ye sığınan Kazak Türklerinin yazdığı bir kitaba göre "kadınlar kocalarına karşı daima hürmetkardılar. Gelin hiçbir zaman kayınpederine ve kayınvalidesine hatta kocasının uzaktan ve yakından diğer akrabalarına karşı açık saçık görünmediği gibi onların isimlerini dahi tam olarak söyleyemez. Kazak gelinleri terbiyeleriyle ün salmışlardır. [Eröz, 1991: 232]
- Kerkük'te kocaya "kişi" denir. Kadının "kişisi" karısına "avrad" (hatun) der. Ancak karı-koca birbirlerine isimleriyle hitap etmezler. Çocuk sevgisi fazladır Bir kadının birden fazla çocuk sahibi olması onun itibarını artırır. Avrad kocasına muti ve saygılıdır. Uşşâğlarının babasıdır, dertdaşdır; işin aşand olsun.Allah seni başımızdan eksik etmesin diye dua eder. Koca ise uşşâğların nenesine (anne) bağlı ve hürmetkardır, onun hoş günde olmasına çalışır [Eröz, 1991: 232].
- İyi kadın, usta idi; bilgili idi. Bunun içindir ki Harzemşah'lar çağında iyi kadına, " uz hatun "da deniliyordu. İyi kadın evinde görünmeli idi. Dede Korkut kadınları evlerindeki hayatlarına göre sınıflandırmaktadır. Çünkü Türklerde en değerli konu ev ve kadındır. Böyle kadın iyi kadın "evin dayağı" olan kadındı sadece evde değil; dışarıda da kocasının yardımcısı olmalıydı. Gerekirse savaşta da kocasının yanında savaşmalıydı.[Ergin, 1999: 5-6]
- İbni Batuta Anadolu'da gezerken kadınların statüleri ile ilgili pek çok bilgi vermektedir. Kayseri'de emir Alaaddin Eratna'nın hatunlarından biri olan Taga Hatun'dan şu şekilde söz etmektedir: "Bu hatun en iyi ve en faziletli kadınlardandır. Irak sultanı ile de akrabılığı vardır. Kendisine "ağa" diye hitap edilir. Ağa, "büyük " manasına gelmektedir"[Et-Tanci, 1983: 202]
- "Batuta seyahatnamesinde sadece sultanların hatunlarının durumunu değil aynı zamanda satıcılarla çarşı esnafının kadınlarının durumlarından da bahseder. Bu kadınların durumları ve statüleri de oldukça yüksektir.

1.2.3. Türk Ailesinde Kadının Statüsünü Belirleyen Faktörler

Aile iki karşı cinsin standartlarının bütünleştiği bir kurum olduğu kadar eşlerin ailelerinin ve diğer toplumsal grup ve kurumların da etkisi altındadır. Bu nedenle aileyi kurumsal yapısı içerisinde incelerken ona, kurumsallaşmasına etki eden faktörlerin bir bileşkesi olarak bakmak gerekir.

1.2.3.1. Evlenme Şekli

Evlenme şekli ve eş olup olmama kadının statüsünü belirleyen en önemli faktörler arasında yer alır. Geleneğe göre evlenen kadın toplumda saygı görür” [Yıldız, 1995: 182]. Eski Türklerde tek eşle evlilik yaygın olmakla beraber savaşlarda ganimet almak ve siyasi nedenlerle çok eşle evlilik görülmekle beraber hoş karşılanmamaktadır. Kaçırma veya savaşta ganimet olarak alınan eş statü olarak baybiçe, yani nikahlı birinci eş olmaya uygun değildir ve erkek çocuk doğursa bile, bu çocuk babasının yerine geçememektedir [a.g.e., s.168] Manas Destanında geçen şekliyle Akılay’ın kayınbabası Cakıp Han ; “Şu oturan balamın –Tangayında mührü var-Kuru dilinde siğili var,-kargışçı balam değil mi? [a.g.e, s. 168] şeklinde; Akılayın damağında mühür dilinde siğil olduğunu söylemesi onun istenmeyen bir karaktere sahip olduğunun ifadesi olarak yorumlanmaktadır.

1.2.3.2. Çocuk Sahipliği ve Çocuğun Değeri

Çocuk sahibi olmak, özellikle erkek çocuğa sahip olmak Türk ailesinde kadının statüsünü etkileyen önemli faktörlerdendir. ”Karı, kocanın soyunun tam üyesi sayılmaz, ancak erkek çocuk doğurmakla soy içinde mevkii kazanır ve koca ölünce küçük erkek çocuklar, adına kocanın yetkilerini kullanır. Hatta küçük oğul adına topluluğa başkanlık bile yapabilir” [Avcıoğlu, 1982: 231-232].

Manas destanında “Han balası Kanıkey, -Erkek doğuruverse, [a.g.e., s. 168] ve Cakıp Han on dört yıl çocuğu olmayan baybiçesi Çırçı’dan “Bu Çırçıyı alalı,- ben koklayıp bala öpmedim,-(...) Belini sağlam bağlamadı, Bu Çırçı erkek bala

doğurmadı, [(a.g.e., s. 175] şöyle şikayet etmektedir. Burada kadınların en önemli görevinin çocuk doğurmak hem de erkek çocuk doğurmak olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun gerçekleşmemesi halinde ise kadın suçlanmaktadır. Daha sonra bir oğlu olduğunda “Şimdi bele sadak bağlattı, Çakıp Han Çıırçı gibi bir kadından - Hem de erkek bala doğurttu,” [a.g.e., s. 175] şeklinde mutluluk ifadesi ile karşılaşmaktayız.

Benzer durum Dede Kokut hikayelerinde [Ergin, 1999] de karşımıza çıkar. Ailede kız olsun, erkek olsun çocuğun önemli bir yeri vardır. Bununla beraber erkek çocuğa soyu devam ettirdiği için daha çok değer verilir. Törenlerde oğlu olanlar ak otağa, kızı olanlar kızıl otağa, çocuğu olmayanlar kara otağa oturtulur.

“Türklerde erkeğin başlıca endişesi aile ocağını yaşatmaktı. Erkek evlat doğurmayan kadın kocasını ikinci evliliğe sevk etmekteydi. Ocağın sönmesi (erkek evlat sahibi olamamak) büyük bir felaket Allah’ın gazabına bir işaret sayılırdı. [Savcı, 1973: 22] Aynı bakışın bugün de devam ettiğini görmekteyiz.

1.2.3.3. Güzellik, Zenginlik, Asalet, Maharet (Beceriklilik)

Kadınların güzelliği onların statüsünü belirleyen faktörlerden birisidir. Manas destanında kadınların güzelliği ve cazibesi şu şekilde anlatılmaktadır:

”Güçlü Nayman’ın çok yurdundan–En güzeli deyip almış–Kara Çaş’ın evinde–Ak Erkeç saçını yıkıyormuş” [Yıldız, 1995:165] Bu ifadelerden Ak Erkeç’in eş olarak seçilme sebebinin güzelliği olduğunu görüyoruz.

Bir başka ifade de “gülse dişi kürek gibi parlayıp,-Kımıldasa mis kokup,-Genç kuzu gibi oynaşıp,-Topuğuna saçı dolanıp,”[Yıldız, 1995: 165] şeklinde bir kadının tasviri yapılmakta, başka bir kadının güzelliği için de. “kar üstüne kar yağsa,-kardan apak eti var, kar üstüne kan damlasa, kandan kızıl yanağı var-[a.g.e., s. 174] şekilde ifadeler geçmektedir.

Destanlarda kadınların güzelliği ön plandadır ancak iyi bir eş olarak kadında fiziki güzellik ile ruh güzelliği, maharet, takva, asalet sahibi olmak gibi özellikler bir

arada aranmaktadır Kadınların akıllı ve marifetli olmaları onların statüsü ile yakından ilgili görülmektedir.

Kutadgu Bilig’te eş seçiminde zenginlik ve güzelliğin önemli olmadığı “takva sahibi” olanın tercih edilmesini tavsiye edilmektedir. Çünkü takva sahibi eşin tasarrufu zenginliğe, ahlakının güzelliği yüzünün güzelliğine, temizliği asilliğini gösterir [Yusuf Has Hacip, 1974: 324-326]. Bu ifadelerden İslam öncesi Türk toplumunda kadında aranan özelliklerin giderek İslam’ın etkisinde dini bir yapı kazandığını görüyoruz.

1.2.3.4. Çeyiz-Kalın

Eski Türklerde kadının babasının zenginliği ve çeyizinin çokluğu onun statüsünü etkileyen faktörlerdendir. Çeyizin varlığı ve zenginliği, gelinin il içinde itibarını arttırmakta; Kara Börük’te olduğu gibi, kaçırılmış bir kadında bulunmayışı da, bu açıdan talihsizlik olarak görülmektedir [Yıldız, 1995: 185]. Gelinlerin eşinin arkadaşlarına ve iline vermek için hediye getirmeyişi bahtsızlık olarak kabul edilmektedir: “Şu oturan balamın,-Er yağması yok imiş,-İl yağması yok imiş,-Alnında bahtı yok,-Bahtsız balam değil mi?” [a.g.e.,s. 368].

Kadının hediye getirmesi onun yeni girdiği toplumda eli açık cömert birisi olarak kabul edilmesine ve statüsünün belirlenmesinde etkili olacaktır. Bunun olmayışı topluma kabulünü zorlaştırmakta ve bu tür evlilikler makbul tutulmamaktadır. Bu durum, “Şu oturan balamın,-Er yağması vardı.-İl yağması vardı-Alnında bahtı var-Bahtlı balam değil mi?-Ak söök hanın balası-Yahşı insan değil mi?-Yaptığı işi onduran-Kıymetli bala değil mi ?” [a.g.e., s. 369] şeklindeki ifadelerden anlaşılmaktadır.

Gelinin “kalın”ı da statüsü açısından oldukça önemlidir. Dönemin ekonomik şartlarına uygun, hayatla bağlantılı olağanüstü bir yönü bulunmayan miktardadır. Ancak gelinin babasının mali durumunu uygun ve kayınpederin şanına yakışır şekilde olmalıdır. Manas Destanında kalın miktarı; On çukuru dolduracak-Yılkıyı sürüp gel deyip-Kırk çukuru dolduracak koyunu sürüp gel deyip-Yüz çukuru

dolduracak Sığırı sürüp gel deyip-Dört çukuru dolduracak-Deveyi sürüp gel deyip-fazla malı salmaz mı?-bulursa sürüp gelmez mi?-Bulmazsa ondan öteye gitmez mi?" [a.g.e., s. 383] şekilde belirlenmektedir. İstenen evliliğin gerçekleşmesi için güveyin bu kalını getirmesi şarttır.Yoksa kızı alamaz.

Dede Korkut Hikayelerinde de benzer duruma rastlıyoruz. Kalın olarak istenenler "Bin erkek deve getirin ki dişi deve görmemiş olsun, bin de aygır getirin ki kısrakla çiftleşmemiş olsun, bin de koyun görmemiş koç getirin, bin de kuyruksuz kulaksız köpek getirin, bin de pire getirin bana" [Ergin, 1999: 67] şeklinde sıralanmaktadır. Bu isteklerde yer alan deve aygır, koç gibi dönemin ekonomik şartlarına uygun ağırlıklar yanında biner tane kulaksız ve kuyruksuz köpek ile pire, işi yokuşa sürme ve kişiyi sınama izlenimi vermekte ve masal motiflerini hatırlatmaktadır" [Yıldız, 1995: 384].

1.2.3.5. Kahramanlık

Türk destanlarında kahramanını yanında savaşan genç nişanlı kız veya genç evli kadın motifine çok sık rastlanır. "Göçebe hayatın hüküm sürdüğü bozkır cemiyetinde kadın erkekten farksızdı, düşmana karşı birlikte çarpışılırdı. Kadın cesur, kahraman olmalı, ata binmesini ve ok atmasını bilmeliydi"[Altındal, 1994: 27]. Kocasına baskın yapılmasından korkan Selcen Hatun kocasının atını biner, zırhını giyer, kılıcını eline alır erkeğiyle savaşmaya başlar eşinin atı yaralanınca "o zaman kadın ateş gibi olur. Atını dörtnala hainlerin üstüne sürer ve hainleri kılıçtan geçirmeye başlar" [Ergin, 1999: 65].

Dede Korkut'ta Bamsı Beyrek babasına; "Baba bana bir kız aliver ki ben yerimden kalkmadan o kalkmalı, ben kara koç atıma binmeden o binmeli, ben hasmıma varmadan o bana baş getirmeli" [Ergin, 1999: 64] Bamsı Beyrek'in evlenmek istediği kız cesur, kahraman savaşçı bir kızdır. Babasının cevabı da oldukça ilginçtir. "Oğul sen kız istemiyorsun kendine hempa (savaşçı arkadaş) istiyorsun". Bamsı Beyrek ile Banu Çiçeğin ok atmaları, at yarıştırmaları ve güreşmeleri kadının erkekle başa baş mücadelesinin olduğunu göstermektedir.[Ergin, 1999: 63]

Eski Türklerde kadınlar “erkekler gibi ata binebilirler, Kıpçak steplerinde yer değiştirmede kullanılan ağır at arabalarını kullanabilirler, kılıç yada mızrak taşıyabilirler, ok atabilirler ve gerektiğinde savaşa katılabilirler” [Roux, 1990: 702] İbni Batuta Kıpçakta her hatunun arkasında atlara binmiş elli genç kız ve arabanın önünde yaklaşık yirmi kadar atlı yaşlı kadın gördüğünü ifade eder.”Kızlar ve kadınlar atla gidiyorlar ve bir erkek çevikliğinde dört nala gidiyorlar.”(Et-Tanci, 1983: 232].

Destanlarda erkeği kandırmadaki akıllı ve tehdidindeki cesareti kadının da kahraman kültür tipinin kendi çapında bir örneği olduğunun ve kahramanlığın sadece güç ile değil akıl ile de bağlantılı olduğunu göstermektedir [Yıldız, 1995: 498] Türk kitabelerinde ve kaynaklarında açıkça görüldüğü gibi Türk ailesi babanın otoritesinden hiçbir şey eksiltmeden, sevgi, saygı, çoğunlukla da kahramanlıkla yoğrulmuş daha içten ve daha derin bir şeyler ifade eden derin bir birlikteliktir.

1.2.3.6. Misafirperverlik

Türklerde misafir kabul etmek ve onu en iyi şekilde ağırlamak çok önemlidir” Tanrı misafiri” ifadesi Türk misafirperverliğini en iyi şekilde tanımlamaktadır. Günümüz Türk toplumunda aynı anlayış, özellikle Anadolu’da bütün canlılığıyla varlığını devam ettirmektedir.

Eski Türklerde kadınının statüsünü belirleyen en önemli faktörlerden biri de kadının misafirperver olmasıdır. Bu özellik onun eşine ve misafirlerine hizmet etmesi şeklinde görülmekte ve değerlendirilmektedir. Dede Korkut destanında kadınlar değerlendirilirken dört gruba ayrılmaktadır. Bunlardan en değerlisi misafir ağırlayan kadındır: “Evin dayağı odur ki kırdan yabandan eve bir misafir gelse, kocası evde olmasa, kadın onu yedirir içirir ağırlar azizler gönderir. O Ayişe Fatıma soyundandır. Onun bebekleri yetişsin. Ocağına onun gibi kadın gelsin.” [Ergin, 1999: 18].

Dede Korkut hikayelerinde kadında aranan meziyetler, annelik, sadakat ve misafirperverliktir. Erkeğin kutsal bir saygıyla bağlandığı üç şey vardır. Atı, kılıcı

ve kadını.”[Altındal, 1994: 27] Aynı şekilde ”misafiri gelmeyen kara evler yıkılsa daha iyi” [Ergin, 1999: 16] gibi ifadeler misafire verilen önemi göstermektedir. En beğenilmeyen ve istenmeyen kadın ise eşi eve misafir getirdiğinde ona hizmet etmek istemeyen, yemek hazırlamayan kadındır. ”Ondan Allah saklasın ocağınıza bunun gibi kadın gelmesin diye dua edilmektedir” [Ergin, 1999: 19] .

İbni Batuta seyahatnamesinde Türk kadınlarının misafirperverliklerini ” Taga Hatunun huzuruna çıktığımızda bizi ayakta karşılayarak güzel sözler söyledi. Yemek hazırlanmasını emretti .Karnımızı karnımızı doyurduk” [Et-tanci, 1983: 202-203]. “Bilon Hatunu ziyarete gittik. Bizlere izzet ve ikramda bulundu.” (a.g.e., s. 214) şeklinde hayranlıkla anlatmaktadır.

1.2.3.7. Din

Kadının toplumsal statüsü ile toplumun sahip olduğu din arasında yakın bir ilişki vardır. Kültürel normların dinin etkisi altında şekillendiği toplumlarda kadınla ilgili inanç ve değerlerin ve bunların tanımladığı toplumsal normların kadınının statüsünü de etkilemesi tabiidir. Zira dinin çizdiği izafet çerçevesi içerisinde kadınla ilgili değerler sistemi de yer almaktadır.

Roux’a göre; [1992: 694] Belli bir toplumda kadının statüsünü değerlendirmenin en iyi yollarından biri bu toplumun dinini, Tanrıların ve Tanrıçaların karşılıklı görevlerini varsa kadının dini törenlerdeki görevlerini incelemektir.

Eski Türkler Gök Tanrıyı erkek (Bu Tanrı yüce, mavi, sonsuz ve güçlüdür.), Yer Tanrının ise kadın rolünü üstlendiğini düşünmüşlerdir. Güneş genellikle ana olarak kabul edilir çünkü yıldızlar ışıklarını ondan alırlar. Ay ise erkek olarak kabul edilmektedir (ay dede) Tek büyük Türk Tanrıçası Umay’dır. Bu Hatun olarak kabul edilir.

Gökâlpe göre; [1977: 154] eski Türkler hem demokrat hem de feministti. Bunun sebebi ise Şamanizm’in kadındaki kutsal güce bağlı olmasıydı. Türk Şamanları sihir güçlerini arttırmak için kendilerini kadına benzetirlerdi. Erkek ise kutsal gücünü

Toyonizm dininden almaktaydı. Toyonizm ve Şamanizm'in birbirine eşit değerde olması kadın-erkek eşitliğinin sebebi olarak kabul edilmektedir.

1.2.4. İşbölümü ve Roller

Gökalp'e göre; [1974: 367] cinsiyete dayalı işbölümü dinden kaynaklanmış ve gelenekleri etkilemiştir. Daha sonra genel manada işbölümü ortaya çıkmıştır. Kadın tabu kabul edildiği ilkel toplumlarda erkeğin kullandığı araç gerece dokunamaz, kullanamaz ve onun yaptığı işleri yapamaz. Aynı durum erkek için de söz konusudur. Bu tür toplumlarda erkek kadın birbirini göremez. Kadının aile içinde ve toplumda statüsü düşüktür. "Eski Türklerde ise "kadın asla tabu değildi her işte eşinin mütemmimi" (tamamlayıcısı) idi [Gökalp, 1974: 366]. Bu durum kadınların hem ev içinde hem de ev dışında erkekle eşit haklara sahip olmasını sağlamıştır. Kadın ev içinde eşinden ve çocuklarından büyük saygı görürken siyasi ve ekonomik alanlarda erkekle yan yana olmuştur.

Cinsiyete dayalı kadın-erkek işbölümü uygulamalarını eski Türk toplumunda görmek mümkündür. Ancak kadın sadece ev içinde kadına ait işlerle meşgul olmamış. Ev dışındaki alanlarda hatta savaşlarda eşi ile beraber yer almıştır.

Aile içinde kadının (Hatunun) yeri büyüktü. Aile reisi olan koca, evin dış işlerini yürütürken, kadın, çadırın kurulması, keçe çorap örülmesi, elbise dikilmesi, süt sağıp peynir tereyağı yapılması v.b işleri yürütürdü. Gerektiği zaman at biner, silah kullanır, ok atar, değişik spor faaliyetlerinde bulunabilirdi. Normal zamanlarda ise güzel elbiseler giymeyi, saçlarına koku sürüp, ruj kullanmayı da ihmal etmezdi". [Özdemir, 1991b: 416] [Roux, 1990: 706]

Türk kadını ihtiyacı olmasa da el işleriyle uğraşır. Hatta sultanların dahi el işleriyle uğraştıkları bilinmektedir. El iş yaparken görülen Selçuklu sultanlarından biri Kazvi şehrinin sahibesi hayret içinde kalanlara şöyle açıklamada bulunuyordu."Biz saltanat işlerini yaptıktan sonra boş kalmamak ve gereksiz işlerle zaman geçirmemek için fakirler gibi el ve ev işleriyle uğraşırız Bu davranış bizim soyumuza ar değil belki büyük şereftir" [Gökalp, 1974: 370].

Kadınlar ister ev hanımı ister sultan olsun ev içinde kendilerine ait işlerin yanında o günün şartlarının getirdiği savaş yöntemlerini öğrenmişler ve gerektiğinde uygulamışlardır: "Eski Türklerde kadınlar genellikle "amazon " idiler. Binicilik, silahşörlük, kahramanlık Türk erkekleri kadar Türk kadınlarında da vardı. Gerektiği zaman savaşırlardı. Kadınlar doğrudan doğruya kale muhafızı, vali ve sefir olabilirlerdi. Mala tasarruf ettikleri gibi, dirliklere, zeametlere, haslara ve malik hanelere de sahip olabilirlerdi" [Gökalp, 1977: 155].

Kadınlar sadece ev içinde değil ekonomik hayatta hem üretici hem de ürettiklerini pazarlama, satma görevini gerçekleştirmiştir. Bu da onları erkeğe bağımlı olmaktan kurtardığı için her alanda kararlara etkili bir şekilde katılmışlardır: "Kuça şehri kadınları, Türk kadının ekonomik hayata katılmasına son derece iyi bir örnek oluşturur. Burada kadınlar ziraat, meyvecilikle uğraşır, maden işçiliği ve halı dokumacılığında mahirdir" [İnan, 1968: 31]. Bundan başka bir çiftçi malının fazlasını pazarda satmak istediği zaman karısı ile beraber satış yerine gider. Fiyatı belirleyen kendisinden ziyade karısıdır. Hatta çok defalar kadın pazar işlerini yalnız kendisi halledebilir" [Fındıkoğlu, 1991: 12].

Kadının ekonomik hayat katılmasının yanında mal- mülk sahibi olması da onun toplumdaki statüsünü artırıcı bir rol oynamıştır: "Türkmen kadınları büyük bir hürriyete maliktirler. Araziye ve sürülere sahiptirler. Böyle bir cemiyette, doğal olarak kadının mevki yüksek olur" [Gökalp, 1992: 1094].

İbni Batuta Seyahatnamesinde ekonomik hayat içerisinde yer alan kadınlardan bahsetmektedir: "Başka bir kadın daha gördüm: yanında hizmetkarları bulunduğu halde, pazara süt, yoğurt getirip satar karşılığında güzel kokular satın alırdı. Genellikle kadınlar kocalarıyla beraber gezerler. Erkeği gören onu kadının hizmetkarlarından biri zanneder" [Et-Taci, 1983: 230].

Eski Türklerde kadın bütün bu haklardan başka çeşitli spor dallarında da erkeklerle beraber yer almıştır: "Hunlar'dan beri kadınların katıldığı futbol, golf ve poloya benzeyen çeşitli oyunlar oynamaktadır [Avcıoğlu, 1982: 593]. "Asya Hunları'ndan beri ata binip ok attığı, top oynama, güreş gibi ağır spor yaptığı, savaşlara katıldığı belirtilmektedir.(İbn Fadlan, Gardizi v.b.) Bilhassa Türk kadınının savaşlarda

düşman eline geçmesi büyük zillet sayılırdı”. (Kafesoğlu, 1983: 217) Eski Türklerde kadınlar siyasi haklara da sahiptiler. Hakanın hükümetteki ortağı hatuna “Türkan “ unvanı verilir.(Gökalp, 1977: 165) yada “Bilge Hatun” denilirdi Bilge Hatun devletin bilgin ve hakim melikesi anlamına gelen bir unvandı [İnan, 1968] İbni Batuta, İznik Şehrinde “Sultan Orhan Gazinin eşi Bilon (Nilüfer) Hatunun orada oturarak Sultanın askerlerine hükmeder. Dindar ve olgun bir hatun” olduğundan bahsetmektedir [Et-Taci, 1983: 213].

Batuta Seyahatnamesinin Bayramda tertipler adlı bölümünde “gerek bayram alayında ve gerek bayram ziyafetinde hatunların ne gibi yüksek teşrifata mahzar olduğunu ve toplum hayatının erkeklere ait olmayarak, bütün siyasi toplantılarda kadınların erkeklere eşit bir derecede rolü bulunduğunu ifade etmektedir. Batuta aynı durumu İlahiyan devletinde de gördüğünü ifade etmektedir. Kadın Türk ve Tatar kavimleri yanında pek muhterem olarak bir emirname tasdir olundukça (yayınlandığında) “Sultanın ve Hatunların emriyle” ibaresini yazarlar. Her kadın bazı bilad ve vilayata tasarruf edip varidatı azime sahibi bulunur. Hatun Sultan ile sefer ederse aynı yerde kalır [Et-Tanci 1983: 250].

Sultan Özbek bu tahta oturunca sağında Taytuğlu Hatun yer alır.Onun öte tarafında ise Kebeg Hatun, sol tarafta da sırasıyla Bilon Hatun ile Ordaca Hatun otururlar. Bu Hatunlardan biri geldiği zaman Sultan ayağa kalkarak onu karşılar ve elinden tutup yerine oturtur. Ancak en çok beğendiği ve kadınların başı olan Taytuğlu Hatun gelince onu köşkün kapısında karşılayıp elinden tutarak içeri getirir ve yerine oturtur. Kadınlar erkeklerden kaçmadıkları için bütün bu merasimler erkeklerin gözü önünde cereyan etmekte idi” [Et-Taci, 1983: 231-232].

Alanya şehri kadınlarını Batuta şöyle anlatmaktadır.”Bu ülkede bir zaviye veya bir eve indiğimizde, komşularımız, kadın olsun, erkek olsun durumumuzu soruştururlardı.Burada kadınlar erkeklerden kaçmazlar. Ayrılacağımız zaman sanki akraba imişiz gibi, bizimle vedalaşırlar ve bu ayrılıkta duydukları üzüntüyü göz yaşlarıyla ifade ederlerdi” [Et-Taci, 1983: 193] Türk kadınlarının doğuştan sahip oldukları yetenekler, estetik anlayışı, maharet, aile içi dayanışma ve yardımlaşma toplumun çekirdeği kabul edilen aileyi her şart altında güçlü kıldığı için, bu tür

ailelerin oluşturduğu toplum yaşamış olduğu coğrafya üzerinde hep hakim ve hükmeden olmuştur.

1.2.5. Kadının Kararlara Katılımı

Ele aldığımız konu itibariyle ifade edildiğinde Türklerde kadının karar almadaki rolü ve statüsü araştırmanın temel amacıdır. Bu amaç doğrultusunda günümüze kadar miras olarak bize kadar gelen Türk toplumunda Türk kadınının durumunu tespit etmek önemlidir.

Eski Türklerde hem ev içinde hem de sosyal hayatın her alanında erkekle eşit haklara ve statüye sahip olduğu görülen kadın karar alma konusunda da erkekle beraber yer almaktadır: “Oğuz ailesinde kuvvetli bir bağlılık, sıra, saygı ve sevgi vardır. Aile fertleri babaya mutlak itaat içindedirler ama bu itaat onların fikirlerini söyleme, açık konuşma haklarını kısıtlamaz” [Kocakaplan, 1991: 257]. Dede Korkut’a göre; Oğuz Türklerinin ailesinde demokratik bir anlayış bulunmaktadır. Erkekler ailelerini ilgilendiren durumlarda kendi başlarına karar vererek hareket etmezler; kadınların da düşüncelerini öğrenmek isterler.”Töre gereği kızların yolu evveldir” [Ergin, 1999: 141]. “Manas destanlarında kadın evin şans ve namusunun koruyucusu olarak bilinir. Kahramanları, ciddiyet ve soğukkanlılıklarını kaybederek namussuzca bir iş yapacakları anlarda kadın kurtarıcı rol yüklenir. Kadın sözüne kulak asılmadığı zaman kahraman ölür”. [Türkdoğan, 2002: 609]. Dede Korkut’ta Dirse Hanın Hatunu ona şöyle der; “Hey Dirse han, bana gazap etme, incinip acı söz söyleme, yerinden kalk, alaca koç kes, aç görseñ doyur, çıplak görseñ donat, borçluyu borcundan kurtar, büyük ziyafet ver, dilek dile, olur ki bir ağzı dualının hayır duası ile Tanrı bize topaç gibi bir çocuk verir [Ergin, 1999: 24].

“Türklerde kadının zaman zaman büyük otorite sahibi olduğu görülmektedir. Bir kabilenin reisi öldüğünde, yeni reis seçilinceye kadar, iktidar onun dul eşine geçerdi ve o müthiş savaşçılar göz kırpmadan ona itaat ederlerdi” [Farrere, 187] .

Eski Türklerde babadan sonra aileyi anne temsil ederdi. Bunun için annenin yeri babanın diğer akrabalarından ileri olurdu. Babanın mirası anneye kalırdı.

Çocukların vaşisi o idi. Türk tarihinde kadınların hükümdarların naibi olabilmeleri veya devlet içinde büyük söz sahibi olmaları da bundan ileri geliyordu” [Türkdoğan, 1992: 35]. Aile içinde eşi ve çocukları tarafından saygı gören kadının aile içi kararlarda oldukça etkili olduğu görülmektedir Orhun yazıtlarındaki “eşim, öğüm angıştım” ifadesini [Roux, 1990: 215] Eşime, anneme danıştım şeklinde yorumlamaktadır.”Bu da kadının siyasi ve sosyal kararlara katılmadaki rolünü yansıtmaları açısından oldukça önemlidir.

Kadınların siyasi kararlarda da oldukça etkili oldukları görülmektedir. Mete'nin akınlarından sıkışan Çin imparatoru Kao, Mete'nin hatununa rüşvet vererek ondan yardım istemiştir.Hatun Mete'ye şöyle dedi: ”İki hakan da karşılıklı olarak birbirlerini sıkıştırıp mutsuz etmektedir. Bugün Çin topraklarını elde etmiş olsanız bile, siz ey Hun Hakanı, orada oturup Çin'i idare etmek için, eninde sonunda gerekli gücü bulamayacaksınız. Ayrıca Çin hakanı Tanrı gücüne de sahiptir. Ey hakan ne yaptığını düşün ve tart ” [Türkdoğan, 1992: 35]. Bu ifadeler Hatun'un engin görüşleri yanında Han üzerindeki etkisini ve kararlara katılmada ki rolünü göstermektedir. Siyasi olaylara ve devlet yönetimine katılan kadınlar alelade bilgisiz kadınlar değillerdir. “Hatunlar devlet adamları gibi eğitilmiş ve yetiştirilmişlerdir” [Ögel, 1988: 237]. “Devletin sorumluluğu Hakan kadar Hatuna da aitti.Bu nedenle “Hakan emrediyor ki” tarzında başlayan emirler geçersizdi. Geçerli olması için Hakan ve Hatun emrediyor ki...” şeklinde yazılması gerekiyordu. Hakan elçileri tek başına kabul edemezdi. Hatunla beraber kabul etmesi gerekirdi [Gökalp, 1974: 321].Hun imparatoru Atilla elçileri karısıyla birlikte kabul ederdi. Hun Türklerini Batı Avrupa'ya kadar ulaştıran orduda kadınlar da yer alıyordu. İskit Türklerinde kadın erkek gibi askerdi“ [Altındal, 1994: 9]. “Bir harp konseyinde kumandanları eşine tanıtan Cengiz Han “Ben bunların Hakanıyım, sen de benim hakanımsın” demişti [Göksel, 1988: 9].

(Sabarlar, Gök Türkler, Uygurlar, Oğuzlarda), 585 ve 726 yıllarında Çin elçilerinin kabulünde Gök Türk hatunları hazır bulunmuşlardı. Ayrı sarayları ve “buyruk”ları bulunan hatunlar genellikle devlet meclislerine katılırlar, bazen elçileri ayrıca kabul ederlerdi [Kafesoğlu, 1983: 58]. “Orhun kitabelerinde her zaman “devleti yaşatan Hakan”la “devleti bilen Hatun” birlikte ifade edilmektedir. Kadın sadece savaşta,

siyasi toplantılarda, şölenlerde değil avda bile mutlaka eşi ile beraber bulunurdu”. (Gökalp, 1974: 321) “Uygurlar 7. yüzyılda henüz devletlerini kurmadan önce ve boylar topluluğu halinde bulunurken bu kavmin reisi savaşlarla meşgul olduğu için anası Uluğ Hatun ihtilaflara ve davalara bakıyor; kanunlara tecavüz edenleri şiddetle ve adaletle cezalandırıyordu” [Turan, 1980: 204-205]. “Arap istilası karşısında Tuğ-şad küçük olduğundan anası Hatun Buhara hükümdarı bulunuyordu. On beş yıl tahtında kalan Hatun Araplarla uzun müddet savaş ve barış halinde idi. O Çinlilerle de münasebette olup imparatora 719 da elçi gönderip Araplara karşı yardım istemişti” [Turan, 1980: 205] Türkler Müslüman olduktan sonra da kadınlar Karahanlı, Selçuklu, Harzemşahlılar’da, Atabeğler ve Türkiye Selçuklularında da statülerini korumuşlardır. İslam ve Hıristiyan dünyalarında rastlanmayan bu durum münasebeti ile, Nizam-ül Mülk’ün kaydettiği gibi “Acem hükümdarları devrinde kadınların devlet işlerinde tesirleri olmazdı. Türkistan hakanları devlet işlerinde hatunlarla müşavere eder onların fikirlerini üstün tutarlardı” [Turan, 1980: 205]

İbn Batuta 14 yüzyılın ilk yarısında “Türk ve Tatar kadınlarının çok mutlu yazgıları var. Sultan ve Hatunların birkaç şehri, birkaç eyaleti ve hatırı sayılır geliri var” [Altındal, 1994: 27] tespitini yapmaktadır. Aynı şekilde Tuğrul Beyin Hatunu Altuncan ve Alp Aslanın Hatunu Seferiye’nin, Sultan Melikşah’ın eşi Karahanlı prensesi Celaliye (Terken) Hatun da devlet idaresinde çok etkili idi. Siyasi temasların bazan önce bu hatunla yapılarak olgunlaştırıldığı olurdu. Kaynaklar bu Hatunun ayrı bir divanı (hükümet) bulunduğunu da kaydeder [Kafesoğlu, 1999: 363].

1.3. Osmanlı Ailesi

Türkler 8. yüzyılda Müslüman olduktan sonra hayatlarının her alanı İslam Dininden etkilenirken aile kurumu da bundan nasibini almıştır. Tabii ki Osmanlıdan önce Türkler İslamiyet’i kabul etmişlerdi. Ancak bir görüşe göre; [Kafesoğlu, 1999: 307] İslam Türk devresinde de Türk toplulukları Türk kültürünü 14. yüzyıla kadar devam ettirmişlerdir. Bununla beraber daha sonraları İslam dini adına kadını ve aile ile

ilgili farklı uygulamalara rastlanmaktadır. Bu durumu Ziya Gökalp [1974: 295] "Türk ailesinin İslam devrinde devamı, İslam ailesidir. İslam ailesi; eski Arap ailesinden doğduktan ve buna Yunan'la, İran'ın pederşahi ailesinden birtakım unsurlar katıldıktan sonra Müslüman kadını gayet elemli bir mevkie düştüğü şeklinde izah etmektedir. Oysa Anadolu Kıpçak, Mevaraünnehir gibi Türk illerinde Eski Türk ailesi geleneğinde olan kadın erkek eşitliğine dayalı Türk aile yapısının devam etmektedir. Gökalp buna İbn-Batuta Seyahatnamesinde anlattığı Anadolu kadınlarından örnekler verir.

Orhan Türkdoğan da Gökalp ile hemen hemen aynı görüşleri paylaşmaktadır. Türklerin kabul ettikleri İslam dininin kuralları şamanist gelenekleri ortadan kaldırmıştır. Birçok sosyal kurum gibi aile kurumu da İslami normların etkisi altına girmiştir. Ancak "Emevi ve Abbasilerin Mavali denilen Arap milliyetçiliğine dayalı şartlandırma politikası sonucu, İslami Türk toplumuna sirayet eden yaklaşım biçimleriyle, saf islami normlar arasında bir ayıklama yapılmaması nedeniyle bir kısım milli yönelim biçimleri de İslam damgası altında toplum yapımıza nüfuz etmiştir [Türkdoğan, 2002: 611]. Feyzioğlu'na göre; [1992: 883] İstanbul'un alınmasından sonra özellikle saray hayatı ile ilgili olarak Bizansın bazı olumsuz etkileri görülmüştür. Buna örnek olarak "konak ailesi" örnek verilebilir.

Bütün bu etkilere rağmen "Türk aile yapısı eski Türk (İslamiyet öncesi) aile kimliğini korumuş, Türk töre ve gelenekleriyle İslami normlar bir sentez oluşturacak biçimde aile dokusunu meydana getirmiştir" [Türkdoğan, 2002: 624]. Türk dünyasında sayısız vakıf ve hayır kurumunun kadınlar tarafından veya onlar adına kurulmuş olması, Anadolu'daki birçok Türk aşiretinde kaç-göç ve çok eşli evliğe rastlanmaması; İslamiyet'in kabulünden sonra da eski Türklere ait geleneklerin devam ettiğini göstermektedir.

Osmanlı'da Lale devri ve tanzimatla başlayan modernleşme hareketleri saraydan başlayarak aşağıya doğru yürütülmüştür. Bu nedenle önce saraya yakın ailelerde, daha sonra bürokratların ve büyük şehirlerin ileri gelen ailelerinde, ardından da küçük şehirlerdeki varlıklı ailelerde yeni aile arayışları başlamıştır. Özellikle

Tanzimat sonrasında roman ve tiyatrolarda geleneksel aile yapısı eleştiriliyor ve yeni aile arayışları gündeme getiriliyordu. Bunun gibi “konak ve saraya musallat olan gösterişçi tüketim ekonomisi, özellikle kürk ve mücevherat düşkünlüğü, kitlelerin benimseyeceği bir statü tercihi oluyordu. Böylece eski kültür kodları, derviş değerleri yıkılarak yerini materyalist yönelim biçimleri alıyordu” [Türkdoğan, 2002: 627]. Genellikle Avrupalı adab-ı muâşeret kurallarına bağlı olarak oluşturulmaya çalışılan yeni yaşama şekli aile içi ilişkileri sarsarak değişime zorlamıştır. Avrupalı olmanın bir oğal şartı olarak kabul edilen içki, kumar ve dans yaygınlaştırılmış, kadın esaretten kurtarılma adına sosyal hayatın her alanına katılmaya teşvik edilmiştir. Çocuklara mektepte yeni usul eğitim verme istekleri artmış bunun yanında çocuklara özel mürebbiyeler tutulmuş, daha çabuk asri olmayı sağlamak amacıyla yabancı kadınlarla evlenme başlamıştır. Karı koca arasındaki sadakat anlayışları zayıflamış ”çapkın koca”, “aşık kadın” tipleri çoğalmış, hizmetçi, mürebbiye ve cariyelerle gayri meşru ilişkiler yaygınlaşmıştır. Bu dönemin en önemli özelliği aile içinde annenin muhafazakarlığı ve babanın yenileşmeyi temsil ve teşvik etmesidir. Çocukların medreseye değil, mektebe verilmesine mürebbiye tutulmasına anneler karışması çıkmaktadır.

11. Meşrutiyetten sonra bütün bu yönelişlerin, sarsıntıların değer kayıplarının etkileri ortaya çıkmaya başlamış, kadınların sosyal hayata katılma isteklerinin, feminist hareketlerin ve kadın haklarının yükseliş göstermiştir.. Bütün bunların yanında kadın ve aile ile ilgili cemiyetler kurulmuş, dergiler, kitaplar çıkarılmış ve çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bütün bunların etkisiyle artık ”Yeni aile” ya da “milli aile” den bahsedilmeye başlanmıştır. Milli aile çekirdek ailedir ve aile ahlakı toplumun temel dayanak noktalarından biri görülerek “aile buhranına” çözüm kabul edilmiştir. Gökalp batıcıların “Asri Aile”sini Avrupa’ya özgü bir aile şekli olarak görür. Oysa “milli aile ”tamamen Türk kültürünün temelleri üzerine oturacak, fertlerin terbiyesi için ideal bir tip oluşturacaktır [Celkan, 1992: 255]. “Şüphe yoktur ki Batı uygarlığından yeni kavramların benimsenmesiyle Türk ailesi modernleşecektir .Ancak Türk ailesi ne Fransız veya İngiliz ne de Alman ailesinin kopyası olacaktır” [Gökalp, 1959: 252].

Bu dönemlerde Ziya Gökalp modern Türk ailesini “milli “,”yeni “ve “yuva “ tipi izdivaci aile olarak nitelendiriyordu .Ona göre çekirdek aile yapısında eşler arasında orantılı eşitlik ve Türk ahlaki değerlerine dayalı aile tipi eski Türk geleneklerine dayanıyordu.Ancak bu değerler zaman içinde Arap ve İran etkisiyle ortadan kalkmıştı [Gökalp, 1980: 157]. Gökalp’e göre Avrupa milletinde ailenin “izdivaci aile” enmüzeinde olmasını sağlayan asri devletin yaptığı asri aile kanunlarıdır” [Gökalp, 1980: 124]. Öyleyse Türk ailesinin ilerlemesini sağlamak için devlet eski Türk ailesinin eşitlikçi temellerine dayanan modern aile kanunları olmalıydı.1917 tarihli aile hukuk kararnamesi bu düşünce ve çalışmaların sonucu olarak yayınlanmıştı.

Osmanlı Ailesinin genel özellikleri şu şekilde sıralanabilir. Osmanlı aile yapısının ataerkil özellik taşıdığı bazı yabancı ve Türk araştırmacılar tarafından öne sürülmektedir [Özkalp, 1993: 112]], [Taşçıoğlu, 1958: 89], [Çakır, 1994: 185], [Kongar, 1979: 415].Ancak Osmanlı Ailesi Roma ve Doğu toplumlarında görülen pederşahi aile yapısı özellikleri taşımamaktadır. Ortaylı Osmanlı Ailesinin pederşahi özellikleri taşımakla beraber; eski Doğu ve Roma toplumuyla mukayese edilebilir bir kültürel ve hukuki yapıdan uzak.”[2001: 99] olduğu görüşündedir

Osmanlı ailesinin pederi değil yarı pederşahi aile olduğu görüşünde olanlar da bulunmaktadır.“Osmanlı Türklerinde aile yarı pederşahi idi.Ana-baba ve çocuklar aynı evde oturlardı [Kuran, 1991: 366]. Osmanlı ailesinin pederşahi veya yarı pederşahi olduğu iddiaları Osmanlı hukukunun şeriata dayalı Mecelle tarafından düzenlenmesi ve erkeğin çok eşli evliliğine izin verişine bağlanmaktadır.Oysa Osmanlı Ailesi üzerinde yapılan araştırmalar bunların geçersizliğini ortaya koymaktadır.

Toplumların kültürleri uzun bir süreç içerisinde meydana gelmektedir.Sahip olunan kültürel dokudan kısa sürede kopmak mümkün değildir.İslamiyet öncesi Türklerde aile yapısı çeşitlilik göstermekle beraber genellikle pederi aile özelliği taşıdığı görülmektedir.“Türklerin İslamiyet’i kabulleriyle birlikte pederi aileye olan meyil, hemen hemen tamamıyla pederi aile özellikleriyle boyanmıştır.[Erten, 2001: 166]

İslam hukukuna göre Müslüman kadına, çalışma, ticaret yapma, miras, mülkiyet kontrolü (tasarrufu), eş seçimi, mehir ve gerektiğinde boşanmayı talep etme hakkı verilmiştir. Mehr nikahlı kadının malıdır ve onu dilediği gibi tasarruf yetkisi vardır.Bu özellikler pederşahi ailede bulunmayan özelliklerdir.

Osmanlı ailesindeki baba otoritesi pederşahi ailedeki baba otoritesinden oldukça farklıdır.“Erkeğin aile içerisinde kadına karşı olan otoritesi veya üstünlüğü, yöneticilik, düzenleyicilik, koruyuculuk özelliklerinden kaynaklanmaktadır [Erten, 2001:168]. Pederşahi aile özellikleriyle uyuşmayan aile üyelerinin baba tarafından alınıp satılmaması, baba otoritesinin mutlak olmaması, her üyenin özel mülkiyet hakkına sahip bulunduğu ve mülklerini diledikleri gibi kullanabildikleri gerektiğinde haklarını korumak için mahkemeye müracaat ettikleri dikkate alındığında Osmanlı ailesinin pederşahi olduğunu kabul etmek oldukça zordur.Hatta “Osmanlı ailesinin günümüz aile tipinden farklı olmadığı değerlendirmeleri gelişen yeni yaklaşımlar içinde yer almaktadır [DPT, 1989: 27]. Yakın zamanlara kadar sanayileşme öncesi bütün toplumlarda geniş aile tipinin egemen olduğu pek çok sosyolog tarafından kabul görmekteydi. Ancak Giddens’e göre “araştırmalar bunun yanlış olduğunu gösterdi. Yapılan pek çok araştırma “çekirdek aile”nin çoktan beri varlığını devam ettirdiğini göstermektedir. Sanayileşme öncesi hane halkı bu günküne oranla daha geniştir, ancak aradaki fark özellikle çok büyük değildir” [Giddens, 2000: 149]. Buna göre Osmanlı ailesinin çekirdek aile olduğu ile ilgili kabuller klasik sosyolojik tezler dışında gelişen bu yeni anlayışa uymaktadır [Doğan, 2001: 142].

Osmanlı toplumuna ait aile Osmanlı üretim tarzını yansıtan bir aile modeline ulaşmıştır.Bu ailenin kendi içindeki farklılığını ise tabakalaşma tipleri ile yerleşim alanlarının kır kent boyutları belirlemektedir.Kentli ve köylü aileler sadece toplumsal yapının ekonomik şartları ile değil kültürel imkanlarıyla da nitelenmektedir [Doğan, 1999: 382].

Osmanlı ailesi yapısını incelerken genel olarak iki grup ailelerden söz etmemiz mümkündür.Bunlardan ilki saray ve sarayın etkisi altında kalan yönetici, askeri ve

şehirde yaşayanlara ait aileler, diğerini ise kırsal bölgeler de yerleşik ve göçebe hayatı yaşayan aileler oluşturmaktadır.

Harem dairesinde” padişaktan başka padişahın annesi valide sultan), kız ve erkek çocuklar (Şehzadeler), padişah dairesine mensup gözde, ikbal ve odalık denen diğer kadınlar, koruma göreviyle yükümlü kişiler yaşıyordu” [Yediyıldız, 1994: 445]. İçinde farklı statüleri barındıran kalsik sosyolojik tiplerin dışında kalan bu aileyi İsmail Doğan [1999: 380] “Hanedan aile modeli (imperial model) olarak adlandırmaktadır. Osmanlı saray ailesi Hanedan aile modelini oluştururken Osmanlı yöneticileri de aile hayatlarıyla saray hayatına benzer bir hayat yaşıyorlardı.“Osmanlı yönetici tabakası mevkii ve derecesinin nispetinde konak yaşamlarıyla, sayısız köle, cariye, odalık, birden fazla nikahlı kadın “la evlenerek saray hayatını taklit ediyorlardı [Yüksel, 1992: 489].

“Askeri zümrede ailenin kurucusu en yaşlı erkeğin hakimiyeti vardır.Çok eşle evlilik söz konusudur.Çocuklar, köye ve cariyelerle büyük aile görünümü ve küçük bir sultan hayatı vardır [Tabakoğlu, 1992: 94].

“Kamu görevlilerinin aile yapıları özellikle geniş aile, kök ve birleşik aile özellikleri göstermektedir.Kurucu ve en yaşlı erkek üye ailenin reisidir.Aile reisinin çok eşli evliliği söz konusudur.Aile reisi ve eşlerle birlikte çocuklar, köle ve cariyeler aile demografisini tamamlamaktadır” [Doğan, 1999: 380].

Duben, [1998: 68] İstanbul haneleri üzerine yaptığı çalışmada 1907’de İstanbul’da bütün Müslüman hanelerin yüzde altmışının geniş aile yapısında olduğunu söylemektedir.Ona göre şehirdeki Müslüman nüfusun yüzde yirmisini barındıran bu tür haneler ortalama olarak çekirdek aile hanelerinden daha büyük (5.2 kişiden oluşmaktadır) Çoğunlukla çekirdek aileyi genişleten yaşlı nesilden bir ebeveindir bu gibi durumların yüzde 82’sinde kadın veya kocasının genellikle de kocanın annesi bulunmaktadır.

Üst tabakanın dışında kalan Osmanlı aile yapısı ise yaşadıkları yere ve gelir seviyesine göre farklılık göstermektedir. Ortaylı'ya. [2001: 5] göre günlük hayatta ve üretimde Osmanlı ailesi, çekirdek ailenin hayat tarzından çok "büyük aile"nin hayat ve üretim kalıplarına uyma eğiliminde görülmektedir. Geleneksel şehir ve köylerde çekirdek aile, hayatın sürdürülmesi için uygun aile tipi değildir. Genellikle hane halkının ikamet ettiği bina tipleri de birkaç kuşağı barındırmak amacıyla bir avlu etrafında yer alan odalar veya küçük binalar şeklinde imar edilmiştir. Osmanlı tarıma dayalı bir ülkedir tarıma bağlı toplumların "çekirdek aile" yapısında toprak bütünlüğünü devam ettirmesi problem oluşturacağından geniş aile yapısı tarım toplumları için daha uygun görülmektedir

Çekirdek aile genellikle Osmanlı yönetimi için vergi mükellefidir. "Maliye çekirdek aileyi muhatap alır; verginin tarh edildiği birim çekirdek ailedir, mali yönden"avarız hanesi" gibi kümeler dahi muayyen sayıdaki (40-50 adet gibi) çekirdek aile hanelerinden oluşan mali mükelleflerdir [Ortaylı, 2001: 4].

"Avarız hanesi tespitine esas olan ailenin karı, koca ve çocuklardan oluşan çekirdek aile olduğunu biliyoruz. Tereke defterleri de miras bırakan kişinin bir eve sahip olduğunu dolayısıyla fiilen var olan karı, koca ve çocuklardan (bazan anne ve baba ilavesiyle) oluşan çekirdek aile olduğunu göstermektedir" [Tabakoğlu, 1992: 93].

Demirel ve arkadaşları Osmanlı ailesinde ebeveyn, kardeşler ve diğer akrabaların ya sayı olarak çok az olduğunu veya her aile biriminin kardeş ve diğer akrabalarda olduğu gibi farklı mekanlarda ikamet ettiklerini dolayısıyla bir arada bulunmadıklarını dikkate alarak "Osmanlı ailesinin geniş aile olmadığı, anne-baba ve çocuklardan meydana gelen çekirdek aile görünümünde" olduğunu ifade etmektedirler [Demirel, v.d, 1992: 113].

"19.Yüzyılda imparatorluğun İstanbul, Selanik, İzmir gibi büyük liman şehir merkezlerinde çekirdek aile yaygındı. İstanbul'da geçen asırda bile üç kuşağın bir arda oturduğu ailelerin çoğunluk olmadığı görülüyor. Hele orta sınıflar çekirdek aileye meylediyordu" [Ortaylı, 2001: 6]. "19. yüzyılda çekirdek aileye doğru gidış hızla artmıştır" [Çakır, 1994: 169]. "1907 'de İstanbul'da tipik hane halkı türü

çekirdek aileler içerirdi. Tüm hanelerin % 40 'ı bu tipti ve yerleşik Müslüman nüfusun % 34 'ü bunlarda yaşıyordu. Bu tip haneler genelde pek büyük değildi. Aile üyeleri ortalama 3.6 kişiden oluşuyordu" [Duben, Behar, 1998: 63]. "Aynı dönemde kırsal haneler ortalaması 5.3 ve 6.5 kişi arasında değişmektedir" [Duben, 1998: 63]

Demirel ve arkadaşlarına göre mevcut kaynaklar Osmanlı ailesinin geniş aile olduğunu teyit etmeye yeterli değildir [Demirel, v.d, 1992: 100]. Doğana göre ise, "aynı mevcut kaynaklar ve veriler Osmanlı ailesinin çekirdek aile olduğunu da doğrulayacak yeterlikte değildir" [Doğan, 2001: 144]. Görüldüğü gibi Osmanlı ailesi yapısı yerleşim yerine göre farklılık göstermektedir. Kırsal alanlarda muhtemelen geniş, kentsel yörelerde ise çekirdek aile özellikleri taşımaktadır

Çok eşle evlilik konusunda da farklı uygulamalar dikkati çekmektedir. Padişahlar, yönetici kesim, kamu görevlileri ve tüccarlar gibi kentlerde yaşayanlar arasında çokeşli evlilikler görülürken kentler dışında kalan bölgelerde ve diğer Osmanlı ailelerinde daha az görülmektedir. "Padişahlar çok eşli evlilik yapmışlardır. Aynı zamanda Osmanlı padişahları, "harem dairesinde" istihdam ettikleri veya karı-koca hayatı yaşadıkları cariyele İslam'ın hükümlerini uygulamışlardır" [Akgündüz, 1999: 322].

"Osmanlı yönetici tabakası arasında İslam'ın izin verdiği birden fazla kadın ile evliliğe sık sık rastlandığı gibi , bir de ümm-i veled (Çocuk anası) denilen odalıklara ve bunlardan çocuk sahibi olanlara rastlanılmaktadır" [Yüksel, 1992: 489].

Ubucını'ye göre; [1998: 373] Türkiye'de çok kadınla evlilik son derece nadirdir. Üst kademedeki yönetici tabakanın Avrupalılara benzemek için bunu yapmaktadırlar. İstanbul'da yüksek rütbeli pek çok devlet memurunun ve onun dışında kalan Müslüman nüfusun beşte dördünün ancak tek hanımı bulunmaktadır. Taşrada ise bu oran çok daha düşüktür.

D'ohsson'a göre de; "pek az Müslüman'ın iki karısı vardır. Dörde kadar evlenen zenginlere de çok az rastlanır. Bütün kadınlara birden bakma güçlüğü, ev huzurunu

bozma endişesi, hepsini birbiriyle geçindirmenin zorluğu ve nihayet ana babanın evli erkeklere kız verme konusunda titiz davranmaları, şer'an caiz olmasına rağmen çok karılı hayatı önler" [D'Ohsson, 221]. "Tek evliliği savunan Kınalızade, Erkek ilk eşiyile yetinip üzerine başka kadın ve cariye almamalıdır, erkek evde tendeki can gibidir.İki bedene bir can olmadığı gibi, iki eve bir erkek yakışmaz" demektedir [Öztürk,1990: 97].

Osmanlı aile yapısı ile ilgili olarak en güvenilir bilgiler "tereke defterleri"nden elde edilmektedir.Çünkü bu defterlerde, ailenin niteliği ve niceliği hakkında bilgi verilmesi hukuki bir zorunluluktur.Tereke defterleri üzerinde yapılan bir araştırmada:"1104 tereke sahibinden Müslüman olan 981 adet erkek tereke sahibinin % 80.43'ü tek eşlidir.Evli olanların %9.59'u ki toplam 94'ü birden fazla kadınla aynı anda evlidir.Bunlardan 84'ü iki kadınla (%8.57'si), 10'u da üç kadınla (%1.02'i) aynı anda evlilik yapmışlardır" [Demirel, 1992: 102].

Klasik dönem için özellikle tereke defterleri üzerinde yapılan araştırmalara göre birden fazla eşle evlilik oranları % 5-12 arasındadır. Yine birden fazla eşle evlilik oranları köylerde şehirlere göre düşüktür. Bunun gelir ve servet farklılığından kaynaklandığı söylenebilir. Ancak özellikle şehirlerde yapılan araştırmalar birden fazla eşle evlilikle servet arasında doğrusal bir ilişki olmadığını göstermektedir [Tabakoğlu, 1992: 93].

Duben'in [1998: 162] yaptığı araştırmada Osmanlı kentlerinde birden fazla eşle evlilik yapan Müslüman erkek tereke sahiplerinin oranı %9.27'dir.(91adet). Bunların da 58.25'i (81adet) aynı anda iki kadınla evlidir."İstanbul'daki evli erkeklerin sadece % 2.29'unun birden fazla karısı vardı.Bu oran 1885 sayımında 2.51, 1907'de ise 2.16 idi.Bu oran evli kadınların %2.5'inin herhangi bir zamanda çokeşli bir birliktelik içinde olduğu manasına gelmektedir. "Osmanlı toplumunda, idari tabakada (askeriler) olduğu gibi, yönetilen tabaka (reaya) arasındaki varlıklı insanların da birden fazla kadına evlendikleri ve kapılarında köle ve cariye bulundurdukları görülmektedir" [Yüksel, 1992: 491].

Tokat şeriyeye sicillerine dayanarak yapılan bir araştırmada 1772-1810 yılları arasında örnekleme yoluyla seçilen 18 aileden dört tanesi(% 17'den az) iki evli bulunmaktadır” [Özdemir, 1991: 427-428]. 1880-1906 yılları arasında Kırşehir’de çok eşle evliliklerin oranı %16.66 (4 tane) iki evli tespit edilmiştir [Özdemir, 1991: 488]. Edirne askeri Kassamına ait tereke defterlerinin incelenmesinden 1545-1659 tarihleri arasında çok eşli evlilikler az sayıdadır ”[Barkan, 1968: 14]. “Bursa tereke defterlerini konu alan bir araştırmada da birden fazla eşle evlilik oranı düşüktür sadece altısı (% 3.48) birden fazla eşle evlidir” [Özdeğer, 1998: 50].Osmanlı toplumunda XV1.yüzyılda “polygamy (çok karılılık) pek iltifat görmemiştir” [Ortaylı, 2001: 69].Bursa’da 17. yüzyılda (Haim Gerber) % 5 oranında çok eşle evlilik tespit etmiştir [Gerber, 1986]. Ankara ve Anadolu’nun bazı şehirlerinde tek eşlilik daha düşük oranda belirlenmiştir.Çokeşli evlilikler toplumun farklı kesimlerinde görülmesi onun ekonomik durum ve sosyal statü ile doğrudan bağlantısı olmadığını gösterirken Anadolu’da çok evlilik eğiliminin daha fazla olduğu ifade edilmektedir.

1908’den önce Osmanlı İmparatorluğundan geçen Amerikalı bir gazeteci “Türkiye’de çok eşlilik genel olarak sanılandan daha az yaygın ”[Duben, 1998: 70]. demektedir.Johnstone de aynı görüşü paylaşmaktadır “Osmanlıda kamuoyu ağırlıklı olarak tek evlilikten yanadır.Gerçek şu ki Osmanlıda iki kadınla evlilik bile başka yerlerden daha az rastlanan bir durumdur” [Johnstone, 1996: 11]. Tereke defterleri üzerinde yapılan çalışmalarda birden fazla eşle evlenmenin yaygın sebebinin ya hiç çocuğu olmamak veya erkek çocuğunun bulunmamak olduğu söylenebilir.Bir diğer ifade ile ailenin devamı veya erkek çocukla devamı çok eşle evliliklerin en çok rastlanan sebebi olmaktadır. Demirel’in araştırmasında çocuksuz ailelerin oranı % 11’dir.Çocuk sahibi olma arzusu ile birden fazla evlilik yapmış olanların oranı ise %5’dir ” [Demirel, 1991: 106].

19 yüzyıl seyyahlarından Max Müller de “halk arasında polygamy yaygın değildir ve fakirlerde ise hiç yoktur”derken [Celkan, 1989. 829 ; Müller, 1897: 176’a atfen] çok eşli evliliklerin ekonomi ile bağlantısına dikkati çekmektedir.Osmanlı köylerinde “birden fazla eşle evli olanların oranı % 0.3’dür.Bunların hemen hemen

hepsi iki kadınla evli olup, üç veya daha fazla kadınla evli olan erkeğe rastlanmamıştır. Bunların dışında % 0.1'inin dul, %0.3'ünün bekar ve 4.39'unun tek kadınla evli olduğu görülmektedir. Buna göre erkek tereke sahipleri arasında birden fazla eşle evlenenlerin oranı % 6 da kalmaktadır" [Yüksel, 1992: 491]. Osmanlı köylerinde çok eşlilik sebepleri arasında erkeğin büyük toprak sahibi olması, zengin olması sayılabilir. Bu durum dinle değil tamamen ekonomiyle ilgili bir durum olarak görülürken fakir köylüler arasında çok eşli evliliklere daha az rastlanmaktadır. Yukarıda açıklandığı gibi üzerinde araştırma yapılan tereke defterlerinin elde edilen sonuçlara göre ailelerin en fazla %10'unda birden fazla eşle evlilik tespit edilmiştir. Bu da Osmanlı ailesinin çok eşli bir yapıya sahip olduğu görüşünü desteklemektedir.

Osmanlı ailesinin çocuk sayıları yapılan araştırmalara fazla değildir. Demirel ve arkadaşları tereke defterleri üzerinde yaptıkları araştırmada Osmanlı ailesindeki çocuk oranını % 2.33 (2) olarak tespit etmişlerdir. Bu araştırmaya göre köy ailelerdeki çocuk sayısı % 2.62 (3), şehir ailelerinde %2.30 (2) bulunmuştur. Bu genel ortalamanın dışında % 11 ailenin çocuğunun bulunmamasına rağmen bir ile on iki arasında değişen sayıda çocuk sahibi aileler de tespit edilmiştir [Demirel v.d, 1992: 113].

Özdemir Tokat ve Kırşehir aileleri ve Çemişkezek'teki asker aileleri ile ilgili yaptığı araştırmada "1771-1810 yılları arasında Tokat ailesinin sahip olduğu çocuk sayısını iki" [Özdemir, 1991a: 453]. 1880-1906 yılları arasında Kırşehir ailelerinde ortalama olarak 3 ile 5 çocuk bulunduğunu [Özdemir, 1991b: 491]. 1890-1919 M. Aziz ve Çemişkezek şehirlerindeki asker ailelerinin de ortalama üç çocuğa sahip olduklarını ve bir asker ailesinin anne-baba ile beraber 5 kişiden oluştuğunu söylemektedir [Özdemir, 1991: 566]. Demirel ve arkadaşları da benzer sonuçlar elde etmişlerdir. "Osmanlı ailesinin büyüklüğü ana-baba ve çocuklar dahil edilerek yapılan hesaplama sonucunda ortalama 4.05'(4)'dir. Bu hesaplama ebeveynde dahil edildiğinde ortalama 4.42 (5) olarak tespit edilmiştir" [Demirel v.d, 1992: 114].

Klasik Osmanlı ailesinde çok çocuk istisna olarak görülürken, şehirli ailelerde çocuk sayısının az, köy ailelerinde ise çocuğa işgücü kaynağı olarak bakılmasından dolayı fazla olduğu görülmektedir.

1.3.1.Kadının Statüsü ve Statüyü Belirleyen Faktörler

Osmanlı ailesi içinde kadının eşine göre ailedeki pozisyonu, mülk edinebilme ve tasarruf hakkı, aile içi kararlara katılımı gibi konular ve ailede statü ve rollerinin durumu bize kadının durumu hakkında bilgi vermektedir.

Osmanlı ailelerinde kadınların durumu ve erkeklerin onlara karşı davranışları da dikkat çekicidir. Osmanlı ailesinde kadın bir zevk aracı, bir eşya olarak değil, cennetin kendileri vasıtasıyla kazanılacağı üstün değerler olarak kabul edilmiştir. Yabancı araştırmacıların pek çoğunda Türk ailesinde kadına verilen değer ve gösterilen saygıyı belirten ifadeler rastlamaktayız.“ Müslümanları içinde kadının yeri Avrupa Hıristıyanlarınkinden düşük değildir. Evin içinde mutlak hakimiyeti olan kadın daima müşfik ve mültefit bir muamele görmektedir” [Sancar, 1999: 41; Amicus, 1883: 210’e atfen]. Osmanlıda ”koca karısına karşı son derece nazik bir dost gibi davranır. Hele anaya karşı saygı sonsuzdur” [Sancar, 1999: 37; Fontmagne, 1902: 243’e atfen].Türk kadınına genellikle bir şövalye kibarlığı ile hürmet edilir .Hiçbir kimse bir kadına el kaldıramaya kalkışmaz (...) Koca karısına karşı son derece nazik bir dost gibi davranır” [Sancar,1999: 41; Amicus, 1883: 212’e atfen]. Bir başka eserde “Türk erkeklerinin son derece yumuşak olduğunu ve karısına kötü davranan Türk erkeği olmadığından “ [Sancar, 1999: 37; Janbert, 1821: 298-299’e atfen], söz edilmektedir. Alfred Marchant evli kadın hakkında şöyle yazar: İtiraf etmeliyiz ki bizde bir genç kız nişanlılıktan evliliğe geçmekle itibardan bir derece düşer.Çünkü zenneperest erkeklerin aşıkane iltifatları pek tabii ki bütün ömür boyu sürmez..Şarkta ise evlilik kadını yüceltir [Sancar, 1999: 49; Castellan, 1811:226’e atfen]. Claude Farrere ise Osmanlı kadını için şunları söylemektedir; ”Türk kadınları hiçbir zaman değişmeyecektir. Çadır artık eve dönmüştür. Ama Türk kadını yine

aynıdır. Daima kraliçedir. Aile içinde daima eşit hakları vardır. İstanbul Karakurum'un yerin aldığı zaman da kadın değişmeyecektir" [Farrere, 210].

Ailede, sosyal, siyasi ve ekonomik hayatta eski Türklerden beri önemli olan kadının statüsü Osmanlı toplumunda da benzer şekilde devam etmektedir. Aşağıda bu konular incelenmektedir

1.3.1.1. Otorite Paylaşımı

Ailedeki her üyenin bir konumu ve ona uygun rolleri ve statüsü vardır. Aile üyeleri statülerine uygun olarak kendilerinden beklenen rolleri yerine getiren aktörlerdir. Bu aktörlerin ailede koca-baba, kadın-anne, oğul-erkek kardeş ve kız-kız kardeş gibi statüleri vardır. Toplumların ekonomik, kültürel ve dini değerleri aile üyelerinin birbirlerine uygun gördükleri mevki ve pozisyonun belirlenmesinde etkilidir [Fichter, 1996: 30-33]. Siyasal bir güç olan devlet başkanı kendi halkından nasıl sorumlu ise, erkek de ev halkından sorumludur. İslam'a göre ailenin yöneticisi erkektir. "İslam dini ailenin merkezine erkeği koymakta, bunun dışındaki bütün statüleri ona göre belirlemektedir. Merkezde kilit rol kocaya yani aile reisine aittir. Diğer bütün roller ise aile reisine göre belirlenir, anlam kazanır [Doğan, 2001: 26]. Ancak Osmanlı ailesinde "Kocanın yöneticiliği" liderin bütünleştirici" ve "koordine etme" işlevi olarak [Dönmezer, 1990: 195] değerlendirilebilir. Zaten bu durum erkeğe sınırsız haklar tanıma manasına gelmemektedir. "Her aile üyesinin ailedeki görevini düzenli olarak yerine getirebilmesi, üyelerinin gözetilmesi ailenin devamı ve korunması için gerekli olan yöneticilik rolünün keyfi ve nefsanî arzular için kullanılmasına izin verilmemiştir" [Karaman, 1990: 391-392].

Eski Türklerde ve Doğu insanlarında en önemli toplumsal değer olarak kabul edilen itaat, Türkler aracılığı ile Osmanlıya dolayısıyla Osmanlı aile kültürüne aktarılmıştır. Bu geleneksel değer din tarafından desteklenmesi onun daha da güçlenmesini sağlamıştır. Dinin kadından beklediği kocasına itaat etmesidir. Ancak bu durum koca İslam ahkâmına ve ahlakına uyduğu takdirde söz konusudur. Kadın

herhangi bir haksız davranışa muhatap olduğu zaman yargıya müracaat edebilir ve hakkını arayabilir.

Osmanlı ailesinde kadının “evin içinde tartışmasız bir üstünlüğü vardır. Özellikle annelere gösterilen saygıyı Batıdaki durumla karşılaştırmak mümkün değildir. Sultan bile valide sultan huzurdan ayrılmadan oturmayı hayalinden geçiremez” [Johnstone, 1996: 10]. Türk ailesi içinde annenin statüsü oldukça önemlidir. Çocukların eğitimleri ve her türlü ihtiyaçları anne tarafından karşılanmaktadır. Evde anne pek çok konuda hükümlü ve sorumlu kişidir. “Anadolu Türk kadınının toplum içinde aldığı görev erkeğinden hiç de geri değildir. Bir kere evlenen Türk kadınının mertebesi yükselmektedir. Her ne kadar erkeğin emrindeyse de evin mutlak hakimidir” [Turan, 1992: 87].

Osmanlı ailesi ile ilgili olarak yapılan araştırmalar göstermektedir ki kadın aile içinde bir köle veya hizmetçi statüsünde değildir, evin hanımı ve yöneticisi statüsündedir. Erkeğe karşı aciz, beceriksiz haklarını bilmeyen ve arayamayan kafes arkasında bir kadın değil, dinin ve hukukun kendisine tanıdığı hakları sonuna kadar kullanabilen bir kadındır. Kadınlar kendi istekleri dışında evlendirilme durumunda veya eşleri tarafından haksızlığa uğradıklarında mahkeme kanalıyla haklarını aradıkları görülmektedir.

Kızlar evlenirken kendi rızaları dışında evlendirilemezler böyle bir durumda da kadın hakkını arayabilir. Örneğin: “Sahra nahiyesinin Kara üyük köyünde yaşayan Aişe isimindeki ergin kız, kendi rızası olmadan evlilik akdi gerçekleştirildiği için mahkemeye müracaat ederek nikahın geçersiz olduğunu tespit ettirmiş ve istediği ile evlenme izni almıştır” [Erten, 2001: 39].

Erten [2001:71] 1699-1750 yılları arasında Konya Şeriye sicilleri üzerinde yapılan araştırmalarda “kadınların kocaları kendilerine bir haksızlık yaptıklarında veya kendilerini dövme gibi bir davranışta bulduklarında mahkemeye dava ettikleri anlaşılmıştır. Böyle bir şikayeti değerlendiren mahkeme kocanın kontrol altına alınmasına karar vermiştir” [Erten, 2001: 71]. Haklarını aramak için

mahkemeye müracaat eden kadınların” %35.8’i şehirli iken, % 26.9’u köylü kadınlardır” [Erten, 2001: 75]. Kendilerine eziyet ettikleri için kocalarını şikayet eden kadınların çoğunun şehirli oluşu, şehirli kadınların İslam’ın kendilerine aile sisteminde belirlediği statüden köylü kadınlara göre daha çok haberdar olmaları veya mahkemelere daha kolay ulaşabilmeleriyle açıklanabilir Osmanlı kadını sadece ev içinde değil sosyal hayatta da yer almış ve önemli faaliyetlere katıldığı görülmektedir. Osmanlı’nın kuruluş yıllarında “Türklerin bir taraftan Bizans’a, bir taraftan Moğollara karşı verdiği mücadele içinde çeşitli teşkilatlar bulunmaktadır. Bunlardan birisi “Bacıyan-ı Rum”(Anadolu Bacılarıdır) Aşıkpaşazade bunların Anadolu’da kadınlar teşkilatı olduğunu anlatmakta ve Hacı Bektaş’a Hatun Ana adındaki bir müridi vasıtasıyla bağlı olduklarından söz etmektedir” [Turan, 1992: 87].

Eski Türklerde gördüğümüz Karı-kocanın birbirlerine eşit olan statülerinin İslamiyet sonrasında da devam ettiğini yapılan araştırmalar ortaya koymaktadır [Erten, 2001], [Ortaylı, 2001], [Akgündüz], [Lady Montequ 54-55], [Doğan, 2001] Erten [2001: 76] 1699-1750 yıllarında Konya ailesi, Kurt, [1998: 30-38] 1839-1876 yıllarında Bursa ailesi üzerinde yaptıkları araştırmalarda kadınların statüleri kocalarına karşı neredeyse eşit şeklinde belirlemişlerdir. Bunların aksine yapılan değerlendirmelerin pek çoğu uç örneklerdir toplumun tamamı için genelleme yapılması mümkün değildir.

1.3.1.2. Ekonomi

Ailede karı-kocanın karşılıklı bağımlılık ilişkileri içerisinde, ekonomik ilişkiler kadının statüsünün belirlenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Osmanlı ailesi içinde kadının mal sahibi olup olmadığı, sahip olduğu mülk ve paraları dilediği gibi tasarruf edip edemediği, aile üyeleri dışındaki kimselerle ekonomik ilişkilere girip giremediği gibi konulardaki durumu onun aile içindeki statüsünü göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Osmanlı ailesinde İslam dininin değer ve kuralları önemli yer tutmaktadır. İslam hukukçuları teorik olarak “Karı-koca arasında mal ayrılığı prensibi bulunduğu, her birinin sahip oldukları ekonomik varlıklarını diledikleri gibi harcayabilecekleri, hatta dilerlerse bir başkasına vekalet vererek harcama yapabileceklerini ve ortaklık kurabileceklerini belirtmişlerdir [Aydın, 1985: 107-108].

Osmanlı ailesinde kadınların evlerinde çocuk doğurma veya ev işleriyle uğraşma rollerinden başka ekonomik hayatta servet sahibi veya işletmeci olarak yer almalarını engelleyen hukuki hiçbir engel bulunmamaktadır. Müller 19 yüzyılda “çok zeki olup kocalarının mülklerini idare eden kadınlar da vardır. Valide sultanların da devlet yönetiminde çok etkili oldukları bir gerçektir” demektedir. [Celkan, 1989: 832, Müller, 1897: 179’e atfen]. Lady Montequ “Türk kadınlarının zenginleri kocalarından o kadar korkmazlar çünkü gelirleri kendi ellerindedir”. [Montequ, 54] ifadesi ile ekonomik açıdan güçlü olan kadınların durumunu belirtmektedir. Gelir sahibi kadınlar ve saray kadınları kendileri adına cami, çeşme, imaret gibi pek çok hayır kurumu yaptırmışlardır.

Köylü kadınlar, eşleriyle beraber tarım üretimine katkıda bulunurken, şehir merkezlerinde durum farklılık göstermektedir. Çeşitli alanlardaki faaliyetleri ile toplumda varlık sahibi kadınlar olsa da ev dışında çalışan kadınların sayısı fazla değildi. Ancak Tanzimat dönemindeki sosyo-ekonomik değişimlerle, sınırlı, fakat eskisinden daha fazla sayıda kadının iş hayatına katıldığını söylemek mümkündür.

Tereke defterleri üzerinde yapılan bir araştırmaya göre 1350 tereke içerisinde % 18 (246 adet) kadın tereke sahibi bulunmaktadır. Bunların 225 tanesi Müslüman olup 8 tanesi köyde, 217 tanesi şehirde yaşamaktadır [Demirel, v.d, 1992: 101]. Buradan şehirde yaşayan kadınların daha fazla mal sahibi olduğunu söylemek mümkündür.

Kadınların ekonomik hayatın içinde oldukları tarihi araştırmalar sonucunda ortaya konmuştur. Birkaç örnek vermek gerekirse; Kadınların sahip oldukları mehir ve miras üzerinde yetkilerini kullandıkları bunları alamadıkları zaman mahkeme kanalıyla haklarını aradıkları ve elde ettikleri görülmektedir. Bunun dışında ticari

hayatla ilgili olarak kadınların bağ bahçe, tarla, ticarethane alıp sattıkları da görülmektedir [Erten, 2001: 77], [Kurt, 1998: 35].

Kadınlar servetlerini veya mülklerini istedikleri şekilde işletebilmişler ayrıca bu konuda kocalarını oğullarını ve kızlarını dava edebilmişlerdir.Kurt Bursa ailesi çalışmasında kendisine ait ve eşiyle ortak mülkü olan, bir vakıftan kredi alarak ticaret yapan kadınların varlığından söz etmektedir [Kurt,1998: 109]. 17.yüzyılda Kayseri’de [Jennings, 1975: 65-68], Bursa’da [Gerber, 1988: 329-340], Ankara’da [İnalçık, 1994: 600], Konya’da [Erten, 2001: 82-84].

19 yüzyılın ikinci yarısında Bursa’da ipek dokuma tezgahlarında kadınların çalıştığı bilinmektedir.1864’de G.B. Perrot’un Bursa’da gezdiği dokuma tezgahında 100 kadar kadın işçinin çalıştığını bildirmektedir [Kurt, 1998:110; Perrot, 1864: 72’e atfen].Erten araştırmasında kadınların erkeklere yakın gelir düzeyine sahip olduklarını bunun yanında ailenin geçim masrafı ile sorumlu olmamaları nedeniyle ekonomik durumlarının oldukça iyi olduğunu ortaya koymaktadır [Erten, 2001: 84] Araştırmalara göre kadın izin vermediği takdirde kocanın kadının servet ve mülküne müdahale edemediği ve kadınların ekonomik durumlarıyla ilgili statülerinin kocalarından çok da düşük olmadığı görülmektedir

1.3.1.3. Din

Din temel kurumsal işlevlerin yerine getirilmesinde önemli rolü olan bir kurumdur. Din kurumların görevini pekiştirici fonksiyonları da yerine getirmektedir. Mesela neslin devamı ailenin görevidir ancak din bunu değer boyutunda teşvik etmektedir. Aile doğal bir sosyal birliktir ve dinden bağımsız görünmektedir. Ancak din ile aile arasında karşılıklı dinamik bir ilişki vardır. Din aileyi, aile de dini etkilemiştir. Dinin aile kurumu üzerindeki en önemli etkilerinden biri enest yasağıdır. (En yakınla evlenme yasağı) İslam dini yakın akrabalarla evlenmeyi yasaklamıştır.Bunlar sıhrı hısımlar, kan ve nesep hısımlığı ve süt kardeşliğidir.

Osmanlı toplum düzeninin felsefi temellerini oluşturan faktörler arasında en önemlileri din ve geleneklerdir. Dinin kadına verdiği değer onun toplumda ve aile içinde statüsünün belirlenmesinde etkili olmuştur. İslam hukunun iki temel kaynağı olan kitap ve sünnetteki aile hukukuna ait hükümler dikkatle incelendiğinde, bu hükümlerde hakim olan ruhun genellikle kadın haklarını iyileştirmeye ve onu korumaya yönelik, aile içinde yaradılıştan gelen farklar dışında eşler arasında denklige, iyilik ve adaletle davranışı, karşılıklı sevgi ve dayanışmayı sağlamaya yönelik olduğu görülmektedir”. Ancak daha sonraları cahiliye devri örf ve adet kalıntılarının, İran ve Bizans kültürlerinin etkisiyle aynı şekilde korunamadığı ve aynı yönde geliştirilemediği de bir gerçektir” [Hıfzı Veldet, 1940: 153].

İslam Dini kadını aile içinde vazgeçilmez en önemli unsur olarak görmüş ve kadınla-erkeği birbirine eşit kabul etmiştir .“Hanımlarınız sizin için bir elbise gibidir, siz de onlar için elbise gibisinizdir” [Bakara, 2/187]. Aile ilişkisi içinde gerçekleşen karşılıklı hak, sevgi, güven huzur ve koruma fonksiyonlarını ifade eden bu ayette kadın ve erkeğin birbirine üstünlüğü söz konusu değildir.

“Biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık muhakkak ki Allah katında en değerli ve en üstün olanınız ondan en çok korkmanızdır” [Hucurat, 49/13]. Burada cinsiyet üstünlüğünden değil insan olarak üstünlükten bahsedilmektedir. Bunun ölçüsü de Allah’tan korkma olarak belirlenmektedir.

Ayette ”...Dilediği kimseye kız evlat verir, dilediği kimseye de erkek evlat verir “ [Şura /49]. Görüldüğü gibi kızlar erkeklerden önce zikredilmektedir. Buradan din adamları kız çocuklarının erkek çocuklardan daha hayırlı olduğu hükmünü çıkarmışlardır [Canan, 324]. Hz. Peygamberin pek çok sözü kız çocuklarına ve kadınlara verilen değeri yansıtmaktadır. ”eğer ben birisini üstün tutacak olsaydım, kızları üstün tutardım“ [Canan, 324]. “Sizin en hayırlınız, kadınlarına karşı en iyi davrananlardır” [Canan, 212].”Cennet annelerin ayakları altındadır” gibi hadisler dinin kadına verdiği değeri yansıtmaya açısından oldukça önemlidir.

İslam dini kadına aile içinde hem kız evlat olarak hem de anne ve eş olarak en yüksek değeri vermiştir. Türk geleneğinde var olan kadına saygı İslamiyet ile dini boyutta daha da pekiştirilmiş kadının aile içinde ve toplumda statüsünü yükseltmiştir.

İslam dini evliliği teşvik etmiş, kolaylaştırmış, özendirmiş, boşanmayı tamamen yasaklamasa bile bazı maddi ve manevi kurallar getirerek zorlaştırmıştır. “O’nun ayetlerinde (kendisini size tanıtan işaretlerinden) biri de kendileriyle huzur ve tatmin bulasınız diye sizden eşler yaratmasıdır; O karşılıklı olarak gönüllere sevgi ve şefkat koymuştur” [Kuran’ı-Kerim, Rum, 30/21]. Ailenin psikolojik ve biyolojik yönüne dikkat çekmektedir. İnsanın mutluluğu elde etmesi ancak sevgi, huzur ve tatmin yoluyla mümkündür. Bu da ancak mutlu bir evlilikle gerçekleştirilecektir.

Evliliğin sağlam temellere oturtulması için eş seçimine önem vermiştir. Kadının güzellik, zenginlik, soy-sop ve dindarlık özelliklerinden en önemlisinin dindarlık olduğunu öne sürmüştür. Mehir kadına verilen değeri sembolize eden, boşanmayı zorlaştıran ve dul kalma halinde kadını maddi güvence altına alan evlenme sırasında erkeğin kadına verdiği para veya maldır ve tasarruf hakkı sadece kadına aittir.

İslam dini boşanma hakkını hem erkeğe hem de kadına tanımıştır. “Evlenme akdi yapılırken kadın boşanma hakkını istemiş ve almış ise gerektiğinde bu hakkını kullanabilir. İslam hukukunda buna muhale’a denmektedir. Evliliği devam ettirmek istemeyen kadın kocasına bir miktar para veya mal vererek boşanabilir [Savaş, 1992: 530].

İslam Dini kadının ve çocukların geçimini bunların kendilerine yetecek mal varlıkları ve gelirleri olsa bile kocaya yüklemiştir. Eşler arasında mal ayrılığı prensibi esastır. İslam Dinine göre çok eşle evlilik emir değil belli şartlara bağlı tavsiyedir [Kuran’ı Kerim, Nisa: 3]. Osmanlı toplumunda %10’u geçmeyen çokeşle evlilik oranı bu uygulamanın çok yaygın olmadığını göstermektedir.

1.3.2. İşbölümü ve Roller

Kadınların aile içindeki statüleri ne ise rolleri de bu statülerine bağlı olarak şekillenecektir. Çünkü roller sosyal statülerin dinamik yönlerini oluştururlar. Ailenin uyum içerisinde varlığını sürdürmesi için üyelerin birbirlerine karşı sorumlulukları ve bağımlılıkları vardır. Bu bağımlılık içerisinde erkek, karısına karşı kocalık, çocuklarına karşı babalık, ailenin geçimini sağlamak için ekmek kazanıcı ve yöneticilik rollerini, kadın ise kocasına karşı karılık, çocuklarına karşı annelik ve eğiticilik, ayrıca aile yöneticiliğine yardımcı rollerini üstlenmişlerdir. Bu roller eşlerin ev içindeki rolleridir. Eşler bu rollerini aile sistemi içerisinde ne kadar iyi şekilde yerine getirirlerse o kadar prestije sahip olacaklardır [Nirun, 1994: 75].

İslam'a göre aile bir sosyal grup olarak kabul edilmektedir. Grubun birlik ve bütünlüğünün varlığı, devamı ve korunması için gerekli düzenin sağlanması gerekir. Bu ise aile içinde rol dağılımı, işbölümü ve sorumlulukla alma ile gerçekleşecektir.

Osmanlı toplumunda kadın ve erkeğe iki ayrı dünya sunulmuştur. Erkeğin dünyası kamusal alan, kadınınki ise özel ve mahrem olan evdir. Bu iki ayrı dünyada kadın içeriye, erkek dışarıya aittir. "Din ve gelenekler tarafından belirlenen bu yapılanmada kadın ve erkeğin rolleri kesin olara birbirinden ayrılmış dışarıya ait roller erkeğe bırakılırken, eve ait roller de kadına bırakılmıştır. Osmanlı ailesinde evin ekonomik ihtiyaçlarının karşılanması rolü koca üzerine verilmiş" [Cin, 1998: 75] ve bu rol erkeklerin en önemli rolleri arasında görülmüştür" [Sayın, 1990: 54].

Kocanın ekmek kazanıcı rolüne karşılık ailede kadının/annenin ev işleri, çocukların bakımı ve eğitimi en önemli rolleri arasında yer almıştır. Kadının aile dışında sosyal rollerde yer alması kadar, aile ve toplumun devamını sağlayan çocukları yetiştirmesi ve eğitilmesi de o kadar önemli görülmüştür [Erkal, 1991b: 82].

Kırsal kesimde Osmanlı üretim tarzının zorunlu sonucu olarak aile modeli geleneksel geniş aile özellikleri gösterir. Yaşa ve cinsiyete göre iş birliğinin esas olduğu bu modelde evin reisi olarak baba aynı zamanda işveren, çocuklar ise işçi

yada ırac rolündedir [Ortaylı, 2001: 166]. Köylü kadınlar erkeklerle beraber veya tek başına üretim faaliyetinin içinde olmaya devam etmiştir. Kadınlar hem ev içinde kendilerinden beklenen işleri yapmışlar hem de ev dışında tarım işçiliğinin önemli bir kısmını erkeklerle beraber paylaşmışlardır. Bu şekilde ev ekonomisinde kadının yeri belki de erkekten daha önemli olmuştur. Yabancı seyyahlar Osmanlı ailesinde kadınların marjinal bir alana itilmeyip rahat bir hayat yaşadıkları, ev dışına çıkabildikleri ve çocuk eğitimi, dikiş dikme, sebze ve meyve kurutma gibi benzeri işleri yaparak aileye katkıda bulduklarını söylemişlerdir [Montagu: 132].

Hicri 1131 yılında Konya'nın Karacihan mahallesinde ikamet eden evli olan Raziye isimli kadının eş ve annelik rolü dışında dokumacılık ve terzilik rolünün de bulunduğu, terekesinde bıraktığı 100 gömleklilik keten bezi, 150 arşın keten ipliği ve 50 adet makramenin bulunmasından anlaşılmaktadır [Erten, 2001: 89].

Yapılan bir araştırmada 1546 yılında İstanbul'da küçük ölçekli vakıfların kurucularının % 55,6'sının kadın olduğu tespiti Osmanlı ailesinde kadınların ev dışındaki sosyal alanlarda rol oynadıklarını göstermektedir [Kafadar, 1983: 194].

Konya'da kadınlar bürokrasi kademelerinde görev alarak sosyal rolleri nicelik olarak azda olsa yerine getirebilmişlerdir. Hicri 1128 (1750)'de Rahime Hatun isimli kadın, Konya etrafındaki develerin sadaka ve nezaretine mutasarrıfluk görevinde bulunmuştur. Yine Hicri 1116 (1738) Şerife Aişe isimli kadın "naibü's- şer'i" rolünü üstlenmiştir [Erten, 2001: 91].

18. yüzyılın ilk yarısında Konya ailesinde kadınların ticari açıdan daha hareketli olan Bursa'daki kadar olmasa da Karaman, Amasya, Trabzon ve Kayseri'de olduğu gibi [Jennings, 1975: 112], [Gerber, 1988: 328-334], [Erten, 2001: 91] "ev hanımlığı, yardımcı yöneticilik ve annelik rollerinin yanında, ev dışında da üreticilik, pazarlamacılık, dokumacılık, eğiticilik, vakıf yöneticiliği ve ekonomi hayatında kapital sağlama gibi sosyal rollerle toplumsal hayata katıldıkları görülmektedir" [Erten, 2001: 91].

18 yüzyılın ilk yarısında Konya ailesinde hak ve statü bakımından neredeyse erkekle/kocayla eşit konuma sahip olmalarının gereği olarak kadınların rolleri ev dışına da yansımıştır” [Erten, 2001: 92]. Kadın ev işlerini yürütmekle görevlidir; ilk önce kocasına karşı itaatkar davranmalıdır.Sonra da ev işleri, yemek hazırlamak, çocuklarını emzirmek ve gözetmekle yükümlüdür [Ubucini: 1998: 482]. Tanzimat döneminden sonra kadına ve onun görevlerine bakışı Ahmet Rıza şu şekilde ifade ediyordu.”Kadının üç görevi vardır.Vezaif-i beytiye (ev görevleri) vezaif-i zevciye (kadınlık ve eş görevleri) ve vezaif-i maderane (annelik görevleri) [Ahmet Rıza, 1324: 40]. Ona göre bu görevlerin şeref ve önemi açısından kadınların erkeklerden geri olduğu anlamı çıkartılmamalıdır.

Osmanlı ailesinde erkeğin aile içinde geleneksel rol ve ev dışı olmak üzere iki alanda görevlere bulunmaktaydı.Ev dışında sahip olduğu işinin yanında ev sahibi olarak ve aile reisi olarak yerine getirmesi gereken sorumlulukları söz konusuydu.

1.3.3. Kadının Kararlara Katılımı

İslam anlayışına göre aile bir insanın ilk devletidir. Ondan sonra toplumun devleti gelir.Bu devletin eş değerde iki merkez çekirdeği vardır; bunlardan biri koca, diğeri onun eşi olan kadındır veya biri anne diğeri babadır. Ailenin bu temel taşları veya çekirdekleri ailenin menfaatlarını her şeyin üstünde tutmak zorundadırlar. Bu nedenle de aile ile ilgili kararları alırken birbirleriyle istişareler yapmak veya karşılıklı fedakarlıklarda bulunmalıdırlar. Bu durumda aralarındaki uyum ve anlaşmayı arttırarak mutluluğa, huzura sebep olurken, aksi durumda ise ortaya çatışma, rekabet ve huzursuzluk çıkacaktır.

Aileyi etkileyecek önemli konularda erkeğin eşine ve ailenin diğer üyelerine danışması ailede uyuşma ve anlaşmanın sağlanması açısından önemlidir. İslam anlayışına göre devlet yönetiminden aile yönetimine her birimin istişare (danışma) ile yönetileceği Kuranı Kerimde temel yönetim ilkesi olarak yer almıştır. “Müslümanların idare (ve düzeni) aralarında yapacakları istişareye dayanır” [Kuranı Kerim, Şura: 42/38]. Anlamındaki ayetin getirdiği o temel ve genel kaideye uyarak

gerekli konularda eşiyle hatta çocuklarıyla danışmalar yapmak durumundadır [Yeniçeri, 1996: 160].

Bazılarına göre herhangi bir konuda karar verirken kadınların görüşlerinin alınması uygun değildir. Ancak Kuran'ı Kerimde kadınla istişareyi yasaklayan bir ayet yoktur. Tam tersine bazı konularda kadınla istişare emredildiği gibi, çeşitli istişare örnekleri vardır. "Ana baba aralarında istişare ederek ve anlaşarak (daha önce süttten kesmek isterlerse ikisine de sorumluluk yoktur" [Bakara, 233]. Çocuğun süt emme süresi Kuranı Kerim tarafından iki yıl olarak tespit edildikten sonra, aynı ayetin devamında anne ile baba aralarında istişare ederek, daha önce de süttten kesebileceklerini belirtilir [Canan, 75].

Kuran'ı Kerimde, Hz. Peygamberin uygulamalarında ve hadislerinde, sahabenin uygulamalarında istişare örneklerine rastlanmaktadır. Kadınlarla istişare konusunda tartışan İslam alimlerinin daha ikna edici delili, Hz Musa'nın çoban olarak tutulması için Hz Şuayb Peygambere kızı tarafından yapılan teklifi ifade eden ayettir. "İki kadından biri: Babacığım ! Onu ücretli olarak tut; ücretle tuttuklarının en iyisi bu güçlü ve güvenilir adamdır" dedi" [Kuranı Kerim, Kasas: 26]. Hz Şuayb, kızı tarafından yapılan bu teklifi kabul eder ve Hz Musa çoban olarak tutulur.

"Hz Peygamberin sünnetinde de durum Kurandakine yakındır. Zira Peygamber de bir kısım meselelerde kadınlarla istişare etmeyi çeşitli hadislerinde emretmiştir. Ayrıca pek çok defa kadınların görüşlerini alıp bu görüşleri uyguladığı Ashap tarafından ifade edilmiştir" [Canan, 76].

Hz Peygamber ilk vahiyden sonra gördüklerini ve hissettiklerini eşi Hz Hatice anlattığı zaman "Korkma, Allah seni asla mahcup etmez. Zira sen akraba hukukunu gözetir, muhtaçlara yardım, fakirlere iyilik, misafirlere de ikram edersin" demiştir [Canan, 76; Buhar, Bed'ü'l-Vahy: 1'e atfen].

Hicretin altıncı yılında Müslümanlar ile, Mekkeli Müşrikler arasında Hudeybiye barış antlaşması imzalanır. Ancak bu antlaşmanın bazı maddelerinden memnun

olmayan Müslümanlar Peygamberin hac yapma ile ilgili emirlerini dinlemezler. Peygamber eşi Ümmü Selemenin çadırına geldiğinde sinirlidir. Olanları anlatır. Ümmü Selem'e Peygambere; "Ya Resulullah, sen kalk, kurbanlığına git ve kes. Onlar mutlaka sana uyacaklar ve kurbanlarını keseceklerdir." Bu tavsiye üzerine Peygamber gider ve kurbanını keser. Onu gören Ashabı da aynı şeyi yapar [Canan, 79; Vakidi, 2: 63'e atfen] İstişare konusunda Kuran'ın açık emirleri ve Hz Peygamberin uygulamaları doğrultusunda ashabin da istişareye büyük önem verdiğini görmekteyiz. "Hz Ömer kadınlarla ilgili konularda kızı ve tecrübeli kadınların görüşlerinden yararlanarak karar verdiği görülmektedir. Hz. Osman'ın halife olarak belirlerken kadınların görüşlerinin de alındığı bilinmektedir. Bu olay ayrıca İslam'ın kadınların siyasete katılma ve oy kullanmalarına da bir örnektir.

Osmanlı ailesinde kadın ev ve ev içi işlerden sorumludur. Bunu pek çok yabancı seyyah da ifade etmektedir. "kadın kendi evinin hakimidir. Ev işleri ve çocuklarından sorumludur [Celkan, 1989:830; Ramsay, 1897: 1'e atfen]. "Erkeğe tabii olmakla beraber ev içindeki hizmetçilerin, uşakların kız ve erkek çocukların tek hakimi kadındır [Sancar, 1999: 49; Castellan, 1811: 226'e atfen]. Benzer şekilde Kınalızade kocanın karısına olan sorumluluklarından ve evin yönetiminden bahsederken "evin yönetimine onu ortak etmeli, evin iç işlerini, hizmetçilerin yönetimini ona bırakmalıdır" demektedir [Öztük, 1992: 348].

Toplumsal hayatta İslam dinin değerlerinden kaynaklanan anneye saygı ve onun sözlerine verilen değer sadece halk arasında değil sarayda da farklı boyutlarda geçerli olmaktadır. Valide Sultanın kendi oğlu olan padişah hariç hiç kimse tarafından erişilemeyecek bir makamı, büyük bir serveti ve siyasi etki sahası vardı. Hanedan ailesinin hem erkek hem kadın fertleri için sultan unvanının kullanımı Osmanlı hükümlerinin erkeğe olduğu kadar kadına da ait olduğunu kabul ettiklerini gösterir. "Harem hiyerarşisinin en üst kademesinde olan Valide Sultan harem müessesesi içindeki en güçlü kişiydi. Kadın bölümleriyle ilgili her mesele onun onayına tabi idi ve haremın bütün kadın fertleri onun otoritesi altındaydı" [Sancar, 1999: 29]. Onaltıncı yüzyılda yaşamış olan Venedikli büyükelçi Soranzo'ya göre "bir kimse devletten bir ihsan ya da kolaylık talep edecekse, Valide

Sultan ya da hasekiye müracaat etmeliydi veya hiç olmazsa onlara ters düşmemeliydi” [Sancar, 1999: 30; Peirce, 1993: 222’e atfen]. Valide Sultanların bazıları devlet işlerine fazla müdahale etmişlerdir bu konuda “üçüncü Muradın annesi Nurbanu Sultan, Üçüncü Mehmet’in annesi Safiye Sultan ile dördüncü Murat, İbrahim ve dördüncü Mehmet devirlerinde bir süre idareyi eline almış olan Kösem Sultan” başta gelenlerdendir [Uzunçarşılı, 1984: 156]. “Üçüncü Mehmet’in Eğri seferi esnasında İstanbul’daki sadaret kaymakamı Valide Sultana danışarak iş görürdü; bu kadın bazı defa padişahın iradesini bile tadil ederdi.(değiştirirdi) Valide Sultanlar sarayda bütün hüküm ve nüfuzu ellerinde bulundurlardı” [Uzunçarşılı, 1984: 157].“Avcı Mehmet’in zevcesi, II. Mustafa ve III. Ahmet’in anneleri olan ve tam yirmi yıl Valide Sultanlık makamında oturan Gülnuş Sultan da devlet hayatında müessir olan Valide Sultanlardandı” [Akgündüz, 1995: 296].

II. Mahmut’un zevcesi ve Abdulmecid’in annesi Bezmialem Valide Sultan da, devlet işlerine karışan ve padişahın bulunmadığı zamanlarda devlet adamlarına emirler veren bir Valide Sultan idi” [Akgündüz, 1995: 296].

Bir sultanın yaşının küçük olması ya da ruhi dengesizliği durumunda Valide Sultan yönetimi ele almıştır. Sultanın yokluğunda icra yetkisi bazen valideye verilir ve o da oğlunun tahtını korurdu.”Mesela, IV. Murat Bursa dolaylarında iken başkentte bir ayaklanma çıkması üzerine Kösem Sultan acilen oluna haber gönderip onu İstanbul’a çağırılmıştı” [Sancar, 1999: 30]. Üçüncü Osman’ın öldürtmek istediği Hekimoğlu Ali Paşa Valide Sultanın oğlu üzerine yaptığı tesirle ölümden kurtulmuştu [Uzunçarşılı, 1984: 157].

Doğal olarak bütün Osmanlı anneleri Valide Sultan kadar güç ve prensip sahibi değillerdi. Ancak Valide Sultanın rolü ile kayınvalidenin rolü arasında büyük benzerlikler bulunmaktaydı. Her ikisi de kendi ailelerinde kadın hiyerarşisinin en üstünde yer almaktaydı ve bu ortam içerisinde büyük bir etkiye sahip bulunuyorlardı. Valide Sultanların bu oranda devlet işlerin müdahalelerinin yanında Sultanların da kocaları üzeride hanedandan aldıkları güç oranında etkileri dikkati çekmektedir. ”Sultanlar kocalarının kendilerinden başkalarıyla münasebetlerini

istememezler hatta o zamanın adeti üzere cariye istifrasına müsaade etmezlerdi. Kocalar sultanların tahakkümlerine katlanmaya mecbur olup hanedana hürmetten veya korkularından zevcelerini tatlik edemezlerdi” (boşayamazlardı) [Uzunçarşılı, 1984: 164].

Alman protestan papazı Salamon Schweigger seyahatnamesinde şöyle söylemektedir. ”Türkler ülkelere, karıları da onlara hükmeder. Türk kadını kadar gezeni eğleneni yoktur. Çok karılılık yoktur. Herhalde bu işi denemiş dert ve masrafa neden olduğunu anlayıp vazgeçmişler. Boşanma da pek görülüyor” [Ortaylı, 2001: 69; Salamon Schweigger, 1964: 201-210’e atfen].

1.4. Cumhuriyet Dönemi Türk Ailesi (Modern Aile)

Her toplumun sanayileşmesi, şehirleşmesi ve üretim biçimindeki değişme süreçleri diğer toplumlardan farklıdır. Bu nedenle her toplum kendi iç dinamiklerine uygun aile tipleri ortaya çıkmıştır.

Türk aile sorunu ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda Batı toplumları için geliştirilmiş yöntem ve yaklaşım biçimleri aynen toplumumuza uygulamıştır. Türkdogan’a göre “bu bir metodoloji yanlısidir. Çünkü Türk toplumunun tarihi gelişim çizgisi, kültür ve değerler sistemi bir başka toplumun aynısı değildir” [Türkdogan, 2002: 634].

Cumhuriyet dönemi Türk ailesinde toplumun genel değişimine bağlı olarak karakteristik değişim ve dönüşümler ortaya çıkmıştır. Türkiye’de aile çalışmaları ve bu çalışmaların sonunda ortaya konulan aile tipolojiler genelde Batı modeline göre yapılmıştır. Bu modellerde göze çarpan en önemli husus ise “evrimci” anlayıştır.

Aile hakkında yapılan çalışmalar, “hiçbir zaman tek tip aile modeli ve sanayileşme ile aile arasında zorunlu bir ilişkinin olduğunu ortaya koymamıştır. Bölgelere, sosyal sınıflara, topyekün bu toplumdaki alt gruplara göre değişen, çok sayıda aile tipi mevcuttur” [Meriç, 1992: 458].

Vergin: Batı ailesindeki değişiminin sebeplerini ekonomide değil, Batının kültürel yapısında aramak gerekir derken, Türkiye için evrimci tezi değil "farklılaşmalı değişim modeli"ni tavsiye etmektedir [Vergin, 1991: 329].

Cumhuriyet döneminde aile cumhuriyetin temel felsefesine uygun olarak Batılılaşmanın empoze ettiği kültürel dönüşümleri yaşamakta; bu çerçevede modernleşmenin görünür etkisiyle şekillenmektedir" [Doğan, 1995: 143]

1.4.1.Aile Yapısı

Aile tipolojileri üzerinde çalışanlar farklı kriterler kullanarak bunu gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Otorite şekli, evlilik şekli, ev halkı nüfusu, ekonomik bağımlılık ya da bağımsızlık, ikametgah yeri, eşlerin durumu ve sosyal ilişkiler yönünden bağımlılık veya bağımsızlık durumları dikkate alınarak evrimci bir anlayışlı yapılmıştır.

Özalp, otorite şekli ve ailenin büyüklüğünü dikkate alarak aileyi, ana ailesi (anaerkil), baba ailesi (ataerkil), Büyük aile (geniş aile), küçük aile (çekirdek aile), ayrıca, coğrafi bölgeye göre, köy (kırsal kesim), gecekondulu ve şehir ailesi olmak üzere yedi gruba ayırmaktadır [Özalp, 1992: 111-120].

Kondiyotti' Türkiye'deki aile tipinin, Kongar, Kıray ve Timur'un çalışmalarını örnek göstererek sanayileşmenin etkisiyle geniş aileden çekirdek aileye doğru bir değişim modeli gösterdiğini ifade eder [Kondiyotti, 1984: 18-24].

Birsen Gökçe aile tiplerini hane halkı ve otorite ölçütüne göre iki grupta incelemektedir.Hane halkı ölçütüne göre aileleri büyük aile ve küçük aile, otorite ölçütüne göre ise ana ailesi ve baba ailesi olarak gruplandırmakta, "birleşik" ifadesini (joint) sözcüğünün türkçedeki karşılığı olarak kullanırken.kök ailelerin "büyük aile" nin türleri olduğunu söylemektedir [Gökçe, 1976].

Birsen Gökçe aile tiplerinden büyük aile (kök, birleşik, geleneksel geniş aile) nin kırsal kesimde ortaya çıktığını, küçük ailenin (çekirdek, parçalanmış ve tamamlanmamış) kentsel olduğunu, geçiş ailesinin de kasaba ve gecekondü bölgelerinde görüldüğünü söylemektedir.

Şahinkaya aileyi evrimci bir anlayışla değerlendirerek "eski devirlerde, geniş pedersahi aile; orta çağda küçük pedersahi aile; yeni çağda ve zamanımızda da modern demokratik aile karakteristiktir" demektedir. Ona göre Türkiye'deki ailenin değişimi de bu sıraya göre olmuştur [Şahinkaya, 1991: 40].

İsmail Doğan da Türkiye'deki aile yapılarını ve oluşum etkenleri ile ortaya çıkan modelleri kır ve kent olmak üzere şu şekilde sıralamıştır. Kentlerde rastlanan karı-koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek aile ve şehirleşme sürecinde "destekli çekirdek aile", Geleneksel aile, geçici geniş aile, parçalanmış ve tamamlanmamış aile [Doğan, 1996: 143].

Türkiye'de hızlı yaşanan kentleşme süreci nedeniyle büyük aileden küçük aileye geçişte bir ara model olarak "geçiş ailesinden" söz edilmektedir. Türkiye'de aile tiplendirmelerinde [Kıray, 1964] kasaba, [Yasa, 1966] gecekondü ailesi geçiş ailesi olarak belirtilmektedir.

Yasa ailenin mekanını ve evlenme şeklini dikkate alarak tipoloji geliştirmiştir. "Göçebe aşiret ailesi", Ataerkil aile, "Köy ailesi" : cemaat tipi aile, kazanç babanıdır."Kasaba ailesi": Köy kent arasında bir yandan da gecekondü ailesi özelliği gösterir. Ataerkil özellik gösterirken annenin de sözü geçer."Kent ailesi": anne baba ve küçük çocuklardan oluşur. Aile içinde kararlar ortaklaşa alınır. "Gecekondü ailesi": köy ile kent arasında bir özellik taşır [Yasa, 1973].

Ülgen Oskay, Zonguldak maden işçileri üzerinde yaptığı saha araştırmalarında aynı zamanda, işçiler arasında üç aile tipi tespit etmiştir. Bunlar "Çekirdek aile, Geçiş dönemi geniş aile, Geleneksel geniş aile" [Ülgen, 1991: 305].

Eserpek, Erzurum'da iki köyün aile yapısını "sosyal kontrol, sapma ve sosyal değişme" açılarından değerlendirerek geliştirdiği tipolojide aileleri:"Bileşik aile, yaygın aile, çekirdek aile, bağımlı çekirdek aile ve parçalanmış aile" şeklinde gruplandırmıştır [Eserpek, 1979].

Mustafa Aksoy'da sosyal ilişkilere göre geliştirdiği aile tipolojisini: sosyal ilişki açısından bağımlı aile, sosyal ilişki açısından bağımsız aile, sosyal ilişki açısından içeride bağımsız dışarıda bağımlı aile, sosyal ilişki ve ekonomik açıdan bağımlı yada bağımsız aile olarak gruplandırmaktadır [Aksoy, 1996: 80-81]

Erkal da aileyi yaşanan yer ve sosyo-kültürel yapıyı dikkate alarak; çekirdek aile, destekli çekirdek aile, geleneksel geniş aile, geçici aile ve çözülen aile şeklinde gruplandırmıştır.[Erkal, 1987: 81]

Geleneksel tarım toplumlarında geniş aile yapısının yaygın olduğu, sanayileşme-kentleşme süreci içinde çekirdek aile yapısına doğru değiştiği şeklindeki görüş [Parsons ve Bales, 1966]. Ülkemiz araştırmacılarının yaptığı çalışmalarla tartışılabilir hale gelmiştir. Türkiye'nin kırsal kesiminde çekirdek aile yapısının daha yaygın olduğu [Kongar, 1978, Timur, 1972, Duben, 1982, Vergin, 1985] ifade edilmektedir.

1968 yılında DPT tarafından yapılan köye yönelik ilk çalışmada "geniş aile- cemaat ailesi": Eşler, çocuklar ve akrabalarından oluşmaktadır. "Çekirdek aile": eşler ve çocuklardan meydana gelmektedir. "bileşik aile": geniş aileden biraz daha kapsamlı olarak, eşler, evli ve bekar çocuklardan meydana gelen aileyi ifade etmektedir [Tuğaç, v.d, 1970: 110]. Timur, Türkiye genelinde ailelerin %60'ının çekirdek, %19'unun ataerkil geniş, %13'ünün geçici geniş, %6'sinin de parçalanmış ailelerden meydana geldiğini belirlemiştir [Timur, 1972: 30]

Gökçe, Ankara gecekondularında ailelerin %72.7'sinin çekirdek, %10.9'unun ataerkil geniş, %8.2'sinin geçici geniş, %8.2'sinin de parçalanmış-eksik ailelerden oluştuğunu tespit etmiştir [Gökçe, 1976: 73].

1989 yılında HÜNEE'nin hane halkı ve otoriteyi dikkate alarak geliştirdiği ve aile tipinin mülkiyet biçiminin bir fonksiyonu olduğu tezi kabul edilerek geliştirilen tipolojide, Türkiye'de aile; çekirdek aile, ataerkil geniş aile, geçici geniş aile ve dağılmış aile olmak üzere dört gruba ayrılmıştır [DPT, 1989: 30-31].

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından hazırlanan "Türkiye Aile Yılığında; Türkiye'de ailenin geniş aileden çekirdek aileye doğru bir değişim gösterdiği, ancak çekirdek aileden çok geçiş ailesinin hakim olduğu öne sürülmektedir [Bilgin, 1991: 43-469].

Hane halkı, genellikle erkek soyuna dayalı olarak yatay bir genişleme göstermektedir. Bu nedenle, aile üyeleri arasında karı koca ve çocukların dışında kocanın anne ve babası, kayınbirader, amca ve yenge gibi akrabalar da yer almaktadır [Koray, 1999: 13].

Altuntek [1993: 51]. Van'da yaptığı araştırmada çekirdek aile yapısının yaygın olduğunu tespit etmiştir. "Yöredeki ailelerin % 55'i çekirdek, % 15'i geniş aile, %30 ise geçici geniş ailelerden oluşmaktadır."

Türkiye'de son çeyrek asırda çekirdek aile diğer aile tipleri arasında önemli bir artış göstermiştir. Çekirdek aile oranı 1968'de %60 iken, 1988'de % 67.1'e yükselmiştir. Batıda çekirdek ailelerin oranı yirmi yılda beşte bir oranında artarak % 60'dan % 73'e yükselmiştir. Kuzeyde bu oran %13 artarak %53'e yükselmiştir. Kentsel alanlarda bu oran % 10'luk artışla % 73'e çıkmıştır. Kırsal oranda ise %55.4 den %58.1'e yükselmiştir [Unicef, 1996: 71-72]. Geleneksel tarım toplumlarında geniş aile yapısının yaygın olduğu, sanayileşme-kentleşme süreci içinde çekirdek aile yapısına doğru değiştiği şeklindeki görüş [Parsons ve Bales, 1966] Ülkemiz araştırmacılarının yaptığı çalışmalarla tartışılabilir hale gelmiştir. Türkiye'nin kırsal kesiminde çekirdek aile yapısının daha yaygın olduğu [Kongar, 1978, Timur, 1972, Duben, 1982] ifade edilmektedir.

1983 verilerine göre dağılmış aileler kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru artmakta, geniş aileler ise azalmaktadır. Çekirdek aileler de kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru geçtikçe artış göstermektedir. Fakat ülkemizdeki çekirdek aile yapısı, Batı ülkelerinininkinden farklıdır. Çünkü toplumumuzda akrabalar arası bağ, ilişki ve yakınlık kopmamakta aksine varlığını devam ettirmektedir [DPT, 1989].

Kongar yaptığı çalışmalarda [1996: 60-199] ortalama hane halkı büyüklüğünü “Türkiye genelinde 5.67, kentlerde 4.63, kasabalarda 5.9, köylerde 6.16, İzmir’de 4.7, Ankara’nın Altındağ gecekondu semtinde 5.1”olarak tespit etmiştir. DPT’nin Türk aile yapısı araştırmasına göre kırsal bölgelerde geleneksel geniş aile büyüklüğü 5.39 iken kentlerde 4.27’dir [Atalay v.d, 1992: 48].

Türkiye genelinde ortalama hane halkı büyüklüğü 1968-93 yılları arasında 5.5’den, 4.5’e düşmüştür. Doğuda 1968-1988 yılları arasında 6.2 olan oran değişmemiştir. Bu bölgede bir yandan geniş aile tipinin yaygınlığı, diğer yandan da doğurganlık oranının yüksekliği belirleyicidir. Ağrı, Muş, Bingöl gibi illerde 8’dir. Aynı dönemlerde Güney Anadolu’da %15’lik azalma görülürken, Batı Anadolu’da 4.7’den 4’e, Orta Anadolu’da ise 5.5’den 4.6’ya inmiştir. Marmara ve Ege illerinin çoğunda bu oran 3-4 arasındadır. Ortalama hane halkı büyüklüğü Doğu’dan Batı’ya gittikçe azalmaktadır [Unicef, 1996: 72].

Hane halkı reisliği yerleşim yerine göre değişiklik göstermektedir. Kadın hane halkı reisi kentte % 11.1, iken kırdaki % 9.1’dir. Erkeğin hane halkı reisliği kentte % 88.9 iken, kırdaki bu oran % 90.9’a yükselmektedir [HÜNEE, 1998].

İstanbul’da yapılan araştırmada ailelerin %31’i dört , % 20’si 5, %18’i ise üç kişilik ailelerden oluşmaktadır [Gen-ar, 2002]. Hane halkı sayısı kentte ortalama 4 iken kırdaki 4.9 Türkiye genelinde 5.9’dur [HÜNEE, 1998].

Türkiye’de hane halkı büyüklüğü bölgelere göre farklılık göstermektedir. Sosyo-ekonomik gelişim seviyesi yüksek olan bölgelerde hanelerde yaşayan kişi sayısı azalırken, sosyo-ekonomik gelişim seviyesi düşük olan bölgelerde hanelerde yaşayan kişi sayısı artmaktadır.

1.4.2. Kadının Statüsü

Belli bir cinse ait olmak bireyin statüsünü belirlemektedir. Kadın yada erkek olmak gibi, tarihin farklı dönemlerinde bu iki cins arasındaki statü farkı değişik biçimlerde kendini göstermiştir. Bazı dönemlerde kadın olmak bir ayrıcalık, prestijli bir statü olurken, başka bir dönemde bu değerlendirme erkek için geçerli olabilmiştir". Anaerkil ve ataerkil aileler bu değer farklılaşmasının ürünüdür" [Doğan, 1995: 87].

Kadının aile içi statüsü, halen toplumsal statüsü için en belirleyici faktörlerden birisidir. "Ailenin bileşik ya da çekirdek oluşunun; kırdan yada kentte oluşunun statü belirleme özelliğinin yüksek olduğu söylenebilir" [Tan, 1981: 69]. Geleneksel olarak köyde kadının statüsü büyük oranda yaş ve çocuk doğurma ile değerlendirilmektedir. Açıkça tanımlanmış cinsiyet rolleri, işbölümü ve ayrı sosyal dünyalar kadının erkekten farklı statüye sahip olmasına ve bu farkın pekiştirilerek devam etmesine hizmet etmektedir.

Ahmet Özer Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaptığı çalışmada göçebe hayat içerisinde kadınların statülerinin yerleşik hayata göre daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Göçebe hayat içinde üretim ilişkilerine katılan kadın kararlarda söz sahibidir. Hatta bazı ailelerde son sözü söyleyen kadındır. Böyle kadınlara "hakim-i kadın" denmektedir. Sosyal değişme sürecinde toprağa yerleşme ile kadının üretim alanından çekildiğini ve ekonomik olarak erkeğe bağımlı hale geldiğinin dolayısıyla statüsünü kaybettiğini evine kapanarak geleneksel kadın rollerini gerçekleştirmektedir [Özer, 1998: 396-398].

Türkiye'nin kırsal alanındaki kadınlar hem geleneksel yapı içerisinde hem de rolleri/statüleri toplumsal olarak belirlenmiş cinsler arası eşitsizliğe bağlı olarak ortaya çıkan olumsuzluklardan daha fazla etkilenmektedirler. Buna bağlı olarak temel sağlık ve eğitim imkanlarından yararlanamayan kadının gelir kaynaklarına ulaşmakta zorlanması, teknolojinin imkanlarından daha az faydalanması dolayısıyla hem ev içinde hem de toplumda yönetim ve karar alma süreçlerine daha az katıldığı görülmektedir.

Kentlerde kadınların aile içi statülerinde, çoğunlukla oturdukları semte, öğrenimlerine ve meslek sahibi olup olmamalarına bağlı olarak farklılaşma bulunmaktadır. Kadınların aile içi statüleri kırsaldan kentsel istihdama ve hayat tarzlarına geçmeleriyle yükselmektedir. Bir diğer faktör de meslek sahibi olmaktır. Kadının özellikle aile içinde aile dinamikleri ve etkileşim modelleriyle aile içindeki statüsü belirlenebilir. Çiğdem Kağıtçıbaşı tarafından yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre: "gerek öznel gerekse nesnel göstergelerin ortaya koyduğu bulgu kadınların daha düşük statüye sahip olduklarıdır. Ayrıca, hem erkeklerin hem de kadınların genellikle bu durumun farkında olduklarına ve bunu kabullendiklerine ilişkin kanıtlar vardır" [Kağıtçıbaşı, 1998: 144].

Kentlerde fazla değişen bir şey yok yoktur. Kadının eğitim seviyesinin yetersizliği, beceri düzeyi düşüklüğü, piyasa şartlarının getirdiği zorluklar, hem anne, ev hanımı, eş olarak hem de iş hayatının getireceği ek sıkıntılar yüzünden kadın ekonomik faaliyetlerde istenilen oranda rol alamamakta bu durum statüsünü etkilerken, ev içi ve toplumsal alanda karar mekanizmalarında etkili olmasını da engellemektedir.

Kağıtçıbaşı'na göre eşler arasındaki statü farklılaşması, özellikle aile içi karar süreçlerinde, tüketim kalıplarında, maddi kaynaklardan faydalanabilme ve aile dışı çevreyle ilişkilerde kendini göstermektedir. Statü farklılaşması ve kadın erkek arasında ki eşitsizlik tutumları ve duyguları da etkilemektedir. Ailede karar süreçleri, rol paylaşımı ve eşler arasındaki iletişim aile içindeki cinsiyet rollerinin ve kadının statüsünün göstergeleridir. Farklı ülke kadınları ile ilgili olarak yapılan bir çalışmada: "kadınların karar sürecindeki yeri ve eşler arası iletişim göstergelerindeki en düşük değerler Türkiye'de bulunmuştur. Rol paylaşımındaki en küçük derece de Türkiye'de elde edilmiştir" [Kağıtçıbaşı, 1998: 146]. Toplum içinde yüksek sosyal statüye sahip olan bir kişi kendinden daha aşağıda bir sosyal statüye sahip olan kişiye göre genellikle daha etkilidir.(...) Sosyal statü toplumsal ilişkiler bağlamında sosyal güç ve davranışsal etki demektir [Eroğlu, 1998: 80]. "Çiftlerde statü güç yada prestij açısından daha zayıf eşin, ilişkiye daha büyük değer vermesi ve daha bağımlı olması artık klasik bir bulgudur" [Homans, 1961].

1.4.3. Kadının Statüsünü Belirleyen Faktörler

Türkiye 1927 nüfus sayımına göre kadınların oranı %51.9'dür. Bunlardan %48.3'ü kentlerde, %53.1'i köyde yaşamaktadır.1990 genel nüfus sayımı sonuçlarına göre toplam nüfus içinde kadın oranı %49.3'dür bunun %48.3'ü kentte, %50.9'u köyde yaşamaktadır [DİE; 1927-1990]. Türkiye'de toplam nüfusun hemen hemen yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Küçük yaşlardaki kadın nüfus oranı daha düşük, ileri yaşlarda ise daha yüksektir. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de doğan bebeklerde kızların oranı erkeklerden daha düşük olduğundan genç kuşaktaki kadınların payı daha düşüktür. Kadınların beklenen ömrü erkeklerden daha uzun olduğundan yaşlı kuşaktaki kadın sayısı daha fazladır [KSSGM, 2001].

DİE genel nüfus sayımı sonuçlarına göre 1955'de evli kadın oranı %63.7, erkek oranı %70.4'dür.1990 sayımı sonuçlarına göre evli kadınların oranı %61.9, evli erkek oranı %59.1'dir [DİE, 1955-1990]. 1988 de kaba evlenme oranı %o 8.3, evlenme yaşı kadınlarda 21.5, erkeklerde 25.6 dır.1997 kaba evlenme oranı %o8.3'dür.Ortalama evlenme yaşı ise erkeklerde 26.7 iken kadınlarda 22.9'dur [DİE,1988-1997].

Ülkemizde kadınların statüsünü pek çok faktör etkilemektedir. Bu faktörlerden bazıları zamanla değişmekle beraber farklı bölgelerde etkisini devam ettirmektedir. Örneğin doğurganlık, cinsiyet tercihi kentlerde kırsal alandaki kadar önemli görülmemektedir. Kadının statüsünü etkileyen faktörler aşağıda incelenmektedir.

1.4.3.1.Evlenme Şekli

Türkiye'de monogamiden başka evlenme şekli hukuki (poligamy, poliandry, grup evlenmeleri) olarak yasaktır.Kırsal bölgelerde çok eşli evliliklere (kuma) rastlanmaktadır. Ancak Türkiye'de çok eşli evliliğin yaygın olmadığı bilinmektedir". 1988 Türkiye nüfus ve Sağlık araştırmasında 15-49 yaşında

başından evlilik geçmiş kadınların sadece % 1.6'sının hayatlarının herhangi bir döneminde çok eşli bir evlilik içinde buldukları tespit edilmiştir [HÜNEE, 1989].

“Çokeşli evlilik olgusu, toplumların eğitimleri, ekonomileri, aile yapıları, değer ve inanç sistemleriyle ilişki kurularak anlaşılabilir” [Elmacı, 1996: 81]. Ekonomik, psikolojik nedenlerle statü farklılaşması çokeşli evliliklere yol açarken din ve dini nikah, kültürel faktörlere destek olmaktadır. Lucy Mary'ye göre [1972: 91] poligami basit teknolojiye sahip toplumların evlenme biçimidir. Aşağıdaki açıklamalar bu doğrultuda değerlendirmeye zemin hazırlamaktadır.

“Geleneksel toplumlarda ikinci yada üçüncü eşle evlilikler ancak eşlerden birinin ölümü halinde söz konusu olurken, endüstri toplumunda bu durum daha çok boşanmaların artmasından kaynaklanmaktadır” [Aslantürk, 1999: 364].

Çok eşli evliliklerin Türkiye'de dağılımı incelendiğinde Batıdan Doğuya doğru arttığı görülmektedir. Çok eşli evliliklere ekonomik yönden gelişmemiş bölgelerde daha çok rastlanmaktadır. Gökçe ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada çokeşlilik İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde % 1.2, Batı Anadolu'da pek rastlanmıyor, Güney Anadolu'da % 4.7, İç Anadolu'da 1.7, Karadeniz Bölgesinde % 11.1 yüksek çıkan bu oran (bölge için genelleştirilmemekte bu bölgede örneğin çok küçük olmasına bağlanmaktadır), Doğu ve Güneydoğu için % 4.7 tespit edilmiştir [Gökçe v.d, 1993: 113].

Gökçe'ye göre; Türkiye'deki çokeşli evliliklerin genel oranı % 2 olarak belirtilmekte ancak, kuma olmanın kadın açısından onur kırıcı olması nedeniyle gerçek değerlerin gizlendiği ve oranın bilinenden daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir [Gökçe, v.d, 1993: 113].

Budak [1985: 155]'in Diyarbakır'da yaptığı araştırmada "birden fazla eşle evlilik yapan erkeklerin oranı % 14.63 (üç), 4. ve 5. evliliğini yapanların oranı % 4'dür. Bu oran daha önce Doğu ve Türkiye geneli için bulunan orandan yüksektir. Diyarbakır'ın kent merkezi ve gecekondu semtlerini karşılaştırmalı olarak ele alan

çalışmada çok eşli evlilikler gecekondu semtlerinde % 9.6, kent merkezinde % 1.5 “ olarak tespit edilmiştir [Özkaynak, 1988: 30].

Elmacı'nın yaptığı araştırmada [1996: 100-103] erkekler çokeşli evliliklerinin sebeplerini, sosyo-kültürel, psikolojik ve dini olarak açıklamaktadırlar. Kadınlara göre ise erkeklerin çokeşli evliliklerinin nedenleri arasında cinsel dürtüler, cinsel doyumsuzluklar ve değişik kadınlardan hoşlanmak sayılmaktadır.

Aile ve evlilikle ilgili olarak yapılan pek çok araştırmada çocuk olmaması ve /veya erkek çocuk olmaması [Eserpek, 1979: 115], erkek kadın dengesizliği, erkek kardeşin ölümüyle yenge ve kardeş çocuklarının ortada kalması [Balaman, 1982: 34-35], giden gelenin fazla olduğu ağa evlerinde tek kadının çok işe yetmemesi [Gençler, 1970: 249], evlenme yaşlarının küçüklüğü ve erken evlilik nedeniyle erkeğin ilk gençlik duygusunu yaşamaması [Elmacı, 1996: 105] çok eşlilik sebepleri arasında sayılmaktadır. “Çokeşli evliliklerde ikinci hanımın birinciden 9-2 yaş daha genç” ve genellikle ilk eşlerin mutsuz olduğu tespit edilmiştir [Şahinkaya, 1991: 192].

“Erkekler eğitim düzeyleri yükseldikçe çokeşli evlilikleri uygun bulmazken, eğitim seviyesi düşük olan erkeklerin ekonomik durumları yükseldikçe çokeşli evliliğe daha eğilimli oldukları tespit edilmiştir” [Elmacı, 1996: 106]. Elmacı'nın araştırmasına göre; [1996: 112-113] büyük kadın aile içi ilişkilerde daha etkili ve daha saygındır. Aile reisi ile uzun süre yaşadığından dolayı evin düzenine o hakimdir. Erkek, aile içindeki problemlerden ve kadınlar arasındaki çatışmalardan onu sorumlu tutar. Meselelerin halledilmesinde, eve eşya alınmasında, çocukların bakımında, küçük eşin davranışlarının kontrol edilmesinde ve ev düzenini alıştırmada hep onun başkanlığını ister. Erkeklerin önemli konularla ilgili kararları alırken eşlerine danışmaktadırlar.

Ülkemizde evlenme şekilleri içinde önemli yer tutan bir konu da akraba evlilikleridir. Erdentuğ [1956] Hal Köyü adlı monoğrafik çalışmasında, köy halkının dışarıdan kız alıp vermediklerine dikkat çekerek, köy içinde akraba evliliğinin çok yaygın olduğunu söylemektedir. Ayrıca bu tür evliliklerde ana tarafından çok baba

tarafı tercih edilmektedir. Çünkü ana tarafından evlenme şum tutulmaktadır. Akraba evlilikler ana babanın yaşlılıkta kendilerine baktırma kaygısından kaynaklanmaktadır [Erdentuğ, 1956: 59]. "Kuvvetli ve zengin aile birliğinde birden çok kadınla evlilik yapıldığında, amca kızı evliliği önem kazanmakta; yakın akrabaların mal ve kontrolünü sağlama fonksiyonu görmektedir [Altuntek, 1993: 23] Timur'un aile yapısı üzerine yaptığı araştırmaya göre "Türkiye'de evli çiftlerin yaklaşık üçte birinin % 29 birbirleriyle akraba oldukları görülmektedir. Akraba olanların eşlerinin % 80'i kardeş çocuklarıdır. Akraba evliliği üç büyük kentte %17, diğer kentlerde %19, kassabalarda %21, kölerde ise %36'dır" [Timur, 1972: 77-79]. "Bütün evlilikler içinde amca kızı evliliklerinin oranı % 6.7'dir. Bölgeler açısından ise akraba evlilikleri Batı Anadolu'da %20 iken, Doğu Anadolu Bölgesinde %37'ye yükselmektedir [Timur, 1972: 79].

Akraba evliliklerinin sebepleri; mülkün parçalanmasını önleme kaygısı, akraba olan gelinin ataerkil geniş aile düzenine daha kolay uyum sağlayacağı [Timur, 1972: 79], Diyarbakır'da mal bölünmesin, başlık ödenmesin gibi ekonomik nedenlerin yanı sıra, toplumun sosyolojik yapısı nedeniyle amca çocuklarının en rahat diyalog kurabilen dolayısıyla yakınlaşma sağlayabilecek tanıdık, bildik kişi olması [Budak, v.d, 1985: 156], babanın mirası kendi içinde korunur, savunma gücü artar, hane halkı yapısının kararlılığı sağlanır, eşlerinin statülerinin eşitliği sağlanır. Mal mülkü aralarında eşit olarak paylaşan erkek kardeşlerin statüleri de eşittir. Amca kızı evliliğinde eşler eşit statülerini garantiye alırlar.

Türkiye'de 1998 yılında akraba evliliği oranı %24.1'dir. Bu evliliklerden %57.8 'i birinci dereceden yakın akraba evliliğidir. [DİE, 1998]. Doğu, Güney ve Kuzey bölgeleri birinci dereceden akraba evliliklerinin en sık görüldüğü yerlerdir.

1993 ve 1998 Türkiye nüfus ve sağlık araştırmaları sonuçlarına göre: evliliğe kendisi karar veren 1993'de 25.9, 1998'de 36.1, ailesi karar veren 1993'de 67.8, 1998'de 58.1'dir. Evliliğe kendisi karar verenlerden 1993'de %95.4'ü, 1998'de 90.1'i aile onayını almıştır. Evliliğine ailesi tarafından karar verilenlerden 1993'de %78.9'unun, 1998'de 81.9'unun kendi onayı alınmıştır.

İstanbul gecekondularda evlenmelerin % 45,8'si ailenin rızası ile % 23,7'si aralarında anlaşarak % 15,3'ü de kaçarak gerçekleştiği tespit edilmiştir. Türkdoğan'a göre "bir norm bozukluğu olarak kız kaçırma gecekondulaşma sürecini fonksiyonel bir yönünü açıklar [Türkdoğan, 1996: 111].

Türkiye'de 1993 yılında resmi nikahlı oranı %3.2 iken 1998'de 3.8'dir. Resmi ve dini nikahı olanların oranı 1993'de 89.0, 1998'de 88.5'dir. Sadece dini nikahı olanlar 1993'de 7.5, 1998'de 7.4, nikahsız yaşayanların oranı ise 1993 ve 1998 de 0.3 olarak değişmemiştir [DİE, 1993-1998].

2002 yılında İstanbul'da yapılan bir araştırma sonucuna göre [Gen-ar, 2002]. İstanbul'da yaşayan kadınların % 62'si evlidir. Bu kadınların % 50'si görücü usulü, % 44'ü kendisi tanışarak ve anlaşarak evlenmiştir. Yakın akraba evliliği yapanlar ise % 5 oranındadır.

1.4.3.2.Evlenme Yaşı:

Türk Medeni Kanununa göre evlenme yaşı erkekler için 18, kadınlar için 17 olarak belirlenmiştir. 1938'de yapılan bir değişiklikle erkekler için 17, kadınlar için ise 15 yaşa indirilmişti. Ancak 2001 tarih ve 4721 sayılı medeni kanunun 124. maddesine göre erkek ve kadın 17 yaşını doldurmadan evlenemez. Evlenme yaşı kız ve erkeklerde farklılık göstermektedir. Genellikle kızlar erkeklere göre daha erken yaşlarda evlenmektedir.

1990 yılında 25-29 yaş grubunda bulunan ve evli olan kadınların eğitim durumlarına göre ilk evlilik yaşları şu şekildedir. Okuma yazma bilmeyenlerde ortalama yaş 20.6 bu kadınların oranı %16.5, okuma yazma bilen fakat mezun olmayanların ortalama 21.4 %3.1, ilkökul 21.2 % 58.4, Ortaokul ve dengi 22.6 % 5.8, lise ve dengi 24.1 %12.3, Üniversite ve yüksekökol 24.7 %3.9'dur [DİE: 1990]. Eğitim durumu ile

evlenme yaşını karşılaştığımızda eğitim seviyesi yükseldikçe evlenme yaşının arttığını görmekteyiz.

İlk evlilik yaşı kırsal ve bölgesel olarak farklılıklar göstermektedir. Türkiye genelinde kadınlar için ortalama ilk evlilik yaşı 19 iken Doğu'da 18'e düşmektedir [Unicef, 1996: 74]. GAP Kadın araştırmasına göre; [1994] evlilik yaşı 17'dir. Kadınların % 37'si 15 yaşın altında evlenmektedir.

Türkiye'de Doğudan Batıya doğru, köyden kente doğru gittikçe evlenme yaşı yükselmektedir. Türkdoğan'a göre; [1977: 65] evlilik yaşları bakımından köy toplumu şehir topluluklarına göre farklılık göstermektedir. Köylüler evlenmeye daha fazla eğilim göstermektedir ve kadınlar erken yaşta evlenmektedir. Kırsal alanda ailede kız çocukların eş seçimi konusunda söz hakkı bulunmamaktadır. "Evlilik evlenecek kişilerin kararıyla değil, ailelerin kararlarıyla gerçekleşmektedir. Evlenmeler özellikle toprak bölünmesini önlemek için yakın akrabalar arasında yapılmaktadır. Evlenme yaşı küçüktür" [Koray, 1999: 13]. İlk evlilik yaşında önemli bölgesel farklılıklar bulunmaktadır. Batıda kadınlar, Doğuda yaşayanlardan 1.6 yıl daha geç evlenmektedirler. Ancak Türkiye genelinde kızlar, yirmi yıl önce kendi annelerinin kuşağının evlendiği yaştan 1.7 yıl daha geç evlenme eğilimindedirler. Erkeklerin ortalama ilk evlenme yaşları da oldukça düşük olup 22.7 sosyo-ekonomik ve coğrafi faktörlere bağlı olarak farklılık göstermektedir [Unicef, 1996: 74]. "Evlenme yaşı sosyo-ekonomik yönden gelişmiş bölgelerde, gelişmemiş bölgelere göre daha yüksektir" [Timur, 1972: 97].

İstanbul'da yapılan araştırmaya göre "kadınların % 47.1'i 15-19, % 34.1'i 20-24 yaşları arasında evlenmektedir" [Eraydın, 1999: 179]. Bu durum evlenme yaşının köyden kente doğru veya sosyo-ekonomik yönden gelişmemiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru yükseldiğini göstermektedir.

Evlenme yaşı aile biçimlerine göre değişiklikler göstermektedir. "Geniş ailede ilk evlenme yaşı, çekirdek aileye göre daha düşüktür" [Kağıtçıbaşı, 1982: 92]. Evliliğin erken yaşta yapılması kadının çocuk sahibi olabileceği süresini uzatarak

doğurganlığını arttırmaktadır. Öte yandan, çok çocuklu olmak kadını eve bağlamakta ve ev dışında çocukla ilgili olmayan bir faaliyette bulunmasına imkan vermemektedir. Aynı zamanda gelinin henüz çocuk yaşta olması kocasının ve onun ailesinin gözündeki düşük statüsünü daha da düşürmekte ve dolayısı ile geleneksel aile içi hiyerarşisini pekiştirmektedir” [Kağıtçıbaşı, 1982: 76].

1.4.3.3. Doğurganlık Oranı

Kadının aile ve toplum içindeki statüsü ve rolü her zaman çocuk bakımı ve doğurganlık ile bağlantılı olarak ele alınmıştır [Kağıtçıbaşı, 1978: 73] Kadının doğurganlığı sosyal statüsünden, kadına verilen değerden ve toplumun onu algılayış biçiminden etkilenir. Kadının doğurganlığı il statüsü arasında zıt bir ilişki söz konusudur. Kadının statüsü düştükçe doğurganlığı artmaktadır.

Doğurganlık oranlarının bölgelere göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. 1960 sayımında Batıda 4.4, Güneyde 6.7, Orta Anadolu’da 6.6, Kuzeyde 6.6, Doğuda 8.3 iken, 1998 de Batıda 2.0, Güneyde 2.6, Orta Anadolu’da 2.6, Kuzeyde 2.7, Doğuda 4.2’dir [DİE, 1960-1998].

Küçük yaşta evlenme çocuk sayısını arttırıcı yönde bir etki yapmaktadır. Doğu Bölgelerindeki çocuk sayısının kadının evlilik yaşı ile bağlantısı vardır. Yıllara göre son otuz sekiz yılda doğurganlık oranında yarı yarıya hatta daha yüksek oranlarda bir düşüş olduğunu görmekteyiz. Aynı şekilde Doğudan Batıya doğru daha yüksek oranda bir düşme göstermektedir. Bunun nedenleri arasında sosyo-ekonomik faktörler: kadının çalışma hayatına girmesi, çocukların bakım problemleri, kırsal alanda emeğe duyulan ihtiyaç yanında bebek ölüm oranlarının yüksekliği ve yıllardır sistemli bir şekilde uygulanan aile planlaması çalışmalarının etkileri sayılabilir

Kadının statüsündeki değişimlere paralel olarak çocuğa atfedilen değerlerde ve çocuktan beklentilerde değişiklikler ortaya çıkmaktadır.”Kadının statüsü

yükseldikçe çocuğa, ekonomik yarar ve yaşlılıkta destek beklentisi açısından bağımlılığı azalmaktadır. Ayrıca kalkınmaya paralel olarak da çocuğun yaşlılıkta destek değerinde ve çocuktan ekonomik yardım beklentilerinde de genel bir düşme olmaktadır” [Kağıtçıbaşı, 1998 :152].

Doğan çocuğun cinsiyeti doğurganlığı etkileyen faktörlerden biridir. Toplumsal olarak doğurganlığın kadının statüsünü artırması için doğan çocuğun cinsiyeti de önemlidir. Hiç erkek çocuk doğurmamış kadın baba soyunun devamını sağlamadığı için saygınlığını kaybedebilir. Böyle bir durumda çocuk doğurmuş olması, hatta çok çocuk doğurmuş olması, ona yeterince statü sağlamayabilir [Özbay, 1995: 160].

Kentlerde çok çocuk kadının statüsünü düşürmektedir. Çünkü kadının çok çocuk sahibi olması onun ekonomik faaliyetlere katılması açısından engel oluşturmaktadır. Bu ve diğer faktörlerle kent kadını aile planlamasına yönelmektedir.

Kırsal kesimde doğurganlık kadının aile içindeki statüsünü ve prestijini arttırmaktadır [Meriç, 1991: 436]. Erkek çocuk soyun devamını ve aileye ekonomik katkıyı gerçekleştirecek, Ana-babaya yaşlılığında bakacak, kız çocuk evleninceye kadar baba evinde çalışacak daha sonra koca evinde çalışacaktır [Koray ,1999: 13]. “Kadının kocasını eve bağlamak, için bir çocuk sahibi olmak istemesi onun eve bağımlı olduğunu ve düşük statüsünü göstermektedir [Kağıtçıbaşı, 1978: 86].

“Kadının statüsünün farklı gelişmişlik düzeylerine göre büyük değişkenlik gösterdiği ve ciddi aile planlama çalışmalarının sürdürüldüğü erkek egemen kültürlerde, kadının statüsündeki yükselmenin doğurganlıkta azalmaya neden olduğu yada aracılık ettiği anlaşılmaktadır” [Kağıtçıbaşı, 1998: 153].

“Sahip olunan çocuk sayısının kocanın evde karar verici olmasıyla olumlu, eşler arasındaki iletişimle olumsuz ilişkisi olduğu tespit edilmiştir [Kağıtçıbaşı, 1978: 86]. Doğurganlık ile eğitim arasında çok yakın bir ilişki vardır. Kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe fazla çocuk dünyaya getirme isteği azalmaktadır. Doğurganlık oranı yerleşim yerlerine göre de değişiklik göstermektedir. Kırsal kesimlerden

şehirlere doğru gidildikçe doğurganlık oranı azalmaktadır. Kırsal alanda çok çocuk sahibi olmak ve /veya erkek çocuk sahibi olmak kadının statüsünü yükselten bir unsur olarak kabul edilmekte iken kentlerde az çocuk sahibi olmak kadının statüsünü yükseltmekte ve çocukta cinsiyet tercihi kısmen ortadan kalkmaktadır.

1.4.3.4.Öğrenim Durumu

Toplumunu oluşturan fertleri bir arada tutan ve onların gelişen bilimsel ve teknolojik gelişmelere uymalarını kolaylaştıran temel faktörlerden birisidir. Kadınların toplumda ve aile içinde statülerinin yükselmesi ile aile içi ve toplumsal karar mekanizmalarında rol oynamaları eğitim seviyeleri ile yakından ilgilidir.

1950 yılında tüm nüfusta % 33.6 olan okuma yazma oranı 1980 yılında %80.5'e yükselmiştir. Ancak 1990 yılında kadınlar için bu oran % 71.95'dir. [Çilingiroğlu, 1998: 135] 1999 Hane halkı işgücü anketi sonuçlarına göre Türkiye'de okuryazar olmayan kadınların oranı % 21, okur yazar olup bir okulu bitirmeyenler % 8.2, ilkokul mezunu olanlar % 49.2, ortaokul % 8.3, orta ve dengi okul % 0.4, lise % 7.5, lise ve dengi meslek okulu % 2.7, yüksekokul veya fakülte % 3.7'dir [DİE, Ekim, 1999].

Kırdan kente gidildikçe eğitim seviyesi yükselmektedir.İstanbul'da yapılan araştırmada "kadınların %5'i okuma-yazma bilmemekte, %38'i ilkokul, %33'ü lise, %11'i üniversite mezunu veya üniversite öğrencisidir" [Gen-ar, 2002].

"Kadınların eğitim durumlarında yükselme olduğunda, daha fazla çocuk sahibi olmak yerine, kısıtlı olan zamanlarını ve imkanlarını daha iyi eğitim görmüş, daha sağlıklı çocuk yetiştirmeye yöneltmektedirler. Ayrıca eğitim kişi başına düşen geliri de olumlu yönde etkilemektedir.

"Eğitim ve öğretim işgücünün verimliliğini de doğrudan etkilemektedir. Geleneksel ekonomilerde tarım kesiminde çalışanlar toplumun en az eğitilmiş kesimidir" [KSSGM, 1998:137]. Eğitim seviyesinin düşüklüğü "kadınların sosyal aktivitelere

katılım oranını düşürmekte, ekonomik olarak da görünmeyen emek çoğu zaman hiçe sayılmakta ve kadın kendini bir başkasına (çoğu zaman eşine) bağımlı olma gereğini hissetmekte, eşi olmadan basit bir kararı bile tek başına alamamaktadır” [Kıran,1998:123].

“Öğretmen yada devlet memuru olarak çalışan kadınların bu işlerden dolayı toplumsal statüleri yüksektir.Ancak bu yüksek statü kadın olduklarından değil eğitilmiş olduklarından ileri gelmektedir” [Özbay, 1995: 142].

1.4.3.5.İstihdam

Resmi kayıtlara göre Türkiye’de her on kadından sadece üçü, erkeklerden ise yedisi ev dışındaki çalışma hayatına katılmaktadır. İşgücü içinde yer alan her on kadından yaklaşık yedisi ücretsiz aile işçisi olarak çalışırken erkekler için aynı oran onda birdir [DİE, 1996].

Kadın istihdamını üç ayrı grupta değerlendirmek mümkündür. Birinci grupta genellikle tarım sektöründe çalışan kadınlar bulunmaktadır. Ancak tarım sektöründe çalışan kadınların %88’i ücretsiz aile işçisi konumundadır. İkinci grupta kentlerde düşük ücretle, emek yoğun işlerde istihdam edilen, eğitimsiz veya sınırlı eğitim görmüş alt sosyo-ekonomik gruptaki kadınlar özellikle imalat ve hizmet sektöründe yoğunlaşmaktadır. Üçüncü grupta ise yüksek öğrenimli meslek sahibi kadınlar bulunmaktadır. Kadının işgücüne katılımı hakkında geleneksel anlayışın etkisini devam ettirdiği görülmektedir. Bu anlayışın oluşmasında hem kadının hem de toplumun kadına atfettiği “eş, anne ve ev kadınlığı” rolleri etkili olmaktadır.

Kente ekonomik faaliyete katılan kadın, bunun karşılığında ücret almaktadır.Bu durum onu aile içinde ekonomik yönden bağımsız duruma getirmektedir. Kırsal kesimde aile işletmesinde ücretsiz işçi statüsünde çalışan kadının ekonomik bağımsızlığı yoktur. Ürünün satışından elde ettiği gelir eşe aittir. Babasının evinden getirdiği her şey eşinin mülkiyetindedir [Sekin,1998: 118].

“Neoklasik iktisatta erkekler bağımsız bireyler olarak belirlenirken, kadınlar kendi ayakları üzerinde duramayan, başkalarına bağımlı bir eş, anne, kız çocuk şeklinde kimliklendirilmektedir. Erkekler kendi ihtiyaçları, yetenek ve tercihleri doğrultusunda piyasada serbestçe varlıklarını sürdürürken, kadınlar sadece piyasa dışına itilmekle kalmayıp, kendi çıkarlarını gözetecek kararlar almaktan dahi aciz yaratıklar olarak düşünülmektedir [Serdaroğlu, 1998: 130].

Kadınların bütün alanlarda yüksek öğrenim görmeye başlaması ve böylece eğitim düzeyinde ortaya çıkan artış kadınların çalışma hayatına daha fazla girmelerini sağlayan temel faktörlerden biri olmuştur. Ancak çalışma hayatında iş ve mesleklerin “kadın işleri ve erkek işleri” olarak ayrılması nedeniyle kadınlar daha çok kadın mesleği olarak kabul edilen alanları tercih etmektedirler. Kadın işgücünün en yoğun olduğu alan tarım sektörüdür. Daha sonra hizmetler sektörü gelmektedir. ”Tarım dışı üretim alanlarında çalışanların %9.9’u, ilmi ve teknik elemanlar ve serbest meslek sahiplerinin %33’ü ve idari personel olarak çalışanların %35’i kadındır” [KSSGM, 1998: 34].

Kadının medeni durumu ile işgücüne katılımı arasında bir ilişki görülmektedir. Ekim 1999 verilerine göre evli kadınların işgücüne katılım oranı Türkiye genelinde %27.2’dir. Bunların %13.5’i kentlerde, % 48’i kırsal alandadır [DİE, 1999]. Kadınların çalışma hayatına katılmalarına etki edebilecek bir diğer faktör de evlenme ve boşanmaların oranıdır. Evlenmelerin azalması ve boşanmaların artması maddi açıdan kadınların bağımsızlığını ve iş hayatına katılmalarına etki etmektedir.

1997 DİE Hanehalkı işgücü anketi sonuçlarına göre kadınların yüksek statülü işlerde istihdam edilme oranları oldukça düşüktür. Bu durum da kadınların düşük ücretli, geçici ve sosyal güvencesi olmayan alanlarda çalışmasına sebep olmaktadır.

Eğitim durumu kadının işgücüne katılımını etkilemektedir. Ekim 1999 verilerine göre kentlerde kadının eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne katılım oranı da artmaktadır. Okuryazar olmayanlarda %8.8 olan işgücüne katılım oranı, ilkokul

mezunlarında %14.2, lise dengi meslek okullarında 45.8, fakülte veya yüksek okul mezunlarında %69.7'e yükselmektedir [DİE, 1999]. Benzer durumun kırsal alan için de geçerli olduğu görülmektedir. Kırsal alanda okuryazar olmayanlarda işgücüne katılım %37.4 iken ilkokulda %49.4, lise dengi meslek okullarında %56, yüksek okul ve fakülte mezunlarında %64.2'ye yükselmektedir [DİE, 1999].

Öncü [1981] Türk kadınlarının tıp, hukuk gibi prestijli mesleklerde daha yüksek oranda olduklarına dikkat çekmektedir. Örneğin İstanbul barosuna kayıtlı kadınların oranı 1960'ta % 13 iken 1978'de %29'dur. Tıp fakültelerinden kadın mezunların oranı 1945-50'de %12, 1965-70'de ise %25'dir. Bu durum 1970 yılında kadın doktor oranı Türkiye'de %14, Amerika'da ise %10, Hukukçularda ise oran Türkiye'de %19, ABD'de %5 olarak bulunmuştur [Erkut, 1982: 126].

Kadının yaş durumu da işgücüne katılımını etkilemektedir. 1955 yılında çalışma yaşındaki 15 ve yukarı yaştaki kadınların %72'si işgücüne dahilken bu oran 1980'de % 45.9, 1990'da %34, 2000 yılında ise %23'e düşmüştür [DİE, 1955-2000]. 1955 yılındaki oranın yüksek olmasının nedeni kadınların yüksek oranda tarım alanlarında çalışmalarından kaynaklanmaktadır. Türkiye'de kadınların işgücüne katılım oranları oldukça düşüktür. 1955-2000 yılları arasında çalışan kadınların oranına baktığımızda devamlı bir azalma dikkati çekmektedir. Türkiye'de işgücüne dahil olmayanların % 51'ini ev kadınları oluşturmakta, bunların % 69'u ise kentlerde yaşamaktadırlar.

1988-1994 döneminde tarımda istihdam edilen kadınların oranı % 78.3'ten %71.4'e gerilediği, sanayide istihdam edilen kadınların oranı %8.7'den %11'e ve hizmetlerde istihdam edilen kadınların oranının da %13.2 'den %17' ya yükseldiği dikkati çekmektedir [Demirel, v.d, 199: 23].

2000 yılı verilerine göre kentte kadınların işgücüne katılım oranı %15.7, erkekler için % 70.3 iken işsizlik oranı kadınlarda % 11.8, erkeklerde %7.4'dür. Eğitimli genç işsiz oranı kadınlar için %26.2 iken bu oran erkeklerde %18.7'ye düşmektedir [DİE, 2000].

Kentlerde kadınların özellikle eğitimli genç kadınların işsizlik oranlarının yüksek olması onların iş bulmada erkeklere oranla daha fazla güçlüklerle karşılaştığını göstermektedir. İşgücüne katılma kadının aile içinde ve toplumda statüsünü artırıcı bir rol oynamaktadır. Belli bir eğitim seviyesinin üstündeki kadınlar çalışmayı, sosyal statülerini arttıran bir faktör olarak görmektedirler. “Kadının sosyal statüsünde görülen değişimler sonucu sosyal, pedagojik, politik, ekonomik bakımdan kocasına bağımlılığı zayıflamıştır” [Nirun, 1994: 209].

Kadının çalışması ile elde ettiği statüyü etkileyen faktörlerden biri de elde ettiği gelirin aile için önemidir. Şayet erkek karısının gelirini geçimlerini sürdürmek için gerekli görüyorsa kadının aile içindeki statüsü yükselecek eğer görmüyorsa kadın daha az statü kazanacaktır. “Türkiyede kadınların aile içi statülerinin artmasının en iyi göstergesi, öğrenimle örgütlenmiş kentsel işgücüne katılımın bileşkesi olup en yüksek statü meslek sahibi olma ile bağlantılıdır “ [Kağıtçıbaşı, 1990: 111]. Meslek sahibi alma ile statü arasındaki ilişki Kağıtçıbaşı'nın çalışmasında ortaya çıkmıştır. “Türkiye’de kadın çiftçilerin ve tarım işçilerinin yalnızca yüzde 4-5 ‘inin aile içinde yüksek statüye sahip olduğu belirlenirken, bu oran kentli fabrika işçileri ve zanaatkarlarda yüzde 16-18’e, devlet memurları ve büro işçilerinde yüzde 43’e çıkmakta, meslek sahibi ve yönetici kadınlar arasında yüzde 53’le en yüksek düzeye ulaşmaktadır” [Kağıtçıbaşı, 1998: 151]. Buna göre kadının aile içinde çalışma ile elde ettiği statü köyden şehire eğitim ve meslek durumuna göre yükselmektedir.

Ersöz’ün yaptığı araştırmada erkeklerin % 53.9’u çalışan kadınların toplumda daha saygın bir yere sahip olduğunu söylemişlerdir. Hem çalışan hem de ev kadınlarının toplumda aynı derecede saygın olduğunu erkeklerin %43.6’sı kabul etmiştir. Ev kadınlarının daha saygın olduğunu düşünenlerin oranı ise %1.1’dir [Ersöz, 1999: 101]. Kentleşme, sanayileşme, yükselen eğitim seviyelerine bağlı olarak elde ettikleri meslekler ve istihdam imkanları kadınların hem aile içinde hem de toplumda statülerinin yükselmesini ve aile içi kararlarda daha etkili olmalarını sağlamıştır.

1.4.3.6. Otorite Paylaşımı

Otorite hak ve sorumlulukların belirlendiği hukuki bir kavramdır. Bir kişiye yasalarla veya geleneklerle verilmiş yönetme gücüdür. "Otoriteyi elinde bulunduran kimse, töreye uygun (meşru) olarak itaat bekleme hakkına sahip bulunurken, itaat etmek durumunda olan kimse de alınan kararlara uymak zorundadır" [Eren, 1993: 296]. Töreye uygunluk ifadesiyle kanunlar, yönetmelikler ve gelenekler tarafından ortaya konulan düzen kastedilmektedir. Bu düzende; kimlerin otoriteye sahip olacağı ve kimlerin bunlara itaat edeceği açıkça belirtilmiştir.

Düşünürlerin birçoğuna göre otorite soyut kavramlardan biridir. Otorite bir aktörün isteyerek ya da istemeyerek, arzu edilen bir yönde diğerinin davranışını yönlendirme potansiyeli veya aktüel yeteneği olarak tanımlanır. İtaat ettirmek veya uyum sağlamak ise bir otorite işidir. Ailede içi etkileşimde otorite kavramının yerinde olup olmadığı tartışılmaktadır. Kimmel ve Hens gibi bazı düşünürlere göre "evlilik, dinamik karşılık ilkesinden çok, karşılıklı özdeşleşme ve eşitlik aracılığı ile daha iyi tanımlanmaktadır [Kimmel, 1966: 460-465].

Aile içinde otorite alanlarının belirlenmesi ve otoritenin kullanımı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bazılarına göre "Gücün uygulanması konusunda yetkinlik alanları birbirinden ayrılabilir. Geleneksel ailelerde kadının ve erkeğin yetkinlik alanları birbirinden ayrıldığı için muhtemel bir çatışma sınırlanmış olmaktadır [Sayın, 1991: 539] Scanzoni'ye göre ise eşlerin yetkinlik alanı aksine savaşımlı ve kavgayı arttırabilir" [Scanzoni, 66]. Yetkinlik alanlarının bölüşümü asimetrik olabilir. Aktörlerden biri diğerinin yönettiği sektörlerin daha önemli olduğunu algılayabilir veya birinin yönettiği sektör diğerini ilgilendirmeyebilir.(örneğin evin dekorasyonu)

Otorite eşit bir biçimde paylaşılmadığında, hiyerarşik yapı oluşur. Hiyerarşik bir yapı çatışmanın kaynağını oluşturur. Konuya tarihsel boyutta baktığımızda, aile içinde en fazla kaynağa sahip olan ana-erkek döneminde anne, babaerkek döneminde ise

baba gücü eline geçirmiş ve ailede yönetici duruma geçmiştir. “Aile içinde büyük bir çıkar ve fikir birliği olabilir, böylece de güç kavramının uygulanması da büyük ölçüde sınırlanır.(...) Eşler arasındaki güçlük bir eşitsizlik durumunda fikir birliği sağlanamaz ise çatışma” çıkmasıdır [Sayın, 1991: 539]. Ancak “itaat ettirme gücü, itaat edenlerin istek ve iradelerinden de ortaya çıkabilir. Böyle bir durumda otoritenin demokratik boyutu ortaya çıkmaktadır. ”Kişiler arasında karşılıklı fikir alış verişinde bulunmakta ve en çok inandırıcı görülen fikir itaat ettirici duruma geçmektedir” [Eren, 1993: 296]. Aynı şekilde “Aile liderine karşı diğer üyelerin beğeni ve sevgisinin derecesi arttıkça liderin kendilerine etkisini benimsemeleri artar ve ona kendilerini yönetmesi için otorite verirler” [Başaran, 1998: 90].

Bu şekilde ortaya çıkan otoritenin manevi boyutu vardır. Bu şekilde ortaya çıkan otorite diğer bireylerle bağımsız ilişkilere dayanmakta “ikna etme ve takip ettirme gücü özelliğine bürünmektedir” [Eren, 1993: 297]. Otoriteye bağlılık, aile hayatımızın, oluşturduğu ve gerektirdiği bir davranıştır. Baba otoritesinin güçlü olduğu geleneksel Türk ailesinde bu otoriteye bir saygı doğmuştur. Bu durum hayatımızın her aşamasında etkisini göstermektedir. Baba bazı durumlarda ailedeki otorite gücünü eşi, çocukları veya ailenin diğer üyeleriyle paylaşabilir. “Çağdaş demokratik ailede paylaşım, hak ve yerindelik gibi kavramlara dayanan eşitlikçi bir aile yapısı ortaya çıkmıştır. Anne baba hatta çocuklar eşit haklara sahip olmuşlardır [Sayın, 1991: 540].

“Karar, ailesel gücün düzeylerinden sadece bir tanesidir. Varlık, zaman, çaba gibi kaynakların kullanılması kararı buna örnektir. Eşlerin büyük bir bölümü kaynakların ayrılması konusunda eşitlikçi normlara ve pratiklere sahipken, toplam kaynakların belirlenmesi konusunda ise evin reisi olan erkeğin bu konuya pek karışmadığı görülmüştür” [Sayın, 1991: 539].

Kentlerde “kadının eğitim düzeyi kocasından yüksekse, ev dışında aileye bağımsız katkıda bulunuyorsa, kocasının sosyal statüsünün yükselmesini sağlıyorsa aile içindeki otoritesi de artmaktadır [Serim, 1972 :101]. Bu şekilde kadın otoritesinin

görüldüğü ailelerde baba otoritesi zayıflamakta veya ortadan kalkmakta, babalık koruyuculuk nitelikleri de zayıflayarak, kadının himaye gücü artmaktadır.

Köy ailelerinde otorite aile biçimlerine göre farklılıklar göstermesine rağmen genellikle erkeğe aittir. Bu ailelerde kadına ve erkeğe verilen değer ve önem de değişmektedir. Genellikle ilk sırada baba, sonra da erkek çocuk gelir, kadın ikinci plandadır. Ataerkil geniş ailede otorite ailenin en yaşlı erkek üyesi ve en yaşlı kadın üyesi tarafından kullanılmaktadır. Bazı geniş aile yapılarında yaşlı kadınların karar almada etkileri söz konusu iken çekirdek ailelerde kadınlara biraz daha fazla hak tanınmaktadır.

Merter'in [1990: 216] yaptığı çalışmada köy ailelerinde hane reislerinin yıllık geliri arttıkça, aile içerisinde tek başlarına karar alma oranlarının arttığını, yıllık geliri azaldıkça eşiyile birlikte karar alma oranlarının yükseldiğini belirlemiştir. Buna göre gelirleri yüksek olan hane reislerinin hane içinde daha otoriter davrandıkları söylemek mümkündür.

PIAR [1993, 20] tarafından yapılan bir araştırmada, "ailede son kararı kim verir ? sorusuna % 47.9 evin erkeği, %44.4 ortak, sadece %4.4 ise evin kadını verir demişlerdir. Sonuç olarak Türkiye'de gerek kent, gerekse köy ailelerinde olsun otorite aile biçimlerine göre değişiklik göstermesine rağmen genellikle erkeğe ait olma özelliğini devam ettirdiği söylenebilir.

1.4.3.7. Toplumsal Karar Mekanizmalarında Kadının Durumu

Aile içinde kadının karar mekanizmalarına katılımı onun toplum içinde karar mekanizmalarına katılımı ve statüsü ile bağlantılıdır. Ailede bu konuda pek çok problemle karşılaşıldığı gibi kamu yönetiminde ve siyasi ortam içinde de kadınlar ya temsil edilmemekte veya sınırlı oranda temsil edilmektedir.

Siyasi Hayata Katılım: Türkiye’de kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesinin üzerinden 68 yıl geçmiştir. Bu süre içerisinde 183 kadın milletvekilliği yapmıştır.Türkiye’de kadınlar siyasi haklarını pek çok Batılı ülkeden önce elde etmiş olmalarına rağmen, parlamentoda kadın oranı olması gerekenin çok altındadır.

Ülkemizde kadınlara seçme ve seçilme hakkı yerel düzeyde 1930’da, ulusal düzeyde 1934 yılında verilmiştir. 1935 seçimlerinde parlamentoya giren 395 milletvekilinin %4.6’(18)sı kadındır.1946 da bu oran % 2’ye düşmüştür. 1973’de %1.3,1983’de 3.01, 1991’de %1.8 ,1999’da % 4, 2002 de ise % 4.3’dür [DİE, 1935-2002].

Meclise girebilen kadın milletvekillerinin seçimlere göre sayıları 1935:18, 1939:15, 1943:16, 1946: 9, 1950: 3, 1954: 4, 1957: 7, 1961: 3, 1965: 8, 1969: 5, 1973: 6, 1977: 4, 1983: 12, 1987: 6, 1991: 8, 1995:13, 1999: 22, 2002: 24 şeklindedir. İlk genel seçimde milletvekili olan kadınların oranı ancak 1999 seçimlerinde aşılabilmiştir.Bu da kadınların karar mekanizmalarındaki durumlarının pek de iç açıcı olmayan durumlarını yansıtması açısından oldukça önemli bir göstergedir.. Kadınların genel olarak üretim sürecinin dışında kalmaları toplumsal karar süreçlerinin dışında kalmalarına sebep olmaktadır. Üretim sürecinde yer alan kadınların bile asıl sorumlulukları kabul edilen eve ve aileye ait sorumluluklardan bir eksilme olmaz. Böylelikle kadınlar toplumsal karar süreçlerine katılmakta zorlanırlar. Çağdaş toplumların çoğunda bile siyasi kararların alınmasında kadınlar erkeklere göre arka planda kalırlar. Kadınlara bırakılan karar alanı eve ve aileye ilişkin konulardır. Buna karşılık toplumsal ve siyasi karar alma sürecinde yer alanlar çoğunlukla erkeklerdir.

Kadınlar ilk defa 1971’de sağlık bakanı Türkan Akyol ile hükümette yer almışlardır.1993 yılında Türkiye’de ilk kez bir kadın başbakan iş başına gelmiştir.(Tansu Çiller)

Yerel Yönetimlerde Kadın: Yerel yönetimlerde kadınların temsil edilme oranları da oldukça sınırlıdır. Yüksek seçim kurulu verilerine göre il genel meclisinde kadın oranı 1989’da binde 8 iken 1999’da % 1.4’dür.Belediye başkanlığı 1988’de binde 2

iken 1999'da %5.5'dir. Belediye meclis üyeliğinde kadın oranı 1989'da binde 7 iken 1999'da %1.6'dır.(Yüksek seçim kurulu verileri)

Yurtdışı Görevleri: Kamu kuruluşları yurt dışı örgütlerinde çalışanlar arasında kadınların oranı 1980'de %11.8, 1986'da % 11, 1990'da ise % 15.1'dir. Dışişleri Bakanlığı tarafından ilk kadın büyükelçi 1985 yılında atanmıştır. 1994 verilerine göre meslek memurlarının % 15.4'ü, büyükelçilerin % 2.5'i kadındır. Dışişleri bakanlığındaki daire başkanı ve genel müdür seviyesindeki kadınların oranı ise % 12'dir [Unicef, 1996: 84].

Yüksek Öğretimde Kadın Görevliler: Yüksek öğretim kurumu istatistiklerine göre: 1955-56 döneminde 348 kadın öğretim elemanının toplam içindeki oranı % 16.9 iken 2000-2001 döneminde sayı 24361'e toplam içindeki oranda %39.9'a yükselmiştir. Toplam profesörler içinde kadın profesörlerin oranı %24.8 dir. Yüksek öğretim kurulunda % 8.3 oranında kadın üye bulunmaktadır. Kadın rektör % 3.8 (3 kadın), dekan % 9.8 (49 kadın) oranında bulunmaktadır.

Yönetici kadrolarda kadınlar son derece düşük seviyelerde temsil edilmektedir. Üniversite tarihinde bugüne kadar biri seçimle gelmiş, biri de atanmış iki kadın rektörün görev yapmış olması, 1989-1990 öğretim yılında 29 üniversitedeki 201 fakülte dekanının ancak % 3'ünün kadın olması oldukça düşündürücüdür.

Özel Sektörde Kadın: 1993 yılında özel sektördeki kadınların % 7'sinin kendi hesabına, % 0.46'sının işveren olarak çalıştıkları belirlenmiştir. 1985 yılından sonra kadınların kendi hesaplarına işveren olarak çalışmaları gittikçe hızlanma eğilimi göstermektedir. Girişimci kadınlar öncelikle imalat ve ticaret alanlarına yönelmektedirler. Özel sektörde özellikle bankacılık ve finans kurumlarında kadın yöneticilerin sayılarının arttığı görülmektedir [Unicef, 1996: 84].

Mesleki Kuruluşlarda Yönetime Katılma: Türkiye'de profesyonel mesleklerde çalışan kadınlar özellikle eczacı, hekim, diş hekimi ve avukatlık mesleklerinde yoğunlaşmaktadır. 1990'da kadınların Meslek Odaların Yönetim Kurullarında görev

alma oranları, eczacılar için % 20.1, hekimler için % 5.6, diş hekimleri için % 8.8, avukatlar için % 7.4 olarak tespit edilmiştir [Unicef, 1996: 84].

Türkiye Barolar Birliğinde % 21.6, Türkiye bilimler akademisinde %14.3, Türk noterler Birliğinde % 20.6, Türkiye Mimarlar ve Mühendisler odasında % 11.5, Türkiye Sanayici ve iş adamları derneğinde % 4.5 oranında kadın üye bulunmaktadır [KSSGM, Ağustos, 2001].

Türk kadının sık görüldüğü bankacılık ve sigortacılık alanlarında 1992 yılında yapılan bir araştırmaya göre, kadınlar çalışanların %43'ünü oluşturdukları halde orta kademeli yöneticilikte %26, üst düzeyde ise %4 oranında yer aldıkları belirlenmiştir [Kabasakal, 1998: 303].

Orta ve üst düzey yöneticilerin dağılımı: 1996 devlet personel başkanlığı , Kamu Personeli Anket sonuçlarına göre 1994 yılında üst düzey yönetici kadınların durumu şöyledir.Müfteşar % 2.1, müfteşar yardımcısı % 4.8, genel müdür % 7.6, başkan %8.7, başkan yardımcısı %11.7, genel müdür yardımcısı % 10.3, daire başkanı %18.8, şube müdürü % 13, şef % 37.1.görüldüğü gibi karar mekanizmalarının üst basamaklarına çıkıldıkça kadın oranı azalmaktadır.

Bakanlıklar ve bağlı kuruluşlardaki orta ve üst düzey yöneticiler: Ocak 2001'de Kadının statüsü ve sorunları genel müdürlüğü tarafından başbakanlık, bakanlıklar ve bunlara bağlı 191 kurum ve kuruluşta çalışanlar arasındaki üst düzey görevlerde bulunan kadınların oranları şöyledir.Hiç kadın müfteşar bulunmamaktadır.Müfteşar yardımcısı olarak çalışanların oranı % 4.3, başkan %17.5, başkan yardımcısı % 26.9, genel müdür % 6.0, genel müdür yardımcısı % 10.6, daire başkanı % 10.9, şube müdürü %16.4'dür. Burada da dikkat çeken durum karar mekanizmalarının üst seviyelerinde kadınlara daha az sorumluluk verilmektedir.

İçişleri Bakanlığında kadın yöneticiler:1.2.3. sınıf emniyet müdürü % 3.7, emniyet amiri % 2.7, baş komiser % 1.1, komiser % 1.7 oranında kadın yönetici

seviyede çalışmaktadır. Türkiye’de vali düzeyinde hiç kadın yönetici yoktur. Kadın kaymakam oranı ise % 1.0’dır [KSSGM, Ağustos, 2001].

Adli ve idari yargıda kadın: Adalet bakanlığının 2001 verilerine göre adalet bakanlığında kadın hakim ve savcı oranı %10.6, Yargıtay üyesi % 9.2, savcı % 10.1, tetkik hakimi %41.7’dir. Danıştay üyesi kadınlar %29.4, savcı %55.3, tetkik hakimi %45.6’dır. Anayasa Mahkemesinde kadın üye oranı % %26.77dir. Sayıştay’da % 6.4 oranında kadın üye, %38.6 denetçi ve yardımcısı kadın bulunmaktadır. Adliyelerde kadın savcı %3.9, hakim % 26.5 oranında bulunmaktadır. Kadınların oranı erkeklere göre yarı yarıya bile değildir. Türkiye genelinde üst düzey yöneticiler arasında kadın oranı oldukça düşüktür. Ev içi kararlarda söz sahibi olamayan kadın maalesef toplum içerisinde de siyasi, hukuki, adli mercilerde, eğitim alanında, sivil toplum kuruluşlarında, bakanlıkların sorumluluk gerektiren üst düzey görevlerinde yeterince temsil edilmemekte ve ülke ile ilgili kararlarda da söz hakkına sahip bulunmamaktadır. Bu durum kadının düşük statüsünün toplumsal alana yansımalarıdır.

1.4.4. İşbölümü ve Roller

Durkheim’e göre [Kösemihal,1971: 63; Durkheim,1893: 79-83’e atfen] sempati duyduğumuz insanlar bize benzer, bazen da tamamen bizim karşıtımız olabilirler. Bazı insanları bizim gibi duydukları ve düşündükleri için beğeniriz bazılarını da bize benzemedikleri, bizde eksik olan bazı nitelikleri tamamladıkları için beğeniriz. İnsanların her birinin sahip olduğu kişisel nitelikler birbirini tamamladığı daha doğrusu aralarında bir işbölümü bulunduğu için birbirlerine sempati duyarlar. Günümüz toplumlarında işbölümünün artması kadın erkek arasındaki farkı arttırmıştır. Ancak birbirlerine muhtaç olmaları ve birbirlerini tamamlamaları aralarında ki dayanışmayı artırarak karı-kocanın birbirine daha sıkı bağlamasını sağlamıştır.

Bütün toplumlarda geçerli olan erkek egemen ideoloji, meşruiyetini kadınları “doğa” (nature), erkekleri ise “kültür” (culture) ile tanımlayarak sağlamaktadır [Elson ve Pearson, 1984]. Gerek kadınlar gerekse erkekler tarafından kadın, yaradılışı gereği çocuk doğurmak ve büyütme, kocasına bakmak ve ev işlerini yapmakla görevi olarak kabul edilmektedir. Çalışan kadınlar hem çalışma hayatı hem de ev ile ilgili sorumlulukları eşleriyle paylaşamadıkları için cinsiyete dayalı işbölümünün sebep olduğu problemleri yaşamaktadırlar. Kadınların ev içi işbölümü ve dışarıda çalışma hakkında düşünceleriyle ilgili olarak yapılan çalışmalarda üç kadın tipleri oluşturulmuştur [Hamilton ve Barrett, 1986]. Birinci tip kadının öncelikli işi evi ve erkeğidir. Bu kadınlar dışarıda çalışmaya asıl işlerini engelleyeceği için karşıdırlar. Onlara göre evin ekmeğini kazanmak erkeğin görevidir. Her durumda kocalarının ve evin ihtiyaçları onların ihtiyaçlarından önde gelmektedir. Erkek çocuklarına asla iş yaptırmazken, kızlarına en ince ayrıntısına kadar ev işlerini öğretmekte onları geleceğin anne ve eşleri olarak yetiştirmektedirler. Kendilerini gerçekleştirmenin yolu mükemmel bir ev kadını olmaktan geçmektedir.

İkinci tip kadın anlayışında kadın ve erkek bir bütünün parçasıdır. Bu gruptaki kadınlara göre kadınla erkek birbirinden farklıdır ancak bu fark bütünleştirici bir özelliğe sahiptir. Bu özellik ortaklaşa bir çalışma ve paylaşımı da gerektirmektedir. Kadın ev içi işlerden erkek de ev dışı işlerden sorumludur. Ekonomik olarak kadın çalışabilir ancak bu sadece erkeğe “yardım” olarak tanımlanmaktadır. Kadının asıl yeri evdir ancak ev kadınlığını mükemmel bir şekilde yapma çabası içinde değillerdir. Çalışma hayatına katıldıkları durumda bile ev içi rollerini paylaşmaktan çok kolaylaştırıcı yolları tercih etmektedirler. (az eşya almak, hazır yemek, konserve pişirmek, titiz olmamak v.b)

Üçüncü tiptekiler kadının istediği zaman çalışarak erkekle beraber evin geçimini paylaştığını savunmaktadırlar. Aynı şekilde ev işlerinin de paylaşılacağına inanmaktadırlar. Erkeğin ev işlerini paylaşması ve ev işlerine katılması için yöntemler aramaktadırlar. Fakat bu çok kolay gerçekleşen bir durum olmamaktadır. Çünkü işbölümündeki eşitsizliğin temelinde erkeğin otoritesi yer almakta ve kadınlar eşitlik talebi ile bu gücü tehdit etmektedirler. Çalışan kadınların göreceli

olarak elde ettiği güç bu tehdidi arttıran bir faktör olarak kabul edilmektedir. Kadınların daha düşük ücret alması ve erkeklerin ev işi konusundaki yetersizlikleri de işbölümü konusunda problem oluşturmaktadır. Bütün bunlara rağmen erkek işbölümüne katılsa bile bunu sadece “yardım” olarak tanımlamakta ve işler esas olarak kadının görevi olarak kabul edilmektedir.

1.4.4.1. Ev İçi Görevler

Aile içinde sosyal denge eşler arasındaki karşılıklı statülerin dengeli olmasıyla mümkündür. Aile içinde işbölümü sorumlulukların uygun bir şekilde paylaşılması fonksiyonel işbirliğini sağlayarak ailede rol dağılımını etkilemektedir. Rol dağılımı modern ailede farklılaşma göstermektedir. Kişilerin hakları ve karşısındakilere karşı da görevleri vardır. Parsons ve Boles, daha sonra da Goode, Talman, Herbst paylaştıkları ortak görüşte, aile içinde kadınla erkek arasında rol dağılımının olduğunu kabul etmişlerdir. “Baba genellikle idaresiyle, organizatör rolü ile, kadın anne olarak ev içinde anlayışlı ve açıklayıcı rolü ile görevleri yerine getirir” [Nirun, 1994, 293 ; Talman, 1965, Good, 1964, Herbst, 1960: 229-339’e atfen].

Hem geleneksel aile tipinde, hem de genelde Türk aile yapısında erkeğin dışarıda çalışması, ekme parası kazanması: kadının evde, başta yemek olmak üzere diğer ev işlerini yapma görevi vardır. Ailenin günlük işleri arasında eşlerin beraber yürüttükleri işlerin başında eve yiyecek alınması gelir. Mutfak alış- verişi olarak nitelenen bu işlerin yapılması geleneksel görev bölüşümünde kadının yapmasını gerektirir. Geleneksel kadın görevleri içinde yer alan kadının evdeki yeme-içme işlerine tek başına ya da eşi ile birlikte karar vermesi söz konusu iken, gidip alma, eve getirme de eş ya da duruma göre erkek ön plana çıkmaktadır

Geleneksel toplumlarda cinsler arası işbölümünün kesin oluşu kadına sadece “evinin kadını ve anası” olma sıfatını vermiştir. Erkek ise “evin ekmeğini getiren” her işte son sözü söyleyen ve zihinlerde otorite kavramıyla özdeşleşen birisidir [Gökçe, 1996: 174]. Kadınların özellikle ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu

tutulması ve bu işlerin onun asli görevi olduğu yönünde sosyalleştirilmeleri sonucunda kadınlar bu rollerini kabullenerek bu yönde davranış geliştirmişlerdir.

Köylerde işbölümü cinsiyete ve yaşa göre belirlenmiştir. Kadının ve erkeğin yapması ve yapmaması gereken işler kesin sınırlarla belirlenmiştir. Bu işbölümünün en belirgin özelliği ne kadar yorucu olursa olsun, önemsiz, basit ve devamlı işler kadına yüklenmiştir. Aile kaynaklarının harcanması, ailenin geleceği ile ilgili kararlar ise erkekler tarafından alınmaktadır [Ozankaya, 1977: 230]. Yaşa göre olan işbölümünde çocukların ve yaşlıların güçlerini aşacak işlerin onlara yaptırılmaması şeklindedir. Bölgelere göre erkeğin ev işlerine katılması değişiklik göstermektedir. Kırdan erkeğin ev işlerine katılmaması %36.99 en yüksek orandadır. Bu oran Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde %48.33'e yükselmektedir [DPT, 1992: 143].

DİE tarafından 1990 yılında çalışan 15-49 yaş grubundaki çalışan kadınların ev içi faaliyetlerde kimin daha fazla sorumlu olduğunu belirlemek için yapılan çalışmaya göre: Yemek pişirme işinin % 73.6'sını, Bulaşık yıkama işinin %67'sini, temizliğin %66.7'sini, ütü yapmanın %67.2'sini kadının yaptığı belirlenmiştir [DİE; 1996: 16].

Aynı işlerin yapımını çalışmayan kadınlar açısından bakıldığında: yemek pişirmek, temizlik yapmak, bulaşık yıkamak, ütü yapmak tamamen kadın işi olarak kabul edilirken, çalışan kadınların eşlerinin, çalışmayan kadınların eşlerine göre daha fazla ev işlerini paylaştığı, kentlerde erkeğin ev işine katılımının köyde yaşayanlardan daha yüksek oranda olduğu görülmüştür [DİE, 1996:16]. Bazılarına göre kadının evle ilgili sorumlulukları yerine getirmesi onun statüsünü yükseltmektedir. “Bir kadının yemek pişirmesi, çamaşır yıkaması, ev temizliği yapması, dikiş dikmesi, çocuğunu emzirmesi, kocasına karşı güzel davranışlarda bulunması ve onun yükünü azaltmaya çalışması, onun aile ve toplum içinde değerini ve saygınlığını artırır. Bunlar bir ev kadını için daha iyisinin düşünülmemeyeceği üstün ahlaki davranışlardır ” [Bayındır, 1996: 248].

“Çalışan kadın açısından durumu değerlendirecek olursak” kadın işlerinde işinin erbabı olmaya çalışırken, evde çocuğuna iyi bir anne olmaya çalışmakta, eşine iyi

bir eş olabilmenin mücadelesini zor şartlarda verebilmektedir. Bütün bunlara, çocuğun bakım problemleri, ev işleri ve ailenin genel yapısı ile ilgili temel belirleyiciler de eklenince olay biraz daha karmaşık hal almaktadır [Erbatur, 1998: 124].

Kadın ve erkek rollerinin benimsetilmesinde eğitimin etkisi büyüktür. Gümüšoğlu'nun [1998, 102-103] ders kitapları üzerinde yaptığı çalışmalarda bu rollerin çocuklara nasıl yansıtıldığını ortaya koymaktadır. "1945 'ten önce anneye ülkenin kuruluşuna katkıda bulunması açısından önemli toplumsal işlevler yükleniyor ve aile içi geleneksel roller yoğun olarak vurgulanmıyordu. Bu tarihten sonra, artan sayıda örnekle, kadınların asıl görevinin evi ve ailesi olduğu ders kitaplarına girmiştir. Kitaplarda kadınlar mutfakta önlükleriyle iş yaparken kız çocukları onlara yardım etmektedir. Daha sonraki yıllardan günümüze kadar ilkökul çocuklarına ders kitaplarında sistematik olarak nasıl "kadın " ve "erkek "olacakları öğretilmektedir. "Ders kitaplarında kadınlara toplumsal yaşamda edilgen, erkeklere etkin kimlikler veriliyor. Erkekler kamusal alanda üretken olmaya yönlendirilirken, kadınlar, eşleri, çocukları ve ev işleriyle sınırlanıyor". Ders kitaplarında ayrıca anne rolleri pekiştiriliyor anne devamlı temizlik, yemek, turşu, salça, konserve yapan, çamaşır, bulaşık yıkayan, çocuk ve hasta bakan kişiler olarak anlatılmaktadır.

Kadınların bir işte çalıştığını anlatan metinlerde bile annenin asıl görevinin ev içinde olduğu sıklıkla tekrarlanıyor. Bunun doğal sonucu olarak kadınlar aile içinde kocalarına olduğu kadar çocuklarına da bağımlı kişiler olarak gösteriliyor. "Erkekler ise "her türlü işin yapılmasına karar veren kişiler" olarak ders kitaplarında yer alıyor. Çünkü baba ailenin başkanı ve ailenin giderlerini karşılamaktan sorumlu kişi olarak görülüyor" [Gümüšoğlu,1998 : 103].

Toplumda doğal olarak ortaya çıkan işbölümünün temelinde ailelerin özellikle annelerin çocukların sosyalleşmelerinde cinsiyete dayalı işbölümü eğitimi vermeleri yatmaktadır. Ersöz yaptığı çalışmada "erkek çocuklara ev işi ile ilgili eğitim verilmesi" konusundaki soruya kadınların %71.8'i erkek çocuklara bütün işlerin

öğretilmesi gerektiğini % 27.4'ü çocuklara cinsiyetine uygun işlerin öğretilbileceğini söylemişlerdir [Ersöz,1999: 84].

Aynı soruya erkeklerin %51.8'i erkek çocuğuna yapabileceği işlerle ilgili eğitim verilebileceğini söylerken, %43.6'sı bütün işlerin öğretilbileceğini, %3.2'si ise kesinlikle böyle bir eğitime karşı olduklarını söylemişlerdir [Ersöz,1999: 107].

“Kadınların yaklaşık %25'i halen geleneksel cinsiyet rol tutumlarını sürdürmekte ve ev içi işlerin kadına ait olduğu görüşünü sürdürmektedir. Bununla birlikte %71.8 gibi yüksek bir oranda “erkek çocuğa bütün işler öğretilmeli “diyen kadınların varlığı bu konuda zihniyetin değiştiğinin göstergesi kabul edilebilir [Ersöz, 1999: 84].

DPT 'nin 1992'de yaptığı Aile Yapısı araştırmasında ”erkeğin ev içi işlerle ilgisi ne olmalıdır? Sorusuna aile reislerinin % 35.50'si ev içi işlere yardımcı olmalıdır, % 31.70'i ev içi işlere katılmamalıdır, % 21.4'ü kadın çalışıyorsa ev içi işlere yardımcı olmalıdır, % 5.72'si ev içi işler paylaşılmalı, % 5.38'i kadın çalışıyorsa ev içi işler paylaşılmalı şeklinde cevaplandırmıştır [DPT, 1992: 141]. Aynı araştırmada erkeğin ev işlerinde rol alması tutumunu eğitimin etkilediği belirlenmiştir. Erkeğin eğitim seviyesi yükseldikçe ev içi işleri paylaşma oranının arttığı görülürken eğitim seviyesi düştükçe hem kadınlarda hem de erkeklerde erkek ev işlerine karışmamalıdır tercihi ağır basmaktadır. Yaşanılan bölgenin de erkeğin ev içi tutumlarını etkilediği görülmüştür. Erkeğin ev içi işlere katılımı en yüksek oranda İç Anadolu'da %46.65, en düşük oranda ise Karadeniz Bölgesinde %24.1 oranında belirlenmiştir. Türkiye'de işbölümü hakkında ortaya çıkan tutum değişiklikleri farklılık göstermektedir. İşbölümü sorumluluk alma yerine erkeğin kadına ait kabul edilen sorumluluklarda ona yardım etme yönünde değişiklik göstermektedir.

Kırşehir Sağlık Müdürlüğü tarafından Kırşehir'de çalışan anneler üzerinde yapılan bir araştırmada, araştırmaya katılan kadınların % 47'si eşinin ev işlerine yardım ettiğini söylemiştir. Erkeklerin en çok yaptıkları işler: çocuklarla ilgilenme % 13.7,

soba hazırlayıp yakma % 11.2, ütü yapma %10.8, masa toplamaya yardım etme % 10.2, yemek yapma ise %9.6' şeklinde tespit edilmiştir [1991: 28].

Ersöz'ün çalışmasında sorumluluk paylaşımı konusunda kadınların çoğunluğu %61.8 ev içi işlerin ortak yapılmasını, %22.1'i ev işlerinin cinsiyet esasına göre paylaşılmasını savunmaktadır. Kadınların %14.6'sı kadın yapamayacak durumda olduğunda erkek yapmalıdır cevabı ile ev işlerinin kadın işi olduğu yolundaki geleneksel anlayışı desteklemektedir [Ersöz, 1999: 85]. Aynı soruya erkeklerin % 37.9'u her iş ortak yapılmalıdır derken, % 30.4'ü erkeğin ve kadının yapacağı işler farklıdır, % 26'sı ise kadının ihtiyacı olduğunda erkek yapmalıdır şeklinde cevap vermişlerdir. Erkeklerin %4.6'sı ev işleri tamamen kadınlara aittir görüşündedirler [Ersöz, 1999: 108].

Görüldüğü gibi geleneksel olarak "kadın işi" diye tanımlanan alanlarda erkek katılımı yok denecek kadar azdır. Bu da ataerkil toplum değerlerinin hala devam ettiğini göstermektedir. Başaranın yaptığı çalışma erkeğin ev işlerine katılımında tutumsal değişimler olduğunu göstermekle beraber, kadınların hastalık gibi durumlarda yapamadığı bazı işleri yapmak şeklinde tespit edilmiştir [Başaran, 1984: 155].

1.4.4.2. Çocuk Bakımı

HÜNEE tarafından 1993 yılında yapılan araştırmaya göre; Çocuk için yemek hazırlanması, çocuğun giydirilmesi işlerine erkeklerin katılımı %0.1 olarak bulunmuştur. Kısmen eğlenceli olarak kabul edilen çocukla oynama görevini tek başına yapan erkek oranı %0.6'dır.Eşi ile birlikte bu görevi yerine getirme oranı %22.1'e yükselmektedir [DİE, 1996: 19].

Nurşen Özçelik'in yaptığı çalışmada [2002: 261] erkekler ev içi işleri paylaşmamakta ve çocuk bakımı konusunda sorumluluk almamaktadır. Kadınların %81.4'ü çocukların yedirme, içirme işini kendisinin, %3.9'u eşinin, %9.1'i eşi ile

birlikte yaptığını diğerleri de ailenin diğer üyelerinden veya aile dışındakilerden yardım aldığını belirtmiştir. Çocukla oynama ve oyalama işinin de kadınlar tarafından yapıldığı görülmektedir. Bu işi yapan erkeklerin oranı % 3.5'dir.

Çocuk bakımı konusunda “kadınların %21.3'ü kendi annelerinden, %13'ü kayınvalidelerinden yardım almaktadır. Gerektiğinde ailenin diğer kadın üyelerinden de yardım istemektedir. Ücretle çocuğuna baktıran kadınların oranı ise % 7.6 oranındadır” [Eraydın, 1999: 175]. Görüldüğü gibi çocuk bakımı konusunda çalışan kadın öncelikle kendi annesinden ve kayınvalidesinden yardım almaktadır. Bu durum karşılıklı alışverişe dönüşmektedir. Kadınların bazıları bu iş için para ödemezken, bir kısmı ya para ödemekte veya çeşitli şekilde yardımda bulunmaktadır. Ancak her haluklarda bu ilişki çocuğa bakan kişinin ev içi işlere ve kararlara katılması durumunda eşler arasında huzursuzluklara sebep olmaktadır.

Çocuk bakım sorumluluğu kadının asıl görevi olarak kabul edilmekle beraber çocuğun sağlığı ile ilgili karar aşamasına gelindiğinde karar büyük oranda kadın ve eşi tarafından birlikte verilmektedir. Hastalanan çocuğa bakmak, kadının çalıştığı durumda bile hemen hemen tamamen kadının sorumluluğundadır. Eş ile paylaşım ise diğer aile fertleri ile paylaşımından daha azdır.

1.4.4.3. Ev Dışı Görevler

Büyük kent hayatında kadına yüklenen rollerden biri de, saat ve mesafelerle işe bağlanmış olan erkeğin yerine evin dışında görülmesi gereken işlerin yapılmasıdır. Erkeğin işinden zaman bulup ilgilenemediği, çocukların okul problemleriyle ilgilenmek, hastanelere, devlet dairelerine başvurular, faturaların ödenmesi gibi bürokratik işleri halletmek, giden gelen misafirleri karşılamak uğurlamak hep kadının ilgilenmesi gereken işler olmaktadır [Kağıtçıbaşı, 1984: 73]. Kadının çalışmadığı “Üst-orta ve üst tabakalarda, daha çok dışarıya açılmış ailelerde sosyal etkinlikleri planlama işinin sorumluluğu da kadına yüklenmiş durumdadır” [Kıray, 1984: 74].

Rol tanımları, beklentiler ve rollere ilişkin tutumlarda gözlenen özelliklerin gecekondularda yaşayanların rol davranışlarına ne ölçüde yansıdığına bakıldığında; “yemek yapma % 79.1, çamaşır ütü %72.5, bulaşık %69.7, ev temizliği %67.6, bebek bakımı % 63.4, gibi tamamen ev işine yönelik, geleneksel kadın işleri büyük oranda kadınlar ve/veya kızlar tarafından yapılmaktadır” [Acar, 1993: 225].

Ütü, bulaşık, çamaşır, temizlik gibi işler erkeğe uygun görülmezken, araştırmalarda erkeğe en uygun görülen ev içi işin alış-veriş olduğu bulunmuştur. Bunu küçük oranlarla % 2.4’le yemek yapmak, % 1.3’le misafire ikram ve sofraya kurma işleri takip etmektedir” [Başaran, 1984: 155].

DİE Aile Yapısı araştırmasına göre; Aile bütçesini düzenleme işinin kadın %8.7’sini, erkek %55.0’ini, %21.7’sini kadın ve erkek birlikte yapmaktadır. Kırsal ayırımında kentte yaşayan kadınların kırsal yaşayanlara, çalışan kadınların çalışmayanlara göre daha fazla oranda aile bütçesi düzenlemeye katıldıkları, fakat aynı oranda eşlerin birlikte hareket ettikleri görülmektedir [DİE, 1996: 16].

“Aile üyelerinin rolleri ve faaliyetlerinin oluşma biçimi üzerinde etkili olan faktörlerden biri de, kadının gelir getiren bir işte çalışmasıdır. Ev dışında çalışmasıyla birlikte kadının değişen aile içinde aile gelirini düzenleme rolü önem kazanmıştır” [Koray, 1999: 22]. Alışveriş yapmak konusunda kadınlar % 31.4, erkekler % 30.3, eşler birlikte %18.8’dir [DİE, 1996: 16].

“Elektrik, gaz, su faturası ödeme% 71.9, taksit yatırma % 70.8, mektup paket yollama gibi ev dışında ve resmi kuruluşlarla ilişkileri içeren işler ise erkekler tarafından yapılmaktadır” [Acar, 1993: 225].

Resmi kurumlarda iş izleme kentlerde çalışan kadınların % 9.9 kendisi, % 65 erkek, % 10.3 eşler birlikte, Kırsal ise % 2.6 kadın, % 70.2 erkek, % 2.6 eşler birlikte yapmaktadırlar. Çalışan kadınların çalışmayanlara göre daha az oranda bu konuda sorumluluk aldığı görülmektedir [DİE, 1996: 16].

2. AİLEDE KARAR VERMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

2.1. Ailede Karar Verme

Aile içinde karar almayı etkileyen pek çok iç ve dış faktör bulunmaktadır. İç faktörler arasında ihtiyaçlar, amaçlar ve değerler sayılabilir. İnsanın hayatını devam ettirebilmesi için pek çok şeye ihtiyacı vardır. Maslow insan ihtiyaçlarını şöyle sıralamaktadır. "Fiziksel ihtiyaçlar, güvenlik, ait olma ve sevgi, itibar(statü) ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçları [Maslow, 1954: 80]. Bu ihtiyaçlar ailenin amaçları ve çevre tarafından belirlenmektedir. Bireyi iyi ve doğru olanı yapmaya yönlendiren değerler aile, okul, din, arkadaş grubu ve medya özellikle televizyon tarafından belirlenmektedir. Değerleri kişisel, ahlaki ve sosyal değerler olarak gruplandırabiliriz. Kişisel değerler; disiplin, dakiklik, saygıdeğer olma v.b Birey önce aile içinde farklı kişisel değerler ve amaçlar edinir ve bu değerler kararlarını etkiler. Ahlaki değerler; doğru-yanlış, güzel-çirkin, özgürlük, diğerlerinin haklarına saygı, dürüstlük, güvenilirlik ve hangi davranışın iyi ve doğru olduğunu belirleyen değerlerdir. Sosyal değerler: diğer insanlarla işbirliği, bağımsızlık, adalet, hayırseverlik, kanunlara saygılı olma insanlığın genel değerlerini tanıma ve kabul etme olarak sıralanabilir. Jacobson [1969:1]. Aile üyelerine değerlerini belirlemek için şu soruları sormaktadır. Doğru ve iyi olan davranışlar nelerdir? Bu sorunun cevabı hayata saygı, doğruluk, adalet gibi ahlaki değerleri yansıtmaktadır. Güzel nedir? Mutluluk, sevinç, hayatı anlamlı kılan estetik değerler. Kazançlı olan nedir? para biriktirmek, tasarruf yapmak yani ekonomik değerler. Faydalı olan nedir? faydalı olan hareketlere ve maddelere yönelik değerler. Kendimizi iyi hissetmemizi sağlayan şeyler nelerdir? Bunlar duygusal değerlerdir. Moda olan nedir? Toplumda moda olan prestij değerlerini yansıtmaktadır. İnsanın iç dünyasında olanlar nelerdir? Bunlar da manevi değerleri oluşturmaktadır. Bu değerler aile içinde bireyin davranışlarına rehberlik eder. Amaçlar; sahip olduğumuz değerler ve elde etmek istediğimiz hedefler kararlarımızı belirler.

Aile bir konuda karar vermeden önce şu aşamalara dikkat etmelidir. "1. tanımlama yönelme 2. seçeneklerin sayısı 3. seçenekleri karşılaştırma ve sıralama 4. araştırma ve bilgi toplama 5. karar verme" [Paolucci, 1977: 100]. Aile içinde alınacak

kararları “sosyal, ekonomik ve teknik kararlar “olarak sıralayabiliriz [Diesing, 1962: 244-247]. Sosyal kararları alırken aile üyeleri amaca uygun seçenekler arasından birini tercih etmek durumundadırlar. Ancak aile üyeleri arasında değer, amaç ve rol çatışmaları meydana gelebilir. Ekonomik kararlar: amaca ve bütçeye uygun olana karar vermek çeşitli seçenekler arasından birini tercih etmek ve diğerlerini reddetmek olarak görülür. Teknolojik kararlar: Ekonomiye dayalı kararlardır. Amaca uygun ihtiyacı giderecek ve zamanı aile üyelerinin ortak kararı ile değerlendirilmelidir Aile içinde alınacak karar doğru uzlaşma ile yanlış uzlaşma arasındadır. Hangisinin tercih edileceği önemlidir. Karar alma sürecinde en zaman alıcı adım kararı almak değil o kararı uygulamaktır. Uygulanmayan karar karar değildir olsa olsa bir niyettir [Drucker, 2001: 12]. Bir başka ifade ile etkin karar kavramsal düşüncenin en üst düzeyine dayandırılmış olsa bile, kararın içerdiği eylemin uygulayacak insanların kapasitelerine uygun olmasıdır.

Karar alınırken birtakım riskler söz konusu olabilir. Bu nedenle önce sorunu sınıflandırmak, sorunu tanımlamak, sorunun çözümlerini belirlemek, bu çerçevede içinde kabul edilebilir olanı değil de doğru olana karar vermek gerekir. Alınan kararın kabul edilebilmesini sağlamak için gereken uzlaşma, uyarılma ve tavizler üzerinde durmadan önce bu şartları eksiksiz olarak yerine getirecek olan şeyin ne olduğunu görmek, karara katılacakları durumdan haberdar etmek gerekmektedir. Kararın etkili olması için insanların davranışlarını tutumlarını alışkanlıklarını değiştirmeleri gerekebilir. Sonuçta kararlar insanlar tarafından alınırlar insanlar yanılabilirler. En iyi kararların bile yanlış olma ihtimali yüksektir [Drucker, 2001].

Grup kararlarının grup üyelerinin bir orta yolda birleşmesi yani herkesin fikirlerinin alınması yani uzlaşma yolu ile kararların belirlenmesi en uygun olanıdır. Ailede alınan kararlar zihinsel ve yargısal kararlar olabilir. Zihinsel kararlar doğru mantıklı uygulanabilir özellikle çözümler gerektiren kararlardır. Ailenin yapması gereken doğru veya yanlış olanı bulmaktır. Yargısal kararlar ise sosyal, kişisel, etik veya estetik konularda alınan kararlardır. Bir ailenin tatile nereye gideceğine karar vermesi yargısal karara örnektir [Kağıtçıbaşı, 1999: 308].

“İnsanların kendilerini etkileyecek kararlara katılma isteği çok şiddetlidir” [Eren, 1993: 373]. Aile içinde üyelerin kendilerini ilgilendiren kararlarda söz sahibi olmak istemelerinin çeşitli sebepleri olabilir. Kadınlar kendi ihtiyaçları, istekleri ve beklentileri hakkındaki kararları kendileri vermek veya tercihlerini oraya koyarak kişiliklerine saygı gösterilmesini isterler. Aile üyeleri alınacak kararlara katıldıkları oranda daha huzurlu bir şekilde hayatlarını devam ettirirler. Aile içinde ortaya çıkan problemlerin nedeni aile üyelerinin kendilerini etkileyecek kararlara katılmamaları ve verilen kararların uygulama zamanına kadar bu kararlardan haberdar olmamalarıdır. Eşler aileyi ilgilendiren konularda birbirlerinin düşünce ve isteklerini dikkate almalıdırlar. Bu şekilde ortak kararların alınması ve uygulanması daha kolaydır ve ortaya çıkan “biz bir aileyiz” anlayışı güçlü bir motivasyon ve huzur unsuru olacaktır. ”Bazı durumlarda fertlerin çıkarlarıyla ailenin çıkarları çatışabilir. Kişi ailedeki diğer üyeleri düşünmek yerine, kendi kısa vadeli istek ve çıkarlarını ön planda tutabilir. Böyle bir durumda aile üyeleri arası “birliktelik ruhu” oluşturulabilirse aile menfaatinin kişisel menfaatlerin önüne geçmesi sağlanır.

Aile bütün üyelerin aşağı yukarı eşit statüde olduğu modern bir aile ise birinin sözünü diğerlerine kabul ettirme isteği diğerlerinin itirazına ve rahatsızlığına sebep olabilir. Grup içinde bazen aynı görüşü paylaşanların baskısı uzlaşmayı engelleyebilir. Özellikle mutlaka bir karar verilmesi gereken durumlarda bir karara varmak o karara nasıl varıldığından daha çok önem taşır ve birçok önemli olabilecek nokta göz ardı edilerek sonuca ulaşılır. Azınlığın öne sürdüğü fikirler kabul görmez ve grubun tamamının uyum göstermesi beklenir. Bütün bu beklentiler, gruptaki herkesin verilecek kararın doğru ve geçerli bir karar olduğu konusunda hem fikir olmasını sağlamaya yöneliktir.

Bu durumda ancak grup üyeleri birbirine çok bağlı ise üyelerden uyum göstermeleri beklenir. Tehdit edici ve stresli durumlar karar alınırken baskı oluştururlar. Kararlar alındıktan sonra itiraz edenlerin eleştirileri dikkate alınmalıdır gerekirse aile dışından yakınlar çağırılarak onların görüşleri alınabilir. Aile içinde karar almada “eşler arasında statü farklılığı olan erkeğin üstün kadının düşük statülü kabul edildiği ailelerde kimin öneride bulunacağı kimin de bunlara uyacağı normlarla

belirlenmiştir” [Kağıtçıbaşı, 1999: 292]. Bundan başka “Aile içinde kocanın karar verme durumu eşler arasındaki rollerin ayrışması ve iletişimin azalması gibi diğer aile içi dinamikleriyle ilişkilidir” [Kağıtçıbaşı, 1978: 93].

Aile içinde kararların alınmasında bireylerin statüleri etkileyici kriter olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel Türk aile yapısında hakim olan cinsiyete bağlı statü dağılımında erkeğin statüsü yüksek kadının statüsü düşüktür. Modern aile yapısında ise kadın ve erkeğin statülerinin birbirine eşit olduğu kabul edilmektedir. Ailede kararların alınmasında etkili olan diğer faktörler aşağıda değerlendirilmiştir

2.2. Sosyal Süreçler ve Karar Verme

İşbirliği-Dayanışma: “İşbirliğini ortak davranış, yardımlaşma davranışı ve ilintili (müellef davranış) olarak ayırt etmek mümkündür” [Aslantürk, 1999: 313]. Dayanışma gönüllü bağımlılıktır ve gerçek dayanışma menfaatla değil sorumlulukla ilgilidir. Her durumda çatışma ve rekabet düşüncesinin karşıtıdır. Dayanışmanın temelinde birinin başarısızlığı bir başkasının başarısını sağlama veya birinin başarısı diğerinin başarısızlığını gerektiren anlayışa yer yoktur. Gerçek dayanışmada fedakarlık vardır, biri veya birileri için birşeyler yapma isteği bulunmaktadır. Örnek anne- baba-çocuk ilişkileri gibi, İşbirliği sürecinde aile üyeleri ortak bir hedefinin elde edilmesinde beraber hareket ederler. ”İşbirliği sosyal ilişkinin sadece en yaygın formu değil aynı zamanda grup (aile) ve toplumun sürekliliği ve dayanıklılığı için çok önemli bir vazgeçilmezdir” [Fichter,1996: 110]. Bunun yanı sıra dayanışmada belli ölçüde diğerine katlanma söz konusu olabilir. Hiçkimse hayatını sadece birşeylere veya birilerine katlanarak devam ettiremez.. Katlanma hayatın bir yönüdür ve diğer unsurlar arasında yer alır. Ancak dayanışma insanlar arasında gönüllü bağımlılık ise böyle bir gönüllülük katlanmayı da beraberinde getirmektedir.

Dayanışma beraberinde sorumluluğu da getirir. Ancak gerçek sorumlulukta zorlama yoktur insan kendi başına karar verebilir. Sorumluluk bir şeyi elde etme isteğidir.

Karar verme yeteneğini gerektirir. Gerçek anlamda sorumlu kişiler hiçbir dış etkilene olmaksızın veya her türlü dış etkiye karşı seçimler yapabilir ve kararlar alabilirler.

Ortak davranışta sosyal sürece katılan herkes aynı şekilde davranır. Ortak davranışın önemli olduğu durumlarda amaca bir an önce ulaşmak esastır. Diğer durumlarda ortak davranış zamana yayılır ve sempatik gösterilerek daha kolay amaca ulaşmak istenir. İşbirliğinin bir diğer şekli yardımlaşmadır. Bu şekilde zorluklar ortadan kaldırılmaya çalışılır. Bağlantılı (müellef) işbirliği ise belli bir noktaya yakınlaştırıcı davranıştır.”al gülüm,“ “ver gülüm” prensibine dayanır. İşbirliği birincil gruplarda, ikincil gruplara göre daha yoğun ve sürekli. Aile içerisinde ortak amaçlar karşısında tek tek üyelerin şahsi menfaatleri feda edilir.

Muhalefet (Opposition): Aile üyeleri birbiri ile geçinemezler. Karı-koca kavga ederler. Çocuklar ana-babalarına itaat etmezler haklı veya haksız bunun için cezalandırılırlar. Muhalefet, dayanışmacı durumdan katılımcıların amaçlarının ortak olmaması ve amaçlar arasında bir zıtlığın/ zıtlışmanın bulunması özelliği ile ayrılır. Mesela evli eşlerden kadın dışarı çıkmak isterken, erkek evde kalmak isteyebilir.

Rekabet-Çatışma: Muhalefet sürecinin rekabet (competition) ve çatışma (conflict) olmak üzere iki şekli vardır. Rekabette rakiplerin ortadan kaldırılmasından çok bir yarışma ve güçlü olanın amaç ve hedefe varması söz konusu iken, çatışmada çatışan taraflardan birinin ötekisini ortadan kaldırması ile hedef ve amaç elde edilmiş olur. Çatışma üç aşamada gelişebilir. Birincisi sözeldir. İkincisinde henüz şiddetin kullanılmadığı fiildir. Mesela tehditkar davranışlar. Üçüncü aşamada ise şiddet söz konusudur.

Uyum-Anlaşma: Uyuşma süreci belli bir sosyal durum içinde, amaçlar ve davranışlar arasında denge durumudur. İki veya daha çok kişinin veya grubun çatışmayı engellemek, azaltmak veya ortadan kaldırmak; belli bir dengeye ulaşmak için etkileşimde buldukları sosyal süreçtir. Hoşgörü bir uyuşma olduğu gibi asimilasyonda (benzeşme) bir çeşit uyuşmadır.

2.3. Ailede Karar Vermeyi Etkileyen Faktörler

2.3.1 Aile Yapısı

Kırsal-Kentsel yerleşim yeri dikkate alındığı ailelerdeki güç yapısı ve ailenin demokratikliği, büyük oranda aile tipine bağlı kalmaktadır. Toplumun sanayileşme ve modernleşmesine paralel olarak kadınların kararlara katılım oranları yükselmektedir. Geleneksel Türk ailesinde baba otoriteyi ve karar verme gücünü elinde bulduran kişidir. Önemli kararların alınmasında, gelenek gereği kadınlara fazla söz düşmemektedir. Alınacak kararlar ne olursa olsun son söz erkeğindir. Ailede bir otorite hiyerarşisi vardır. Cinsiyet ve yaş statüyü belirleyen önemli bir faktördür. Genellikle ailelerde en yaşlı üye, ondan sonra sırasıyla en yaşlı oğul ve en yaşlı kadın gelmektedir. Erkek çocuk babadan sonra geldiği için anne hiçbir zaman oğlu ile ilişkilerini tehlikeye düşürmek istemez. Gereken durumlarda anne, erkek çocuğu ile birlikte hareket ederek babanın otoritesine karşı gelebilmekte, onun keyfi kararlarını önlemekte, babayı yeni değerleri ve davranış kalıplarını kabul etmeye zorlamaktadır [Kıray, 1982: 363].

Genellikle köy ailelerinde bütün dikkatler baba ve erkek çocuk üzerindedir. Kadınlara söz hakkı tanınmadığı için, kadınlar erkek çocukları aracılığıyla aile içi kararlara katılırlar. Ancak zamanla geniş ailelerin çekirdek aile yapısına dönüşmesiyle "Baba otoritesine ve karar verme yetkisine sahip geniş aile çözülünce babanın aile içindeki otoritesi kaybolmuştur" [Kıray, 1964: 25].

Geleneksel ailede kadın kocasının her istediğini yapmak durumundadır. Erkek tam yetkili olarak evin revidir. Kadın erkeğin işine karışamaz. Böylece kendi statülerini erkeğe kayıtsız şartsız bağlanmak olarak algılayan kadınlar kocalarına karşı gelmekten çekinmektedirler [Atalay, 1992: 76].

Aile yapılarının karar vermede etkisini Merter'in Malatya köylerinde yaptığı araştırma ortaya koymaktadır [Merter, 1990: 214]. Geleneksel köy ailelerinde eve yeni bir eşya alınması, mutfak eşyaları alınması gibi konularda kadının görüşleri alındığını, erkek veya kız çocuğunun evlendirilmesi, tarla alınması veya satılması, aile gelirinin nerelere harcanması gerektiği konularında kadınların kararlara katılmadıkları bu konularda kararların tamamen erkekler tarafından verildiğini tespit edilmiştir.

Hane reislerinin %54'ü, hane reisi eşlerinin %55.8'i beylerinin karar aldığını belirtirken, hane reislerinin % 45.3'ü, hane reislerinin eşlerinin %44.2'si kararları eşleriyle birlikte aldıklarını söylemişlerdir. Eşleriyle beraber karar almanın bu kadar yüksek olmasının sebebini Merter; yaş, aile biçimi, sahip olunan toprak büyüklüğü, hane reislerinin öğrenim durumu, radyo- televizyon programlarını takip etme, kentle iletişim ve eşlerin evlilik sürelerine bağlamaktadır [Merter, 1990: 215].

Aile içerisinde bütün kararları hane reisleri tarafından alındığını söyleyenler %81.3 ile ataerkil geniş ailelerde, yine aile içerisindeki kararların kocaları tarafından alındığını belirten eşler %80,6 ile ataerkil geniş ailelerde. Geçici geniş ailelerde hane reislerinin %41,3'ü kararları kendisinin verdiğini, çekirdek ailelerde ise %47.2 hane reisinin karar verdiği görülmektedir. Hane reislerinin eşlerinin cevapları da aynı doğrultuda olmuştur [Merter, 1990: 218]. Geçici geniş ailelerde hane reislerinin %58.4'dü ve eşlerinin %64.2'si aile içinde kararları beraber aldıklarını söylerken, çekirdek ailelerde hane reislerinin %56.3'ü ve eşlerinin %49.4'ü ataerkil geniş ailelerde ise hane reisleri %18.7'si ve eşlerinin %19.4'ü kararları birlikte verdiklerini söylemişlerdir [Merter, 1990: 217]. Hane reislerinin öğrenim seviyesi yükseldikçe aile içerisinde bütün kararları tek başına alma oranları düşerken, kararları eşleriyle birlikte alma oranı yükselmektedir [Merter, 1990:221].

Köy ailelerinde kadının otorite yetkisi ve kararlara katılımı sınırlıdır. Köyde otoriter kadınlar bulunmakla beraber ev içinde kadına verilen değer ikinci planda kalır. Ev ve kadın için bir şey alınacaksa ona sorulur, danışılır. Ancak tarla ve mal alıp satmada kendisine baş vurulmaz [Makal, 1977: 227].

Timur araştırmasında “Çekirdek ailelerin % 95’inde erkeklerin tek başlarına karar aldıklarını belirlemiştir [Timur, 1982: 109]. Kıray Ereğlide yaptığı çalışmada çekirdek ailelerde, aile içi kararlarda ve önemli konularda karar verme sürecine kadının katılımını oldukça yüksek oranda tespit etmiştir. Evli erkeklerin 3/2’si önemli konularda hanımlarına danıştıklarını ifade etmişlerdir [Kıray, 1982: 342]. Çekirdek ailede eşler, birbirlerini genellikle kendi kararlarıyla seçerler. Evlilik yaşı yükselmiştir. Doğurganlık eşlerin ihtiyaçlarına göre kendi kararlarıyla belirlenir.

Bunun yanında Kıray geleneksel geniş aile yapısında kadının “tam olarak kocasına boyun eğdiğini söylemek hatalı olmaz. Fakat aynı kesinlikle yıllar geçtikçe kadının statüsünün yükseldiğini, daha az boyun eğen ve bağımsız insan” olduğunu söylemek” mümkündür demektedir [Kıray, 1982: 343].

Aile içi ilişkiler açısından genellikle gecekondularda erkek egemenliği gücünü korumaktadır [Türkdoğan, 1996: 111]. Gecekondu ailelerinde kadının eğitim seviyesi oldukça düşüktür. Doğan İstanbul gecekondularında yüksek öğrenim yapan kadın oranının %4 olarak belirlemiştir [Doğan,1990: 113]. Gecekondu ailelerinde kadın ve erkek rollerindeki farklılaşma ailedeki karar vermeye kadar gitmektedir ve ailede karar verme yetkisi erkektedir [Çulpan, 1991: 196]. Gecekondu ailelerinin bazılarında erkeğin egemenliği devam ederken, kadınların çalışmaya başladığı ve evin geçimine katkıda bulunduğu ailelerde kadınların bazı kararlarda etkili oldukları görülmektedir. ”Gecekondu ailelerinin sosyal bakımdan kentlileşme süreci içine girdikleri özellikle aile içi ilişkilerde eğitim seviyesi yükseldikçe kadının statüsü ve karar süreçlerine katılımında yükselme gözlenmektedir” [Acar, 1994: 313-324].

Gecekondu ailelerinde köy alışkanlıklarından uzaklaşılması ile baba otoritesinin belirli oranda azaldığı görülmektedir [Yasa, 1991: 137]. Örneğin çocukların okuması, çalışması, evlenmesi gibi önemli konularda, babanın kararı söz konusu olmakta (% 62) fakat ortak karar alanlarının da sayısı artmaktadır [Özen, 1991: 263]. İstanbul gecekondularında yapılan bir araştırmada; Evde eşiniz size itaat etmez ve sözünüzü dinlemezse tepkiniz ne olurdu? Sorusuna erkeklerin %34’ü kızarım,

%19'u döverim, %24'ü nasihatte bulunurum, %2'si evden kovarım, derken, kadınların cevapları kocalarını teyit etmektedir. %15' kızabileceğini, % 9.3'ü dövebileceğini ifade etmiştir [Türkdoğan, 1996: 112] Ankara, İstanbul, İzmir gecekondularında ise kadın itaat etmezse kocasının dövebileceğini söyleyen kadınların oranı % 45.6 iken %25.5i buna katılmadıklarını ifade etmişlerdir [Onat, 1993: 176].

Çekirdek ailede, karı –koca ilişkileri görelî olarak daha eşitlikçidir ve kadın da karar alma sürecine katılabilir. Bununla birlikte, her biçimdeki Türk ailesinin evrensel özelliği kadının tabî olması olarak görülür [Timur, 1982: 110]. Ataerkil geniş ailede kararları tek başına alanların oranı % 28'e düşmektedir. Çünkü bu aile tipinde bütün bireyler babanın yetkisi altındadır Aileyi ilgilendiren bütün parasal ve diğer kararlar onun tarafından alınır [Timur, 1982: 110]. "Evlenme ve eş seçime konularında kadınların büyük çoğunluğunda olduğu kadar erkeklerin de önemli kısmı için kişisel seçimden çok aile kararları etkili olmaktadır" [Timur, 1972: 74].

Geleneksel ailelerde kararların alınması karmaşık bir süreçtir. Görünüşte, karar veren kişi kayınvalide veya kayınpederden biridir. Ancak yapılan araştırmalar gelinlerin karar vermede çok etkisiz olmadıklarını ortaya çıkarmaktadır. Sivas ve Kayseri'de anneler ve gelinlerle yapılan görüşmelerde "çocuğu ne zaman doktora götürmek gerekir?" sorusuna verilen cevaplar "önce dedeleri ile görüşmek gerekir. Çünkü para onlardan çıkıyor". Şeklinde olmasına rağmen konu derinlemesine incelendiğinde belirli bir işin yapılması için büyüklerini ikna eden yada onlara ısrarda bulunan kişilerin gelinler olduğunu ortaya koymaktadır [Akşit, 1989, Özgür, 1989].

Kentsel ailelerde babanın otoritesi aile içinde hala egemendir. Birçok kişinin para kazandığı ailelerin çoğunda para babanın elinde toplanır. Paranın karı-koca tarafından ortaklaşa yönetilme oranı az görülür. "Son derece seyrek görülmeyle beraber parayı kadının yönettiği ailelerde vardır. Parayı her kim yönetirse yönetsin , tüketim harcamalarındaki kararın alınmasında kadının daha etkin olduğu bir gerçektir" [Kongar, 2000: 594]. Kent hayatı ve eğitim seviyesi eşler arasındaki

ilişkilerin değişmesine sebep olmaktadır. Eğitim ve sosyo- ekonomik seviyesi yüksek olan ve kentlerde yaşayan ailelerde eşler birliktelik ve yakınlıkla ilgili daha eşitlikçi bir tutum sergilemekte ve kararlar genellikle birlikte veriliyor görülmektedir. Araştırmamız kentsel ailede kadının kararlara katılımı ile ilgili değerlendirmeleri net bir şekilde ortaya çıkarmaktadır.

2.3.2. Yasal Düzenlemeler

Amiran Kurtkan Bilgiseven [1987: 156-157]. Türk aile hukukunu dört devre ile açıklamaktadır. Birinci devre, kavmi adetler devresidir. Bu devrede Türklerin aile hukuku yazısız hukuk niteliğini taşıyan örf ve adetlerden meydana gelmiştir. İkinci devre İslam Hukuku devresidir. Prensipten olarak kadının boşanma hakkına sahip olduğu halde genellikle erkeklere mahsus bir uygulama olarak kalmıştır. On altıncı yüzyıla kadar evlenme yalnız iki şahit önünde yapıldığı halde Türk hukukçusu Ebu Suud devlet müdahalesi ve izin alma usulünün getirilmesini sağlamıştır. Üçüncü devre 1917 Aile Hukuku Kararnamesinin yayınlanmasıdır. Çok kısa süre uygulanmıştır. Dördüncü devre İsviçre medeni kanununun hemen hemen aynı olan 1926 tarih ve 743 sayılı Türk Medeni kanunudur. Bundan sonra beşinci devre olarak kabul edebileceğimiz 2001 tarih ve 4721 sayılı medeni kanunu gelmektedir.

Gelenekler ve aile yapıları kadar hukuk kuralları da aile içinde karar almayı etkileyen önemli faktörlerden biridir. 1926 tarihli Medeni Kanunun cinsiyete dayalı işbölümünü koruyan, kadının erkeğe sosyal ve ekonomik bağımlılığını kurumlaştıran, kadın-erkek eşitliğini zedeleyen, kadının menfaatini göz ardı ederek, aile birliğinin menfaatini ön plana çıkartan, erkeğe egemenlik hakkı tanıyan, kadının anne ve ev kadınlığı rolünü pekiştiren, kadını aileye dolayısıyla kocaya bağımlı bırakan maddelerinde 22.11.2001 tarih ve 4721 sayılı yeni Medeni Kanunla değişiklikler yapılmıştır. Böylece modern hukuk sistemlerinde benimsenmiş olan eşitlik ilkesi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Ancak hukuki yapılar hayat tarzında yapılacak değişikliklerin zeminini hazırlarlar, kendi başlarına bu türden değişimleri

zorlayamaz ve gerçekleştiremezler. Hiçbir yasal kurumsal reform kendi başına insanların hayat tarzlarını değiştiremez, değişme zaman içerisinde gerçekleşir.

1926 tarihli Türk medeni kanununun 152/1' inci maddesine göre “evlilik birliğinin reisi kocadır. Yeni medeni kanunla kadın erkek eşitliğini sağlamak için bu hüküm kaldırılarak evlilik birliğinin yönetiminde eşlere eşit söz hakkı tanınmış ve “eşlerin evlilik birliğini birlikte yönetmeleri” kabul edilmiştir. Karının ve çocukların iâşesi kocaya verilmiştir hükmü yeni medeni kanunda ”her iki eşte giderlere katılmak zorunda” olduğu kabul edilmiştir. Giderlere katılmada ölçü olarak “güçleri” esas alınmıştır. Bu katılma eşlerin emeklerini ya da malvarlıklarını ortaya koyması şeklinde öngörülmüştür. Böylece bir meslek ya da sanat sahibi olmamasına rağmen, kendi emeğini evlilik birliğine harcayan eşin katkısı, maddi bir katkı olarak değerlendirilmiştir [Madde, 186].

Eski medeni kanunun 152 /11 maddesine göre oturulacak evin seçimi kocaya aitti. Yeni medeni kanunun 186. maddesinde “eşler oturacakları konutu birlikte seçerler, birliği eşler birlikte yönetirler” şeklinde değiştirilmiştir. Evin reisinin erkek olması nedeniyle Türk Medeni Kanununun 154. maddesine göre, “birliği koca temsil eder, mallarını idare hususunda, karı koca hangi usulü kabul etmiş olursa olsun, koca tasarruflardan şahsen mesul olur “ ifadesi yer almakta idi. Bu ifade Yeni medeni kanunun 188. maddesine göre “eşlerden her biri, ortak yaşamın devamı süresince ailenin sürekli ihtiyaçları için evlilik birliğini temsil eder şeklinde değiştirilerek her iki eşe de evlilik birliğini temsil yetkisi verilmiştir. Eski Medeni Kanunun 159. maddesi “kadının bir iş veya sanatla iştigalini (uğraşmasını) kocanın iznine” bağlamaktaydı. Bu durum 4721 sayılı Medeni Kanunun 192. maddesinde ”Eşlerden her biri, meslek veya iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda değildir. Ancak meslek ve iş seçiminde ve bunların yürütülmesinde evlilik birliğinin huzur ve yararı göz önünde tutulur” şeklinde belirtilmektedir. Türk Medeni Kanununda eşlerin çalışma hayatına atılmakta hür oldukları , ancak bir meslek ve sanat seçiminde ve bunların icrasında diğer eşin ve evlilik çıkarlarını göz önünde tutmaları önerilmektedir.

Eski medeni kanuna göre anne ve baba velayet sorumluluklarını paylaşırlar, ancak anlaşmazlık halinde velayet hakkı babaya verilir [madde, 263] Cinsiyete dayalı bir ayrımcılık olduğu için bu madde aşağıdaki gibi değiştirilmiştir.Yeni medeni kanunda 336 madde “evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velayeti birlikte kullanırlar. Ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hali gerçekleşmişse hakim, velayeti eşlerden birine verebilir. Velisi olarak baba (anne değil) çocuğun gelirinden yararlanma ve bu gelirin (çocuğun ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra) artan kısmını kendine saklama hakkına sahiptir [Madde, 280-281].

Eski medeni kanunda evlendikten sonra kadın, kocasının aile ismini almak zorundadır [Madde 153/1].Yeni medeni kanunun 187. maddesine göre kadın evlenmekle kocasının soyadını alır ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı müracaatla kocasının soyadı önünde önceki soyadını kullanabilir. Kadın, evin idaresinden sorumludur [Madde 153/11]. Ancak, kadına hiçbir zaman başrol verilmez, hatta 153. maddenin 2. bendinde belirtildiği gibi, kadın ailenin ortak mutluluğu için gücü yettiği kadar kocasının yardımcısı ve danışmanı olmak durumundadır. 1926 tarihli Medeni kanun kadın-erkek eşitliğini engelleyerek kadını aile içinde ve iş hayatında erkeğe bağımlı duruma getirerek bağımsız karar verme haklarını sınırlamaktaydı.

Yeni medeni kanun bir dereceye kadar kadının bu sınırlamalarını ortadan kaldırarak kadının hem aile içinde hem de ekonomik hayatta kararlara katılımına imkan tanımaktadır. Toplumda yerleşen gelenek ve anlayışın değişen kanunlarla aynı anda değişebileceğini kabul etmek oldukça zordur. Zaman içerisinde değişen şartlar, anlayışlar ve uygulamalar yeni medeni kanunun aksayan yönlerini de gündeme getirecek aile ve kadınla ilgili problemlerin çözümüne çareler üretilecektir.

2.3.3. Eğitim

Yapılan araştırmalar, kadının eğitim seviyesi yükseldikçe, aile harcamalarının daha düzenli olduğu, çocuk yetiştirmede daha ilmi davrandığı, sağlık kurallarına daha çok

uyduğu, ailenin geleceği konusunda daha rasyonel kararlar ve öğrenim seviyesinin yükselmesinin aile refahı üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermiştir [Erel, 1990: 91].

Bunun yanısıra ailede kadının öğrenim durumunun yükselmesi, para kazanarak evin gelirine katkıda bulunması, erkeğin ev içindeki otoritesini büyük ölçüde etkilemiştir. Bu durum sadece yüksek öğrenim görmüş meslek sahibi kadınlarda değil, ev temizliği yapan veya fabrikalarda işçi olarak çalışan düşük sosyo-kültürel çevre kadınların ailelerinde de görülmektedir [Oktay, 1990: 355].

İpek /Pınar İlkcaracan'ın [1998, 87-88] 1996-97 yıllarında Ümraniye ve Doğu Anadolu'da yaptıkları araştırmada eğitim durumu ile evli kadınların özel ve kamu hayatlarına ilişkin çeşitli konularda kararlara katılımlarının genel olarak eğitim seviyelerine göre arttığını, buna paralel olarak eşlerin katılımlarının azaldığını belirlemişlerdir. Genelde ailenin oturacağı yer, kadının nasıl giyineceği, kimlerle arkadaşlık edeceği, katıldığı eğlenceler, dini ibadetleri gibi özel hayatla ilgili konularda eğitim seviyesinin yükselmesi kadınların kendi başlarına karar güçlerindeki artışa aynı oranda yansımamaktadır. Buna karşılık eşle birlikte karar verme oranlarının arttığı gözlenmiştir. Kendi işini kurma, oy verme, partiye üye olma gibi kamu hayatı ile ilgili konularda ise eğitim seviyesi yükseldikçe kadınların kendi başlarına karar verme oranlarının özel hayata ait konulara oranla daha belirgin bir şekilde arttığı görülmüştür.

1998 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçlarına göre çalışan kadınların kazançlarını nasıl harcayacaklarına karar verme durumlarının eğitimle yakından ilgili olduğu görülmektedir. Eğitimsiz kadınların %41.9'u kazançlarını harcama alanlarını kendileri belirlerken % 18.2'sinin eşleri karar vermektedir. % 25.3'ü kararı eşi ile birlikte vermektedir. İlkokulu bitirmemişlerde kendisi % 46.3, kocası % 12.4 beraber % 19.6 ilkokul mezunu kendisi % 42.4 kocası % 8.7 beraber % 27.9, ortaokulu bitirmemiş kadın % 62.1 kocası % 0.9, beraber %15.9, ortaokul ve üzeri kadın % 55.6 kocası % 1.8, beraber 35.4 oranında kararları vermektedirler [HÜNEE, 1998].

Görüldüğü gibi kadının eğitim yükseldikçe kazandığı parayı harcamaya kendisinin karar verme oranı yükselmekte, kocasının kararı tek başına verme oranı düşerken eşlerin beraber karar verme oranı yükselmektedir.

Ayrıca “eğitim düzeyi yükseldikçe üretime katılan özellikle iş bulan kadın oranı artarken, işveren ve kendi hesabına çalışan kadınların sayıları son derece azdır. Son otuz yılda bu oranlarda önemli bir değişme gözlenmemiştir. Eğitimin bu açıdan kadınlara önemli imkanlar sağlayabildiği söylenemez. [Özbay, 1995 : 134].

“Ailelerde genellikle baba otoritesine dayalı bir yapı vardır.Kadın ve erkeğin eğitim düzeylerine bağlı olarak değişme göstermekle birlikte, hala yaygın olan özellik babanın evde kuralların temsilcisi olmasıdır [Oktay, 1990: 354]. Eğitimsiz yada eğitim düzeyi çok düşük, aile içinde karar verme mekanizmalarına katılamayan kadın geleneksel bir görünüm sunmaktadır [Koray, 1999: 14].

Çelebi yaptığı çalışmada eğitim seviyesi yükseldikçe eşitlikçi tutuma sahip olmanın tutarlı bir şekilde yükseldiğini tespit etmiştir [Çelebi, 1990: 8]. Araştırma sonuçlarının ortaya koyduğu gibi eğitim seviyesi kadınların aile içi kararlara katılımını etkileyen önemli faktörlerden birisidir.

2.3.4. Din

Aile toplum hayatı içerisinde birtakım statü ve rollerden meydana gelmiştir. Ailenin mutluluğu üyelerinin rollerini kendilerine verilen statülere uygun olarak itaat ve sadakatle yerine getirmelerine bağlıdır. İslam dini ailenin merkezine erkeği koymakta, bunun dışındaki bütün statüleri ona göre belirlemektedir. Merkezi kilit rol kocaya yani aile reisine aittir. Diğer bütün roller aile reisine göre belirlenmekte ve anlam kazanmaktadır. “Aile birliğinde eşlerin yerine getirecekleri roller bir istisna dışında örf ve adetlere bağlanmıştır.İstisna erkeğin reisliği konusundadır.” [Karaman, 1991: 22]. Erkeğin reisliği Kuran-ı Kerimde şu şekilde ifade

edilmektedir. “Erkekler kadınların gözetip kollayan yöneticisidirler. Çünkü Allah onlardan kimini (erkekleri) ötekilerden (kadınlardan) üst duruma getirmiş ve bir de erkekler mallarıyla kadınları geçindirmektedirler. Saliha kadınlar itaatkardırlar.” [Nisa, 4/34] Kuran’da erkeğe verilen söz konusu üstünlük aile yönetimiyle ilgili hukuki bir paye olup bu ahlak, fazilet ve insaniyetle ilgili değildir.(...)Ne var ki ailede bir kurumdur ve onun da diğerlerine benzemeyen bir başkanlığı olacaktır. Dinde bu başkanlık erkeğe tevdi edilmiştir. Rıza ve sevgi temelini üzerine kurulan bu kurumda keyfi idareye kaçmamak gerekir. Eğer böyle olursa İslam’ın hukuk ve ahlak kuralları hükmünü icra edecektir” [Yeniçeri, 1996: 154]

Erkekler ailede tabii olarak başkanlık makamına oturtulduğu için ayette başkana karşı yapılan itaatsızlık ele alınmıştır. Buna karşılık koca da haksız tavırlar içine girerse İslam hukukunca kadına da ona karşı mahkeme yoluyla haklarını savunup elde etme hakkı tanınmış ve vazgeçilmez temel haklarının çiğnenmesi durumunda da boşanma hakkı verilmiştir [Karaman, 1993: 345].

“Hepiniz birer çoban (idareci)siniz ve hepimiz idareniz altında olanlardan sorumlusunuz (...)Erkek ailesinin çobanıdır ve idaresi altındakilerden sorumludur. Kadın kocasının evinin çobanıdır ve o da idaresi altındakilerden sorumludur“ [Buhari, Nikah: 80-89]. Burada kadına da kişilik, yetki ve sorumluluk verilmektedir. Kadın sadece aile fertlerinden biri olarak değil ikinci başkan olarak nitelendirilmektedir. Buna göre koca, aile reisliğini, gerektiğinde eşine ve diğer yakınlarına danışarak (istişare) aile menfaatına en uygun şekilde gerçekleştirmek zorundadır. Ailenin her türlü ihtiyacını sağlama sorumluluğu da erkeğe verilmiştir. Bu ifade bir bakıma “güç ve iktidar” ilişkileri ön plana çıkmaktadır. Siyasi bir güç olarak devlet başkanı kendi halkından sorumlu olduğu gibi, erkek de ev halkından belki de aynı sebeplerle sorumlu tutulmaktadır. “Erkeğe aile reisliği tahakküm etmek ve tek taraflı hükümran olmak için verilmiş değildir. Erkek ancak eşinin melike olması için melik olabilir. Yönetimi üstlenenlere itaat edilmesiyle ilgili ayetten açıkça anlaşılacak şudur ki iki taraf önce Allah ve Peygambere itaat içinde olacaklardır” [Yeniçeri, 1996:154]. İslam anlayışına göre aile bir insanın ilk devletidir. Ondan sonra toplumun devleti gelir. Bu devletin eş değerinde iki merkez

çekirdeği vardır; bunlardan biri koca, diğeri onun eşi olan kadındır veya biri anne diğeri babadır. Ailenin bu temel taşları veya çekirdekleri ailenin menfaatlarını her şeyin üstünde tutmak zorundadırlar. Bu nedenle de aile ile ilgili kararları alırken birbirleriyle istişareler yapmak veya karşılıklı fedakarlıklarda bulunmalıdırlar. Bu durumda aralarındaki uyum ve anlaşmayı arttırarak mutluluğa, huzura sebep olurken, aksi durumda ise ortaya çatışma, rekabet ve huzursuzluk çıkacaktır.

Aileyi etkileyecek önemli konularda erkeğin eşine ve ailenin diğer üyelerine danışması ailede uyuşma ve anlaşmanın sağlanması açısından önemlidir. İslam anlayışına göre devlet yönetiminden aile yönetimine her birimin istişare (danışma) ile yönetileceği Kuranı Kerimde temel yönetim ilkesi olarak yer almıştır. “Müslümanların idare (ve düzeni) aralarında yapacakları istişareye dayanır”[Kurani Kerim, Şura: 42/38].”Anlamındaki ayetin getirdiği o temel ve genel kaideye uyarak gerekli konularda eşiyile hatta çocuklarıyla danışmalar yapmak durumundadır” [Yeniçeri, 1996: 160].

Kuranda istişare örnekleri bulunmaktadır. Ayrıca Hz. Peygamber de bazı konularda kadınlarla istişare etmeyi çeşitli hadislerinde emretmiştir. Ayrıca pek çok defa kadınların görüşlerini alıp bu görüşleri uyguladığı Ashap tarafından ifade edilmiştir” [Canan, 76]. “Kendilerini ilgilendiren konularda kadınlarla istişare edin” [Canan, 77; Üsdü’l-Gabe 4,15’e atfen]. “Kızları konusunda kadınlarla istişare edin” [Canan, 77; Ebu Davud, Nikah: 24’e atfen]. “Dul kadın kendisiyle istişare edilmeden evlendirilmemeli, bekar kız da izni alınmadan nikahlanmamalı” [Canan,77; Buhari, İkra 3, Müslim, Nikah 64’e atfen]. Bu hadislerde kadınların hayatını ilgilendiren evlenme konularında onların görüşlerinin alınması ve onların kararlarına uyulması üzerinde ısrarla durulmaktadır.

Bunlardan başka Hz. Peygamberin hayatından ve uygulamalarından bir örnek verecek olursak; İlk vahiyden sonra gördüklerini ve hissettiklerini eşi Hz Hatice anlattığı zaman eşi ona “Kokma, Allah seni asla mahcup etmez. Zira sen akraba hukukunu gözetir, muhtaçlara yardım, fakirlere iyilik, misafirlere de ikram edersin” demiştir [Canan, 78; Buhari ,Bed’ü’l-Vahy:1’e atfen]

İstişare konusunda Kuran'ın açık emirleri ve Hz Peygamberin uygulamaları doğrultusunda ashabin da istişareye büyük önem verdiği görülmektedir. Hz Ömer kadınları ilgilendiren konularda onların görüşlerini alarak askerlik süresini belirlemiştir. İstişare konusunda en önemli örneklerden biri, Abdurrahman İbnu Afv'ın Hz. Ömer den sonra halife belirlenirken sergilediği davranış biçimidir. Hz. Osman'ı belirlerken üç gün herkesin fikrini sorarken kadınların görüşlerini de almıştır. Bu olay ayrıca İslam'ın kadınların siyasete katılma ve oy kullanmalarına da bir örnektir.

Günümüzde kadınların aile içi kararlara katılımındaki rolünü din açısından değerlendiren Mehmet Aydın'a göre; Kadının aile içi karar mekanizmasından dışlanmasının dini açıdan hiçbir tutarlılığı yoktur. Peygamberimiz bir hadisinde "müminlere söyle işlerini meşveretle görsünler" diyor. Peygamberimizin bu meşvereti Hz. Hatice ve Hz. Ayşe ile ne kadar ciddi bir biçimde yürüttüğü gözümüzün önünde diyen Aydın, karar mekanizmasında mutlak eşitliğin hakim olması gerektiğini söylüyor. Ailede karar alma ve eşitlik konusunda ise; "Kadının ikinci sınıflığı son derece yanlış, fakat bu yüzde elli erkeğin, yüzde elli kadının şeklinde bir eşitlik değildir. Öyle kararlar vardır ki yüzde yüzünü erkek vermiştir. Fakat bu yüzde yüzü erkeğin vermesi bile, hanımla görüşme neticesinde bu işi hanım erkeğe bırakmıştır" [Aydın, 2002].

İslam Dini ailede ve toplumsal karar mekanizmalarına kadının katılmasını engellenmemekte hatta tavsiye edilmektedir. Günümüz ailesinde eşlerin alınacak kararları birbirleriyle istişare ederek (danışarak) almaları aile içi huzuru, dayanışma ve işbirliğini arttırarak çatışma ve rekabeti azaltacaktır.

2.3.5. Gelenekler

Çağlar boyu toplumların büyük kesiminde erkeğin kadına üstünlüğü yerleşik bir değer yargısı durumuna getirilmiş ve bu yargının temelinde, kadının aciz erkek

tarafından korunmaya muhtaç bir varlık (inbeccillitas sexus) olduğu varsayımı yer almıştır [Yavuz, 1996: 194]. Cinsiyet rollerinin kültürle ilişkili olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konmaya çalışılmıştır. Benedict, [1959: 32], Sandy'e göre; [1980: 341] her kültür diğerinden farklıdır ve kültürel kalıplar bireyin kişiliğini şekillendirmektedir. Her toplumda kadına ve erkeğe ait özellikler olarak kabul edilen kalıp yargılar bulunmaktadır. Toplumdaki bu yargılar kişilerin bilinçli veya bilinçsiz olarak kendilerini bu beklentilere cevap verecek şekilde yönlendirmelerine sebep olur ve belirli bir baskı oluşturur.

Türk kültürü aile içerisinde çocukların yetiştirilme (sosyalleştirme) sürecinde kendisini gösterir. Kız çocuklar uysal, sevimli, anlayışlı, ev işlerine yardım edecek ve erken yaşta sorumluluk alabilecek (annelik rollerine yakın davranışlar kazanması) şekilde eğitilir. Erkek çocuklar ise çevresinde bulunan karşı cinsten (anne, kızkardeş, büyükanne) hizmet almaya alışmış, ev içinde fazla sorumluluğu olmayan hatta bazı ailelerde oldukça şımartılmış ve kendisine dünyanın merkezi olduğu gibi değer verilmektedir. Bu şekilde yetiştirilmiş bir erkek çocuk evlendiği zaman eşinin eğitimi, kariyeri ve evlilikten beklentileri ne olursa olsun kendisiyle eşit statüde görmeyecek ve doğal olarak ondan hizmet bekleyecektir

Erkeğin aile içinde en önemli görevi olarak birinci sırada ailenin geçimini sağlamak % 94.56, bu oran kırsal %96.7, kentte ise %92.97 'dir. Erkeğin diğer görevleri ailenin güven ve korunması, ailenin konut ihtiyacını sağlamak, aileyi temsil etmek, ailenin toplumdaki yerini belirlemek olarak sıralanmıştır.[DİE, 1996: 139]

Acar'ın yaptığı bir çalışmada [1993: 219] kadının en önemli görevi %76.6 ev işlerini yapmak olarak tanımlanmıştır. Bu görüşe erkeklerin %86.7'si ile kadınların %76.7'si katılmıştır. Kadının ev işi yapması, kocasına ve çocuklarına bakması %64.9 en yüksek oranda, aile bütçesine katkıda bulunma % 16.8, ailenin sosyal ilişkilerini düzenleme %15.2 oranında ifade edilmiştir. Erkeklerin kadınlara bakış açıları ailede kararların verilmesinde etkili olmaktadır. Yapılan araştırmalarda erkeklerin kadınlardan daha akıllı oldukları erkekler tarafından ifade edilirken bu yargının kadınlar tarafından da onaylandığı dikkat çekmektedir. Türkiye'nin Batı

bölgelerinde yaşayan erkeklerin % 49'u, Doğu bölgelerinde yaşayanların % 62.2'si kural olarak erkeklerin kadınlardan daha akıllı olduklarını düşünmekte ve dile getirmektedirler"[NEE, 1990: 54].

1993 HÜ tarafından gerçekleştirilen Türkiye sağlık ve nüfus taramasına göre Türkiye genelinde kadınların %45.8'i erkeklerin kadınlardan daha akıllı olduğunu onaylamaktadır. Bu kadınların % 36.5'i kentte yaşarken, %62.6'sı kırdada yaşamaktadır" [KSSGM, 2001: 112].

Batıdaki erkeklerin % 56.3'ü, Doğudakilerin %73.4'ü evde kocanın karısı üzerinde mutlak otoritesinin varlığını kabul ederken, kadının kocasına her zaman itaat etmesi gerektiğini ifade etmektedirler [Arat, 1992: 48]. "Batıda yaşayan erkeklerin % 35.9'u, Doğuda yaşayanların ise %56.7'si kadının eşine itaat etmediği zaman eşinin onu dövme hakkı olduğu görüşündedirler [Arat, 1992: 48].

Her sosyal bünye farklı kişilik oluşturur. Sebebi ise, her sosyal bünyenin sosyal değerler sistemi farklıdır. "Mesela, bizim milletimiz, gelenekseldir; göreneklere çok büyük değer verir. Bu nedenle "baba otoritesi "geçerlidir ve görelidir. Hatta baskılı olması onun topluluk karakterindedir" [Nirun, 1994: 92]. Kırsal kesimde yaşayan kadınlar" gelenek ve göreneklerine sıkı sıkıya bağlıdır. Erkeğin üstünlüğü ataerkil bir yapının gereği olarak kabullenilmiştir. Kırsal kesim kadının kendine güveni gelişmemiş, sorunların çözümünü erkekten bekleyen, çocukların eğitimi konusunda fazla fikri olmayan ve bulunduğu durumdan hiç de şikayetçi olmayan bir konumdadır" [Sekin, 1998: 118]. Geleneksel ailelerde hane reisi statüsü daima hanedeki en yaşlı erkeğe tanınmıştır. Bu yaşlı erkek, genellikle baba yada büyük babadır. "Büyük babanın çok yaşlı olması halinde hanedeki evli erkek genellikle hanedeki en büyük erkek çocuk hane reisi statüsünü almaksızın aile reisi rolünü alır. Bu rol önemli kararlarda ve ekonomiyle ilgili konularda söz söyleme hakkını kişiye tanır. Ancak erkek ve yaşlı olmak kişiye iyi statü sağlamakla beraber mutlak otorite olma hakkını tanımaz" [Saran, 1984: 135] Güçlü bir aile reisi otoritesi ve disiplininin var olması nedeniyle, aile reisi konumundaki erkek üretim sürecinde ve aile ile ilgili alınacak kararlarda tek söz sahibidir. "Böyle bir aile yapısı içerisinde eş

seçimi ve çocuk sahibi olma gibi çok hassas ve önemli konularda bile geleceği hakkında karar verebilme gücünden yoksun olan kadın, mal ve gelir üzerinde de hak sahibi olarak kabul edilmemektedir” [Koray, 1999: 14].

Geleneksel aile yapılarında kadın erkek rolleri ayrılmıştır. Kadınlar çocuk bakımı, temizlik gibi ev işleriyle uğraşırlar. Annelik en önemli görevleri arasındadır. Kadın erkek rollerinin farklılaşması ailede karar vermeyi de belirlemektedir. Ailede kararları vermeye yetkili kişi erkektir. “Bazı hanelerde ve bazı konularda ananın fikri alınır. Gerçi karar yine hane reisinden çıkıyormuş görünümündedir ama asıl karar anadan çıkmıştır. Köyde baba ile çocukları arasında saygılı bir mesafe olmakla beraber bu baskılı bir otorite olmaktan uzaktır” [Saran, 1984: 135]

Kağıtçıbaşına göre: “aile içi rollerin değişmesine en çok karşı koyan faktör geleneksel (kültürel) değerlerdir ” [Kağıtçıbaşı, 1986: 498]. Gelenekler son zamanlara kadar Türk köylü ailelerinin her türünde çekirdek ve geniş aile tiplerinde son sözü kocaya tanımıştır [Unat, 1991: 165].

“Aile ve evlilik kuvvet kaynağıdır. Gelenekler ailede kuvvet kaynağının en önemli faktörleridir”[Wolfe,1959: 99] “Gelenekler değiştikçe otorite kaynağında değişmeler olacaktır.Bu değişmeler hem yavaş ve hem de az miktarda görülmektedir” [Nirun, 1994 : 293].

Bazı yörelerde erkeğin karısına karşı nazik davranması kılıbıklık olarak değerlendirildiği için iyi davranışlar hep kadınlardan beklenmiştir; sertlik, kabalık ve kendi başına buyruk olma erkeklerin tabii hakkı sayılmıştır” [Bayındır, 1996: 247].

Ülkemizde büyük satışlar, alışverişler, çocukların evlenmesi gibi önemli konularda karar verme yetkisi erkeğe aittir .Kadın genellikle kocasına karşı çıkamaz.onun kendisi ve çocuklar üzerindeki otoritesini kabul etmek zorundadır. Bir çocuk istediği veya savunduğu konuda ne kadar haklı olursa olsun; babası “ben senin babanım ve daha iyi biliyorum” dediği anda onun sözü geçerli olacaktır [Kirschner, 1998: 46]. Ülkemizde kadınlar genellikle çocuklarıyla ilgili eş seçimi, aileler arasında anlaşma,

görüşme ve hediye alışverişinin düzenlenmesi, düğün hazırlıkları ve yeni evlilerin evinin döşenmesi gibi seri faaliyetlerde hem kararlarda hem de uygulamada rol oynamaktadırlar.

2.3.6. Akrabalık, Arkadaşlık, Hemşehrilik İlişkileri

Gen-ar tarafından 2002 yılında yapılan araştırmada İstanbul'da yaşayanların %46.3'ü akrabalarımla, %46.7'si kendi arkadaş grubumla, %30.4'ü mahalledekilerle (komşularla), %19.0 hemşehrileriyle görüştüğünü ifade etmiştir. Akrabalar ve hemşehrileriyle görüşme oranı çok yüksektir. Türk toplum yapısının direğini oluşturan ailenin akrabalık çerçevesinde ilişkilerini hala sıkı sıkıya koruduğu görülmektedir

Gücün kaynağını ve sonuçlarını ortaya koyan önemli bir faktör de, aile içi ve ailenin diğer toplumsal ajanlarla, özellikle de akrabalık grubuyla olan ilişkiler sistemidir. Bu ilişkiler sistemi toplumsal aktörün statüsünü belirler. Bazı ailelerde gelinin ve damadın önemi yoktur, onlara söz hakkı verilmez.

Kırsal topluluklarda ve kır kentlerde, kentlerin gecekondü bölgelerinde sürüp giden insan ilişkilerinde "birincil gruplara bağlılık" olgusuyla karşılaşmaktadır. Aile, komşuluk, akrabalık, hemşehricilik bağlılığı canlı olarak varlığını korumakta ve geleneksel ilişkilere önem verilmektedir [Gökçe, 1996: 271]

Aileye en fazla karışan insanlar, kayınvalide /kayınpeder (aile ile birlikte veya ayrı yaşıyor olabilirler), akrabalar, komşular, arkadaşlar ve çocuk bakıcılarıdır. "Aile ile beraber yaşayan anne baba veya kayınvalide kayınpeder aileyi etkileyen tipik negatif etki kaynaklarıdır. Bu aile dışı kişiler genç anneye ne yapması yada ne yapmaması gerektiğini söyleyebilir, her an kendilerinin yanında olmasını isteyebilir, çocukların yetiştirilmesine karışabilir ve eşler arasındaki ilişkiyi zedeleyebilir" [Humphreys, 1996: 36]. Türk köylerinde kadın aile içinde kişiliğini gelin sahibi olduğu zaman bulabilmektedir. Kendisi gelinken çekmiş olduklarını intikam alırcasına gelinine

çektirmeye çalışmaktadır. Kaynana otorite bakımından aile reisinden sonra gelir. Gelini evin kurallarına uyduran, akraba ve komşularla ilişkileri düzenleyen, yemeğin hazırlanmasından hangi malzemenin kullanılacağına ve torunlarla ilgili işlerde karar vermesi gereken odur. Geleneksel ailede kurulu bir düzeni olan evin sahibesi kaynanadır. "Bu düzen içine giren gelin kocasının ana, babasına ve yakınlarına elinden gelen saygıyı göstermekle yükümlüdür. Yapacağı her işi ve atacağı her adımı kaynanasına danışmak ve ondan izin almak zorundadır" [Şahinkaya, 1991: 105].

"Kaynana otoritesi güçlü ise gelinle geçimsizlik daha az olmaktadır. Gelin kaynanasına itaat etmeli ve saygılı olmalıdır. Kaynana ile gelin arasında herhangi bir çatışma hoş karşılanmamaktadır [Erdentuğ, 1991: 233]. Aynı evde oturan ve harcamaları ortak olan ailelerde gelinin kontrolü esastır. Bu tür ailelerde "hangi yemeğin pişeceği, hastalık halinde hangi doktora (veya hocaya) gidilip gidilmeyeceğine ilişkin kararlar" kayınvalide tarafından verilir" [Şahinkaya, 1991: 105].

Geleneksel ailelerde yeni evliler belli bir süre bağımsız ve tam anlamıyla ayrı bir aile olarak kabul edilmezler. Gelin kaynana ilişkilerinde kaynana her zaman baskın, gelin ise ona itaat eden durumundadır. "Kendinden yaş ve tecrübe bakımından üstün ve kendi evinde hakim durumda olan kaynananın egemenliğini gelin kayıtsız şartsız kabullenmek zorundadır" [Şahinkaya, 1981: 106]. Gelin akraba ise durum daha farklı olmaktadır. Özellikle kardeş çocukları evliliğinde gelin daha önceki "yeğen"lik rolünü ve konumunu korumaktadır. Ev içinde el kızı gibi değil de evin kızı, hanımı gibi rahat edebilmektedir. Bu durum kaynananın otoritesini zayıflatmakta kararlara müdahale etmek istese de başarılı olamamaktadır.

Eşler kendileri halledemedikleri meselelerinde anne-babalarına danışarak onların görüşlerini alırlar. Ancak zaman içerisinde bunu alışkanlık haline getirirlerse, ebeveynlerine sormadan hiçbir konuda karar veremez duruma gelirler. "Eşler kendi ebeveynlerine bağımlılıklarını sürdürür ya da başkalarının onayına ihtiyaç duyarlarsa, birbirlerinin istenmeyen müdahalelerinden bağımsız aile kurmaları mümkün değildir" [Humphreys, 1996: 27] Evlilik sürecinde rol alan kadınların beklentileri her zaman birbirine denk olamaz ve böyle durumlarda ciddi ihtilaflar

ortaya çıkabilir. Özellikle dünürler arasındaki statü rekabeti ve geline söz geçirme yarışı zaman zaman aradaki bağların kopmasına ve çatışmaların şiddetlenmesine sebep olabilir. Genellikle eşlerin her ikisi de kendi ailelerinin fikirlerini akla uygun, karşı tarafın ailesinin fikirlerinin işlerine karışma ve evliliklerindeki mutluluğa kasteden müdahaleler olarak görmektedirler.

“Hem erkek hem de kadın kendi ebeveyninden duygusal olarak kopmalı ve onlara bağımlı ya da onlar tarafından yönetilir bir durumda olmamaya özen göstermelidir.Ebeveynlerden kopmak artık onları sevmemek değil, onlardan bağımsız olmak anlamına gelir” [Humpreys, 1996: 21] Aile dışındaki yabancıların aile üzerindeki istenmeyen etkileri ailenin işlevleri üzerinde olumsuzluk oluşturabilir.Eşler arasındaki uyumlu ilişkiyi bozabilir ve aile üyelerinin kendilerine olan güvenlerine zarar verebilir.

Kadınlar akrabalarla hemşehrilerle, komşularla ilişkilerin düzenlenmesinde gençlerin evlilikle ilgili meselelerin halledilmesinde etki etmektedirler. Eş seçimi, aileler arası anlaşma, görüşme ve hediye alış verişinin düzenlenmesi, düğün hazırlıkları ve yeni evlilerin evinin döşenmesi gibi bir seri faaliyetlerde kadınlar hem kararlarda hem de uygulamada rol almaktadırlar. Büyük kentlerde çekirdek ailelerde gençler anne-babanın ufak da olsa işlerine karışmalarına, iyilikle yapılan eleştirilerine bile katlanamaz, evlerine ilişkin her türlü kararı kendileri vermek isterler”[Şahinkaya, 1981: 106].

2.3.7. Ekonomik Durum (Çalışma veya Gelir Sahibi Olma)

Kadın ev içi işleri veya ücretsiz tarım işçiliği dışında gelir getiren bir işte çalışıyorsa veya maddi gelir sahibi ise yani ekonomik olarak erkeğe bağımlı değilse aile içi kararlarda etkinliği artarken toplumdaki statüsü de yükselmektedir. “Ekonomik gelişme sürecinde erkeğin yanısıra yer alabilen kadının karar verme, sorumluluk dağılımı ve aile içi rollerde erkekle eşit konuma gelmeye başlaması kaçınılmaz olmuştur” [Kurtkan, 1990: 91]

“Erkekler aile içinde araçsal (instrumental) bir rol oynamalıdır, onlar liderdir, yaratıcı ve orijinaldir. Kurulu aile ekonomisine, eve gelir getirmektir. Parsons’a göre eğer “yetişkin bir erkek uygun bir mesleki rol içinde yaşamını ve geçimini sağlayamıyorsa, diğerlerinin gözünde saygın bir statü elde edemez ve kendisine saygısını yitirir” [Özen, 1991: 401; Parsons, 1955’e atfen]. Böyle durumlarda aile içerisinde “kadının ekonomik gücünün erkeğe oranla aniden yükselmesi çok önemlidir. Koca bunu tehdit olarak algılar ise kadının ekonomik gücünü davranışlarıyla değersiz kılmaya yönelebilir [Blumberg, Coleman, 1989: 237]. Bu da aile içi çatışmalara sebep olabilir.

Hale Bolak’ın İstanbul’da 1986-1987 yıllarında çalışan kentli kadın ve aile içi güç ilişkileri ile ilgili yaptığı araştırmaya göre: erkeğin sağlam bir işi olduğu ve nispeten iyi gelir getirdiği ailelerde kadınların erkek otoritesini zorlamama eğiliminde oldukları görülmektedir. “Aile içinde kararlar ortak veriliyor gözükse bile, eşitlikçi ideolojinin maskeleydiği güç farkları erkeğin veto hakkını daha çok kullanılabilmesi, kadının ikna yolunu kullanırken kocasının kestirip atma yoluna gitmesi şeklinde ortaya çıkabilmektedir” [Bolak, 1995: 237].

Erkeğin çalışma hayatında problem varsa ailede farklı tepkiler meydana gelmektedir. Bazı ailelerde çocukların mutluluğu için dayanışma ortaya çıkmakta ve eşler arasında uyum görülmektedir. Bu tür ailelerde para sıkıntısı ya da eşin düzenli bir işinin olmaması probleme sebep olmamaktadır. “Karşılıklı fedakarlık” ideolojisinin hakim olduğu bu ailelerde kadının ekonomik üstünlüğü geleneksel erkek otoritesini eşitlikçi yönde zorlamaktadır. Erkeklerin düzenli işi ve evi geçindirecek gelire sahip olmadığı, kadınların çalışarak eve gelir getirdiği ve aileyi tek başlarına geçindirmek durumunda kaldıklarında kocaları ile zıtlaşmalarına sebep olmaktadır. “Bu ailelerde erkek otoritesi sorgulanmakta fakat bu sorgulama geleneksel sınırları zorlamamaktadır” [Bolak, 1993: 238]. Ancak “uzun süre ev geçindirme sorumluluğunu tek başına sürdüren kadınların bu süre içerisinde güçlendikleri ve daha dolaysız direniş ve müzakere stratejilerine başvurdukları, buna karşılık erkeklerin mütevazileştikleri söylenebilir” [a.g.e., s. 239].

Akan yaptığı araştırmada, kadının çalışmasının ekonomik kararlardaki gücünü arttırdığını bunun yanı sıra ev işlerindeki gücünü azalttığı tespit etmiştir [Akan, 1981: 69]. Ankara’da gecekondü aileleri üzerinde yapılan bir araştırma sonuçlarına göre: ”kente göçle küçülen ailede çalışan kadınların çalışmayan kadınlara kıyasla hane içindeki yetki ve sorumlulukları ile karı-koca arasındaki dayanışmanın arttığını göstermektedir” [İlbars, 1991: 418-419].

İpek/ Pınar İlkaraca’nın çalışmasında [1998: 88] ücret karşılığı çalışan kadınların kararlara katılımları çalışmayan kadınlara oranla daha fazla olduğu belirlenmiştir. Dini ibadet ve gelir yönetimi konularında, çalışan kadınların % 90’ı aşan büyük bir çoğunluğu tek başına karar gücüne sahiptir. Aile ve arkadaşlarla görüşme, giyim, oy verme, siyasi parti yada derneğe üye olma gibi konularda çalışan kadınların tek başına karar alma oranının %70’i geçtiği gözlenmiştir. Ancak seyahat etme, eğlencelere katılma, ev dışında çalışma, kendi işini kurma gibi konularda kadınların tek başlarına karar verme oranlarının % 50’nin altına düştüğü görülmektedir.

“Çalışan kadınlar karar mekanizmalarına katılma gücü kazanmaktadırlar. Kadınlar ücretlerini büyük ölçüde kendileri ve eve yönelik harcamaktadırlar. Ailede karar alma sürecine kaydının katılması onun aile içindeki güç ve statüsünün göstergesidir. Ev içi karar alma süreci aileyle ilgili olarak günlük alışverişin yapılması, eve eşya alımı ve ihtiyaçların karşılanması gibi çok çeşitli konuları kapsamaktadır” [Koray, 1999: 140].

“İstanbul’da yapılan bir araştırmada, kadınların karar vermedeki özgürlüklerinin arttığı görülmektedir. İlk olarak ve en önemlisi kadınların çalışmaya artık kendilerinin karar verdiği ortaya çıkmaktadır” [Eraydın, 1999: 171]. Yapılan araştırmalarda çalışan kadınların çoğunun karar vermede etkin hale geldikleri anlaşılmaktadır. Para kazanma durumuna gelmek ve bunun aile için çok önemli olduğunun bilincine varmak kadınları en azından aile içinde karar verme aşamasında etkin hale getirmektedir”[a.g.e., s. 172]. Kadın çalışma ve artan yükleri ile birlikte bir ölçüde bağımsızlaşmaktadır. Ancak bu şekilde “kadın aile içi karar

mekanizmasına katılabilmekte, çalışma hayatı ile ilgili pek çok kararı kendisi verebilmekte ve parasal açıdan özgür olabilmektedir” [a.g.e., s. 218]. Bu durumun farkında olan kadınlar ne kadar zor şartlarda olursa olsun çalışmak istemektedirler. Eğitimli olmak çoğunun en belli başlı özlemidir. Kadınlar çocukları konusunda hassas olmakla birlikte, artık tek görevlerinin analık olduğunu düşünmemektedirler.

Çalışan kadınların % 59'u ücretlerini ev harcamaları için kendileri kullanmakta, sadece % 13'ü hepsini kocasına vermektedir” [Koray, 1999: 19]. Çalışan kadınlar kazandıkları paranın çoğunu aile gelirine katmaktadırlar. Kadınların sadece % 19.9'u kazandığı paranın tamamını kendileri için harcamaktadırlar. Bunlar aile kazancı iyi olan kadınlardır: Bu kadınlar aslında maddi olarak mecbur olmadıkları halde daha bağımsız bir hayat kurabilmek, hayat standardını yükseltmek yada becerilerini değerlendirmek için çalışmaya devam etmektedir.

Ankara'da kadının ev dışında çalıştığı ailelerde paranın kullanımını ve alışveriş biçimini belirlemek için yapılan bir araştırmada, ailelerin yarıdan fazlasının paranın harcama şekli ve planlanmasını eşlerin birlikte yaptıkları tespit edilmiştir. Kırsal kesimde çalışan kadınlar üzerinde yapılan bir araştırmaya göre “çalışmanın kadına evlilik ilişkisinde fazla bir güç kazandırmadığı, kadının hareket serbestisi, iş kararları alması, doğum kontrolü, aile planlaması ve cinsellik gibi evlilik içi ilişkinin belli alan ve kaynaklarının halen tabu olduğu ve kadının sosyal sınıfına bakılmaksızın bunların erkeğin kontrolünde olduğunu ortaya koymaktadır” [Kuyaş, 1982].

Kırsal alanda geleneksel aile içinde ekonomik yönden düşük olan kadınlar, kentlerde çalışarak elde ettikleri ücretlerin kullanımında daha etkili duruma gelmektedirler. Hatta kadınların (ancak bekar kadınlar % 19'u ücretlerini sadece kendi kişisel ihtiyaçları için harcamaktadır [Koray, 1999: 14].

Çalışarak gelir elde eden kadın eskisi gibi eve bağımlı olmaktan kurtularak kazandığı paranı en azından bir kısmını harcamada kendi başına karar verme hakkını elde etmiştir.

2.3.8. Yaş

A.A.Kurumu tarafından İzmir’de yapılan araştırmanın göre yaş gruplarına göre yapılan değerlendirilmesinde “ 20-29 ve 30-39 yaş gruplarındaki genç ve evli kadınların diğer yaş gruplarına göre daha büyük oranda karar verici oldukları belirlenmiştir [Abay, 1999: 37].

Ülkemizde evlenme yaşı küçüktür. Geleneksel aile yapısı içinde evliliğin ilk yıllarında eğer kayınvalide ve diğer aile büyükleri ile beraber yaşıyor veya onların aile içindeki etkinlikleri söz konusu ise kadın aile içi kararlarda etkili olamamaktadır.

Çelebi tarafından gerçekleştirilen çalışmada “yaş ile kararlara katılım arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.Yaş ilerledikçe eşitlikçi olan tutumlar geleneksele kayma eğilimindedir”[Çelebi, 1990: 53]

Kırsal alanda “kadınlar çocuklarını büyütüp evlendirdikten gelin ve torun sahibi olduktan sonra karı-koca arasındaki bağların daha da güçlendiği ve kararl verilirken kocanın eşinin fikirlerini alması ve uygulaması oranının arttığı görülmektedir” [Ozankaya, 1977: 243].

Kentlerde ve çekirdek aile yapısında ise genellikle eşler birlikte karar vermektedirler. Yaş ilerledikçe ve evlilik süresi uzadıkça kadınların tek başına karar verme oranı artmakla beraber bazı ailelerde geleneksel uygulamaların devam ettiği görülmektedir.

2.3.9. Medya

Televizyon seyircilerinin çoğunluğunu 25-55 yaşları arasındaki ev hanımlarının oluşturduğu, küçük yerleşim birimlerinde yaşayanların büyük şehirlerde yaşayanlardan daha çok televizyon seyrettiği tespit edilmiştir. [Cereci, 1996:104-105]. Televizyon, haberleri, drama programları, belgeselleri ve eğitici programları

ile ailelerin kültürel şekillenme sürecinde belirleyici rol oynamaktadır. Sadece kırdan kente göçen aile fertleri için değil, bütün aileler için değişik düzeylerde örnek alacakları, nefret duyacakları, bilgi kaynağı olarak kullanacakları bir odak olarak işlev görmektedir. Göç nedeniyle tutumlarında ve dünyaya bakışında büyük sarsıntılar geçiren aile, televizyon dünyasında hem kendi bıraktığı dünyasından hem de parçası olmak istediği dünyalardan referanslar bulmaktadır.

Ailelerde karar sürecinde kimin baskın olduğu temasına bakıldığında ise, büyük bir çoğunlukla erkek hakim pozisyonda gösterilmektedir. Bu iki karşılaştırma, modern ve geleneksel değerleri nasıl televizyon dünyasında yan yana olduğunu göstermektedir. Kadınların %50.1'i 4 saat ve üstü oranlarda televizyon izlediklerini söylerken, erkeklerin %33.6'sı aynı şeyi söylemektedir. Erkeklerin %58'i "2-3 saat televizyon izlerim" derken, kadınların %43'ü bu yanıtı vermektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe günde televizyon izleme miktarı düşmektedir. Kadınların önemli bir kısmının ev işi yaptığı ve dolayısıyla vaktinin büyük bir kısmını evde geçirdiği düşünülürse, televizyon dünyasının kadınlar üzerinde daha fazla rol oynayacağı ortaya çıkmaktadır. Nitekim, televizyon izleme miktarına göre kadın ve erkek grupları arasında tutum farklılıklarına bakıldığında, kadının çok televizyon izlemekle birlikte tutumunu daha sert bir şekilde değiştirdiği görülmektedir.

Hangi maksatla üretilirse üretilsin, televizyon toplumu değiştirici bir etkiye sahiptir. Bu güçlü etki, toplumun içinde yaşamadığı bir hayatı ve dünyayı, onlara günde 4-5 saat yaşatmaktadır. Bu sadece Türk geleneklerine ve adaletlerine uygun olmayan programlarda değil, en masum belgeselden, en aydınlatıcı sanat programına kadar, televizyonun bir bütün olarak tüm içeriğinde ortaya çıkmaktadır.

Türkoğlu'nun 1988 yılında İstanbul'un Şile ilçesinin köylerinde yaptığı bir araştırmaya göre; televizyon yayınlarının izlenmesi, şehir hayat tarzının öğrenilmesi, referans gruplarının genişlemesi, ekonomik şartların bilincine varılması, tüketim eğilimlerinin çeşitlilik kazanması (...) gibi tutumlar oluşturduğunu ortaya koymuştur. Radyo ve televizyon programları kırsal toplumların geleneklerinde, anlayışlarında, tutum ve davranışlarında önemli değişiklikler meydana gelmesinde etkili olmuştur. Radyo ve televizyon programları

köy toplumlarında aile içi otoritenin kullanılması ve aile içinde karar alma konusu ile ilgili olarak hem hane reislerinin hem de eşlerinin anlayışlarını ve tutumlarını değiştirdiği söylenebilir. Ses ve görüntü aktaran araçlar insanda merak duygusunu basılı yayınlara göre daha fazla etkilemektedir. Televizyon kültür yoğunluğu az olan toplumlarda yeni kültürlerin geçişinde köprü rollünü yerine getirmektedir. Tutum ve kanaatların değişmesine yol açan bu durum, dünyanın ortak bir insan tipine ortak aile yapılarına doğru gidişini vurgulamaktadır. Dolayısıyla hayatımızın her alanına özellikle aileye yön verirken aile içinde her türlü kararın alınmasını etkilemektedir.

Merter'e göre; (1990: 221) radyo dinleme ve televizyon seyretme sıklığı aile içi karar verme durumları arasında anlamlı ilişki söz konusudur". Hane içerisindeki bütün kararları kendisinin aldığı söyleyen hane reisinin % 84.4 radyo programlarını çok seyrek takip edenlerdir, % 83.7 ise radyo televizyon programlarını hiç takip etmeyen hane reisleridir. Her gün radyo televizyon programlarını takip eden hane reislerinin kararları kendisinin verme oranı % 34 ile çok düşük bulunmuştur. Kararları eşi ile birlikte veren %66.6 oranındaki hane reisi ise her gün radyo- televizyon programı takip etmektedir. Hiç takip etmeyenlerin eşiyle beraber karar verme oranı ise % 16.3 ile en düşük oranda belirlenmiştir.

Şenyapı'ya göre; (1982: 276) gecekondu bölgelerinde kadınların büyük çoğunluğu televizyon programlarını takip etmektedir. Programlarda özellikle kadın tüketiciliğe buna bağlı olarak da sınıf atlamaya teşvik edilmektedir. Bunu gerçekleştirmenin tek yolu da gelir seviyesi yüksek biri ile evlenmek olarak gösterilmektedir. Bu amaçla güzel olmak (makyaj malzemesi, jimnastik araçları kullanmak, modayı takip etmek), temiz-titiz (deterjanlar, çeşitli yemekler, ev işini kolaylaştıran aletler), itaatkar olmak ve erkeklerle entelektüel açıdan yarışmaktır. Gecekondu bölgelerinde düşük gelir dağılımına karşılık marka mağazaların şubelerinin bu bölgelerde talep görmesi ve müşteri bulması bu iddiaları doğrular durumdadır. İletişim araçları ile kadın daha çok tüketiciliğe yönelen değer yargıları, yersiz özenme, karşılanmayan özelemler ve karamsarlığa iten karşılaştırmalara yol açmakta ve kadını ailesi ile birlikte daha çok mutsuzluğa sürüklemektedir.

2.3.10. Aile İçi İletişim

Grup hacmi ve büyüklüğü dikkate alınarak ailenin bir grup olduğu söylenebilir. İletişim açısından aile üyeleri birbirleriyle alıcı ve verici olarak görelî bir iletişim içindedirler. Her bireyin davranışı diğeri için önem taşımaktadır. Aile organizasyonu içindeki üyeler, ya birbirleriyle doğrudan iletişim içindedirler yada bir başka aile üyesi (sıklıkla anne) diğeri ile iletişimi sağlamaktadır. Bazen de aile üyeleri arasındaki çeşitli bireyler nedeniyle, iletişim boşlukları söz konusu olabilir. Kıray'ın Ereğli çalışmasına göre [Kıray, 1964] “evde herkesle en yakın ve dolaysız ilişkileri kuran anne olduğu için, sorunun ciddiyeti ve çözümün geçerliliği konusunda karara varan annedir. Baba, oğul, kız çocuğu veya gelin ancak anne kanalıyla hareketlerine yön verebilmektedirler.

Aile bireylerinin çeşitli statü pozisyonları ve bu pozisyonlara göre diğeri beklentileri birbirlerine bağımlı ve uyumludur. Aile içinde bir üyenin diğeri sözle veya davranışla gönderdiği sembolü, manayı diğeri kendilerine gelen mesaj olarak, daha önceki tecrübelerinden kendi statülerine oluşturdukları normlar çerçevesinde değerlendirirler. Örneğin: Babanın statüsü, karısının, oğlunun, kızının statüsüne göre belirlenirken, babanın kızından yada diğeri beklentileri çerçevesinde onlarda babalarından beklenti içine girmektedirler. Bu yolla “aile üyeleri birbirleriyle iletişim kurabilen, bilgi veren (communicative) eylemler ile aile içi uyumu, karar dağılımını etkileyen bu yolla diğeri ve inançları açığa çıkarken, birbirlerinin statülerini göz önüne alarak birleşik eylemleri taahhüt eden bireyler olmaktadır” [Aldous, 1978: 71].

İletişim aile içi rol dağılımını da etkileyen bir faktördür. Birbirlerine göre farklı statüleri işgal eden bireyler, kurdukları iletişim kanalları ile, “diğeri beklentileri doğrultusunda, rolünü değiştirmek, daha iyi yerine getirmek, v.b bir düzenlemeye gitmektedirler. Sırasıyla diğeri bireylerde tutumlarını ya da değerlendirmelerini değiştirerek, yeniden bireye iletmiş olmaktadır” [Aldous, 1978 : 72].

Aile içinde otorite yapısı, iletişim kanallarının kurulması ve işleminin belirlenmesinde önemli bir faktördür. Güç, karşılıklı iletişim halindeki bireylerin bir kişinin diğerine göre sahip olduğu etki, gayret olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla bireylerin çeşitli ihtiyaçlarının giderilmesi, bütçe kontrol, karar vermeye rol dağılımında etkili olmaktadır.

Aile üyeleri arasında uyum yoksa erkek bazı şeyleri zorla yaptırmakta veya yada zorla yaptıracağını söyleyerek gücü elinde tutmaktadır. Geleneksel anlayışta erkeğin koca olarak kendisinde meşru bir otorite hakkı görmesi ve bu hakkın diğer üyeler tarafından kabul edilmesiyle kadın erkekle uyum içine girmiştir ve kocasının kendisinden üstün olduğunu kabul etmektedir.

Eşitlikçi iletişim biçiminde aile içinde her üyenin eşit bir biçimde ve doğrudan iletişime katılımı söz konusudur. Arada iletişimin gerçekleşmesini sağlayan bir aracı olmadığı için her konu üyeler tarafından kolayca anlaşılır ve tartışılar hale gelmiştir ve ortada problem varlığından söz edilemez. Bireyler hemen hemen her konuda, duygu ve düşüncelerini ortaya koydukları için, beklentilere uygun rollerin yerine getirilmesi süresince deneyimin artırılması, aile çatışmalarının unutulması, öfkenin artmasına engel olunması konularında yardımcı bir iletişim biçimidir [Önür, 1991: 413]. Dengeli dağılan iletişim ilişkilerinde, öncelikle eşitlikçi ilişki biçiminin sürdürülmesi gerekmektedir. Her üyenin farklı alanlardaki uzmanlığı, onların bu alanları fazlaca kontrolleri, bu konularda diğerlerini otoriteleri altında tutmalarını mümkün hale getirmektedir. Geleneksel çekirdek ailelerdeki rol dağılımı bunun en iyi örneğini oluşturur. Örneğin: Erkek iş konularında, politikada, kadın çocubakımı, yemek pişirme konularında güvenilirlik iddia etmekte ve belirleyici olmaktadır.

Aile içerisinde üyelerden biri veya birkaçı daha çok etkileme gücüne sahip olabilir. Bu durumda üyeler arasında ilişki bozulur. Bireylerden bir daha baskın hale gelir. İlişkilerin kontrolünü elinde tutar. Aile içi karar dağılımında merkez durumundadır. Geleneksel geniş aile tiplerinde iki veya üç kuşaktan aile üyeleri bir arada yaşamaktadır. Aile reisliği denilen otorite yetkisi aile biçimlerine göre değişmekle beraber, aile içindeki en stratejik yeri olan kimseye verilir. Bu da genellikle ailedeki en yaşlı erkektir. Otorite yetkisine sahip kişinin gelir, eğitim durumu ve mesleğine

bağlı olarak yetkisini kullanması da değişiklik gösterir. Bu kişi de diğer üyelerle konuşmaktan çok sadece kendi düşüncelerini onlara bildiren ve onları azarlayan kişi durumundadır. Zaman zaman diğer aile üyelerinin görüşlerini alsa bile sonuçta kararı yine kendisi vermektedir.

Geleneksel ailede eşler birbirlerine ve çocuklarına sevgilerini açıkça dile getiremezler. Çocuklar ve eş için baba bir otorite ve korku kaynağı olarak kabul edilir bu durum ise iletişim kopukluklarına ve çatışmalara sebep olur.

2.4. Türkiye’de Karar Verme ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Karar verme yetkisi ev işlerini, ihtiyaçlarını giderecek kaynak ve vasıtalara bağlıdır. Bu kaynak ve vasıtalar sırasıyla, gelir, eğitim, iş, sosyal sınıf farklarına göre değişiklik gösterir [Blood ve Wolfe, 1960: 24-29]. Ülkemizde kadınların karara katılımı ile ilgili yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır. Sadece kadınlarla ilgili yapılmış çeşitli çalışmalarda karar verme ile ilgili sorular sorulmuş ve bu sorulara verilen cevaplardan yola çıkılarak kadınların kararlara katılımı belirlenmeye çalışılmıştır. Aşağıda bu çalışmalardan örnekler verilmiştir.

DPT 1992 Türk Aile Araştırmasında “gelirin ailenin hangi ihtiyaçları için harcanacağına kim karar verir?” sorusuna %45.87 evin beyi karar verir derken, %38.06 karı-koca birlikte, %10.4 evin hanımı karar verir demişlerdir. Görüldüğü gibi maddi konulardaki kararlar erkek tarafından verilmektedir. Ancak birlikte karar verme oranı da azımsanmayacak orandadır. Buna rağmen kadınların tek başlarına karar verme oranları düşüktür.

Türkiye’de kır –kent ayırımında aile içinde maddi konularda karar alma biçimleri büyük ölçüde değişmekte hatta bu farklılık kentler arasında bile ortaya çıkabilmektedir. ”Kırsal kesimde erkeğin karar alma oranı % 62.32, eşle birlikte karar alma oranı % 25.07 ve sadece evin hanımının karar alma oranı ise % 6.32 ‘dir. ”Kentte ise birlikte karar alma oranı %47.85 ‘e, sadece kadınların karar alması

%13.99 'a yükselirken, erkeğin tek başına karar alma oranı %33.49 'a düşmektedir" [Atalay, v.d, 1992: 159].

Aynı araştırmaya göre çocukların eğitimi ile ilgili kararları %36.3 oranında eşler birlikte almaktadırlar. Erkeğin karar vermesi %36.13, anne-babanın çocuğun da fikrini alarak karar vermesi %25.33 oranında belirlenmiştir [Atalay, v.d, 1992: 162]. Aile içi demokratikleşme arttıkça hem eşlerin birlikte karar alma oranları hem de çocukların kararlara katılımı artmaktadır. Kırsal alanda farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Kırsal alanda babanın tek başına karar alma oranı yükselirken diğer oranlar düşmekte, kentte ise anne-babanın birlikte karar vermesi ilk sırayı alırken çocuğun fikrini alarak karar verme ikinci sırayı almaktadır. Buna göre kentlerde karar alma sürecinde erkeğin rol ve sorumluluğu azalmakta, paylaşım artmaktadır

1998 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçlarına göre de çalışan kadınların elde ettikleri geliri harcama kararı verme durumları kent ve kırsal alana göre farklılık göstermektedir. Kentte kadınların %54.5'i kararı kendileri verirken %3.4 kocası, %29.1 eşler birlikte karar vermektedirler. Dışarıdan kararı etkileyenlerin oranı %6.4'dür [HÜNEE, 1998] Kırsal alanda kadınların %33.3 kararlarını kendileri verirken %16.1 kocası, %28.2 beraber karar vermektedirler. Ancak kararlara dışarıdan müdahale edenlerin oranı %15.8'e yükselmektedir [HÜNEE, 1998]

Nuran Elmacı ve Remzi Oto tarafından Diyarbakır'da bulunan Sümerbank iplik fabrikasında vardiyalı olarak çalışan kadınlara aile bütçesi ve aile ile ilgili kararlara katılma konusunda sorular sorulmuştur. "Çünkü para kazanma kadının toplumda ve ailede konumunu yükselten önemli bir konudur. Bağlı olarak bu kadınların aile içi ilişkilerindeki statü ve rolleri de farklılaşmaktadır" [Kağıtçıbaşı, 1984: 132] Örneği oluşturan kadınlar ailenin bütçesinin düzenlenmesinde ve yürütülmesinde rol almaktadırlar. Bu aileler daha çok taksitle alışveriş yapmaktadırlar. Bu yüzden ay başlarına gelirler birleştirilmekte, taksitler ayrılmakta ve artan para ortak olarak harcanmaktadır. Bu alışverişlere erkek ve kadın beraber karar vermektedir. Küçük miktarlardaki alışverişlere kadın kendi başına karar verebildiği halde, büyük

alışverişlerde erkeğin kararını gerektirmektedir. Bu yüzden bazı durumlarda erkeğin sözü, bazı durumlarda kadının sözü geçerli olmaktadır.

Toplumdaki egemen değerler temelinde geleneksel rollerini benimseyen bu kadınlar erkeğin ve kadının kendi rollerine uygun düşen kararlar vermesini biz ailemizle ilgili kararları “ortak alınız” diye ifade etmektedirler” [Elmacı, 1996: 81].

Ersöz’ün [1999. 82-87] yönetici kadınlarla ilgili yaptığı araştırmada “çocuklarla ilgili kararların daha çok kim tarafından verildiği” sorusuna kadınların %78.4’ü eş ile birlikte %19.6’sı kendisi, % 1.6’sı eşinin verdiğini söylemiştir. “Ev içi kararların paylaşımı ile ilgili soruda” kararların eşlerin ortak onayıyla alındığı gözlenmiştir. Kadınların %88.9’u ev içi kararları eş ile birlikte ortak aldıklarını, %6.1’i kararları kendisinin verdiğini, %3.9’u eşlerinin karar verdiğini söylemişlerdir. “Kadınların % 90.0 eve alınacak beyaz eşya ile ilgili kararlara, %89.6’sı çocuklarla ilgili kararlara, %88.3’ü gayri menkul ve araba alımına, %83.5’i tasarrufların şekli ile ilgili kararlara katıldığını söylemişlerdir.

İpek İlkaracan tarafından 1997 de İstanbul Ümraniye’de yapılan bir araştırmaya göre ücretli çalışan kadınların % 39.8’i ücretli çalışmanın aile içinde daha fazla söz sahibi olmalarına yardımcı olacağını düşünürken, çalışmayan kadınlarda bu oran % 30.4 ‘de düşmektedir. Zaten söz sahibi olduğunu söyleyenlerin oranı, ücretli çalışan grupta % 2.8, çalışmayan grupta ise %2.2 ‘dir. Günlük yiyecek alımında kadınların yarıya yakını (% 48.5) ‘i kararı kendisi vermekte iken, “eşle birlikte karar verme“ oranı %15.4 dir. Evdeki bireylerin giyecek ihtiyaçlarını almaya karar vermede kadınların oranı % 64.7 gibi oldukça yüksektir. Giyecek almaya birlikte karar verme oranı ise % 21 ‘dir. Eve mobilya, buzdolabı, televizyon radyo, fırın, çamaşır makinası gibi dayanıklı ev eşyası alınmasına karar verme ile gidip alma yada uygulama eş ile birlikte karar verme % 32.4, kadının kendisi %37’dir. Büyüklerin bu kararlara katılımı ise %29.2 oranındadır. Taşınmaz mal alımında kadının tek başına karar verme oranı% 6.2 ‘ye düşmektedir [Aziz, 2000: 101-107].

Kağıtçıbaşı 'nın 1975 yılında yaptığı araştırma da aile içinde karar verme ile ilgili sorularda "eve pahalı bir şey alınması konusunda erkeğin karar vermesinin daha yaygın olduğu % 69.5 görülmektedir. Kadının tek başına karar verme oranı % 8.6 iken, birlikte karar verme oranı % 20.5 'dir" [Kağıtçıbaşı, 1982: 93].

PIAR [1993: 20] tarafından gerçekleştirilen çalışmada "ailede nihai kararı kim verir "sorusuna %47.9'u evin erkeği, %44.4'ü ortak ve sadece % 4.4 'ü evin kadını cevabını vermiştir.

İzmir'de yapılan bir araştırma sonucuna göre "kadınların aile içinde önemli konulara (çocukların eğitimi, gelirin harcanması v.b) karar vermede etkisi incelendiğinde kadınların % 75.49 'u bu kararlarda az orta ve çok olmak üzere farklı düzeylerde etkili olurken, %24.51 'nin etkili olmadığı belirlenmiştir [Abay, 1999: 37]. KSSGM' NÜN İzmir gıda ve tütün işletmelerinde çalışan vasıfsız kadın işçiler üzerinde 1999 yılında yaptığı araştırma sonuçlarına göre; "kadın işçiler arasında günlük alışveriş %32 ve giyim %38 konusunda yapılacak harcamalara kendileri karar verenler fazladır.Buna karşılık ev eşyası alımına % 34, eğitim %26 ve eğlence tatil harcama konularında çoğunlukla eşleriyle birlikte karar aldıkları anlaşılmıştır [Koray , 1999: 141].

KSSGM tarafından İstanbul'da Konfeksiyon sanayiinde çalışan kadınlarla yapılan bir araştırmada kadınların karar vermedeki özgürlüklerinin arttığı görülmektedir." Özellikle birkaç işe girip çıktıktan ve bir iş deneyimi elde ettikten sonra, kadınlar iş değiştirmeye kendileri karar vermekte ve kendileri iş bulmaya başlamaktadırlar. İlk işe girerken bile kadınların çoğu çalışmaya kendilerinin karar verdiğini söylemektedirler. %79.8) Ailesi ile birlikte karar verenlerin toplamı ancak % 8.5'i oluştururken, kocası ile birlikte karar verenler ise evli kadınların ancak % 7.6 'sını oluşturmaktadır" [Eraydın, 1999: 171]. Aynı araştırma sonuçlarına göre" kadınların % 63 'ü hiç yatırım yapmadıklarını belirtmektedirler. Kadınların %21 'i para biriktirdiğini ifade ederken, altın, arsa veya dayanıklı tüketime çok sınırlı düzeyde yatırım yapıldığı görülmektedir" [Eraydın, 1999: 172]. Buna karşılık paranın harcanmasına ilişkin kararlarda artık kadınların da etkin olduğu görülmektedir.

Kazanılan paranın nasıl harcanacağı konusuna gelince, “kadınların ancak % 29 ‘u bu konuda tamamıyla kendisi karar vermekte, %57.4’ü kocası veya ailesi ile birlikte harcamaya karar vermektedir. Kadınların sadece % 17.7’nin hiç söz hakkı yoktur”[Eraydın, 1999: 173].

Aile ile ilgili birçok değişime rağmen özellikle kırsal kesimde aile ile ilgili kararlarda kadına söz hakkı tanınmamaktadır. Tüketim kararlarında bile, günlük alışverişten dayanıklı mallara kadar kadın daha çok talep eden erkek ise karar veren ve kararı uygulayan kişi durumundadır. Kentlerde kadının eğitim seviyesinin yükselmesi, iş hayatına katılması evliliğe kendisinin karar vermiş olmasına rağmen pek çok konuda tek başına karar verme oranı düşüktür ancak eşlerin birlikte veya çocuklarla birlikte karar verme oranlarında yükselme görülmektedir.

3. UYGULAMALI ARAŞTIRMA TÜRKİYEDE KADININ STATÜSÜ VE AİLE İÇİ KARARLARA KATILMA DURUMU

3.1. Örneklem Grubunun Olgusal Durumu

Sosyal varlık alanının temel ögesi insandır. İnsan konuşan, alet yapan, sosyal, akıllı, canlı bir varlıktır. Aslında bütün bu özellikler, onun düşünen ve düşünce üreten bir varlık olmasından kaynaklanmaktadır. İnsanın biyolojik, psikolojik, sosyo-kültürel ve ekonomik bir varlık olması yanında, o aynı zamanda belli mekânlarda yaşayan, belli bir zaman sürecinde varlığını sürdüren ve inançları olan bir varlıktır. Bu bağlamda her hangi bir sosyal olay veya olguyu anlayabilmek ve açıklayabilmek için onun arka planında; ona etki eden faktörleri iyi teşhis etmek gerekir [Arslantürk, 1995: 35] .

Bir varlığın olgusal durumu yukarıda ifade ettiğimiz yapıların kendisinde ne derecede var olduğunu gösterir. Bu sebeple deneklerin olgusal durumları onların, bilgi, görüş-kanaat ve davranışlarını belirleyici rol oynar. Bunun için de olgusal yapılar aynı zamanda varlıklar için (bizim burada ele aldığımız sosyal varlık alanı için) bağımsız değişken görevini görmektedirler [Arslantürk, 1998: 67].

Demek ki, olgusal durumun tespitinden (tasvirinden) amaç, deneklerin sosyal ve şahsi karakterleri ile ilgili özelliklerini ortaya çıkarmaktır. Olgusal yapı ile ilgili tespitler: 1. Acaba elimizdeki örnek kitlenin (örneklem) bileşimi, inceleme konusu yaptığımız ana kütlenin bileşimi ile aynı mıdır? 2. Araştırma sonucu ortaya çıkan verileri incelediğimizde çeşitli kategoriler arasında bir farklılaşma var mıdır? 3. Tasvir etmek istediğimiz tutum ve davranışları belirlemedeki rolü ve güçleri nedir? sorularına cevap teşkil ederler [Arslantürk, 1998: 67].

Araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturan, örneklem grubunun olgusal durumları aşağıda tablolar ve şekiller halinde verilmektedir.

3.1.1. Örneklem Grubunun Yaş Dağılımları

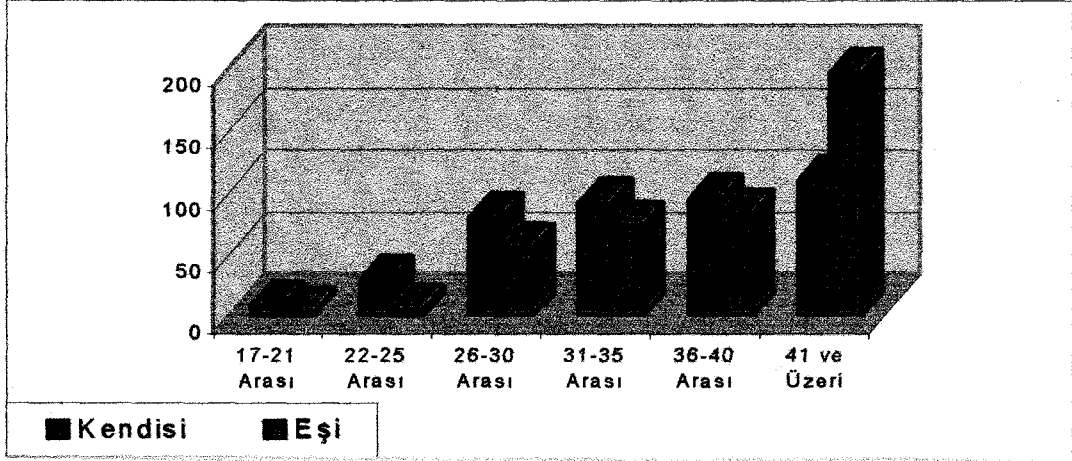
İnsanın bütün davranışları zamanın determinasyonunda vuku bulur; sosyal olay ve olgular bir zaman sürecinde yapılaşır. Aynı şekilde biyolojik büyüme ile psikolojik olgunlaşma ve sosyalleşme de yaşa göre yapılaşır [Arslantürk, 1999: 130]. Her yaşın psikolojik durumu ve sosyal yapısı farklıdır ve zaman sürecinde değişme ve gelişme halindedir. Böylelikle ferden dünya görüşü (zihniyeti-kognitif dünyası) ve dünyayı algılayış biçimi onun tutum ve davranışlarına etki etmekte, bir izafet çerçevesi çizmekte ve buna göre şekillenmektedir.

Evlenmeye karar verme, çocuk sahibi olma, eşler arası ve çevre ilişkilerini sağlıklı bir şekilde devam ettirme, aile içi karar mekanizmalarına katılma yaş ile yakından ilişkilidir. Kadınlar ve erkekler evliliğin getirdiği sorumlulukları taşıyabilecek fiziksel ve ruhsal olgunluğa sahip olmaları gereklidir. Bu açıdan örneklem grubu ve çevresindekilerin yaş dağılımları önem taşımaktadır.

Tablo 1’de araştırmaya katılan kadınların, kendilerinin ve eşlerinin yaş dağılımları verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya katılanların kendilerinin ve eşlerinin yaş dağılımı

Yaş	Kendisi		Eşi	
	N	%	n	%
17-21 Arası	8	2.0	2	0.5
22-25 Arası	29	7.1	5	1.2
26-30 Arası	79	19.3	55	12.7
31-35 Arası	91	22.2	72	17.6
36-40 Arası	94	22.9	82	20.0
41 ve Üzeri	109	26.6	196	47.9
Toplam	410	100.0	409	100.0

Şekil 1: Araştırmaya katılanların kendilerinin ve eşlerinin yaş dağılımı

Araştırmaya katılan kadınların yaş dağılımlarına baktığımızda, bunların yüzde 2.0'nin 17-21 yaş arası, yüzde 7.1'inin 22-25 yaş arası, yüzde 19.3'ünün 26-30 yaş arası, 22.2'sinin 31-35 yaş arası, yüzde 22.9'unun 36-40 yaş arası ve yüzde 26.6'sının ise 41 ve üzeri yaşta olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan kadınların eşlerinin yaşlarına baktığımızda, yüzde 0.5'inin 17-21 yaş arası, yüzde 1.2'sinin 22-25 yaş arası, yüzde 12.7'sinin 26-30 yaş arası, 17.6'sının 31-35 yaş arası, yüzde 20'sinin 36-40 yaş arası ve yüzde 47.9'unun ise 41 ve üzeri yaşta olduğu görülmektedir (Tablo 1).

3.1.2. Örneklem Grubu ve Eşlerinin Doğum Yerleri

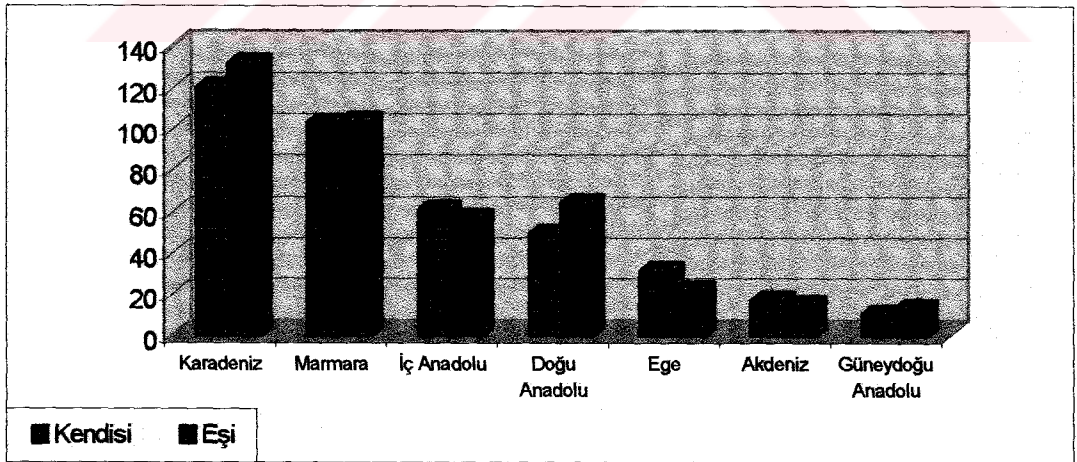
Tek sebep olmasa da coğrafya olaylarının sosyal olay ve olgulara etki ettiği bir gerçektir. Özellikle sosyo-kültürel ve ekonomik yapılar coğrafyanın etkisi altında şekillenirler. Gelişmiş ülkelere nazaran coğrafi farklılıklar, gelişmemiş ülkelerde daha da önem kazanmaktadır. Bu ülkelerde her bölge kendi içerisinde kendilerine özgü bir sosyo-ekonomik ve kültürel yapıya sahiptirler. Zihniyet yapıları (kognitif dünyaları) da bu yapı etrafında şekillenir [Arslantürk, 1999: 131]. Köylülük, kasabalılık ve şehirlilik hatta kişinin yaşadığı semt bir hayat biçimini de beraberinde getirir. Her birinin kendisine ait sosyo-kültürel yapıları söz konusudur. Böylelikle bireylerin doğdukları, hayatlarının bir bölümünü geçirdikleri ortamlar sosyal olay ve olgulara bakış tarzlarını aynı zamanda tutum ve davranışlarını etkiler. Bu etkileşim

onların sosyalleşmelerine, cinsiyet, işbölümü, kadın erkek rolleri ve aile içi ilişkiler gibi konularda davranışlarına yansır. Kadının aile içi karar mekanizmalarına katılımında bu tutum ve davranışlar önemlidir

Tablo 2’de araştırmaya katılan kadınların, kendilerinin ve eşlerinin doğum yerleri yer almaktadır.

Tablo 2: Araştırmaya katılanların kendilerinin ve eşlerinin doğum yerleri

Bölge	Kendisi		Eşi	
	n	%	n	%
Karadeniz	120	30.7	132	32.4
Marmara	103	26.3	104	25.6
İç Anadolu	61	15.6	57	14.0
Doğu Anadolu	49	12.5	64	15.7
Ege	31	7.9	22	5.4
Akdeniz	17	4.3	15	3.7
Güneydoğu Anadolu	10	2.6	13	3.2
Toplam	391	100.0	407	100.0

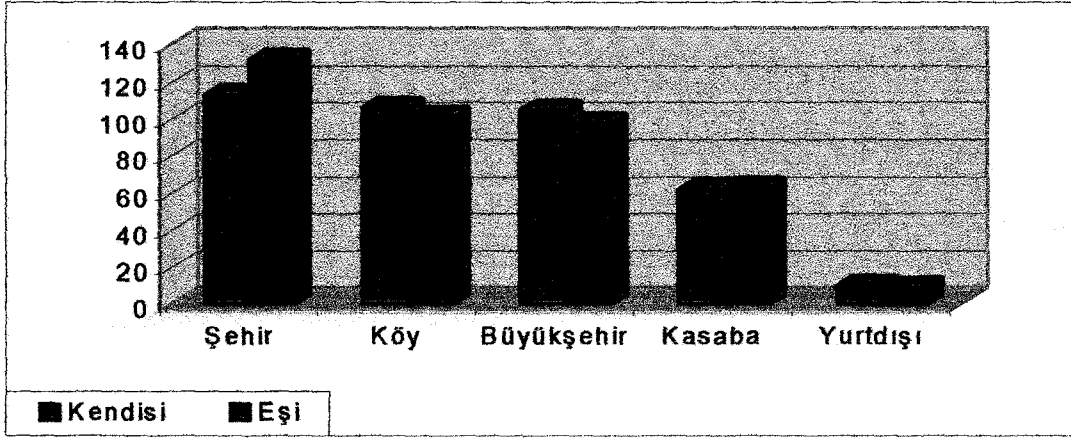
Şekil 2: Araştırmaya katılanların kendilerinin ve eşlerinin doğum yerleri

Araştırmaya katılan kadınların doğum yerlerine baktığımızda en yüksek orana yüzde 30.7 ile Karadeniz Bölgesinin sahip olduğu bunu sırasıyla, yüzde 26.3 ile Marmara Bölgesi, yüzde 15.6 ile İç Anadolu Bölgesi, yüzde 12.5 ile Doğu Anadolu Bölgesi, yüzde 7.9 ile Ege Bölgesi, yüzde 4.3 ile Akdeniz Bölgesi ve yüzde 2.6 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi izlemektedir. Kadınların doğum yerlerinin dağılımı ile eşlerinin doğum yerlerinin dağılımı benzerlik göstermektedir. Eşlerin doğum yerlerine baktığımızda, yüzde 32.4'ünün Karadeniz Bölgesi, yüzde 25.6'sının Marmara Bölgesi, yüzde 14'ünün İç Anadolu Bölgesi, yüzde 15.7'sinin Doğu Anadolu Bölgesi, yüzde 5.4'ünün Ege Bölgesi, yüzde 3.7'sinin Akdeniz Bölgesi ve yüzde 3.2'sinin ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlu olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 3'te araştırmaya katılan kadınların, kendilerinin ve eşlerinin doğup büyüdüğü yerlerin dağılımı yer almaktadır.

Tablo 3: Araştırmaya katılanların kendilerinin ve eşlerinin doğup büyüdüğü yerler

Bölge	Kendisi		Eşi	
	n	%	n	%
Şehir	113	28.5	132	32.8
Köy	106	26.8	101	25.1
Büyükşehir	105	26.5	98	24.3
Kasaba	62	15.7	63	15.6
Yurtdışı	10	2.5	9	2.2
Toplam	396	100.0	403	100.2

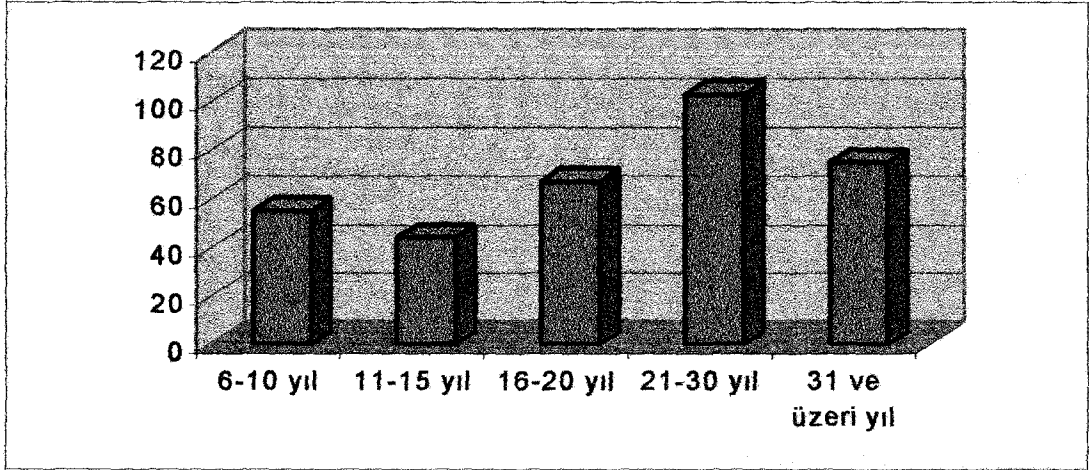
Şekil 3: Araştırmaya katılanların kendilerinin ve eşlerinin doğup büyüdüğü yer

Araştırmaya katılan kadınların doğup büyüdüğü yerlerin, yüzde 28.5'inin şehir, yüzde 26.8'inin köy, yüzde 26.5'inin büyükşehir, yüzde 15.7'sinin kasaba ve yüzde 2.5'inin ise yurtdışı olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan kadınların eşlerinin doğup büyüdüğü yerlerin, yüzde 32.8'inin şehir, yüzde 25.1'inin köy, yüzde 24.3'ünün büyükşehir, yüzde 15.6'sının kasaba ve yüzde 2.2'sinin ise yurtdışı olduğu görülmektedir. Kadınların ve eşlerinin doğup büyüdüğü yerlere baktığımızda eşit dağılımların olduğu görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 4'te araştırmaya katılan kadınların İstanbul'da bulunma yıllarının dağılımı yer almaktadır.

Tablo 4: Araştırmaya katılanların İstanbul'da bulunma yılları

Yıl	n	%
1-5 yıl	61	15.1
6-10 yıl	55	13.6
11-15 yıl	44	10.9
16-20 yıl	67	16.5
21-30 yıl	103	25.4
31 ve üzeri yıl	75	18.5
Toplam	405	100.0

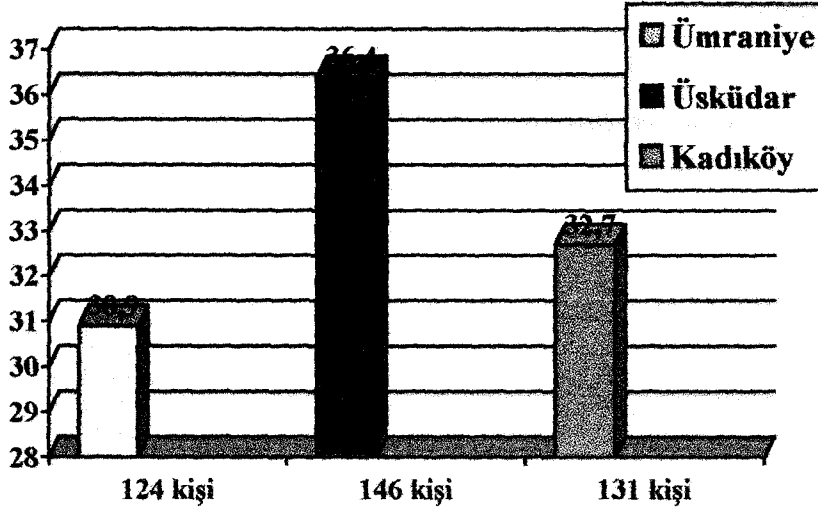

Şekil 4: Araştırmaya katılanların İstanbul'da bulunma yılları

Araştırmaya katılan kadınların, yüzde 15.1'inin 1-5 yıldır, yüzde 13.6'sının 6-10 yıldır, yüzde 10.9'unun 11-15 yıldır, yüzde 16.5'inin 16-20 yıldır, yüzde 25.4'ünün 21-30 yıldır ve yüzde 18.5'inin ise 31 yıl ve üzeri süredir İstanbul'da bulunduğu görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 5 : Araştırmaya katılanların oturdukları semtler

İlçeler	n	%
Üsküdar	146	36.4
Kadıköy	131	32.7
Ümraniye	124	30.9
Toplam	401	100.0

Şekil 5:Araştırmaya katılanların oturdukları semtler

Örneklem grubu belirlenirken dikkate alınan sosyo-ekonomik kriterlerin değerlendirilmesi sonucunda anket formu İstanbul sınırları içerisinde ana kütleyi en iyi şekilde temsil edebilecek üç semtte uygulanmıştır. Ümraniye sosyo-ekonomik yönden “alt” sosyo ekonomik gelir grubunda % 30.9 (124 kişi), Üsküdar “orta” sosyo-ekonomik gelir grubunda % 36.4 (146 kişi) ve Kadıköy %32.7 (131 kişi) “üst” gelir grubunda değerlendirilerek örnekleme alınmıştır.(Tablo 5)

4.1.3 Örneklem Grubu ve Çevresinin Eğitim Düzeyleri

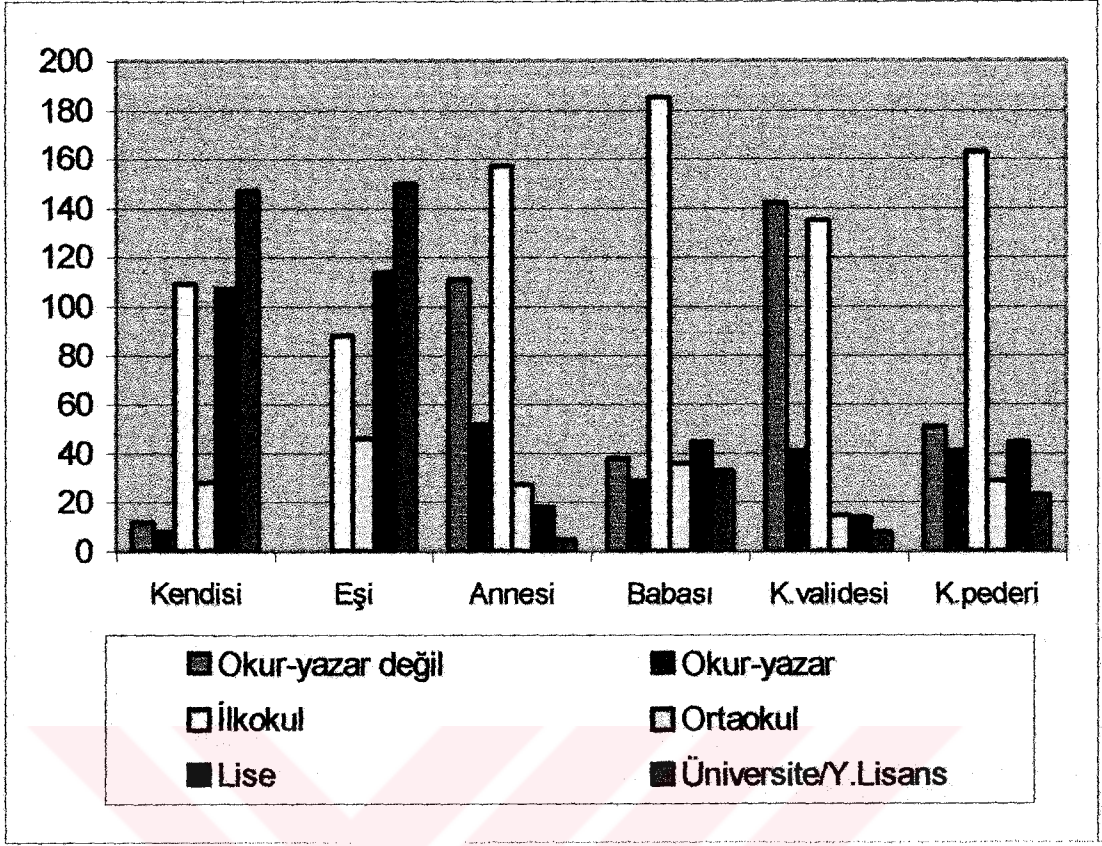
Sosyal olay ve olgulara etki eden önemli faktörlerden biri de eğitimidir. "Eğitim, önceden belirlenmiş kurallar vasıtası ile ferde iradi davranış kazandırma, davranış geliştirme ve davranış değiştirme süreci" veya "kişiliğin gelişmesine yardım eden ve onu temel alan, onu yetişkin hayatına hazırlayan, gerekli bilgi beceri ve davranışlar elde etmesine yarayan bir süreç" [Tezcan, 1992: 3] olarak tanımlanabilir. Tanımdan hareketle eğitimin üstlendiği üç önemli görevi olduğu söylenebilir. Bunlar davranış oluşturma, davranış geliştirme ve davranış değiştirmedir. Hem davranış oluşturma, hem de davranış geliştirme ve değiştirme, belli prensipler çerçevesinde belli amaç ve hedefe yönelik yapılardır. Eğitim bireyde zihniyet, tutum ve davranış oluşmasında

ve gelişmesindne önemli bir fonksiyona sahiptir. Kişilerin sahip oldukları eğitim seviyeleri ile hayata ve olaylara bakışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Eğitim amaçları arasında bireyin kendi amaçlarını belirlemesi, bireye akılcı ve mantıki davranış kazandırmak, bireye nasıl düşünmesi gerektiğini öğretmek, bedensel ve ruhsal gelişimi sağlamak, bireye iletişim becerisi kazandırmak, ekonomik verimi arttırmak, meslek kazandırmak ve araştırmamız açısından önemli olan bireyde karar alma becerilerini geliştirmek bulunmaktadır [Tezcan, 1994: 43-45] Araştırma konusu açısından eğitimin belirleyiciliği göz önüne alındığında aile içi ilişkiler sisteminin eğitimle dolaysız bir ilişki içerisinde olduğu görülmektedir.

Tablo 6'da araştırmaya katılanların kendilerinin, eşlerinin, annelerinin/babalarının, kayınvalidelerinin/kayınpederlerinin öğrenim durumları yer almaktadır.

Tablo 6: Araştırmaya katılanların kendilerinin, eşlerinin, annelerinin, babalarının, kayınvalidelerinin, kayınpederlerinin öğrenim durumu

Öğrenim Durumu	Kendisi		Eşi		Annesi		Babası		K.validesi		K.pederi	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Okur-yazar değil	12	2.9	0	0.0	111	30.0	38	10.4	142	40.0	51	14.5
Okur-yazar	8	1.9	0	0.0	52	14.1	29	7.9	41	11.5	41	11.6
İlkokul	109	26.5	88	21.3	157	42.4	185	50.5	135	38.0	163	46.3
Ortaokul	28	6.8	46	11.1	27	7.3	36	9.8	15	4.2	29	8.2
Lise	107	26.0	114	27.9	18	4.9	45	12.3	14	3.9	45	12.8
Üniversite/Y.Lisans	147	35.7	150	39.2	5	1.4	33	9.0	8	2.3	23	6.6
Toplam	411	100.0	408	100.0	370	100.0	366	100.0	355	100.0	352	100.0

Şekil 6: Araştırmaya katılanların kendilerinin, eşlerinin, annelerinin, babalarının, kayınvalidelerinin, kayınpederlerinin öğrenim durumu

Araştırmaya katılan kadınların öğrenim durumuna baktığımızda en yüksek orana yüzde 35.7 (147 kişi) ile üniversite mezunu, yüzde 26.0 (107 kişi) lise, yüzde 6.8 (28 kişi) ortaokul, yüzde 26.5 (109 kişi) ilkokul, yüzde 1.9 (8 kişi) okur yazar, yüzde 2.9 (12 kişi) okuma yazma bilmemektedir. Kadınların eşlerinin yüzde 39.2 'si (150 kişi) üniversite mezunu iken yüzde 27.9 (114 kişi) lise, yüzde 11.1 (46 kişi) ortaokul, yüzde 21.3 (88 kişi) ilkokul mezunudur. Erkeklerde okur yazar olmayan yoktur.

Araştırmaya katılan kadınların annelerinde yüzde 42.4 (157 kişi) ile ilkokul mezunlarının, babalarında yüzde 50.5 (185 kişi) ile ilkokul mezunlarının, kayınvalidelerinde yüzde 40.0 (142 kişi) ile okuryazar olmayanlarının, kayınpederlerinde ise yüzde 46.3 (163 kişi) ile ilkokul mezunlarının ilk sırada yer aldığını görmekteyiz. (Tablo 6) Görüldüğü gibi erkeklerin eğitim seviyesi kadınlardan daha yüksektir. Annelerin ve kayınvalidelerin eğitim seviyesi

babalardan ve kayınpederlerden daha düşüktür. Örneklem grubundaki kadınları anneleri ve kayınvalideleri ile kıyasladığımızda aradaki eğitim farkı kadınlar açısından oldukça önemlidir. Eğitim seviyesi yükselen ve meslek sahibi olan kadın ekonomik olarak bağımsızlaşmakta ve kararlara daha etkili bir şekilde katılmak istemektedir.

3.1.4 Örneklem Grubu –Çevresinin Meslek ve Ekonomik Durumu

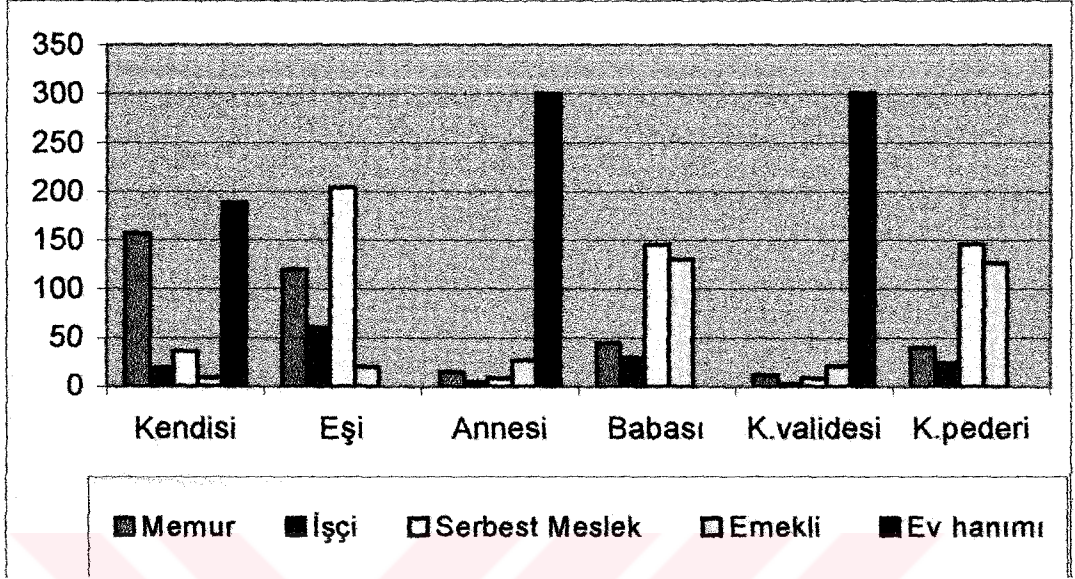
Fertlerin ve ailelerin gelir durumu ve bunlara bağlantılı olarak sürdürdükleri yaşama biçimi, onların zihniyet dünyalarının oluşmasını ve olaylara bakış açılarını etkilemektedir. Aile içinde kadın ve erkeğin sahip oldukları gelir ile aile içinde söz sahibi olmaları arasında önemli ilişkiler bulunmaktadır. İnsanların hayatlarını şekillendiren ve kognitif dünyalarının şekillenmesini sağlayan faktörlerden bir diğeri de onların sahip olduğu meslekleridir. Meslekle ekonomi arasında ayrılmaz bir ilişki vardır. Zira fertlerin ekonomik faaliyetleri ve katkıları yaptıkları işe göre olmaktadır. Aynı şekilde fertlerin meslek farklılıkları ve ekonomik düzeyleri onların zihniyetlerinin oluşumuna etki etmekte ve davranış farklılıkları meydana getirmektedir. Araştırma konumuz açısından düşünüldüğünde meslek farklılıkları ve ailenin ekonomik düzeyi aile içi ilişkilere ve karar verme sürecine etki eden temel bağımsız değişkenlerden oldukları söylenebilir.

Tablo 7’de araştırmaya katılan kadınların kendilerinin/eşlerinin, annelerinin/babalarının ve kayınvalidelerinin/kayınpederlerinin meslek dağılımları yer almaktadır.

Tablo 7: Araştırmaya katılan kadınların kendilerinin/eşlerinin, annelerinin/babalarının ve kayınvalidelerinin/kayınpederlerinin meslek dağılımları

Meslek	Kendisi		Eşi		Annesi		Babası		K.validesi		K.pederi	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Memur	157	38.4	120	29.7	15	4.2	44	12.6	12	3.5	40	11.9
İşçi	19	4.6	60	14.9	4	1.1	29	8.3	3	0.9	24	7.1
Serbest Meslek	36	8.8	204	50.5	8	2.3	145	41.5	8	2.3	146	43.3

Emekli	9	2.2	20	5.0	27	7.6	131	37.5	21	6.1	127	37.7
Ev hanımı	188	46.0	0	0.0	300	84.7	0	0.0	301	87.2	0	0.0
Toplam	409	100.0	404	100.0	354	100.0	349	100.0	345	100.0	337	100.0

Şekil 7: Araştırmaya katılan kadınların kendilerinin/eşlerinin, annelerinin/babalarının ve kayınvalidelerinin/ kayınpederlerinin meslek dağılımları

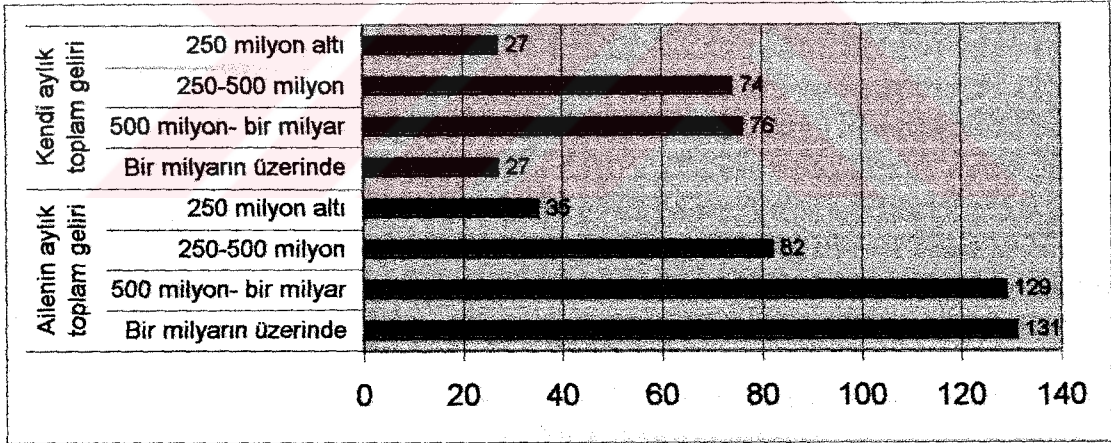
Araştırmaya katılan kadınların meslek dağılımlarına baktığımızda en yüksek orana yüzde 46.0 ile ev kadınlarının sahip olduğunu, bunu sırasıyla memurların, serbest meslek sahiplerinin, işçilerin ve emeklilerin izlediğini görmekteyiz. Araştırmaya katılan kadınların eşlerinde yüzde 50.5 ile serbest meslek sahiplerinin, annelerinde yüzde 84.7 ile ev hanımlarının, babalarında yüzde 41.5 ile serbest meslek sahiplerinin, kayınvalidelerinde yüzde 87.2 ile ev hanımlarının ve kayınpederlerinde ise yüzde 43.3 ile serbest meslek sahiplerinin ilk sırada yer aldıklarını görmekteyiz. (Tablo 7)

Tablo 8'de araştırmaya katılan kadınların, ailelerinin ve kendilerinin aylık toplam geliri, ailenin mal varlığı, mal varlığının kimin üzerine olduğu ve mal varlığının kaynağı hakkında bilgi verilmektedir.

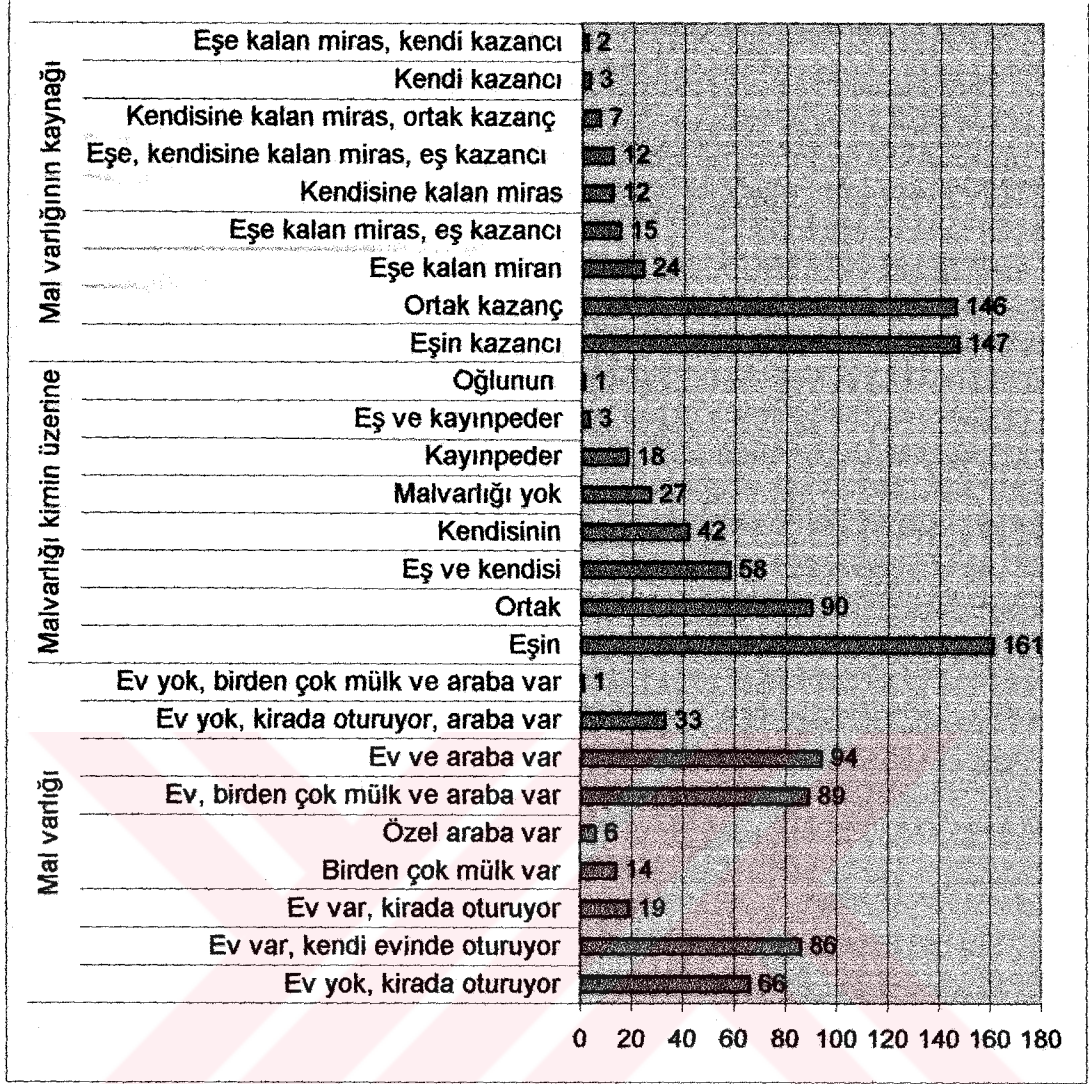
Tablo 8: Araştırmaya katılanların kazanç ve malvarlığı durumları

Değişkenler		n	%
Ailenin aylık toplam geliri	Bir milyanın üzerinde	131	34.7
	500 milyon- bir milyar	129	34.2
	250-500 milyon	82	21.8
	250 milyon altı	35	9.3
Toplam		377	100.0
Kendi aylık toplam geliri	Bir milyanın üzerinde	27	13.2
	500 milyon- bir milyar	76	37.3
	250-500 milyon	74	36.3
	250 milyon altı	27	13.2
Toplam		204	100.0
Mal varlığı	Ev yok, kirada oturuyor	66	16.2
	Ev var, kendi evinde oturuyor	86	21.1
	Ev var, kirada oturuyor	19	4.7
	Birden çok mülk var	14	3.4
	Özel araba var	6	1.5
	Ev, birden çok mülk ve araba var	89	21.8
	Ev ve araba var	94	23.0
	Ev yok, kirada oturuyor, araba var.	33	8.1
	Ev yok, birden çok mülk ve araba var	1	0.2
Toplam		408	100.0
Malvarlığı kimin üzerine	Eşin	161	40.3
	Ortak	90	22.5
	Eş ve kendisi	58	14.5
	Kendisinin	42	10.5
	Malvarlığı yok	27	6.8
	Kayınpeder	18	4.5

	Eş ve kayınpeder	3	0.8
	Oğlunun	1	0.3
Toplam		400	100.0
Mal varlığının kaynağı	Eşin kazancı	147	39.9
	Ortak kazanç	146	39.7
	Eşe kalan miras	24	6.5
	Eşe kalan miras, eş kazancı	15	4.1
	Kendisine kalan miras	12	3.3
	Eşe, kendisine kalan miras, eş kazancı	12	3.3
	Kendisine kalan miras, ortak kazanç	7	1.9
	Kendi kazancı	3	0.8
	Eşe kalan miras, kendi kazancı	2	0.5
Toplam		368	100.0

Şekil 8: Araştırmaya katılanların ailelerinin ve kendilerinin aylık geliri

Şekil 9: Araştırmaya katılanların mal varlığı, mal varlığının kaynağı ve malvarlığı kaydı

Araştırmaya katılan kadınların ailelerinin gelir düzeyi baktığımızda en yüksek oranın yüzde 34.7 ile bir milyanın üzerinde gelire sahip olanlarda olduğu, bunu sırasıyla 500 milyon- bir milyar arası, 250-500 milyon arası ve 250 milyon altı gelire sahip olanların izlediği görülmektedir. Kadınların kendilerinin gelir düzeyine baktığımızda en yüksek oranın 37.3 ile 500 milyon- bir milyar arası gelire sahip olanlarda olduğu, bunu sırasıyla 250-500 milyon arası, 250 milyon altı ve bir milyar üzeri gelire sahip olanların izlediğini görmekteyiz. Ailenin mal varlığına baktığımızda, yüzde 23'ünü evi ve arabası olduğunu, yüzde 21.8'nin ev birden çok

mülk ve arabaya sahip olduğu, yüzde 21.1'ini evi olduğu ve kendi evinde oturduğu görülmektedir. Kadınların sahip oldukları mal varlığının kimin üzerine olduğuna bakıldığında, en yüksek oranın yüzde 40.3 ile eşin üzerine olduğu ikinci sırada ise yüzde 22.5 ile ortak olduğu görülmektedir. Bunları sırasıyla, eşi ve kendisi ayrı ayrı, kendisi, malvarlığı yok, kayınpeder, eş ve kayınpeder ve oğlu cevapları izlemektedir. Sahip olunan malvarlığının kaynağına baktığımızda ilk sıralarda, yüzde 39.9 ile eş kazancı ve yüzde 39.7 ile ortak kazancın olduğunu bunları sırasıyla, eşe kalan miras, eşe kalan miras-eş kazancı, kendisine kalan miras, eşe kendisine kalan miras-eş kazancı, kendisine kalan miras-ortak kazanç, kendi kazancı, eşe kalan miras-kendi kazancının izlediği görülmektedir. (Tablo 8)

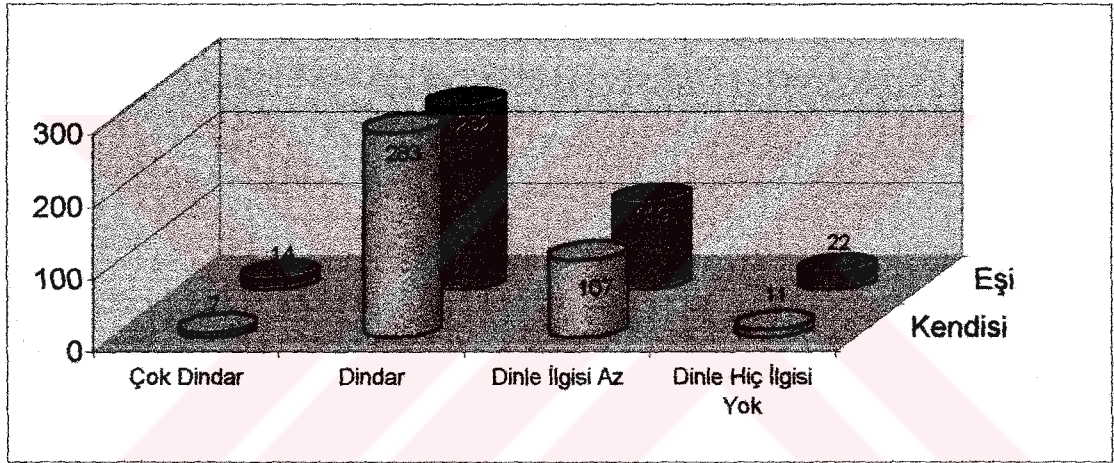
3.1.5. Örneklem Grubunun ve Eşlerinin Dindarlık Durumu

Dini inanç, insanın kendi üzerinde (aşkın) kutsal varlığa inanması ile başlar ve ona ram olmada karar kılar. Artık inanan insan, bu aşkın ve kutsal varlığın kuludur. Böylece din, kul ile Tanrı arasında gerçekleşen iletişimin kulun hayatındaki tezahürü olmaktadır [Arslantürk, 1999: 135-136].

Din insanların hayatı anlama ve anlamlandırma çabalarında etkili bir fonksiyona sahiptir. Bireylerin zihniyet dünyasını ve sosyal davranışlarını şekillenmesinde dindarlık önemli bir role sahiptir. Bu açıdan fertlerin hayatı ve olayları değerlendirme şeklini sahip oldukları dindarlık seviyeleri belirlemektedir. Bir dine inanan kimse değişik derecelerde olmakla beraber gerek özel gerekse kamusal hayatında bu sistemin gereklerini, kurallarını ve normlarını göz önünde tutmakta ve uygulamaktadır. Ayrıca bireylerin dindarlık seviyelerine göre sosyal olaylara bakışları ve değerlendirmeleri de farklılaşmaktadır. Dolayısı ile bireylerin dindarlık durumları ve seviyeleri, tıpkı diğer sosyal olay ve olgulara bakışlarını etkilediği gibi, dine ve topluma göre değişmekle birlikte aile kurumuna, kadın-erkek ilişkilerine ve kadınlara verdiği değer ile karar verme arasında bir ilişkinin oluşmasını da etkilemektedir.

Tablo 9'da araştırmaya katılan kadınların, kendilerinin ve eşlerinin dindarlık durumları yer almaktadır. Tablo 9: Araştırmaya katılanların kendilerinin ve eşlerinin dindarlık durumları

	Çok Dindar		Dindar		Dinle İlgisi Az		Dinle Hiç İlgisi Yok		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kendisi	7	1.7	283	69.4	107	26.2	11	2.7	408	100.0
Eşi	14	3.4	252	61.9	119	29.2	22	5.4	407	100.0

Şekil 10: Araştırmaya katılanların kendilerinin ve eşlerinin dindarlık durumları

Araştırmaya katılan kadınlara kendilerinin ve eşlerinin dindarlık durumları sorulduğunda, kadınların yüzde 69.4'ü kendini dindar olarak algılamakta, yüzde 26.2'si dinle ilgisi az, yüzde 2.7'si dinle hiç ilgisi yok ve yüzde 1.7'si ise çok dindar olarak algılamaktadır. Eşlerde de dağılım benzerlik göstermektedir. Kadınların, yüzde 61.9'u eşlerini dindar, yüzde 29.2'si dinle ilgisi az, yüzde 5.4'ü dinle ilgisi yok ve yüzde 3.4'ü ise çok dindar olarak algılamaktadır. (Tablo 9)

3.1.6. Örneklem Grubu Eşlerinin Alışkanlıkları

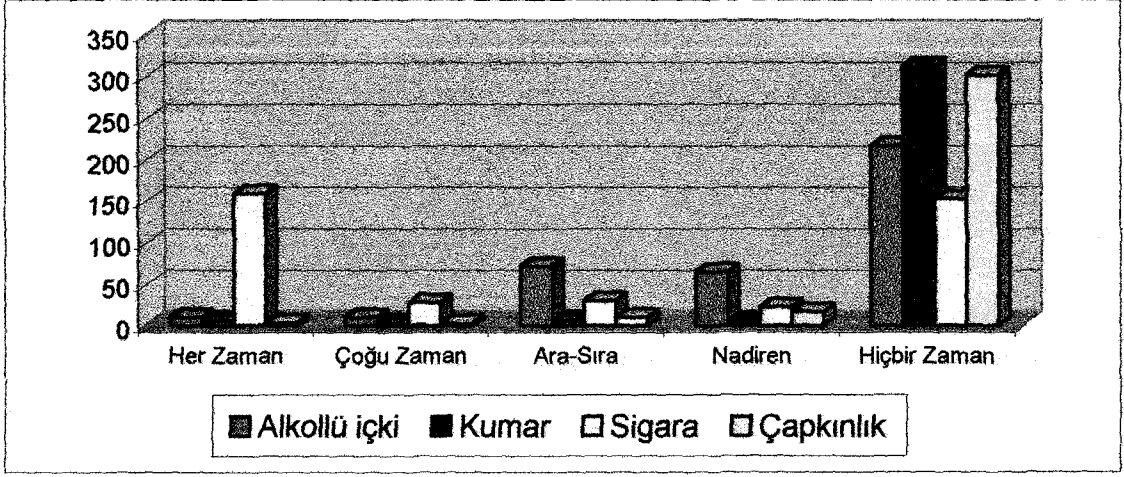
Alışkanlıklar, bir kimsenin bir iş veya davranışı sürekli tekrarlayarak elde ettiği davranış veya bir toplumda süregelen davranış biçimleridir. Toplumsal normların temelinde de bu tekrarlanan davranışlar bulunur. Ancak alışkanlıkla “belli bir objeye bağımlılık” kastedildiğinde ve eğer bu obje biyolojik organizmaya zararlı veya toplumsal kurallara aykırı bir obje ise zararlı alışkanlık olarak nitelendirilmektedir. Toplumsal normlara uyum gibi (bu uyma davranışı çoğu zaman olumlu, bazen de olumsuz olabilmektedir) bu zararlı alışkanlıklar aile içi ilişkiler sistemine (çoğu zaman olumsuz) etki etmektedir.

Tablo 10’da araştırmaya katılan kadınların, kendilerine göre eşlerinin, alkollü içki, kumar, sigara alışkanlıkları ve çapkınlık yapma durumları yer almaktadır.

Tablo 10: Araştırmaya katılanların kendilerine göre eşlerinin, alkollü içki, kumar, sigara alışkanlıkları ve çapkınlık yapma durumları

Değişkenler	Her Zaman		Çoğu Zaman		Ara-Sıra		Nadiren		Hiçbir Zaman		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Alkollü içki	10	2.7	10	2.7	72	19.3	65	17.4	217	58.0	374	100.0
Kumar	7	2.1	3	0.9	7	2.1	5	1.5	313	93.4	335	100.0
Sigara	159	40.6	28	7.1	30	7.7	22	5.6	153	39.0	392	100.0
Çapkınlık	3	0.7	2	0.6	10	3.0	17	5.1	302	90.4	334	100.0

**İC. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Şekil 11: Araştırmaya katılanların kendilerine göre eşlerinin, alkollü içki, kumar, sigara alışkanlıkları ve çapkınlık yapma durumları

Araştırmaya katılan kadınlara, eşlerinin alkollü içki kullanma, kumar alışkanlığı, sigara alışkanlığı ve çapkınlık durumları sorulmuş, bu sorulara verilen cevaplara göre, alkollü içki kullanma da en yüksek oran yüzde 58 ile hiç kullanmayanlardadır. Bunu sırasıyla, arasıra kullananlar, nadiren kullananlar, çoğu zaman kullananlar ve her zaman kullananlar izlemektedir. Kumar alışkanlığında en yüksek orana yüzde 93.4 ile hiç oynamayanlar sahiptir, bunu sırasıyla arasıra oynayanlar, her zaman oynayanlar, nadiren oynayanlar ve çoğu zaman oynayanlar izlemektedir. Sigara alışkanlığında yukarıdaki iki alışkanlığa göre ters bir dağılım söz konusudur. Burada en yüksek orana yüzde 40.6 ile her zaman sigara kullananlar sahiptir ve bunu sırasıyla hiç kullanmayanlar, arasıra kullananlar, çoğu zaman kullananlar ve nadiren kullananlar izlemektedir. Çapkınlık yapma durumuna baktığımızda kadınların yüzde 90.4'ü eşlerini hiç çapkınlık yapmaz olarak belirtirken, bu cevabı sırasıyla, nadiren, arasıra, her zaman ve çoğu zaman cevapları izlemektedir (Tablo 10).

3.2. Örneklem Grubunun Aile Hayatı ve Bununla İlgili Bilgileri

Ailenin evrenselliği devamlılığı ve sosyal yapıda çekirdek özelliği taşımasının yanında aile üyelerinin sorumlulukları, üyeler arası ilişkilerin duygusal temele

dayanıyor olması, şekillendirme özelliği ve kurallarla çevrili olması gibi hususlar her türlü ailede görülen yaygın özelliklerdir. Aile ile ilgili pek çok tanım yapılmıştır. Erkal'a göre; "aile nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarının yerine getirildiği bir müessesedir"[Erkal, 1991: 76]. Eröz "mesut milletlerin refah ve saadet vesileleri ailelerin teşekkülüne bağlıdır. İctimai inzibatın sahibi ve taşıyıcısı ancak ailedir [Eröz,1977: 58] diyerek bir toplum için ailenin vazgeçilmezliğini ortaya koymaktadır. Ailenin varlığını koruması ve devamı için aile üyelerinin farklı görevleri yerine getirmeleri, işbölümü içinde olmaları ve taşıdıkları sorumlulukların farkında bulunmaları önemlidir. Aile zaman içinde değişiklikler geçirmesine rağmen toplum için vazgeçilmez bir sosyal kurum olarak önemini korumaktadır.

Sanayileşme ve şehirleşme aileyi doğrudan ve dolaylı olarak etkilemiştir. Doğrudan etki olarak çalışma saatleri ve belirli mesleki normlar ve davranışlar aile hayatındaki yapıyı etkilemiş ve değiştirmiştir. Dolaylı olarak, çeşitli mesleklerde bulunanlar ait oldukları sosyal tabakalara özgü davranış şekilleri ve tutumlar göstererek aile yapısına şekil vermektedirler. Aile yapısının temel unsurları olan kadın ve erkek rolleri, çağdaş toplumlarda çalışma hayatında artan işbölümü ve uzmanlaşma ile farklılaşmıştır. Bütün bunlara rağmen sosyal sistemin en önemli parçası olan ailenin temel fonksiyonları olan biyolojik ve psikolojik görevleri yeni kurumlar gerçekleştirememektedir. Ailenin fonksiyonlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Biyolojik görev: Evlenme yoluyla ailenin varlığını koruyarak çocuk sahibi olarak insan neslini devam ettirmek.. Aile üyelerinin her türlü maddi imkanlarını sağlayan ekonomik görev, üyelerini her türlü maddi ve manevi zararlara karşı koruyan koruyuculuk görevi, aile üyelerine ruhsal güven ortamı hazırlamak psikolojik görev, aile üyelerinin yetiştirilmesi ve sosyalleştirilmesini sağlayan eğitim görevi aynı zamanda serbest zaman değerlendirilmesi, aileye toplumsal statü kazandırılması ve dini eğitim de ailenin eğitim görevleri arasında sayılmaktadır [Gökçe, 1996: 156-157]

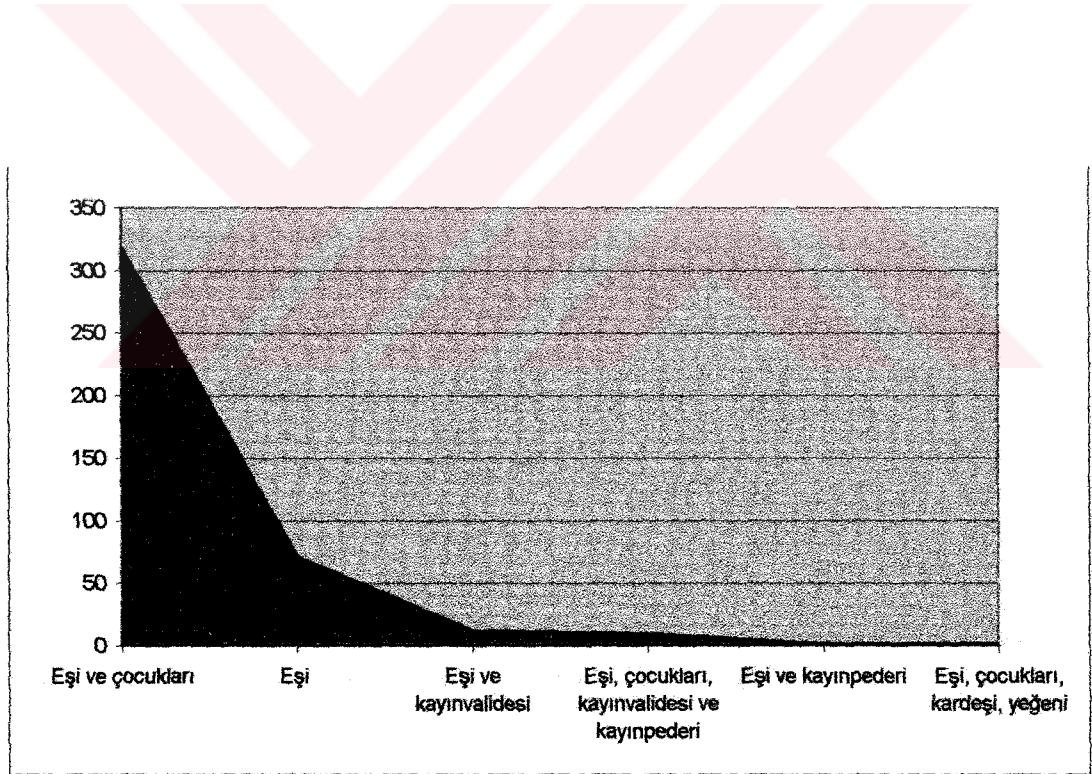
Ailenin belli bir sosyo-kültürel yapıya sahip olması aile üyelerinin bu görevleri algılamasına ve yerine getirmesine bağlıdır. Bu algılayış şekline aile üyelerinin soyo-kültürel kişilikleri, aile içindeki rol ve statüleri yanında ailenin üye sayısı ve

bunlar arasındaki ilişkiler de etki etmektedir. Demek ki aile sistemi üyelerine bir izafet çerçevesi çizmekte ve üyeler de ailelerini bu çerçevede algılamaktadırlar.

Tablo 11'de araştırmaya katılan kadınların, evde birlikte yaşadığı kişilerin dağılımı yer almaktadır.

Tablo 11: Araştırmaya katılanların evde birlikte yaşadıkları kişilerin dağılımı

Evde kiminle birlikte oturuyorsunuz?	n	%
Eşi ve çocukları	319	77.2
Eşi	71	17.2
Eşi ve kayınvalidesi	12	2.9
Eşi, çocukları, kayınvalidesi ve kayınpederi	9	2.2
Eşi ve kayınpederi	1	0.2
Eşi, çocukları, kardeşi, yeğeni	1	0.2
Toplam	413	100.0

Şekil 12: Araştırmaya katılanların evde birlikte yaşadıkları kişilerin dağılımı

Araştırmaya katılan kadınların evde kiminle birlikte oturduğuna baktığımızda en yüksek oranın yüzde 77.2 ile evde eşi ve çocukları ile birlikte yaşayanlarda olduğu,

bunu sırasıyla eşi, eşi ve kayınvalidesi, eşi, çocukları, kayınvalidesi ve kayınpederi, eşi ve kayınpederi ve eşi, çocukları, kardeşi, yeğeni ile birlikte oturanların izlediği görülmektedir (Tablo 11).

Tablo 12’de araştırmaya katılan kadınların, evlenme yaşları, evliliğinin ilk olup olmadığı, evlilik süresi, evlenme şekli, evlenirken eşinde aradığı özellik ve eşle aradaki akrabalık durumu ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Tablo 12: Araştırmaya katılanların evlenme ile ilgili bilgileri

Değişkenler		n	%
Evlenme Yaşı	17-21 yaş	219	54.5
	22-25 yaş	128	31.8
	26-30 yaş	40	10.0
	31-35 yaş	12	3.0
	36 ve üzeri yaş	3	0.7
Toplam		402	100.0
Bu ilk evliliğiniz mi?	Evet	398	98.5
	Hayır	6	1.5
Toplam		404	100.0
Kaç yıldır evlisiniz?	1-5 yıl	82	20.0
	6-10 yıl	83	20.2
	11-15 yıl	81	19.7
	16-20 yıl	82	20.0
	21-26 yıl	47	11.4
	27-35 yıl	28	6.8
	36 ve üzeri yıl	8	1.9
Toplam		411	100.0
Evlenme şekli	Görücü usulü ve ailelerin uygun görmesiyle	125	30.3
	Görücü usulü ve birbirimizi severek	70	16.9
	Tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle	179	43.3

	Ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak	39	9.4
Toplam		413	100.0
Evlenirken eşinizin hangi özelliği sizin için ön planda idi?	Fiziki görünümü	47	12.2
	Zenginliği	3	0.8
	Dindarlığı	13	3.4
	Mesleği	8	2.1
	Kişiliği	286	74.1
	Kişiliği+Mesleği	3	0.8
	Kişiliği+Fiziki Görünümü	16	4.1
	Kişiliği+Dindarlığı	6	1.6
	Kişiliği+Fiziki Görünümü+Dindarlığı	3	0.8
	Zenginliği+Dindarlığı	1	0.3
Toplam		386	100.0
Eşle aradaki akrabalık durumu	Yakın akraba	31	7.5
	Uzak akraba	53	12.8
	Akraba değil hemşehri	121	29.2
	Akraba değil ayrı bölgelerden	209	50.5
Toplam		414	100.0

Araştırmaya katılan kadınların evlenme yaşlarına baktığımızda en yüksek oranın yüzde 54.5 ile 17-21 yaşlarında evlenenlerin sahip olduğu bunu sırasıyla, 22-25 yaşları, 26-30 yaşları, 31-35 ve 36 ve üzeri yaşları arasında evlenenlerin izlediği görülmektedir. Kadınların yüzde 98.5'i şu anki evliliğinin ilk evliliği olduğunu söylerken yüzde 1.5'i ikinci evliliği olduğunu belirtmiştir. Kadınların evli olma yıllarında baktığımızda en yüksek orana yüzde 22.2 ile 6-10 arası yıldır evli olanların sahip olduğu bunu sırasıyla 1-5 yıldır evli, 16-20 yıldır evli, 11-15 yıldır evli, 21-26 yıldır evli, 27-35 yıldır evli ve 36 yıl ve üzeri süredir evli olanların izlediğini görmekteyiz. Kadınların evlenme şekillerine baktığımızda, yüzde 43.3'ünün tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle, yüzde 30.3'ünü görücü usulü ve ailelerin uygun görmesiyle, yüzde 16.9'unun görücü usulü ve birbirini severek ve yüzde 9.4'ünün ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak

evlendiğın gör÷lmektedir. Kadınların evlenirken eşlerinin hangi özelliklerinin kendileri için ön planda olduğu sorulduğunda, kadınların tercihlerinde yüzde 74.1 ile kişilik seçeneğinin birinci sırada olduğu gör÷lmektedir. İkinci sırada ise yüzde 12.2 ile fiziksel görünüm yer almaktadır. Kadınlara eşleri ile akrabalık dereceleri sorulduğunda yüzde 7.5'inin yakın akraba, yüzde 12.8'inin uzak akraba, yüzde 29.2'sinin hemşehri ve yüzde 50.5'inin farklı bölgelerden olduğu gör÷lmektedir (Tablo 12).

3.3. Aile İçi İlişkiler ve Sıklık Derecesi

Kır-kent arasındaki sosyal, ekonomik ve kültürel farklılıklar bireyler arası ilişki ve etkileşime de yansımaktadır. Kentlerde bireyler arası ilişkileri farklılaştıran özellikler olarak anomilik, yüzeysellik ve geçicilik sayılırken, kırsal alanda akrabalık ve komşuluk bağları, aile içi güçlü ilişkiler, geleneksel tutkunluk ve dayanışma kabul görmektedir.

Türkiye'de geleneksel aile kültürünün iki temel belirleyici özelliği olduğu söylenebilir. Bunlar bağımlılık ilişkileri ve hiyerarjik ilişkilerdir. Bağımlılık ilişkileri özellikle nesiller arasında (dikey aile etkileşim ekseninde); hiyerarjik ilişkiler ise eşler arasında (yatay etkileşim ekseninde) gözlenmiştir [Kağıtçıbaşı, 1981; Kandiyotti, 1982]. Çocuğa faydacı değerler atf edilen aile sisteminde çocuğun aileye gerçek katkısı yüksek seviyededir. Bu katkı hem çocukları aile ekonomisine yardım şeklinde hem de ilerde ana-babaya yaşlılık güvencesi şeklinde belirir. Bu bağımlı ilişkiler örüntüsü sadece Türkiye'de değil, dünyanın birçok ülkesinde yaygındır ve özellikle modern ekonomik yapının oluşmadığı, geleneksel yapının devam ettiğı kesimlerde gör÷lmektedir [Kağıtçıbaşı, 1981].

Nesnel ihtiyaçlar aile değer sistemine yansımakta ve sıkı aile ilişkileriyle karşılıklı bağımlılığa değer verilmektedir. Ana-babaya saygılı ve bağımlı büyüyen çocuk aileyi terk etmeyecek, onlardan ayrı bir evde yaşasa bile duygusal ve maddi katkısını ana babasından esirgemeyecektir [Kağıtçıbaşı, 1990].

Günümüzde yaşanan değişimler sonucunda nesiller arası bağımlılık ekonomik boyutta azalmasına rağmen duygusal bağımlılık boyutunda sosyo-ekonomik gelişme ile bir azalma söz konusu olmamıştır. Anne-babalar yetişkin çocuklarıyla birlikte oturmayı, en azından onlara yakın olmayı tercih ederler ve hayatları boyunca ailenin bir üyesi olarak aile içinde işlevselliğini devam ettirirler. Bu durumda ayrışma değil beraberlik söz konusudur. Böylece dikey etkileşimde toptan bireysel bağımsızlığa geçiş değil, karşılıklı duygusal bağımlılığın devam ettiği görülmektedir [Kağıtçıbaşı, 1990].

Araştırmalar geniş aile bağlarında sadece geleneksel kırsal yörelerin özelliği olmadığını, kırdan kente geçişle devam ettiğini; kentsel gelişmiş kesimlerde, hatta üniversite mezunları arasında gücünü koruduğunu göstermektedir [Kongar, 1972].

Ailenin toplumsallığını belirleyen en önemli olgulardan birisi akrabalık sistemidir. Akrabalık evlilik ile başlayan sosyal ilişkiler sistemidir ve soyun sürdürülmesi ile ilgilidir. Akrabalığın ilk temelleri biyolojik bağlardan kaynaklanır. Anne-çocuk-kardeşler arasındaki bağlardır. Toplumsal bağlar ise evlilik sonucu ortaya çıkan ilişkilere dir. “Her toplumda ortaya çıkan bu toplumsal bağlar toplum üyeleri arasında belli ilişkilerin, duyguların ve sorumlulukların ortaya çıkmasına sebep olur. Fertlerin anne babası ile kan bağı, kayınvalide ve kayınpederi ile toplumsal bağı vardır” [Sayın, 1990: 95].

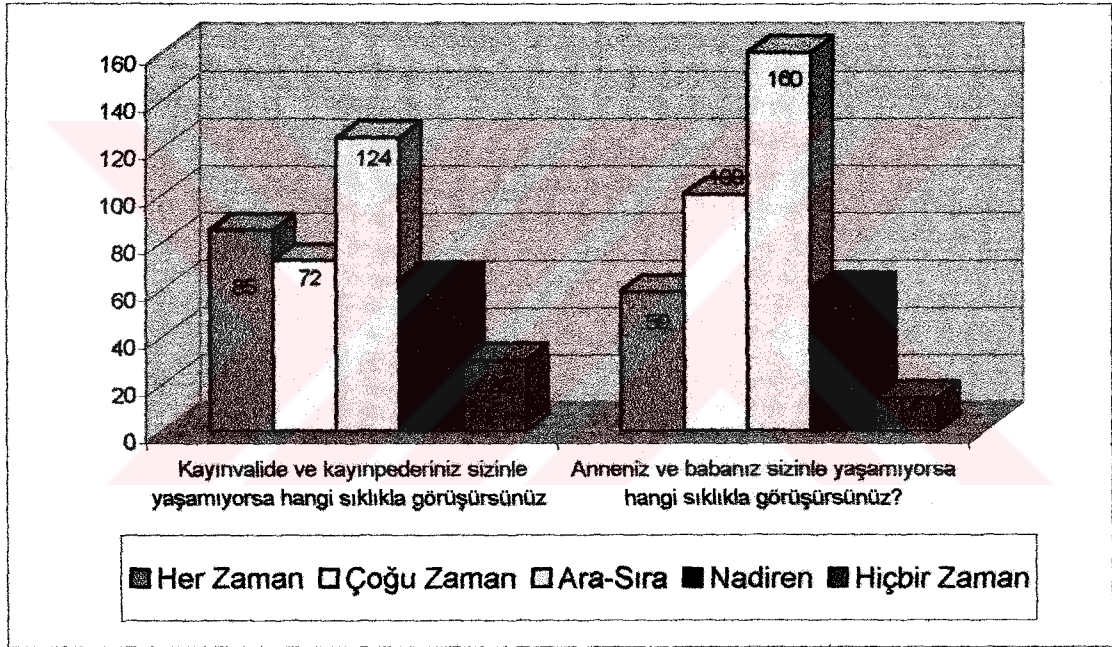
Ülkemizde çekirdek aile yapısı yaygın görülmekle birlikte, tam manasıyla çekirdek aileden söz etmek mümkün değildir. Çünkü karşılıklı dayanışma, görüşme ve boş zaman faaliyetleri bakımından geniş aile akrabalık ilişkileri ailelerin tercih ettikleri ilişki biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. PİAR’ın 1989’da yaptığı araştırmada aileyi sık sık ziyaret etme eğilimi %32.8, arada bir ziyaret etme eğilimi %54.7 olarak bulunmuş ve boş zamanlarda aileyle birlikte olma tercihi % 45.4 oranında ifade edilmiştir. Toplumun geleneksel kurumu olan ailenin toplumdaki hızlı değişmeye rağmen sağlamlığını koruması aile ilişkilerinin bu yönüyle de ilgilidir. Ancak sanayileşme, kentleşme ve bireyselleşme arayışları ilişkileri olumsuz yönde etkilemektedir.

Tablo 13’de araştırmaya katılan kadınların, anne, baba, kayınvalide, kayınpederleri ile görüşme sıklıkları ve bu kişilerin aile içi kararlara katılma durumları yer almaktadır.

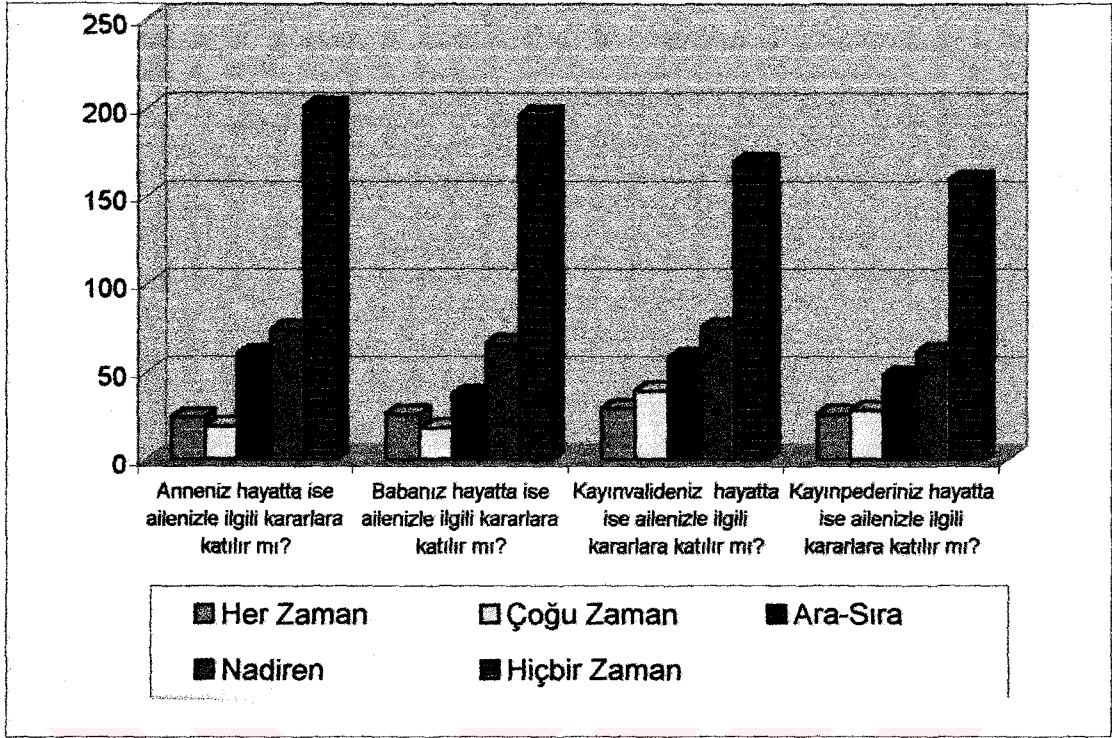
Tablo 13: Araştırmaya katılanların, anne, baba, kayınvalide, kayınpederleri ile görüşme sıklıkları ve bu kişilerin aile içi kararlara katılma durumları

Değişkenler	Her Zaman		Çoğu Zaman		Ara-Sıra		Nadiren		Hiçbir Zaman		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kayınvalide ve kayınpederiniz sizinle yaşamıyorsa hangi sıklıkla görüşürsünüz?	85	22.7	72	19.2	124	33.1	64	17.1	30	8.0	375	100.0
Anneniz ve babanız sizinle yaşamıyorsa hangi sıklıkla görüşürsünüz?	59	15.0	100	25.4	160	40.7	60	15.3	14	3.6	393	100.0
Anneniz hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?	24	6.3	19	5.0	60	15.9	74	19.6	201	53.2	378	100.0
Babanız hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?	26	7.6	18	5.2	37	10.8	66	19.2	196	57.1	343	100.0

Kayınvalideniz hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?	29	7.8	39	10.5	58	15.7	75	20.3	169	45.7	370	100.0
Kayınpederiniz hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?	26	8.1	28	8.7	48	14.9	61	18.9	159	49.4	322	100.0

Şekil 13: Araştırmaya katılanların, anne, baba, kayınvalide, kayınpederleri ile görüşme sıklıkları

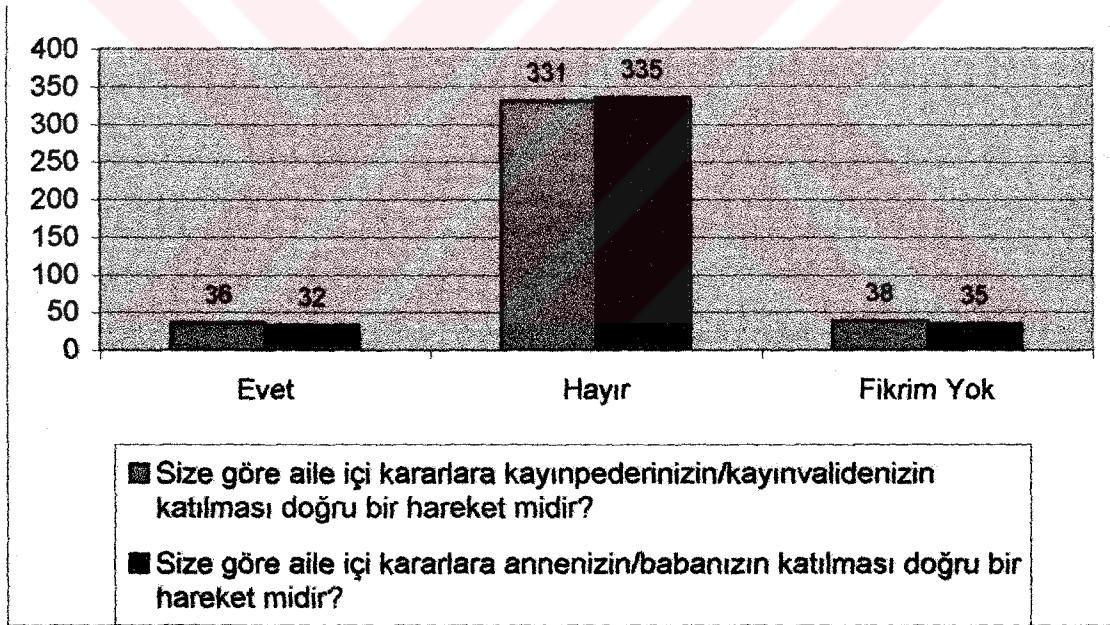
Şekil 14: Araştırmaya katılanların, anne/baba, kayınvalide /kayınpederlerinin kararlara katılımı

Araştırmaya katılan kadınlara “kayınvalide ve kayınpederiniz sizinle yaşamıyorsa hangi sıklıkla görüşürsünüz?” sorusu sorulduğunda yüzde 22.7’si her zaman, yüzde 19.2’si çoğu zaman, yüzde 33.1’i arasıra, yüzde 17.1’i nadiren ve yüzde 8’i ise hiçbir zaman cevabını vermişlerdir. Anneniz ve babanız sizinle yaşamıyorsa hangi sıklıkla görüşürsünüz? Sorusuna ise yüzde 15’i her zaman, yüzde 25.4’ü çoğu zaman, yüzde 40.7’si arasıra, yüzde 15.3’ü nadiren ve yüzde 3.6’sı ise hiçbir zaman cevabını vermişlerdir. Araştırmaya katılan kadınlara, annelerinin, babalarının, kayınvalidelerinin, kayınpederlerinin aile içi kararlara katılma durumları sorulmuş, bunlara verilen cevaplarda en yüksek yüzde hiçbir zaman seçeneğinde olduğu ve bunu sırasıyla nadiren, arasıra, çoğu zaman, her zaman cevapları izlemektedir. Tüm rakamlara incelendiğinde kayınvalide ve kayınpederin aile içi kararlara katılma oranının, anne ve babanın katılım oranından daha yüksek olduğu görülmektedir. (Tablo 13)

Tablo 14’de araştırmaya katılan kadınların, anne, baba, kayınvalide, kayınpederlerinin aile içi kararlara katılması konusundaki düşünceleri yer almaktadır.

Tablo 14: Araştırmaya katılanların, anne, baba, kayınvalide, kayınpederlerinin aile içi kararlara katılması konusundaki düşünceleri

Değişkenler	Evet		Hayır		Fikrim Yok		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Size göre aile içi kararlara kayınpederinizin/kayınvalidenizin katılması doğru bir hareket midir?	36	8.9	331	81.7	38	9.2	405	100.0
Size göre aile içi kararlara annenizin/babanızın katılması doğru bir hareket midir?	32	8.0	335	83.3	35	8.7	402	100.0

Şekil 15: Araştırmaya katılanların, anne, baba, kayınvalide, kayınpederlerinin aile içi kararlara katılması konusundaki düşünceleri grafiği

Araştırmaya katılan kadınların, “aile içi kararlara kayınpederinizin/kayınvalidenizin katılması doğru bir hareket midir?” sorusuna yüzde, 81.7’i hayır, yüzde 9.2’si fikrim yok ve yüzde 8.9’u evet cevabını vermiştir. Yine kadınların “aile içi kararlara

annenizin/babanızın katılması doğru bir hareket midir?” sorusuna yüzde 83.3’ü hayır, yüzde 8.7’si fikrim yok ve yüzde 8’i ise evet cevabını vermişlerdir (Tablo 14).

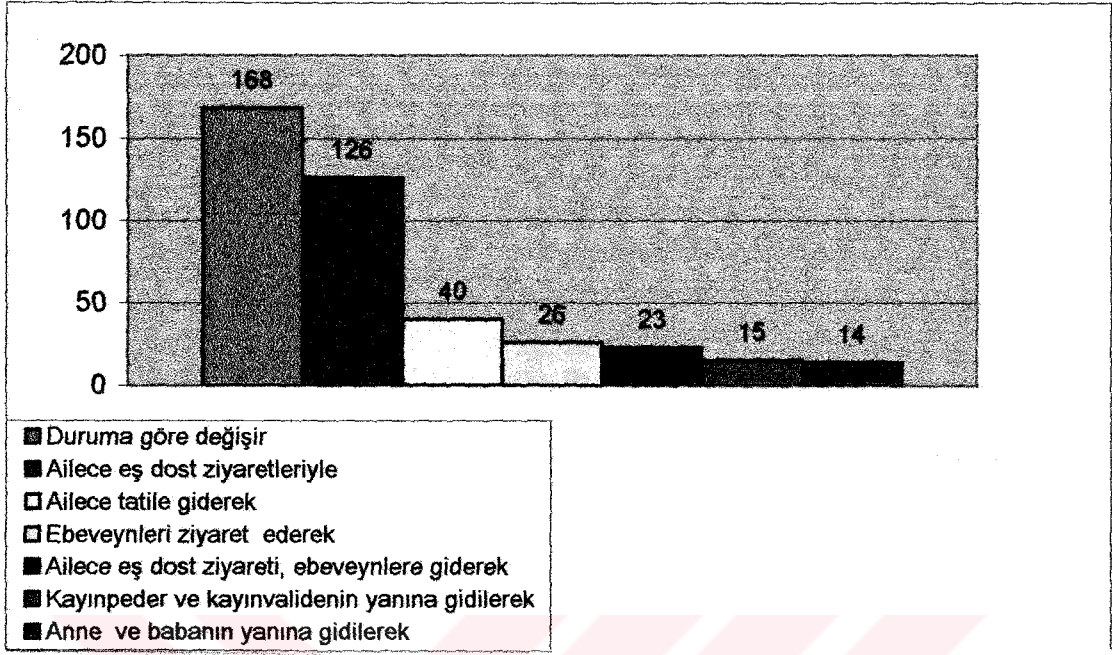
3.4. Ailede Serbest Zaman Kurumu

“Serbest zaman bir “tüketim faaliyetidir ve her tüketim faaliyetinin bir bedeli vardır. Serbest zaman faaliyetinin boş zaman, zevklere ayrılan para ve çeşitliliğe imkan veren ortam olmak üzere üç şarta dayandığı görülmektedir”.(Aslantürk, 1999: 304) Endüstrileşme ile beraber yoğun bir çalışma temposuna giren insan daha sonraları dinlenme ihtiyacı ile boş zaman arayışına yönelmiştir. Modern toplumların en karakteristik özelliklerinden biri olan serbest zamanın insanlar için yaşamın gayesi haline geldiğini söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra son yıllarda tatil yapmak ve tatile gidebilmek bir statü vasıtası gibi değerlendirilmektedir. Türk ailesinin geleneksel yapısı içerisinde bayram ve diğer tatillerin ebeveyn ve eş-dost, ziyaretleri ile değerlendirilmesi önemini koruyor olmasına rağmen, günümüzde özellikle büyük kentlerde dinlenme ve eğlenme için bir fırsat olarak görme anlayışı da gittikçe artmaktadır.

Tablo 15’te araştırmaya katılan kadınların, bayram tatillerini değerlendirme şekilleri yer almaktadır.

Tablo 15: Araştırmaya katılanların bayram tatillerini değerlendirme şekilleri

Bayram tatillerini kimin yanında değerlendirirsiniz?	n	%
Duruma göre değişir	168	40.8
Ailece eş dost ziyaretleriyle	126	30.6
Ailece tatile giderek	40	9.7
Ebeveynleri ziyaret ederek	26	6.3
Ailece eş dost ziyareti, ebeveynlere giderek	23	5.6
Kayınpeder ve kayınvalidenin yanına gidilerek	15	3.6
Anne ve babanın yanına gidilerek	14	3.4
Toplam	412	100.0

Şekil 16: Araştırmaya katılanların bayram tatillerini değerlendirme durumları

Araştırmaya katılan kadınlara bayram tatilini kimin yanında değerlendirdikleri sorulduğunda yzde 40.8'i duruma gşe değişir cevabını vermiştir. Bu cevabı sırasıyla bayram tatilini ailece eş dost ziyareti ile geğirenler, ailece tatile giderek değerlendirenler, ebeveynleri ziyaret ederek değerlendirenler, ailece eş dost ziyareti ve ebeveynlere giderek değerlendirenler, kayınpeder ve kayınvalidenin yanına giderek değerlendirenler ve anne babanın yanına giderek değerlendirenler izlemektedir. (Tablo 15)

3.5. rnekleml Grubunun ocukla ilgili Durumları

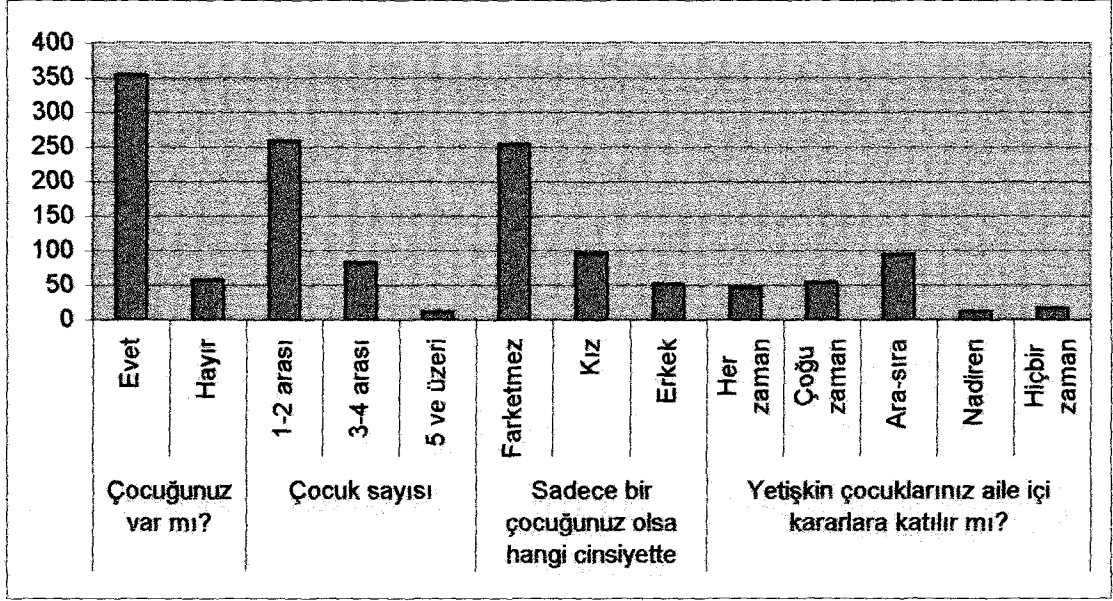
Türk aile yapısında ocuk ailenin devamı için evliliğin en önemli sebeplerinden biridir. ocuk aile içi rol ve statü dağılımında anne-babadan sonra gelmektedir. Kentleşme ile beraber çocuğun psikolojik değerinin artması sonucunda istenen ocuk sayısı azalmıştır. Aynı zamanda ocuk cinsiyeti konusunda da kırsal alanda sosyo- ekonomik Şartların etkisiyle erkek ocuk tercihi kentlerde önemini büyük

oranda yitirmiştir. Ancak kırsal alanda daha fazla ve erkek çocuk tercihi devam etmektedir. DPT'nin 1992 Türk Aile araştırmasına göre de istenen çocuk sayısı kentlerde % 62.51 oranında iki veya daha az çocuk tercih edilirken, kırsal alanda genellikle üç-dört çocuk tercih edilmektedir [DPT, 1992: 144]. Ailelerde çocuklarla ilgili kararlar alınırken onların da kararlara katılması aile içi huzur, sorumluluk paylaşımı ve kararı kabullenme açısından önem taşımaktadır. DPT araştırmasında çocuklarla ilgili kararlar %36.13 anne-baba birlikte, %32.6 sadece baba ve anne-babanın çocuğun da görüşünü alarak karar vermesi %25.23 oranında belirlenmiştir. Aile içi demokratikleşme arttıkça ailelerin çocukların görüşlerini alarak karar verme oranı yükselmektedir. Tablo 16'da araştırmaya katılan kadınların, çocuk sahibi olma, cinsiyet tercihleri ve çocukların aile içi kararlara katılma durumları yer almaktadır.

Tablo 16: Araştırmaya katılanların, çocuk sahibi olma durumları, cinsiyet tercihleri ve çocukların aile içi kararlara katılma durumları

Değişkenler		n	%
Çocuğunuz var mı?	Evet	354	86.1
	Hayır	57	13.9
Toplam		411	100.0
Çocuk sayısı	1-2	258	73.5
	3-4	82	23.4
	5 ve üzeri	11	3.1
Toplam		351	100.0
Sadece bir çocuğunuz olsa hangi cinsiyette olmasını istersiniz?	Fark etmez	254	63.3
	Kız	95	23.7
	Erkek	52	13.0
Toplam		401	100.0
Yetişkin çocuklarınız aile içi kararlara katılır mı?	Her zaman	46	20.6
	Çoğu zaman	54	24.2
	Ara-sıra	94	42.2
	Nadiren	12	5.4
	Hiçbir zaman	17	7.6

Toplam	223	100.0

Şekil 17: Araştırmaya katılanların, çocuk sahibi olma durumları, cinsiyet tercihleri ve çocukların aile içi kararlara katılma durumları

Araştırmaya katılan kadınların yüzde 86.1'i çocuk sahibidir. Bunlardan yüzde 73.5'inin 1-2, yüzde 23.4'ünün 3-4 ve yüzde 3.1'inin ise 5 ve üzeri sayıda çocuğu bulunmaktadır. Kadınlara sadece bir çocuğu olsa hangi cinsiyette olmasını istedikleri sorulduğunda yüzde 63.3'ü farketmez, yüzde 23.7'si kız ve yüzde 13'ü erkek cevabını vermişlerdir. Yetişkin çocuğa sahip kadınların, çocuklarının aile içi kararlara ne sıklıkla katıldığı sorulduğunda, yüzde 42.2'si arasıra cevabını vermiştir, bunu sırasıyla, çoğu zaman, her zaman, hiçbir zaman ve nadiren cevapları izlemektedir. (Tablo 16)

3.6. Örneklem Grubunun Çalışma Durumları

DİE 2000 Genel Nüfus Sayım sonuçlarına göre; (DİE 2000:149-152) İstanbul ilinde 12 ve daha yukarı nüfus içinde işgücüne katılım oranı %50 olup cinsiyete göre önemli farklılıklar göstermektedir. İşgücüne katılım oranı erkekler için % 73,

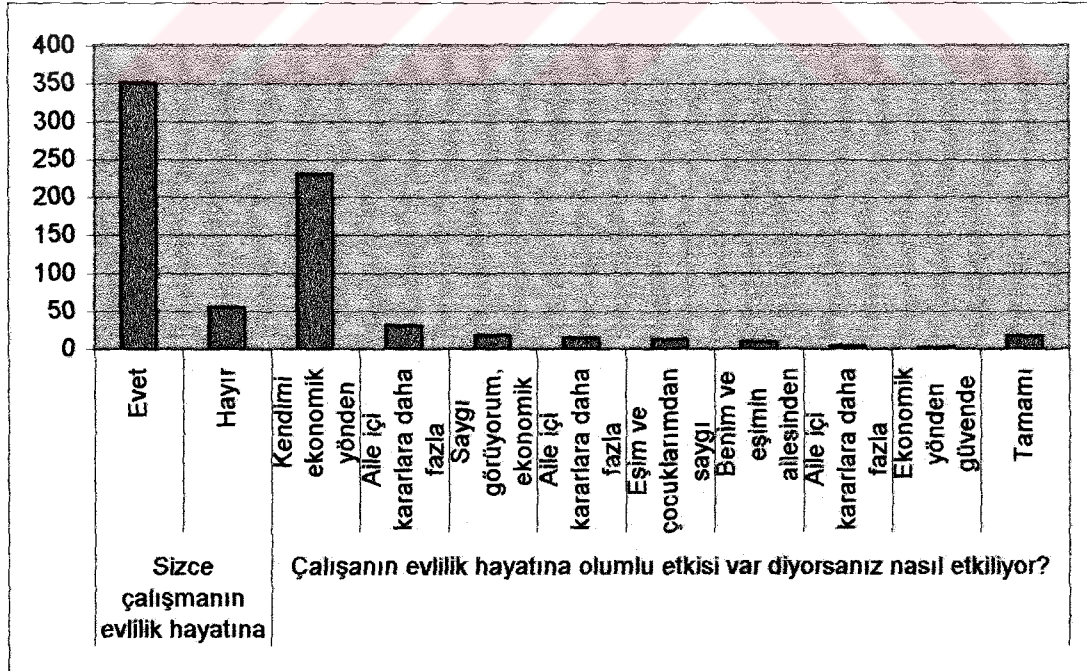
kadınlar için %27'dir. Şehirde yaşayan kadın nüfusun yaşa göre işgücüne katılma oranları, tüm yaşlarda erkek nüfustan daha düşüktür. Köyde yaşayan kadınlar erkeklere yakın oranda işgücüne katılmaktadır.

20-29 yaşları arasında büyükşehirdeki kadının işgücüne katılım oranı, ilçe merkezlerindeki kadınlardan daha yüksektir. İstihdam edilen kadınların %50'si hizmet ve sanayi sektöründedir. %75'i ücretle çalışırken, %3'ü kendi hesabına çalışmaktadır. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların oranı % 20'dir. Kadının ev dışında çalışması ve gelire sahip olması ev içi statüsünü etkilemektedir. Bu durum erkeğin iş ve gelir durumuna göre değişmektedir. Erkeğin geliri iyi ve çalışan kadının geliri eve bir katkı olarak kabul edilmiyorsa, "aile içinde kararlar ortak veriliyor gözükse bile eşitlikçi ideolojinin maskeleydiği güç farkları erkeğin veto hakkını daha çok kullanabilmesi, kadın ikna yolunu kullanırken kocasının kestirip atma yoluna gitmesi şeklinde ortaya çıkabilmektedir" [Bolak, 1993: 237]. Ancak erkeğin iş ve gelir durumu iyi değilse "bu ailelerde karşılıklı fedakarlık örneği sergilenmekte kadının ekonomik üstünlüğü gelenkselliği eşitlikçi yönde zorlamaktadır" [Bolak, 1993: 237-238]. Kadınlar çalışmanın evlilik hayatını olumlu olarak etilediği, kendilerini ekonomik olarak güvencede hissettiklerini ve aile içi kararlara daha etkili bir şekilde katıldıklarını söylerken hem toplumda hemde aile içinde statülerinin arttığı görüşündedirler. Tablo 17'de araştırmaya katılan kadınların, çalışmanın evlilik üzerine etkisi hakkındaki görüşleri yer almaktadır.

Tablo 17:Araştırmaya katılanların, çalışmanın evlilik üzerine etkisi hakkındaki görüşleri

Değişkenler		n	%
Sizce çalışmanın evlilik hayatına olumlu etkisi var mı?	Evet	351	86.5
	Hayır	55	13.5
Toplam		406	100.0
Çalışanın evlilik	Kendimi ekonomik yönden güvende hissediyorum	230	68.5

hayatına olumlu etkisi var diyorsanız nasıl etkiliyor?	Aile içi kararlara daha fazla katılıyorum	30	8.9
	Saygı görüyorum, ekonomik yönden güvende hissediyorum	18	5.4
	Aile içi kararlara daha fazla katılıyorum, ekonomik yönden güvende hissediyorum	14	4.2
	Eşim ve çocuklarımdan saygı görüyorum	13	3.9
	Benim ve eşimin ailesinden saygı görüyorum	9	2.7
	Aile içi kararlara daha fazla katılıyorum, saygı görüyorum	3	0.9
	Ekonomik yönden güvende hissediyorum, eşim ve çocuklarımdan saygı görüyorum	2	0.6
	Tamamı	17	4.1
Toplam		336	100.0

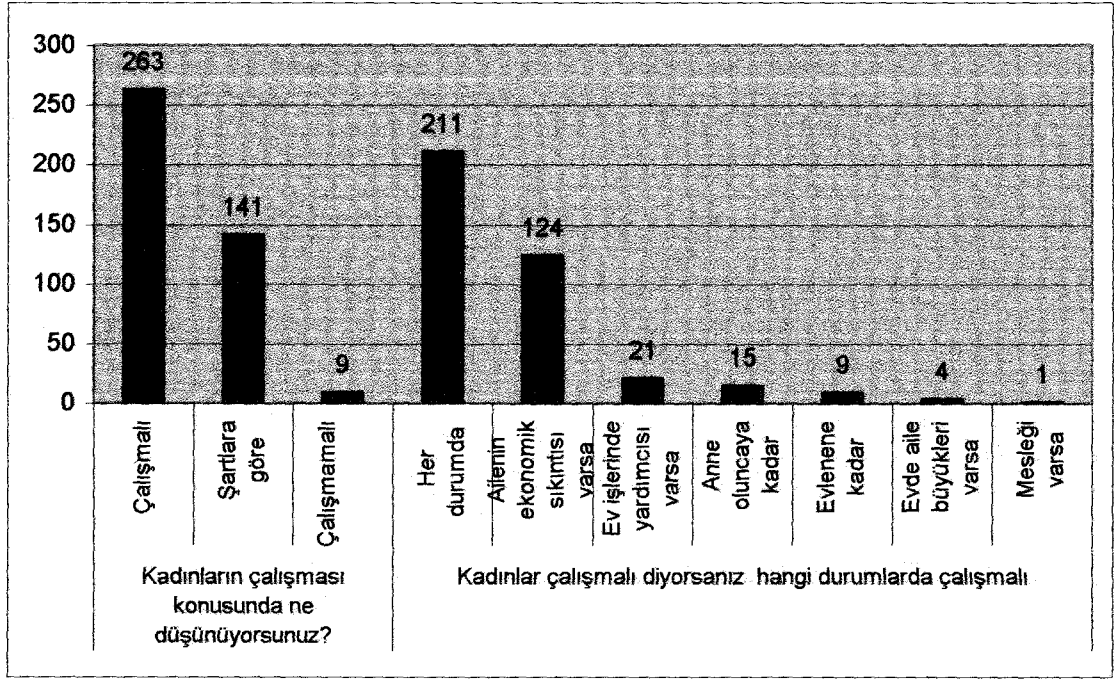
Şekil 18: Araştırmaya katılanların, çalışmanın evlilik üzerine etkisi hakkındaki görüşleri

Araştırmaya katılan kadınlara, kendilerine göre çalışmanın evlilik hayatına olumlu etkisinin olup olmadığı sorulmuş, kadınlardan yüzde 86.5'i bu soruya evet cevabını vermiştir. Evet cevabını verenlere bu etkini hangi yönde olduğu sorulduğunda, yüzde 68.5'i kendimi ekonomik yönden güvende hissediyorum cevabını vermiştir. Bu cevabı sırasıyla, aile içi kararlara daha fazla katılıyorum, saygı görüyorum-ekonomik yönden güvende hissediyorum, aile içi kararlara daha fazla katılıyorum-ekonomik yönden güvende hissediyorum, eşim ve çocuklarımdan saygı görüyorum, benim ve eşimin ailesinden saygı görüyorum, aile içi kararlara daha fazla katılıyorum-saygı görüyorum, ekonomik yönden güvende hissediyorum-eşim ve çocuklarımdan saygı görüyorum cevapları izlemektedir (Tablo 17). Ersöz'ün [1999: 77]. Yönetici kadınlarla yaptığı araştırmada kadınların %60'ı çalışmanın en olumlu etkisinin kendilerini ekonomik yönden güvencede hissettiklerini, %15.' aile içi kararlara katıldıklarını, %15.8' eşinden ve çocuklarından saygı gördüğünü söylemiştir. Tablo 18'de araştırmaya katılan kadınların, kadınların çalışma hayatındaki yerleri konusundaki görüşleri yer almaktadır.

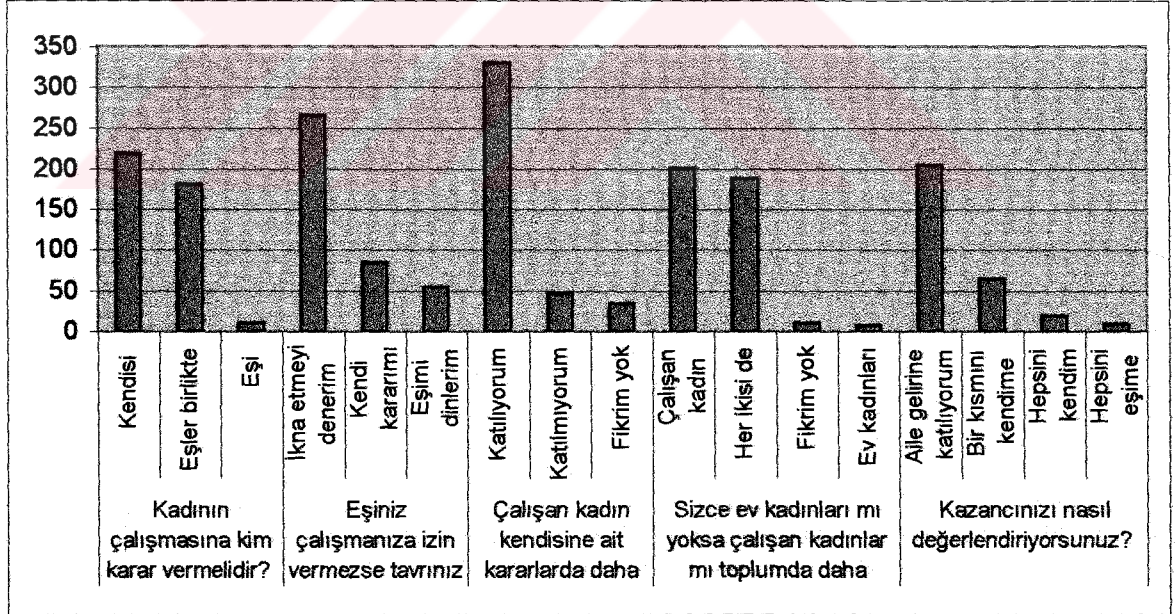
Tablo 18: Araştırmaya katılanların, kadınların çalışma hayatındaki yerleri konusundaki görüşleri

Değişkenler		N	%
Kadınların çalışması konusunda ne düşünüyorsunuz?	Çalışmalı	263	63.5
	Şartlara göre	141	34.1
	Çalışmamalı	9	2.2
Toplam		413	100.0
Kadınlar çalışmalı diyorsanız hangi durumlarda çalışmalı	Her durumda	211	54.8
	Ailenin ekonomik sıkıntısı varsa	124	32.2
	Ev işlerinde yardımcısı varsa	21	5.5
	Anne oluncaya kadar	15	3.9
	Evlenene kadar	9	2.3
	Evde aile büyükleri varsa	4	1.0
	Mesleği varsa	1	0.3
Toplam		385	100.0
	Kendisi	219	53.4

Kadının çalışmasına kim karar vermelidir?	Kendisi	219	53.4
	Eşler birlikte	181	44.1
	Eşi	10	2.4
Toplam		410	100.0
Eşiniz çalışmanıza izin vermezse tavrınız ne olur?	İkna etmeyi denerim	266	65.7
	Kendi kararımı uygulayım	85	21.0
	Eşimi dinlerim	54	13.3
Toplam		405	100.0
Çalışan kadın kendisine ait kararlarda daha cesur olur.	Katılıyorum	330	80.5
	Katılmıyorum	46	11.2
	Fikrim yok	34	8.3
Toplam		410	100.0
Sizce ev kadınları mı yoksa çalışan kadınlar mı toplumda daha saygın yere sahiptir?	Çalışan kadın	201	49.5
	Her ikisi de	188	46.3
	Fikrim yok	10	2.5
	Ev kadınları	7	1.7
Toplam		406	100.0
Kazancınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?	Aile gelirine katılıyorum	204	68.9
	Bir kısmını kendime ayırıp kalanını aile gelirine katıyorum	64	21.6
	Hepsini kendim harcıyorum	19	6.4
	Hepsini eşime veriyorum	9	3.0
Toplam		296	100.0

Şekil 19: Araştırmaya katılanların, kadınların çalışma hayatındaki yerleri konusundaki görüşleri

Şekil 20: Araştırmaya katılan kadınların çalışmasına kimin karar vereceği, eşi çalışmasına izin vermezse tavrı, çalışan kadınların kendilerine ait kararlarda daha cesur olduğu, kadınların toplumda saygınlık durumları ve kazançlarını nasıl değerlendirdikleri

Araştırmaya katılan kadınlara, kadınların çalışması konusunda düşüncelerinin ne olduğu sorulmuş, bu soruya kadınların yüzde 63.5'i çalışmalı derken, yüzde 34.1'i şartlara göre çalışmalı ve yüzde 2.2'si çalışmamalı cevabını vermiştir. Kadınlar çalışmalı cevabını verenlere, hangi durumlarda çalışmalı sorusu sorulmuş ve kadınların yüzde 54.8'i her durumda cevabını vermiştir. Bunu sırasıyla ailenin ekonomik sıkıntısı varsa, ev işlerinde yardımcısı varsa, anne oluncaya kadar, evlenene kadar, evde aile büyükleri varsa ve mesleği varsa cevapları izlemektedir. "Kadınların çalışmasına kim karar vermeli?" sorusuna, kadınların yüzde 53.4'ü kendisi, 44.1'i eşler birlikte ve yüzde 2.4'ü eşi cevabını vermiştir. Kadınların, yüzde 64.7'si eşleri çalışmalarına izin vermediğinde ikna etmeyi deneyeceklerini, yüzde 21'i kendi kararını uygulayacağını ve yüzde 13.3'ü ise eşini dinleyeceğini belirtmiştir. "Çalışan kadın kendisine ait kararlarda daha cesur olur" fikrine kadınların yüzde 80.5'i katıldığını belirtirken, yüzde 11.2'si katılmadığını ve yüzde 8.3'ü de fikrinin olmadığını belirtmiştir. Kadınların, ev kadınlarının mı yoksa çalışan kadınların mı toplumda daha saygın yere sahip olduğu konusundaki fikri sorulduğunda, yüzde yüzde 49.5'i çalışan kadınların, yüzde 46.3'ü her ikisinin, yüzde 1.7'si ev kadınlarının daha saygın olduğunu, yüzde 2.5'i ise fikri olmadığını belirtmiştir. Çalışan kadınlara kazançlarını nasıl değerlendirdikleri sorulduğunda, yüzde 68.9'u aile gelirine kattığını, yüzde 21.6'sı bir kısmını kendine ayırıp kalanını aile gelirine kattığını, yüzde 6.4'ü hepsini kendi harcadığını, yüzde 3'ü ise kazancının tamamını eşine verdiğini belirtmiştir (Tablo 18).

Tablo 18'de araştırmaya katılan kadınların, evde sorumluluk paylaşımı, yeni medeni kanunun getirdikleri, evde erkek otoritesi ve erkeğin görevi konusundaki düşünceleri yer almaktadır.

3.7. Örneklem Grubunun ve İşbölümü ve Otorite Durumları

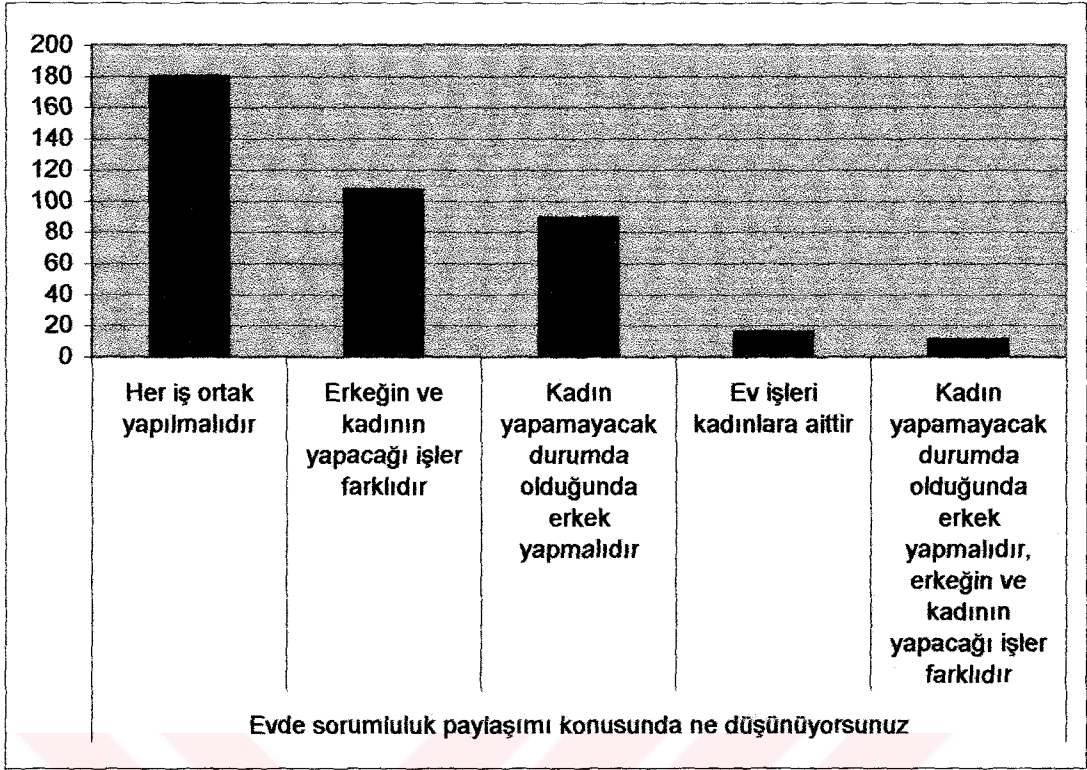
Kadının aile içindeki statü ve rolleri ev içinde sorumluluk paylaşımı ve otorite ile de yakından ilgilidir. Ailelerde genellikle baba (erkek) otoritesine dayalı bir yapı bulunmaktadır. Kadın ve erkeğin eğitim seviyelerine bağlı olarak değişmekle

beraber hala yaygın ve geçerli olan babanın evde kuralların temsilcisi olmasıdır. Ailede cinsiyete dayalı bir iş bölümü vardır. Geleneksel olarak kadınlar ev dışında ücret karşılığı çalışsınlar veya çalışmasınlar, sorumluluk genellikle ev içi işler kadınlara ev dışı işler de erkeklere paylaştırılmıştır. Günümüzde modernleşme ve kadın erkek rollerinde görülen değişmelerle erkeklerin de ev içi işlere katıldığı ancak bunları kendisine ait bir olarak görmediği “eşine yardımcı olmak” gayesiyle yaptığı bilinmektedir. Dinden, geleneklerden ve medeni kanundan kaynaklanan erkek otoritesinin değişime uğramasına rağmen hala önemini koruduğu görülmektedir.

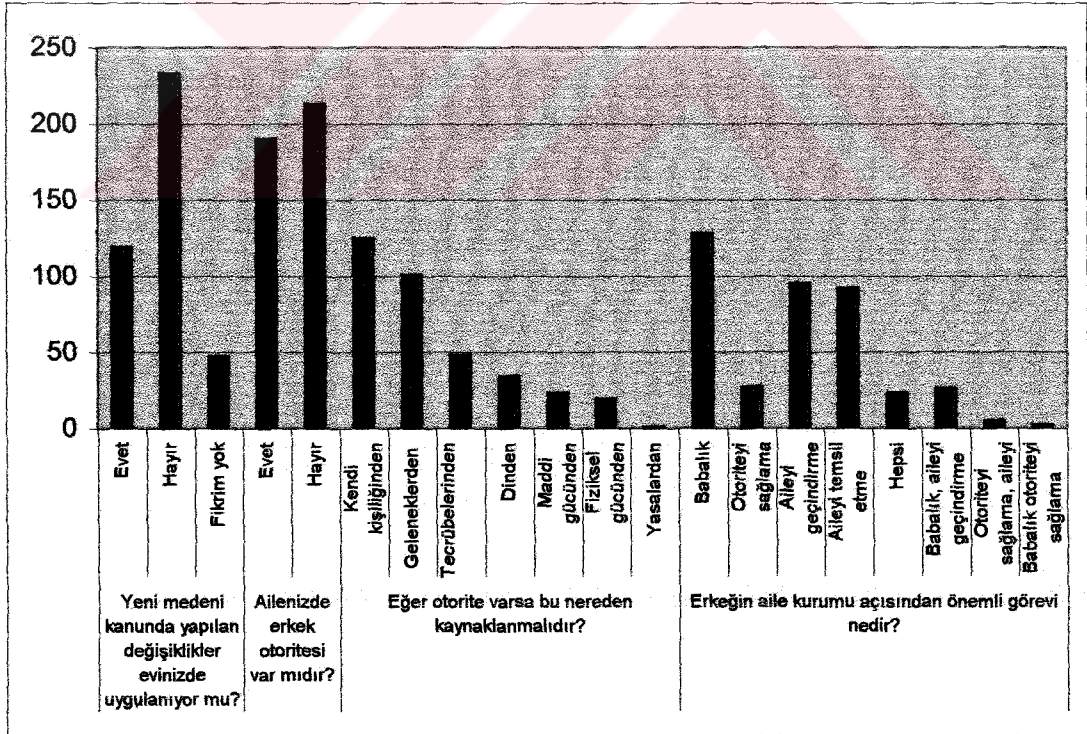
Tablo 19: Araştırmaya katılanların, İşbölümü, erkek otoritesi ve erkeğin görevi konusundaki düşünceleri

Değişkenler		n	%
Evde sorumluluk paylaşımı konusunda ne düşünüyorsunuz	Her iş ortak yapılmalıdır	180	44.7
	Erkeğin ve kadının yapacağı işler farklıdır	107	26.6
	Kadın yapamayacak durumda olduğunda erkek yapmalıdır	89	22.1
	Ev işleri kadınlara aittir	16	3.9
	Kadın yapamayacak durumda olduğunda erkek yapmalıdır, erkeğin ve kadının yapacağı işler farklıdır	11	2.7
Toplam		403	100.0
Yeni medeni kanunda aile reisliğinin kaldırılması doğru bir karardır	Kesinlikle katılıyorum	143	34.9
	Katılıyorum	141	34.4
	Katılmıyorum	59	14.4
	Kesinlikle katılmıyorum	13	3.2
	Fikrim yok	54	13.2
Toplam		410	100.0
Yeni medeni kanunda yapılan	Evet	119	29.8
	Hayır	233	58.4

değişiklikler evinizde uygulanıyor mu?	Fikrim yok	47	11.4
Toplam		399	100.0
Ailenizde erkek otoritesi var mıdır?	Evet	190	45.9
	Hayır	213	51.4
Toplam		403	100.0
Eğer otorite varsa bu nereden kaynaklanmalıdır?	Kendi kişiliğinden	125	65.8
	Geleneklerden	101	53.2
	Tecrübelerinden	48	25.3
	Dinden	34	17.9
	Maddi gücünden	23	12.0
	Fiziksel gücünden	19	10.0
	Yasalardan	1	0.5
Toplam –Bir kişi birden çok görüş bildirmiştir.		351*	
Erkeğin aile kurumu açısından önemli görevi nedir?	Babalık	128	32.2
	Otoriteyi sağlama	27	6.8
	Aileyi geçindirme	95	23.9
	Aileyi temsil etme	92	23.1
	Hepsi	23	6.5
	Babalık, aileyi geçindirme	26	5.8
	Otoriteyi sağlama, aileyi geçindirme	5	1.3
	Babalık otoriteyi sağlama	2	0.5
Toplam		398	100.0

Şekil 21: Araştırmaya katılanların, evde sorumluluk paylaşımı konusundaki görüşleri

Şekil 22: Araştırmaya katılanların, yeni medeni kanunun getirdikleri, evde erkek otoritesi ve erkeğin görevi konusundaki görüşleri

Araştırmaya katılan kadınların evde sorumluluk paylaşımı konusundaki düşünceleri sorulmuş, bu soruya yüzde 44.7'si her iş ortak yapılmalıdır, yüzde 26.6'sı erkeğin ve kadının yapacağı işler farklıdır, yüzde 22.1'i kadın yapamayacak durumda olduğunda erkek yapılmalıdır, yüzde 3.9'u ev işleri kadına aittir, yüzde 2.7'si ise kadın yapamayacak durumda olduğunda erkek yapılmalıdır, erkeğin ve kadının yapacağı işler farklıdır cevaplarını vermişlerdir. “Yeni medeni kanunda aile reisliğinin kaldırılması doğru bir karardır” ifadesine kadınların yüzde 34.9'u kesinlikle katılıyorum, yüzde 34.4'ü katılıyorum, yüzde 14.4'ü katılmıyorum, yüzde 3.2'si kesinlikle katılmıyorum cevabını verirken, yüzde 13.2'si fikri olmadığını belirtmiştir. “Yeni medeni kanunda yapılan değişiklikler evinizde uygulanıyor mu?” sorusuna kadınların yüzde 68.4'ü hayır cevabını verirken, yüzde 29.8'i evet cevabını vermiştir. Yüzde 11.4'ü ise fikrinin olmadığını belirtmiştir. “Evinizde erkek otoritesi var mı?” sorusuna kadınların yüzde 45.9'u hayır cevabını vermiştir. Evlerinde erkek otoritesi olduğunu söyleyenlere bunun nereden kaynaklandığı sorulduğunda verilen cevaplar arasında ilk sırayı eşin kişiliği almıştır, bunu sırasıyla, geleneklerden, tecrübelerinden, dinden, maddi gücünden, fiziksel gücünden ve yasalardan cevabı izlemiştir. Kadınlara “erkeğin aile kurumu açısından önemli görevi nedir?” diye sorulduğunda verilen cevaplar arasında ilk sırayı yüzde 32.2 ile babalık cevabı almıştır, bunu sırasıyla, otorite sağlama, aileyi geçindirme, aileyi temsil etme, sayılan tüm görevler, babalık-aileyi geçindirme, otoriteyi sağlama-aileyi geçindirme ve babalık-aileyi geçindirme cevapları izlemiştir (Tablo 19).

3.8. Örneklem Grubunun Aile İçi Sorunları ve Çözüm Yolları

Aile Araştırma Kurumu tarafından 1994 yılında tamamlanan “aile içi şiddetin sebep ve sonuçları” adlı araştırmaya göre; hanelerin sadece % 14'ünde hiçbir gerginlik ve kavga olmamaktadır. Araştırmamızda hiçbir zaman geçimsizlik olmaz diyenlerin oranı da % 15.7 olarak bulunmuştur. Yaşanan kavga ve gerginliklerde eşlerinden hakaret (sözlü şiddet) görenlerin oranı %52.5'dir. Kadınların %29.6'sı eşlerinin kendilerine vurduğunu (fiziksel şiddet) söylerken, erkeklerin %30'u eşlerine şiddet uyguladıklarını belirtmişlerdir. Dikkat çeken bir durum ise şiddetin evliliğin ilk

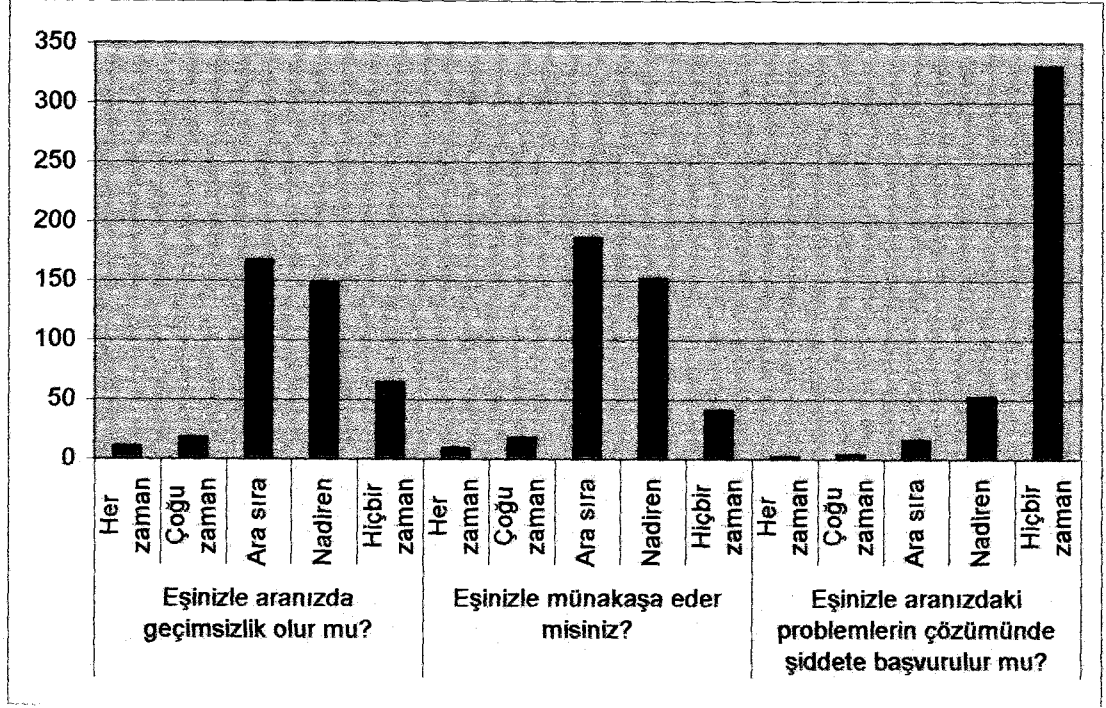
günlerinde uygulanmasıdır. Kadınların %60'ı çok uzun süredir şiddete uğradıklarını belirtirken %57'si eşini terk etmeyi veya boşanmayı düşünmediğini söylemiştir. Kadınlar genellikle aile içindeki geçimsizliklerini ve uğradıkları şiddeti en yakınlarına bile söylememekte, başkalarına yansıttığı takdirde geçimsizliğin daha da büyüyeceği endişesi içinde kendi gayreti ile problemlerini çözmeye çalışmaktadır [Türkiye'de Kadın, 2001: 111-113]

Kadın dayanışma Vakfı tarafından 1995 yılında Ankara gecekondularında şiddetle ilgili yapılan araştırmada; kadınların % 41'i kocası tarafından küçük görülme, %41'nin duyguları önemsenmemekte, %62'sinin kocası, kadını onun düşüncesine katılmaz ise kızmakta, %43'nün kocası emirler yağdırmakta, %42'sinin kocası ev işleri zamanında yapılmazsa kızmakta, %74'ünün kocası kadına bağırıp azarlamakta ve %35'inin kocası da başkalarının önünde azarlayıp hakaret etmektedir. Görüldüğü gibi erkek kadının üzerinde hak sahibi olduğu anlayışı ile kadına, onun duygu ve düşüncelerine önem vermemekte aile içinde kararlarda söz sahibi yapmamakta ve kendi kararlarını kadına şiddetle kabul ettirmektedir. Tablo 20'de araştırmaya katılan kadınların, eşleri ile yaşadıkları sorunlar, bu sorunlara çözüm yolları ve problemlerin çözümünde şiddete başvurma durumlarının yer almaktadır.

Tablo 20: Araştırmaya katılanların, eşleri ile yaşadıkları sorunlar, sorunlara çözüm yolları ve problemlerin çözümünde şiddete başvurma durumlarının dağılımı

Değişkenler		n	%
Eşinizle aranızda geçimsizlik olur mu?	Her zaman	10	2.5
	Çoğu zaman	18	4.4
	Ara sıra	167	41.0
	Nadiren	148	36.4
	Hiçbir zaman	64	15.7
Toplam		407	100.0
Eşinizle münakaşa eder misiniz?	Her zaman	9	2.2
	Çoğu zaman	18	4.4
	Ara sıra	186	45.8

	Nadiren	152	37.4
	Hiçbir zaman	41	10.1
Toplam		406	100.0
Aile içi geçimsizliklerde çözüm için kime başvurursunuz?	Kimseye baş vurmam kendi içime kapanır oluruna bırakırım	144	36.5
	Kendi aramızda çözüm buluruz	105	26.6
	Hiç geçimsizliğimiz olmadı	65	16.5
	Aile büyüklerine	44	11.2
	Eşe dosta	20	5.1
	Eşe dosta, aile büyüklerine	7	1.8
	Avukatlara	3	0.8
	Eşe dosta, kimseye baş vurmam kendi içime kapanır oluruna bakarım	1	0.3
	Aile büyüklerine, kimseye baş vurmam kendi içime kapanır oluruna bakarım	1	0.3
	Kızıma	1	0.3
	En yakın arkadaşlarıma	1	0.3
Toplam		394	100.0
Eşinizle aranızdaki problemlerin çözümünde şiddete başvurulur mu?	Her zaman	2	0.5
	Çoğu zaman	4	1.0
	Ara sıra	16	4.0
	Nadiren	52	12.9
	Hiçbir zaman	330	81.7
Toplam		404	100.0

Şekil 23: Araştırmaya katılanların, eşleri ile yaşadıkları sorunlar, sorunlara çözüm yolları ve problemlerin çözümünde şiddete başvurma durumlarının dağılımı

Araştırmaya katılan kadınlara eşleri ile aralarında geçimsizlik olup olmadığı sorulduğunda, en yüksek oranın yüzde 41 ile ara sıra cevabında olduğu, bu cevabı sırasıyla, nadiren, hiçbir zaman, çoğu zaman ve her zaman cevapları izlediği görülmektedir. Kadınlara eşleri ile münakaşa edip etmedikleri sorulduğunda, en yüksek oranın yüzde 45.8 ile ara sıra cevabında olduğu bu cevabı sırasıyla, nadiren, hiçbir zaman, çoğu zaman ve her zaman cevaplarının izlediğini görmekteyiz. “Aile içi geçimsizliklerde çözüm için kime başvurursunuz?” sorusuna en sık verilen cevap yüzde 36.5 ile kimseye başvurmam kendi içime kapanır oluruna bakarım şeklindedir, bu cevabı sırasıyla kendi aramızda çözüm buluruz, hiç geçimsizliğimiz olmadı, aile büyüklerine, eşe dosta cevapları izlemektedir. “Eşinizle aranızdaki problemlerin çözümünde şiddete başvurulur mu?” sorusuna verilen en sık cevap yüzde 81.7 ile hiçbir zamandır, bu cevabı sırasıyla, nadiren, ara sıra, çoğu zaman ve her zaman cevapları izlemektedir (Tablo 20)

3.9. Örneklem Grubunun Kararlara Katılma, Kararlara Katılmadığında Tepki Gösterme ve Sosyal Süreçlerle ilgili Durumu

Aile yapısı değişse de aile içi ilişkilerde geleneksel anlayışın devam ettiği söylenebilir. Ailedeki erkek otoritesine ait kültürel normlar geçerliğini korumaktadır. Ancak zaman içerisinde erkeğin ev içi ve ev dışı sorumluluklarında görülen değişme ve kadının gösterdiği saygının karşılıklı etkileşimi aile içi kararlara katılımında etkili olmaktadır. Kadınlar genellikle eşlerinin kararlarını kabullenmekte ve kararlara katılmadıkları zaman eşlerini ikna etmeyi düşünmektedirler.

Tablo 21’de araştırmaya katılan kadınların, kendilerinin eşten izin alma, eşin kararına uyma, kadının ailedeki görevi ve oy verme kararına eşin müdahalesi konusundaki görüşleri yer almaktadır.

Tablo 21: Araştırmaya katılanların, kendilerinin eşten izin alma, eşin kararına uyma, kadının ailedeki görevi ve oy verme kararına eşin müdahalesi konusundaki görüşleri

Değişkenler		n	%
Kadın evden çıkarken mutlaka eşinden izin almalı mıdır?	Haber vermelidir	345	84.8
	İzin almalıdır	50	12.3
	Ne izin almalı ne haber vermelidir	12	2.9
Toplam		407	100.0
Eşinizin her kararına mutlak uyar mısınız?	Her zaman	43	10.5
	Çoğu zaman	211	51.5
	Ara sıra	132	32.2
	Nadiren	22	5.4
	Hiçbir zaman	2	0.5
Toplam		410	100.0
Kadının aile kurumu açısından en önemli görevi hangisidir?	Kadınlık annelik	144	35.7
	Kadınlık annelik, aile bütçesine katkıda bulunma	43	10.7
	Aileyi temsil etme	18	4.5
	Aile bütçesine katkıda bulunma	5	1.2

	Kadınlık annelik, aileyi temsil etme	5	1.2
	Hepsi	188	46.7
Toplam		403	100.0
Seçimlerde oy verme	Evet	20	5.0
kararına eşiniz müdahale eder mi?	Hayır	383	95.0
Toplam		403	100.0

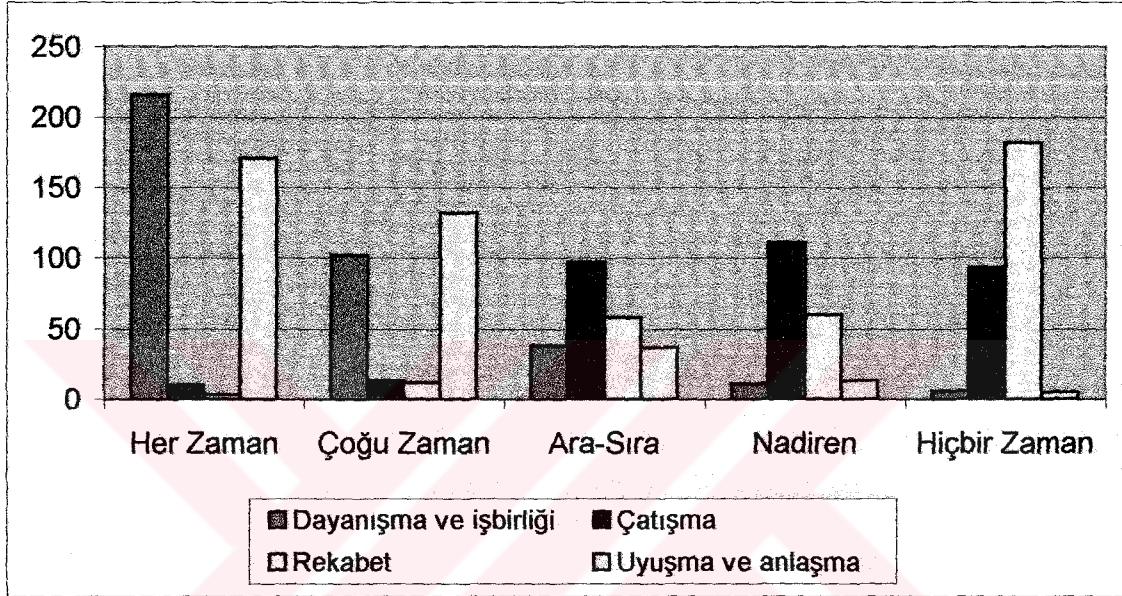
Araştırmaya katılan kadınların kadının evden çıkarken eşinden izin alma konusundaki fikirleri sorulduğunda, yüzde 84.8'i haber vermelidir, yüzde 12.3'ü izin almalıdır ve yüzde 2.9'u ne izin almalıdır ne de haber vermelidir cevaplarını vermişlerdir. Kadınlara "eşinizin her kararına mutlak uyar mısınız?" sorusu sorulduğunda en yüksek oranın yüzde 51.5 ile çoğu zaman cevabında olduğu, bunu sırasıyla ara sıra, her zaman, nadiren ve hiçbir zaman cevaplarının izlediğini görmekteyiz. Kadınlara bir kadının aile kurumu açısından en önemli görevinin ne olduğu sorulduğunda, yüzde 35.7'si kadınlık ve annelik, yüzde 10.7'si kadınlık annelik, aile bütçesine katkıda bulunma, yüzde 4.5'i aileyi temsil etme, yüzde 1.2'si aile bütçesine katkıda bulunma, yüzde 1.2'si kadınlık annelik, aileyi temsil etme ve yüzde 46.7'si ise yukarıda belirtilen özelliklerin tamamının annenin görevi olduğunu belirtmiştir. Kadınlara seçimlerde kendilerinin oy verme kararına eşlerinin müdahale edip etmediği sorusuna yüzde 5'i evet cevabını vermiştir. (Tablo 21).

Tablo 22'de araştırmaya katılan kadınların, eşleri ile aralarında yaşadıkları, dayanışma-işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma-anlaşma konusundaki fikirleri yer almaktadır.

Tablo 22: Araştırmaya katılanların eşleri ile aralarında yaşadıkları, dayanışma-işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma-anlaşma konusundaki fikirlerinin dağılımı

Değişkenler	Her Zaman		Çoğu Zaman		Ara-Sıra		Nadiren		Hiçbir Zaman		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%

Dayanışma ve işbirliği	216	57.9	102	27.3	38	10.2	11	2.9	6	1.6	373	100.0
Çatışma	10	3.1	13	4.0	97	29.9	111	34.3	93	28.7	324	100.0
Rekabet	3	1.0	12	3.8	58	18.4	60	19.0	182	57.8	315	100.0
Uyuşma ve anlaşma	171	47.8	132	36.9	37	10.3	13	3.6	5	1.2	358	100.0

Şekil 24: Araştırmaya katılanların eşleri ile aralarında yaşadıkları, dayanışma-işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma-anlaşma konusundaki fikirlerinin dağılımı

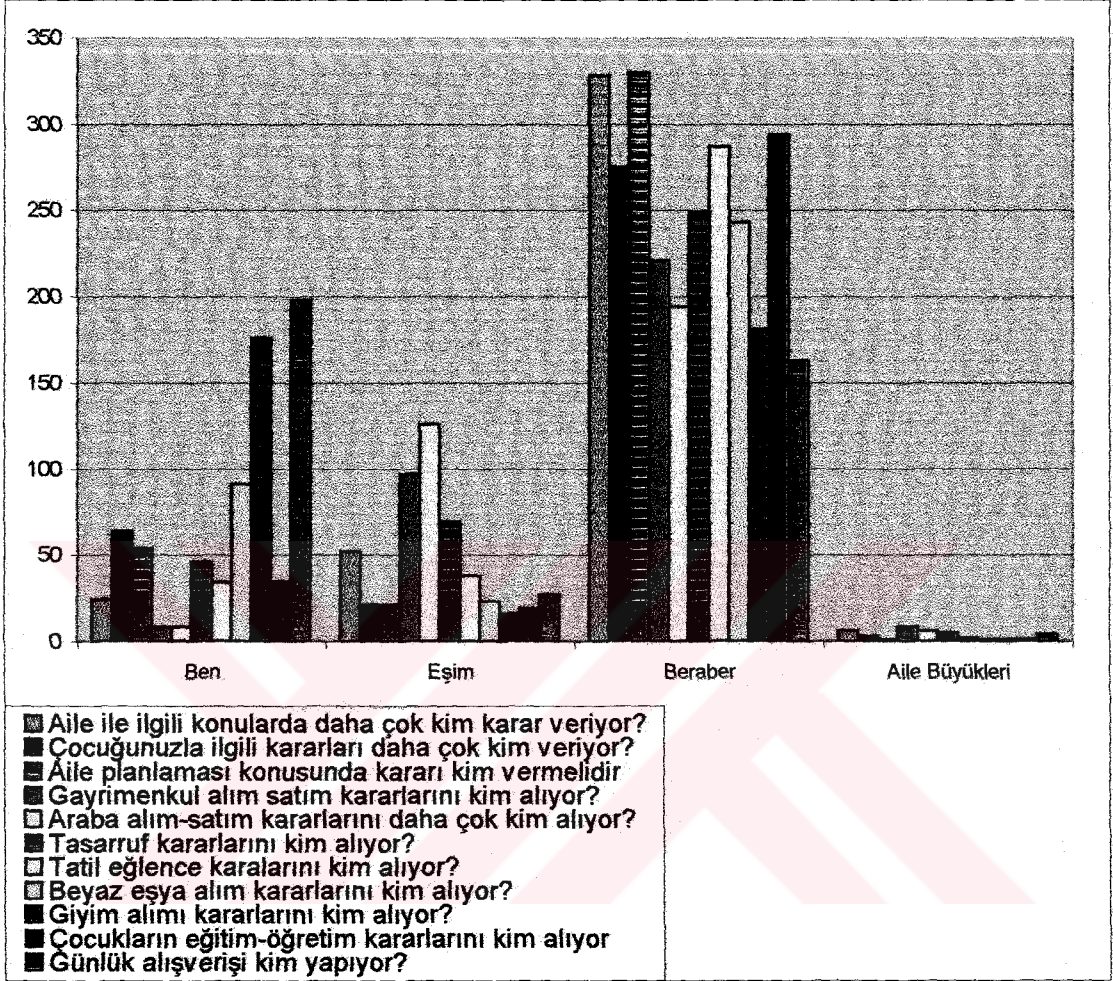
Araştırmaya katılan kadınlara, eşleri ile aralarında yaşadıkları, dayanışma-işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma-anlaşma konusundaki fikirleri sorulmuş, dayanışma ve işbirliği konusunda, kadınların verdiği cevaplarda en yüksek orana yüzde 57.9 ile her zaman sahiptir, bunu sırasıyla, çoğu zaman, ara sıra, nadiren ve hiçbir zaman cevapları izlemiştir. Çatışma da, en yüksek oran yüzde 34.3 ile nadiren cevabında iken, bunu sırasıyla, ara sıra, hiçbir zaman, çoğu zaman ve her zaman cevapları izlemektedir. Rekabet te, en yüksek oran yüzde 57.8 ile hiçbir zaman da iken, bunu sırasıyla nadiren, ara sıra, çoğu zaman ve her zaman cevapları izlemektedir. Uyuşma ve anlaşma da ise, en yüksek oran yüzde 47.8 ile her zaman da iken, bunu sırasıyla, çoğu zaman, ara sıra, nadiren ve hiçbir zaman cevapları izlemektedir. (Tablo 22)

Tablo 23’de araştırmaya katılan kadınların, kendi ailelerinde, aile içi kararların kimler tarafından verildiği ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Tablo 23: Araştırmaya katılanların kendi ailelerinde, aile içi kararların kimler tarafından verildiği

Değişkenler	Ben		Eşim		Beraber		Aile Büyükleri		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Aile ile ilgili konularda daha çok kim karar veriyor?	24	5.9	52	12.7	328	80.0	6	1.5	410	100.0
ocuğunuzla ilgili kararları daha çok kim veriyor?	64	17.6	21	5.8	275	75.8	3	0.8	363	100.0
Aile planlaması konusunda kararı kim vermelidir	54	13.3	21	5.1	330	81.3	1	0.2	406	100.0
Gayrimenkul alım satım kararlarını kim alıyor?	8	1.9	97	23.4	221	66.2	8	2.4	334	100.0
Araba alım-satım kararlarını daha çok kim alıyor?	8	2.4	126	37.7	194	58.1	6	1.8	334	100.0
Tasarruf kararlarını kim alıyor?	46	12.5	69	18.7	249	67.5	5	1.4	369	100.0
Tatil eğlence kararlarını kim alıyor?	34	9.4	38	10.5	287	79.5	2	0.6	361	100.0
Beyaz eşya alım kararlarını kim alıyor?	91	22.0	23	5.6	243	58.7	1	0.2	358	100.0
Giyim alımı kararlarını kim alıyor?	176	47.1	16	4.3	181	48.4	1	0.3	374	100.0
Çocukların eğitim-ğretim kararlarını kim alıyor	35	10.0	19	5.4	294	84.2	1	0.3	349	100.0

Günlük alışverişi kim yapıyor?	198	50.5	27	6.9	163	41.6	4	1.1	392	100.0

Şekil 25: Araştırmaya katılanların kendi ailelerinde, aile içi kararların kimler tarafından verildiği

Araştırmaya katılan kadınlara, ayrı ayrı aile ile ilgili konularda, çocuklarla, aile planlamasında, gayrimenkul alım satımında, araba alım-satımında, tasarrufta, tatil-eğlencede, beyaz eşya alımında, giyim alımında ve çocukların eğitim öğretiminde ailede kararların kimler tarafından verildiği sorulmuş ve aşağıda belirtilen cevaplar alınmıştır. Aile ile ilgili konularda, yüzde 80'i beraber, yüzde 12.7'si eşim, yüzde 5.9'u ben ve yüzde 1.5'i aile büyükləri karar veriyor cevabını vermişlerdir. Çocuklarla ilgili konularda, yüzde 75.8'i beraber, yüzde 17.6'sı ben, yüzde 5.8'i

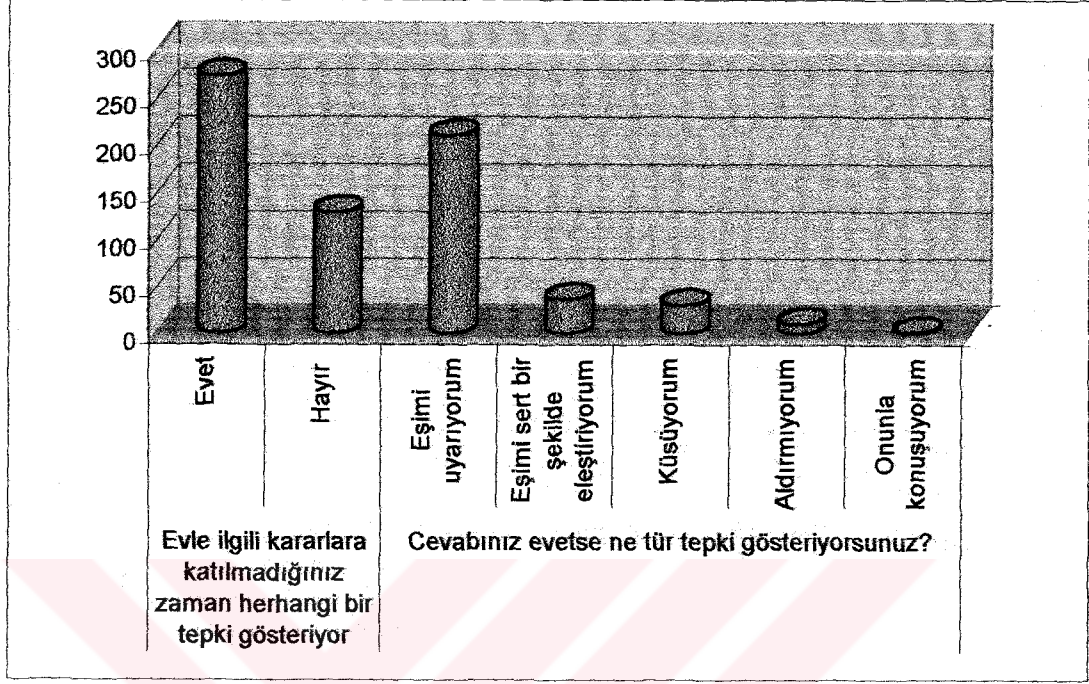
eşim ve yüzde 0.8'i aile büyükleri karar veriyor cevabını vermişlerdir. Aile planlaması konusunda, yüzde 81.3'ü beraber, yüzde 13.3'ü ben, yüzde 5.1'i eşim ve yüzde 0.2'si aile büyükleri karar veriyor cevabını vermişlerdir. Gayrimenkul alım satımında, yüzde 66.2'si beraber, yüzde 23.4'ü eşim, yüzde 2.4'ü aile büyükleri ve yüzde 1.9'u ben karar veriyorum cevabını vermişlerdir. Araba alım satımında, yüzde 58.1'i beraber, yüzde 37.7'si eşim, yüzde 2.4'ü ben ve yüzde 1.8'i aile büyükleri karar veriyor cevabını vermişlerdir. Tasarruf yapılmasında, yüzde 67.5'i beraber, yüzde 18.7'si eşim, yüzde 9.4'ü ben ve yüzde 1.4'ü aile büyükleri karar veriyor cevabını vermişlerdir. Tatil-eğlenceye, yüzde 79.5'i beraber, yüzde 10.5'i eşim, yüzde 9.4'ü ben ve yüzde 0.6'sı aile büyükleri karar veriyor cevabını vermişlerdir. Beyaz eşya alım satımında, yüzde 58.7'si beraber, yüzde 22'si ben, yüzde 5.6'sı eşim ve yüzde 0.2'si aile büyükleri karar veriyor cevabını vermişlerdir. Giyim alımında, yüzde 48.4'ü beraber, yüzde 47.1'i ben, yüzde 4.3'ü eşim ve yüzde 0.3'ü aile büyükleri karar veriyor cevabını vermişlerdir. Çocukların eğitim öğretiminde, yüzde 84.2'si beraber, yüzde 10'u ben, yüzde 5.4'ü eşim ve yüzde 0.3'ü aile büyükleri karar veriyor cevabını vermişlerdir (Tablo 23).

Tablo 24'te araştırmaya katılan kadınların, evle ilgi kararlara katılmadıkları zaman gösterdikleri tepkiler yer almaktadır.

Tablo 24: Araştırmaya katılanların, evle ilgi kararlara katılmadıkları zaman gösterdikleri tepkiler

Değişkenler		n	%
Evle ilgili kararlara katılmadığınız zaman herhangi bir tepki gösteriyor musunuz?	Evet	272	68.0
	Hayır	128	32.0
Toplam		400	100.0
Cevabınız evetse ne tür tepki gösteriyorsunuz?	Eşimi uyarıyorum	209	73.1
	Eşimi sert bir şekilde eleştiriyorum	36	12.6
	Küsüyorum	30	10.5

	Aldırmıyorum	10	2.4
	Onunla konuşuyorum	1	0.2
Toplam		286	100.0

Şekil 26: Araştırmaya katılanların, evle ilgi kararlara katılmadıkları zaman gösterdikleri tepkiler

“Evle ilgili kararlara katılmadığınız zaman herhangi bir tepki gösteriyor musunuz? Sorusuna, araştırmaya katılan kadınların yüzde 68’i evet cevabını vermişlerdir. Evet cevabını verenlere ne tür tepki verdikleri sorulduğunda ise, yüzde 73.1’i eşimi uyarıyorum, yüzde 12.6’sı eşimi sert bir şekilde eleştiriyorum, yüzde 10.5’i küsüyorum, yüzde 2.4 ’ü aldırmıyorum ve yüzde 0.2’si onunla konuşuyorum cevabını vermişlerdir. (Tablo 24).

3.10. Örneklem Grubunun Boşanma ile ilgili görüşleri

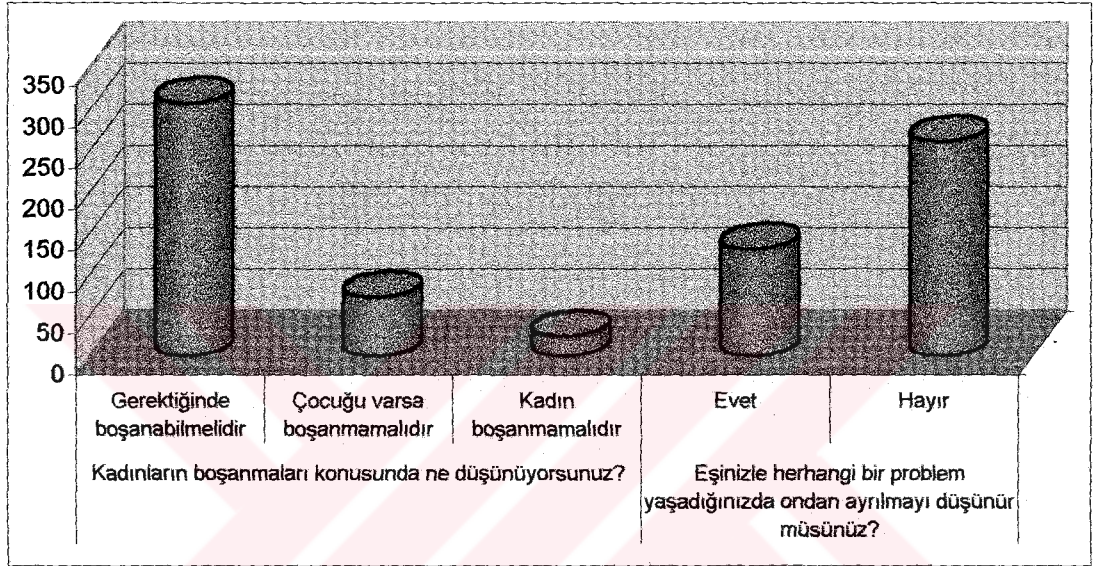
Türkiye’de boşanmaları evlilik yıllarına göre incelendiğinde ortalama olarak yarısının “evliliğin ilk beş yılında meydana geldiği gözlenmektedir. Özellikle evliliğin ilk iki yılında dalgalanmalarla birlikte bir artma eğilimi göstermektedir.

”Kaba boşanma oranı 1980 yılında binde 0.36 iken 1991 yılında binde 0.47’ye, 2000 yılında ise binde 0.53’e yükselmiştir” [DİE, 2000: 3] Coğrafi bölgelere göre “Ege Bölgesi binde 0.91 ile boşanma oranının en yüksek olduğu bölge iken binde 0.18 ile Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde en düşük orandadır.İstanbulu içine alan Marmara bölgesinde boşanma oranı binde 0.57’dir” [DİE, 2000: 13]. Boşanmaların yaklaşık yarısı çocuksuz ailelerde görülmektedir. Araştırmamızda çocuğu varsa kadın boşanmamalıdır diyen kadınların oranı %17.7 (71 kişi)’dir. Ancak kadınların sosyo-ekonomik durumlarının yükselmesi çocuklu ailelerdeki boşanma oranını etkilemektedir. Ülkemizdeki boşanmaların sebepleri arasında geçimsizlik ilk sırada yer almaktadır. Geçimsizlik nedeniyle boşanma 1940 yılında %62.7 iken 1991 yılında % 93.9’a yükselmiştir [DİE, 1995]. Bütün bunlara rağmen Birleşmiş Milletler 1999 demografi yılına göre Dünyadaki Bazı ülkelerin kaba boşanma oranlarına baktığımızda örneğin “ABD’de 1998 yılında binde 4.19, Rusya Federasyonunda 1999’da binde 3.66, İngiltere’de 1997’de binde 2.91, Almanya’da 1997’de binde 2.29 iken Türkiye’de 2000 yılında binde 0.53’tür” [DİE 2000, 3; B:M 1999 Demografi Yılına atfen]. Ülkemiz için boşanma oranının arttığı görülürken diğer ülkelerle kıyasladığımızda boşanma oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durum bir yönüyle aileye verilen önemi yansıtmaması açısından değerlidir. Tablo 25’te araştırmaya katılan kadınların, boşanma ile ilgili görüşleri yer almaktadır.

Tablo 25: Araştırmaya katılanların boşanma ile ilgili görüşleri

Değişkenler		n	%
Kadınların boşanmaları konusunda ne düşünüyorsunuz?	Gerektiğinde boşanabilmelidir	306	76.3
	Çocuğu varsa boşanmamalıdır	71	17.7
	Kadın boşanmamalıdır	24	6.0
Toplam		401	100.0

Eşinizle herhangi bir problem yaşadığınızda ondan ayrılmayı düşünür müsünüz?	Evet	129	33.2
	Hayır	260	66.8
Toplam		389	100.0

Şekil 27: Araştırmaya katılanların boşanma ile ilgili görüşleri

Araştırmaya katılan kadınlara, “kadınların boşanmaları konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusu sorulduğunda % 76.32’si gerektiğinde boşanabilmelidir, yüzde 17.7’si çocuğu varsa boşanmamalıdır ve yüzde 6’sı ise kadın boşanmamalıdır cevabını vermişlerdir “Eşinizle herhangi bir problem yaşadığınızda ondan ayrılmayı düşünür müsünüz?” sorusuna ise kadınların yüzde 33.2’si evet cevabını vermiştir. (Tablo 24).

3.11. Örneklem Grubunun Aile İçi İletişim Durumu

Aile içi iletişim aile üyelerinin duygularını, düşüncelerini, isteklerini paylaşmaları, birbirlerini anlamalarını ve ortak karar verme imkanlarını kolaylaştıracak en önemli

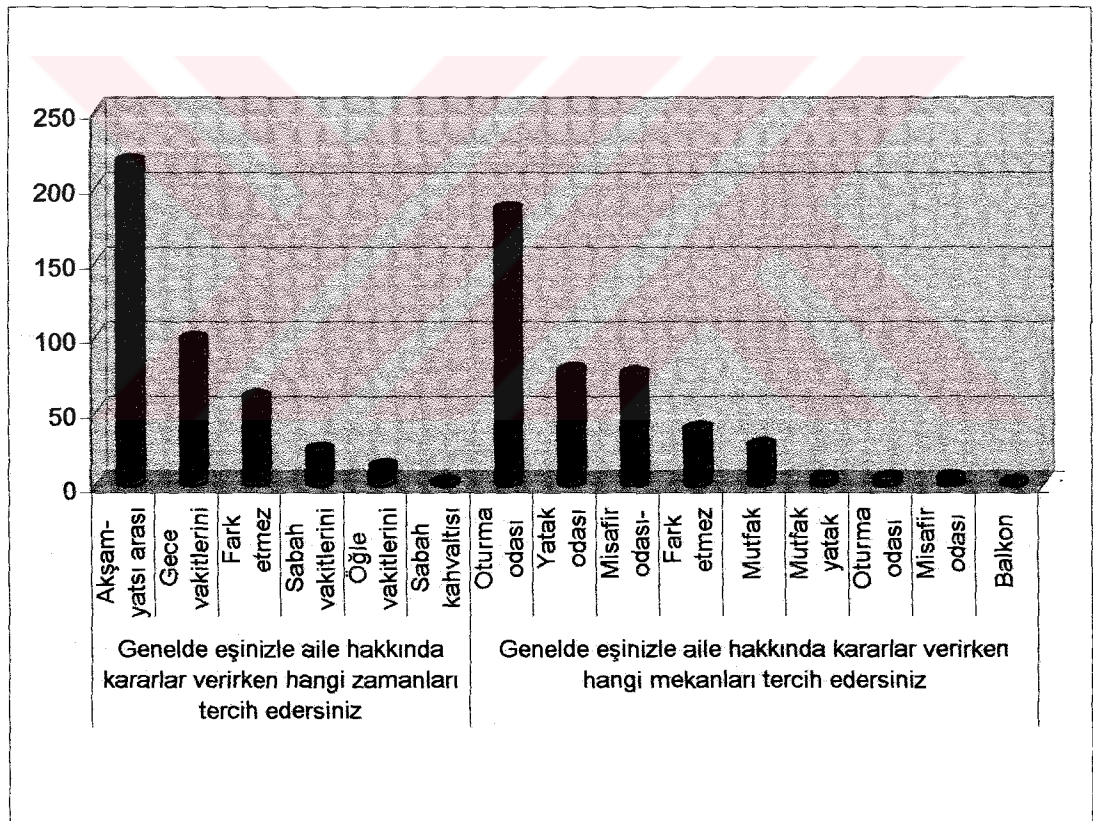
vasıttır. Kentlerde yoğun çalışma temposu içerisinde aile üyelerinin genellikle akşam saatlerinde birbirleriyle konuşma fırsatı buldukları bilinmektedir Ancak günün yorgunluğu ile iletişim problemlerinin yaşandığı da bir gerçektir.

Tablo 26'da araştırmaya katılan kadınların, aile içerisinde karar aldıkları yer ve zaman ile sohbet ettikleri yer ve zaman dağılımı yer almaktadır.

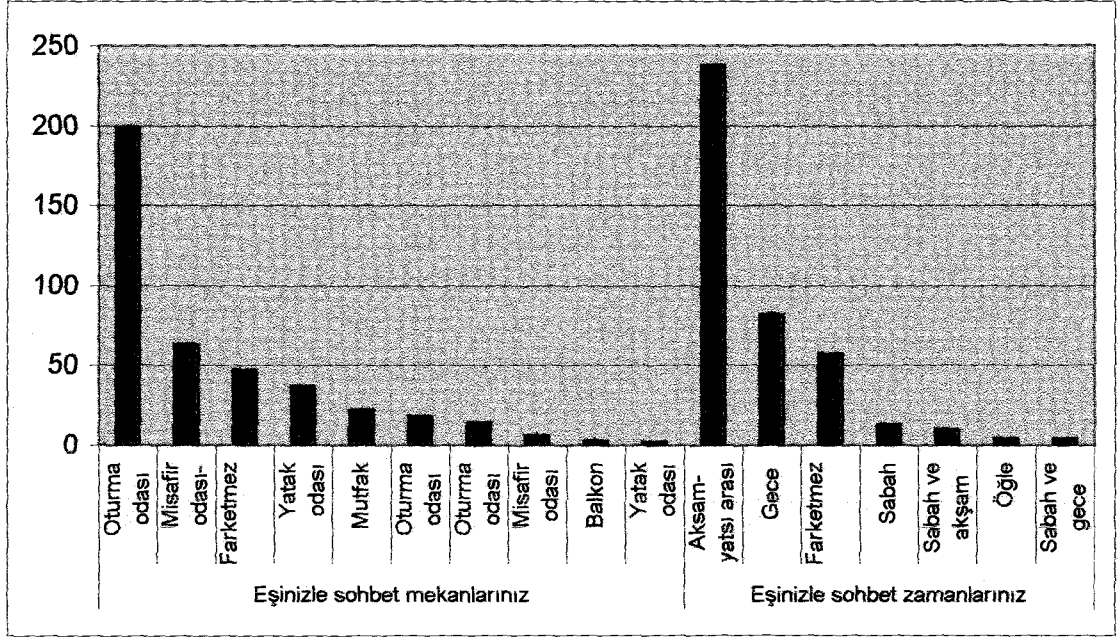
Tablo 26: Araştırmaya katılanların, aile içerisinde karar aldıkları yer ve zaman ile sohbet ettikleri yer ve zaman dağılımı

Değişkenler		n	%
Genelde eşinizle aile hakkında kararlar verirken hangi zamanları tercih edersiniz	Akşam-yatsı arası	216	53.1
	Gece vakitlerini	97	23.8
	Fark etmez	58	14.3
	Sabah vakitlerini	23	5.7
	Öğle vakitlerini	12	2.9
	Sabah kahvaltısı akşam yemekleri	1	0.2
Toplam		407	100.0
Genelde eşinizle aile hakkında kararlar verirken hangi mekanları tercih edersiniz	Oturma odası	184	44.9
	Yatak odası	76	18.5
	Misafir odası-salon	74	18.0
	Fark etmez	37	9.0
	Mutfak	26	6.3
	Mutfak yatak odası	4	1.0
	Oturma odası yatak odası	4	1.0
	Misafir odası mutfak	4	1.0
	Balkon	1	0.2
Toplam		410	100.0
Eşinizle sohbet mekanlarımız	Oturma odası	199	48.4
	Misafir odası-salon	63	15.3
	Fark etmez	47	11.4
	Yatak odası	37	9.0
	Mutfak	22	5.4
	Oturma odası Mutfak Yatak odası	18	4.4
	Oturma odası Yatak odası	14	3.4

	Misafir odası mutfak	6	1.5
	Balkon	3	0.7
	Yatak odası Mutfak	2	0.5
Toplam		411	100.0
Eşinizle sohbet zamanlarınız	Aksam-yatsı arası	238	58.3
	Gece	82	20.1
	Fark etmez	57	14.0
	Sabah	13	3.2
	Sabah ve akşam yatsı arası	10	2.5
	Öğle	4	1.0
	Sabah ve gece	4	1.0
Toplam		408	100.0

Şekil 28: Araştırmaya katılanların, aile içerisinde karar aldıkları yer ve zaman dağılımı

Şekil 29: Araştırmaya katılanların, aile içerisinde ile sohbet ettikleri yer ve zaman dağılımı

Araştırmaya katılan kadınlar, eşleri ile aile hakkında karar verirken tercih ettikleri zaman açısından en yüksek orana yüzde 53.1 ile akşam-yatsı arası sahiptir. Bunu sırasıyla, gece vakitleri, fark etmez, sabah vakitleri, öğle vakitleri, sabah kahvaltısı-akşam yemeği cevapları izlemektedir. Kadınların eşleri ile aile hakkında karar verirken tercih ettikleri ev içi mekan açısından en yüksek orana yüzde 44.9 ile oturma odası sahiptir. Bunu sırasıyla, yatak odası, misafir odası-salon, fark etmez, mutfak, mutfak-yatak odası, oturma odası-yatak odası, misafir odası-mutfak ve balkon cevapları izlemektedir. Kadınlar eşleri ile sohbet mekanı olarak tercih ettikleri yerler arasında, yüzde 48.4 ile en yüksek orana oturma odası sahiptir. Bunu sırasıyla, misafir odası-salon, fark etmez, yatak odası, mutfak, oturma odası-mutfak-yatak odası, oturma odası-yatak odası, misafir odası-mutfak, balkon ve yatak odası-mutfak cevapları izlemektedir. Kadınların eşleri ile sohbet zamanı olarak tercih ettikleri zamanlar arasında, yüzde 58.3 ile en yüksek orana akşam-yatsı arası sahiptir. Bunu sırasıyla, gece, fark etmez, sabah, sabah ve akşam-yatsı arası, öğle ve sabah-gece cevapları izlemektedir (Tablo 26).

3.12. Determinasyon İlkeleri ve Aile İçi İlişkiler Sistemi

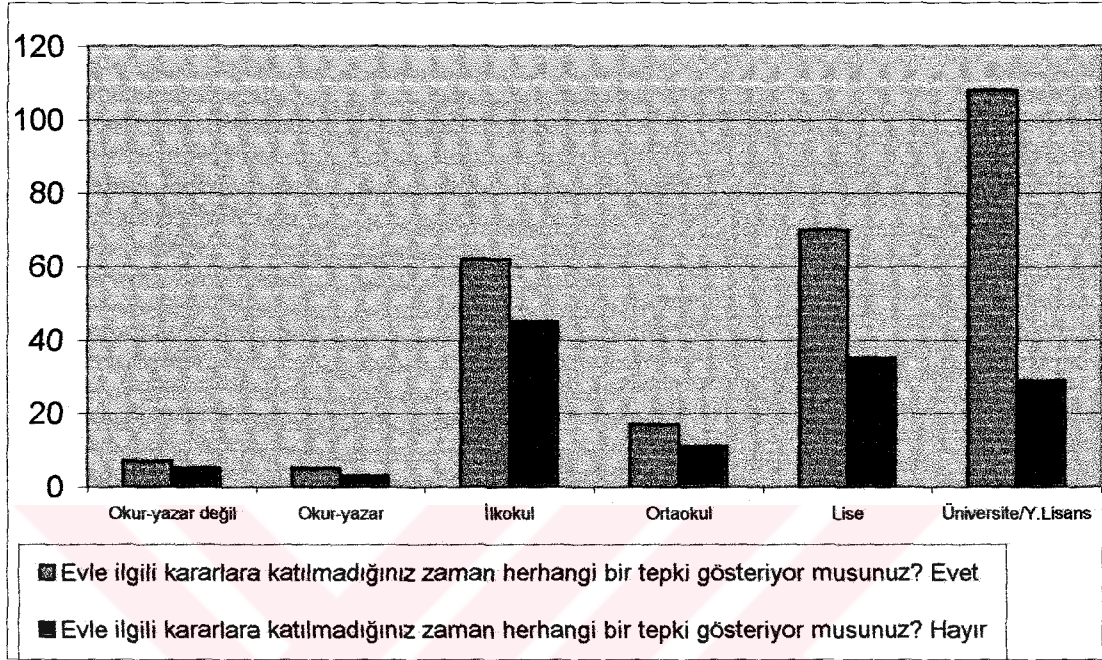
Olgusal durum başlığı altında elde edilen verilerle ilişki içinde bulunan davranış olgularına ve bu olgulardan oluşan aile içi ilişkiler sistemine ait verilerin test edilmesi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır. Bu bağlamda araştırmaya katılan kadınların, kendilerinin öğrenim durumuna, eşlerinin öğrenim durumuna, kendilerinin mesleğine, gelirine, dindarlık durumuna anne/baba ile kayınvalide/kayınpederle görüşme sıklığı onların kararlara katılımı, sosyal süreçler, eşin alışkanlıkları, siddet kadının evle ilgili kararlara katılmadığı zaman tepki gösterip göstermediği ile ilgili analizleri yer almaktadır.

Tablo 27’de araştırmaya katılan kadınların, kendilerinin öğrenim durumuna, eşlerinin öğrenim durumuna, kendilerinin mesleğine göre evle ilgili kararlara katılmadığı zaman tepki gösterip göstermediği ile ilgili ki-kare analizleri yer almaktadır.

Tablo 27: Araştırmaya katılan kadınların kendilerinin ve eşlerinin öğrenim durumuna ve kendilerinin mesleğine göre evle ilgili kararlara katılmadığı zaman tepki gösterip göstermediği

		Evle ilgili kararlara katılmadığınız zaman herhangi bir tepki gösteriyor musunuz?				Toplam		Anlamlılık:
		Evet		Hayır				
		n	%	n	%	n	%	
Sizin öğrenim durumunuz?	Okur-yazar değil	7	58.3	5	41.7	12	100.0	X=13.69 Sd=5 p=0.018
	Okur-yazar	5	62.5	3	37.5	8	100.0	
	İlkokul	62	57.9	45	42.1	107	100.0	
	Ortaokul	17	60.7	11	39.3	28	100.0	
	Lise	70	66.7	35	33.3	105	100.0	
	Üniversite/Y.Lisans	108	78.8	29	21.2	137	100.0	
Toplam		269	67.8	128	32.2	397	100.0	
Eşin öğrenim durumu	İlkokul	56	63.6	32	36.4	88	100.0	X=12.688 Sd=3 p=0.005
	Ortaokul	27	60.0	18	40.0	45	100.0	
	Lise	66	60.0	44	40.0	110	100.0	
	Üniversite/Y.Lisans	119	78.3	33	21.7	152	100.0	
Toplam		268	67.8	127	32.2	395	100.0	
Mesleğiniz?	Memur	114	76.5	35	23.5	149	100.0	X=13.791 Sd=4
	İşçi	14	73.7	5	26.3	19	100.0	

	Serbest meslek	25	73.5	9	26.5	34	100.0	p=0.008
	Emekli	8	88.9	1	11.1	9	100.0	
	Ev hanımı	110	59.5	75	40.5	185	100.0	
Toplam		271	68.4	125	31.6	396	100.0	

Şekil 30: Araştırmaya katılan kadınların kendilerinin ve eşlerinin öğrenim durumuna ve kendilerinin mesleğine göre evle ilgili kararlara katılmadığı zaman tepki gösterip göstermediği

“Evle ilgili kararlara katılmadığınız zaman herhangi bir tepki gösteriyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplar açısından farklı öğrenim durumuna sahip kadınlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0.018$). Bu fark üniversite/yüksek lisans mezunlarından kaynaklanmaktadır. Bu gruptaki kadınlar diğer gruplara göre daha tepkilidirler. Az da olsa eğitim seviyesinin artması ile tepki gösterme oranı artmaktadır. Aynı soruya verilen cevaplar açısından farklı öğrenim durumuna sahip eşler arasında da anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0.005$). Bu fark üniversite/yüksek lisans düzeyinde eğitimi olan eşe sahip kadınların cevaplarından kaynaklanmaktadır. Bu gruptaki kadınların tepki gösterme oranı diğer gruplardan daha fazladır. Yine aynı soruya verilen cevaplar açısından farklı meslek gruplarına sahip kadınlar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0.008$). Bu fark ev hanımlarından kaynaklanmaktadır. Bu gruba giren kadınlar diğer gruplara göre daha

az evet cevabını vermişlerdir. Yani ev hanımları çalışan gruplara göre daha az tepkilidirler. Emekli kadınlarda ise tepki diğer gruplara göre daha fazladır.

Araştırmaya katılan kadınlardan kendilerini çok dindar, dindar, dinle ilgisi az ve dinle hiç ilgisi olmayan olarak algılayanlar arasında “Evle ilgili kararlara katılmadığınız zaman herhangi bir tepki gösteriyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplar açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.810$). Yine aynı şekilde yukarıda belirtilen soruya verilen cevaplar açısından, doğup büyüdüğü yer köy, kasaba, şehir, büyükşehir ve yurtdışı olanlar arasında ($p=0.104$) ve doğum yeri, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi, Karadeniz Bölgesi, Akdeniz Bölgesi, Ege Bölgesi ve Marmara Bölgesi olanlar arasında ($p=0.448$) anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 28’de araştırmaya katılan kadınların, aile ile ilgili kararları daha çok kimin verdiği ve kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı arasındaki ilişkiyi gösteren Anova analizleri yer almaktadır.

Tablo 28: Araştırmaya katılan kadınların aile ile ilgili kararları daha çok kimin verdiği ve kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı arasındaki ilişki

Aile ile ilgili konularda daha çok kim karar veriyor?		Ortalamalar Farkı	p	F
Aile büyükleri	Ben	-2.45	0.001	0.525
	Eşim	-1.68	0.035	
	Beraber	-1.64	0.033	
Ben	Eşim	0.76	0.064	
	Beraber	0.8	0.013	
Eşim	Beraber	0.003	0.997	

Araştırmaya katılan kadınların aile ile ilgili konularda daha çok kimin karar verdiğine verilen cevaplar kayınpeder ve kayınvalide ile görüşme sıklığına göre değişmektedir ($p=0.001$). Aile ile ilgili konularda aile büyüklerinin karar verdiğini söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı kendilerinin karar

verdiği, eşlerinin karar verdiği ve beraber karar verdikleri kadınların görüşme sıklığından anlamlı derecede daha fazladır ($p=0.001$, $p=0.03$, $p=0.03$).

Aile ile ilgili kararları kendilerinin verdiğini söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı, eşi ile beraber karar verdiklerini söyleyen kadınların görüşme sıklığından anlamlı derecede daha azdır ($p=0.01$).

Aile ile ilgili konularda kendilerinin karar verdiğini söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı, eşin karar verdiği kadınların görüşme sıklığından daha az olmasına rağmen aralarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.064$).

Aile ile ilgili konularda eşin karar verdiğini söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı ile eşiyle beraber karar verdiklerini söyleyen kadınların görüşme sıklığı birbirine eşittir. Sonuç olarak, kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı kadının aile içinde karar verme mekanizmasında söz sahibi olmasını etkilemektedir.

Araştırmaya katılan kadınların aile ile ilgili konularda daha çok kimin karar verdiğine verilen cevaplar anne ve babayla görüşme sıklığına göre değişiklik göstermemektedir ($p=0.665$).

Tablo 29’de araştırmaya katılan kadınların, “Kayınpederiniz ve kayınvalideniz sizinle yaşamıyorsa hangi sıklıkla görüşüyorsunuz?” sorusuna verilen cevapla, “kayınvalideniz hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?” ve “kayınpederiniz hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?” sorularına verilen cevaplar arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 29: “Kayınpederiniz ve kayınvalideniz sizinle yaşamıyorsa hangi sıklıkla görüşüyorsunuz?” sorusuna verilen cevapla, “kayınvalideniz hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?” ve “kayınpederiniz hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?” sorularına verilen cevaplar arasındaki ilişki

Spearman Korelasyon	Kayınvalideniz hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?	Kayınpederiniz hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?
Kayınpederiniz ve kayınvalideniz sizinle yaşamıyorsa hangi sıklıkla görüşüyorsunuz?	r= 0.238 p= 0.000 N=352	r=0.239 p=0.000 N= 310

Araştırmaya katılan kadınların kayınvalide ile kayınpederle görüşme sıklıkları arttıkça, kayınvalide ve kayınpederin aile ile ilgili kararlara katılma sıklığı artmaktadır (p=0.000).

Tablo 30’da araştırmaya katılan kadınların, “anneniz ve babanız sizinle yaşamıyorsa hangi sıklıkla görüşüyorsunuz?” sorusuna verilen cevapla, “anneniz hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?” ve “babanız hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?” sorularına verilen cevaplar arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon testi yer almaktadır.

Tablo 30: “Anneniz ve babanız sizinle yaşamıyorsa hangi sıklıkla görüşüyorsunuz?” sorusuna verilen cevapla, “anneniz hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?” ve “babanız hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?” sorularına verilen cevaplar arasındaki ilişki

Spearman Korelasyon	Anneniz hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?	Babanız hayatta ise ailenizle ilgili kararlara katılır mı?
Anneniz ve babanız sizinle yaşamıyorsa hangi sıklıkla görüşüyorsunuz?	r= 0.185 p= 0.000 N=370	r=0.128 p=0.019 N= 337

Araştırmaya katılan kadınların anne ve babaları ile görüşme sıklıkları arttıkça, anne ve babanın aile ile ilgili kararlara katılma sıklığı artmaktadır (p=0.000, p=0.019).

Araştırmaya katılan kadınların, evlerinde karşılaştıkları problemlerin çözümünde şiddete başvurma durumuna etki eden değişkenler üzerinde durulacaktır. Bunlardan ilki kadınların yaşlarıdır.

Tablo 31’da araştırmaya katılan kadınların yaş dağılımları ve eşle yaşanan problemlerin çözümlünde şiddete başvurma durumu arasındaki ilişkiyi gösteren Anova testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 31: Kadınların yaş dağılımları ve eşle yaşanan problemlerin çözümlünde şiddete başvurma durumu arasındaki ilişki

Yaş		Ortalamalar Farkı	p	F
17-21 yaş	22-25 yaş	-0.7931	0.014	4.496
	26-30 yaş	-0.8077	0.005	
	31-35 yaş	-0.8556	0.002	
	36-40 yaş	-0.5889	0.09	
	41 ve yukarısı	-0.7850	0.006	

Araştırmaya katılan kadınların, eşle yaşanan problemlerin çözümlünde şiddete maruz kalma durumu yaşa göre değişmektedir. 17- 21 yaş grubunda bulunan kadınların şiddete maruz kalma sıklığı 22-25, 26-30, 31-35, 41 ve yukarısı yaş gruplarından anlamlı derecede daha fazladır ($p=0.014$, $p=0.005$, $p=0.002$, $p=0.006$). 17-21 yaş grubunun şiddete maruziyeti 36-40 yaş grubundan fazla olmakla birlikte aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.09$). 22-25, 26-30, 31-35, 36-40, 41 ve üzeri yaş grubundaki kadınların kendi aralarında şiddete maruziyet açısından anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Buradan anlaşılacağı üzere, özellikle 17-21 yaş grubu diğer yaş gruplarından daha fazla şiddete maruz kalmaktadırlar.

İç Anadolu, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Akdeniz, Ege, Marmara ve Karadeniz doğumlu olan kadınların şiddete maruz kalma durumları açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.09$). Kadınların doğum yeri maruz kalınan şiddet açısından belirleyici bir değişken değildir.

Yaşamlarının büyük bölümünü, yurtdişi, köy, kasaba, şehir, büyükşehirde geçiren kadınların, şiddete maruz kalma açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.319$). Kadınların yaşamlarının büyük bölümünü geçirdikleri yer maruz kalınan şiddet açısından belirleyici bir değişken değildir.

Okur-yazar olmayan, okuryazar, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu, üniversite /y.lisans mezunu kadınların, şiddete maruz kalma açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.232$). Aynı şekilde, farklı eğitim seviyesi olan kadınlarında şiddete maruz kalma açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.228$). Kadınların kendilerinin ve eşlerinin eğitim seviyesi, maruz kalınan şiddet açısından belirleyici bir değişken değildir.

Tablo 32’de araştırmaya katılan kadınların, meslek dağılımları ve eşle yaşanan problemlerin çözümünde şiddete başvurma durumu arasındaki ilişkiyi gösteren Anova testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 32: Kadınların meslek dağılımları ve eşle yaşanan problemlerin çözümünde şiddete başvurma durumu arasındaki ilişki

Meslek		Ortalamalar Farkı	p	F
İşçi	Memur	-0.7454	0.000	6.982
	Serbest	-0.7281	0.000	
	Ev hanımı	-0.6019	0.000	

Kadınların, eşle yaşanan problemlerin çözümünde şiddete maruz kalma durumu mesleğe göre değişmektedir. İşçilerin şiddete maruz kalma sıklıkları, memurlara, serbest meslek sahiplerine ve ev hanımlarına göre anlamlı derecede daha fazladır ($p=0.000$, $p=0.000$, $p=0.000$). İşçiler ile emeklilerin şiddete maruz kalma durumları arasında anlamlı bir fark olmamasına rağmen işçilerin maruziyet sıklığı emeklilere göre daha fazladır ($p=0.357$). buradan çıkan sonuca göre sahip olunan meslek şiddete maruz kalma açısından belirleyici bir değişkendir.

1-5, 6-10, 11-15, 16-20, 21-26, 27-35, 36 yıl ve üzeri süredir evli olan kadınların, şiddete maruz kalma açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.254$). Kadınların evlilik süreleri, maruz kalınan şiddet açısından belirleyici bir değişken değildir.

17-21, 22-25, 26-30, 31-35, 36 ve üzeri evlenme yaşına sahip kadınların, şiddete maruz kalma açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.235$).

Kadınların evlenme yaşları, maruz kalınan şiddet açısından belirleyici bir değişken değildir.

Görücü usulü ve ailelerin uygun görmesiyle, görücü usulü ve birbirimizi severek, tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle ve ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak şeklinde evlenme şekillerine sahip kadınların, şiddete maruz kalma açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.251$). Kadınların evlenme şekilleri, maruz kalınan şiddet açısından belirleyici bir değişken değildir.

Yakın akraba, uzak akraba, hemşehri, ve farklı bölgelerden olan kadınların, şiddete maruz kalma açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.699$). Eşin akrabalık derecesi, maruz kalınan şiddet açısından belirleyici bir değişken değildir. Tablo 33'de araştırmaya katılan kadınların gelir düzeyleri ile evde maruz kaldıkları şiddet arasındaki ilişki gösteren Anova analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 33: Kadınların gelir düzeyleri ile evde maruz kaldıkları şiddet arasındaki ilişki

Aylık Gelir		Ortalamalar Farkı	p	F
1 Milyar Üzeri	250 Milyon Altı	0.3307	0.03	2.884

Ailenin aylık geliri, 250 milyon ve altı olan kadınların, şiddete maruziyet sıklığı 1 milyar ve üzeri gelire sahip olanlardan anlamlı derecede daha fazladır (0.03). Ailenin aylık geliri, 250- 500 milyon, 500 milyon bir milyar ve bir milyar ve üzeri gelire sahip kadınların, şiddete maruz kalma açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Kendi aylık gelirleri, 1 milyar ve üzeri, 1 milyar- 500 milyon, 500 milyon-250 milyon ve 250 milyon altı gelire sahip kadınların, şiddete maruz kalma açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.549$). Kadınların aylık kazançları, maruz kalınan şiddet açısından belirleyici bir değişken değildir.

Kayın valide ve kayınpederle görüşme sıklığını, her zaman, çoğu zaman, arasıra, nadiren ve hiçbir zaman olarak belirten kadınların, şiddete maruz kalma açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.185$). Aynı şekilde anne ve baba ile görüşme sıklığını, her zaman, çoğu zaman, arasıra, nadiren ve hiçbir zaman olarak belirten kadınların, şiddete maruz kalma açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.151$). Kadınların, kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklıkları ile anne ve babayla görüşme sıklıkları maruz kalınan şiddet açısından belirleyici bir değişken değildir. Kendilerini, çok dindar, dindar, dinle ilgisi az ve dinle hiç ilgisi yok olarak algılayan kadınların şiddete maruz kalma açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.282$). Kadınların dindarlık durumları, maruz kalınan şiddet açısından belirleyici bir değişken değildir.

Tablo 34’de araştırmaya katılan kadınların, eşlerin dindarlık durumları ile şiddete maruziyet arasındaki ilişkiyi gösteren Anova sonuçları yer almaktadır.

Tablo 34: Eşlerin dindarlık durumları ile, şiddete maruziyet arasındaki ilişki

Dindarlık durumu		Ortalamalar Farkı	p	F
Dindar	Dinle hiç ilgisi yok	0.1442	0.043	3.565

Eşlerini dinle ilgisi yok olarak tanımlayan kadınların şiddete maruziyet sıklığı, dindar olarak tanımlayanlardan anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur ($p=0.043$). Eşlerini, çok dindar, dindar, dinle ilgisi az ve dinle hiç ilgisi yok olarak tanımayan kadınların yukarıda belirtilen fark dışında aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 35’te araştırmaya katılan kadınların, eşlerin alkol alma, sigara kullanma, çapkınlık durumu ve kumar alışkanlığı ile şiddete maruziyet arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon analizleri yer almaktadır.

Tablo 35: Eşlerin alkol alma, sigara kullanma, çapkınlık durumu ve kumar alışkanlığı ile şiddete maruziyet arasındaki ilişki

	Eşinizin sigara alışkanlığı var mı?	Eşinizin alkol alışkanlığı var mı?	Eşiniz çapkınlık yapar mı?	Eşinizin kumar alışkanlığı var mı?
Eşlerinizle aranızdaki ilişkilerin çözümünde şiddete başvurulur mu?	r=0.174 p=0.001 N= 385	r=0.114 p=0.03 N= 365	r=0.183 p=0.001 N= 328	r=0.170 p=0.076 N= 328

Eşlerin alkol alma sıklığı ile şiddete maruz kalma sıklığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=0.03$). Eşlerin sigara kullanma sıklığı ile şiddete maruz kalma sıklığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=0.001$). Eşlerin çapkınlık yapma durumu ile şiddete maruz kalma sıklığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=0.001$). Eşlerin alkol, sigara kullanması, ve çapkınlık yapması maruz kalınan şiddetin sıklığını etkilemektedir. Eşlerin kumar oynama sıklığı ile şiddete maruz kalma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p=0.076$).

Yeni medeni kanunda yapılan değişikliklerin evlerinde uygulandığını, uygulanmadığını ve fikri olmadığını söyleyen kadınların, şiddete maruz kalma açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.081$). Yeni medeni kanunda yapılan değişikliklerin evlere uygulanıyor veya uygulanmıyor olması, maruz kalınan şiddet açısından belirleyici bir değişken değildir.

Tablo 36'da araştırmaya katılan kadınların evde erkek otoritesi olma durumu ile şiddete maruziyet arasındaki ilişki gösteren t testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 36: Evde erkek otoritesi olma durumu ile şiddete maruziyet arasındaki ilişki

Evinizde erkek otoritesi var mı?		Ortalama	Std Sapma	t	p
	Evet		4.62		
Hayır		4.85	0.4703		

Evinde erkek otoritesi olduğunu söyleyen kadınların şiddete maruziyetleri, olmadığını söyleyenlere göre anlamlı derecede daha yüksektir ($p=0.000$). Erkek otoritesi olan evlerde şiddet daha fazladır.

Tablo 37’de araştırmaya katılan kadınların, eşle dayanışma ve işbirliği, çatışma, rekabet, uyum ve anlaşma, eşin kararına mutlak uyma ile şiddete maruziyet arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon sonuçları yer almaktadır.

Tablo 37: Eşle dayanışma ve işbirliği, çatışma, rekabet, uyum ve anlaşma, eşin kararına mutlak uyma ile şiddete maruziyet arasındaki ilişki

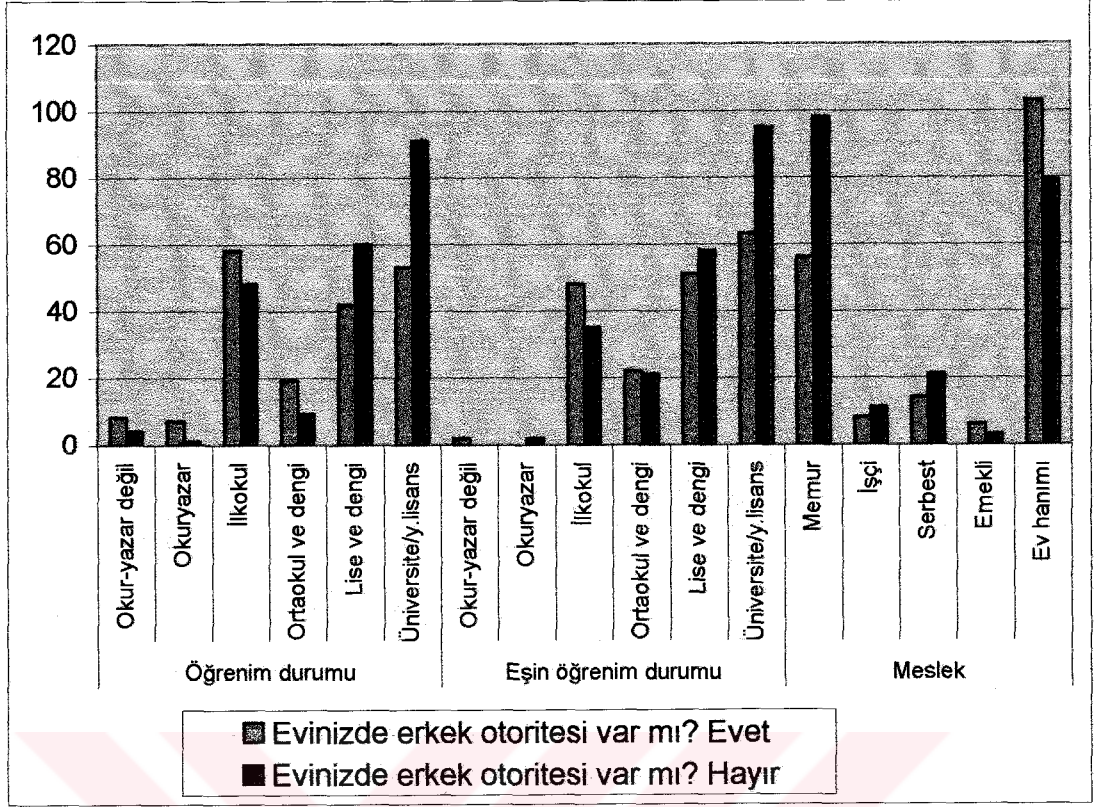
	Eşinizle aranızda dayanışma ve işbirliği var mı?	Eşinizle çatışma yaşar mısınız?	Eşinizle aranızda rekabet var mı?	Eşinizle uyum ve anlaşmayı sağlayabiliyor musunuz?	Eşinizin her kararına mutlak uyar mısınız?
Eşlerinizle aranızdaki ilişkilerin çözümünde şiddete başvurulur mu?	$r=-0.246$ $p=0.000$ N= 367	$r=0.345$ $p=0.000$ N= 319	$r=0.176$ $p=0.002$ N= 310	$r=-0.25$ $p=0.000$ N= 353	$r=-0.115$ $p=0.02$ N= 403

Şiddete maruziyet ile eşle çatışma yaşama ve rekabet arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=0.000$, $p=0.002$). Eşler arasında çatışma ve rekabet arttıkça şiddete maruziyette artmaktadır. Şiddete maruziyet ile eşle dayanışma ve işbirliği, eşle uyum ve anlaşma, eşin kararına uyma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=0.000$, $p=0.000$, $p=0.02$). Yani eşler arasında dayanışma ve işbirliği ile uyum ve anlaşma arttıkça şiddete maruziyette azalma gözlenmektedir. Eşin kararına uyma azaldıkça şiddete maruziyette artma gözlenmektedir.

Tablo 38’de araştırmaya katılan kadınların, kendilerinin ve eşlerinin öğrenim durumuna göre, evde erkek otoritesinin olup olmadığı gösteren ki-kare sonuçları yer almaktadır.

Tablo 38: Kadınların, kendilerinin ve eşlerinin öğrenim durumuna göre, evde erkek otoritesinin olup olmadığı

Değişkenler		Evinizde erkek otoritesi var mı?				Toplam Evet		Anlamlılık
		Evet		Hayır		n	%	
		n	%	n	%			
Öğrenim durumu	Okur-yazar değil	8	66.7	4	33.3	12	100.0	X=21.955 Sd=5 P=0.001
	Okuryazar	7	78.5	1	12.5	8	100.0	
	İlkokul	58	54.7	48	45.3	106	100.0	
	Ortaokul ve dengi	19	67.9	9	32.1	26	100.0	
	Lise ve dengi	42	41.2	60	58.8	102	100.0	
	Üniversite/y.lisans	53	36.8	91	63.2	144	100.0	
Toplam		187	46.8	213	53.2	400	100.0	
Eşin öğrenim durumu	Okur-yazar değil	2	100.0	0	0.0	2	100.0	X=11.461 Sd=5 P=0.043
	Okuryazar	0	0.0	2	100.0	2	100.0	
	İlkokul	48	57.8	35	42.2	83	100.0	
	Ortaokul ve dengi	22	51.2	21	48.8	43	100.0	
	Lise ve dengi	51	46.8	58	53.2	109	100.0	
	Üniversite/y.lisans	63	39.9	95	60.1	158	100.0	
Toplam		186	46.9	211	53.1	397	100.0	
Meslek	Memur	56	36.4	98	63.6	154	100.0	X=15.989 Sd=4 P=0.003
	İşçi	8	42.1	11	57.9	19	100.0	
	Serbest	14	40.0	21	60.0	35	100.0	
	Emekli	6	66.7	3	33.3	9	100.0	
	Ev hanımı	103	56.6	79	43.4	182	100.0	
Toplam		187	46.9	212	53.1	399	100.0	

Şekil 31: Kadınların, kendilerinin ve eşlerinin öğrenim durumuna ve mesleklerine göre, evde erkek otoritesinin olup olmadığı

Araştırmaya katılan kadınlardan, öğrenim durumu, okur-yazar değil, okuryazar, ilkokul ortaokul ve dengi, lise ve dengi ve üniversite/yüksek lisans olanlar arasında, evde erkek otoritesi olup olmaması açısından anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0.001$). Kadınların öğrenim seviyesi yükseldikçe, evdeki erkek otoritesinde azalma gözlenmektedir.

Kadınların eşlerinin öğrenim durumu, okur-yazar değil, okuryazar, ilkokul ortaokul ve dengi, lise ve dengi ve üniversite/yüksek lisans olanlar arasında, evde erkek otoritesi olup olmaması açısından anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0.001$) Eşlerin öğrenim seviyesi yükseldikçe evde erkek otoritesinde azalma görülmektedir.

Mesleği, memur, işçi, serbest meslek, emekli ve ev hanımı olan kadınlar arasında, evde erkek otoritesi olup olmaması açısından anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0.003$). Memurlarda ve serbest meslek sahiplerinde evde erkek otoritesi diğer

gruplara göre daha azdır.Çalışmayan grup olan ev hanımlarında erkek otoritesi çalışanlara göre daha fazladır.

Yaşları, 17-21, 22-25, 26-30, 31-35, 36-40, 41 ve üzeri olan kadınlar arasında, evde erkek otoritesi olup olmaması açısından anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.115$). Doğum yeri, İç Anadolu, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Akdeniz, Ege, Marmara ve Karadeniz doğumlu olan kadınlar arasında, evde erkek otoritesi olup olmaması açısından anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.121$). Eşlerinin doğum yeri, İç Anadolu, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Akdeniz, Ege, Marmara ve Karadeniz doğumlu olan kadınlar arasında, evde erkek otoritesi olup olmaması açısından anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.705$). Eşlerinin mesleği, memur, işçi, serbest meslek ve emekli olan kadınlar arasında, evde erkek otoritesi olup olmaması açısından anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.251$).

Kendilerini, çok dindar, dindar, dinle ilgisi az ve dinle hiç ilgisi yok olarak algılayan kadınlar arasında, evde erkek otoritesi olup olmaması açısından anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.290$). Eşlerini, çok dindar, dindar, dinle ilgisi az ve dinle hiç ilgisi yok olarak algılayan kadınlar arasında, evde erkek otoritesi olup olmaması açısından anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0.189$).

Araştırmaya katılan kadınlardan yaşları, 17-21, 22-25, 26-30, 31-35, 36-40, 41 ve üzeri olan kadınlar arasında, eşiyile arasında yaşadığı dayanışma ve işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma ve anlaşma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.601$, $p=0.270$, $p=0.190$, $p=0.475$). Yaş, kadının eşiyile aralarında yaşadığı dayanışma ve işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma ve anlaşma açısından belirleyici bir değişken değildir.

Doğum yeri, İç Anadolu, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Akdeniz, Ege, Marmara ve Karadeniz doğumlu olan kadınlar arasında, eşiyile arasında yaşadığı dayanışma ve işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma ve anlaşma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.498$, $p=0.851$, $p=0.438$, $p=0.194$). Doğum yeri,

kadının eşiyle aralarında yaşadığı dayanışma ve işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma ve anlaşma açısından belirleyici bir değişken değildir.

Doğup büyüdüğü yer, köy, kasaba, şehir, büyükşehir ve yurtdışı olan kadınlar arasında, eşiyle arasında yaşadığı dayanışma ve işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma ve anlaşma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.997$, $p=0.934$, $p=0.132$, $p=0.136$). doğup büyünülen yer, kadının eşiyle aralarında yaşadığı dayanışma ve işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma ve anlaşma açısından belirleyici bir değişken değildir.

Öğrenim durumu, okur-yazar değil, okuryazar, ilkokul ortaokul ve dengi, lise ve dengi ve üniversite/yüksek lisans olan kadınlar arasında, eşiyle arasında yaşadığı dayanışma ve işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma ve anlaşma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.621$, $p=0.296$, $p=0.225$, $p=0.966$).

Eşlerinin öğrenim durumu, okur-yazar değil, okuryazar, ilkokul ortaokul ve dengi, lise ve dengi ve üniversite/yüksek lisans olan kadınlar arasında, eşiyle arasında yaşadığı dayanışma ve işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma ve anlaşma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.367$, $p=0.905$, $p=0.313$, $p=0.199$). Kendisinin ve eşinin öğrenim durumu, kadının eşiyle aralarında yaşadığı dayanışma ve işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma ve anlaşma açısından belirleyici bir değişken değildir.

Mesleği, memur, işçi, serbest meslek ve emekli olan kadınlar arasında, eşiyle arasında yaşadığı dayanışma ve işbirliği açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.258$). Meslek, dayanışma ve işbirliği açısından belirleyici bir değişken değildir.

Tablo 39'da araştırmaya katılan kadınların, eşiyle aralarında yaşadığı çatışma, rekabet, uyuşma ve anlaşma ile meslekleri arasındaki ilişkiyi gösteren anova analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 39: Kadının eşiyle aralarında yaşadığı çatışma, rekabet, uyuşma ve anlaşma ile meslekleri arasındaki ilişki

	Meslek		Ortalamalar Farkı	p	F
Çatışma	Ev hanımı	İşçi	0.8050	0.018	3.315
Rekabet	Ev hanımı	Memur	0.3165	0.050	2.995
Uyum ve anlaşma	İşçi	Memur	0.7198	0.016	3.330
		Emekli	1.2321	0.017	

Ev hanımları, mesleği işçi olan kadınlara göre eşleriyle aralarında anlamlı derecede daha az çatışma yaşamaktadır ($p=0.018$). Emekli, serbest meslek, memur arasında ve yukarıda belirtilen mesleklerle bu meslekler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Yine ev hanımları, mesleği memur olan kadınlara göre eşleriyle aralarında anlamlı derecede daha az rekabet yaşamaktadır ($p=0.05$). Emekli, serbest meslek, işçi arasında ve yukarıda belirtilen mesleklerle bu meslekler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. İşçilerin, memurlara ve emeklilere göre eşleriyle aralarında anlamlı derecede daha az uyum ve anlaşma bulunmaktadır ($p=0.016$, $p=0.017$). Ev hanımı ve serbest meslek sahipleri arasında ve yukarıda belirtilen mesleklerle bu meslekler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Eşlerinin işi memur, işçi, serbest meslek ve emekli olan kadınlar arasında, eşiyle arasında yaşadığı dayanışma ve işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma ve anlaşma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.187$, $p=0.183$, $p=0.060$, $p=0.064$). Eşin mesleği, kadının eşiyle aralarında yaşadığı dayanışma ve işbirliği, çatışma, rekabet, uyuşma ve anlaşma açısından belirleyici bir değişken değildir.

Evlerinde erkek otoritesi olan ve olmayan kadınlar arasında, eşiyle arasında yaşadığı dayanışma ve işbirliği, rekabet, uyuşma ve anlaşma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.393$, $p=0.346$, $p=0.064$). Evde erkek otoritesi olup olmaması, kadının eşiyle aralarında yaşadığı dayanışma ve işbirliği, rekabet, uyuşma ve anlaşma açısından belirleyici bir değişken değildir.

Tablo 40’da araştırmaya katılan kadınlarda, Evde erkek otoritesi olma durumu ile eşle çatışma yaşama arasındaki ilişkiyi gösteren anova testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 40: Evde erkek otoritesi olma durumu ile eşle çatışma yaşama arasındaki ilişki

Evinizde erkek otoritesi var mı?		Ortalama	Std Sapma	t	P
	Evet	3.64	0.7265	-2.897	0.004
	Hayır	3.96	0.4703		

Evinde erkek otoritesi olmayan kadınlar, evinde erkek otoritesi olan kadınlara göre eşleriyle aralarında anlamlı derecede daha az çatışma yaşamaktadır ($p=0.004$).

Tablo 41’de araştırmaya katılan kadınların, Kayınvalide ve kayınpederiniz görüşme sıklığı, anne ve babayla görüşme sıklığı ile eşle arada yaşanan, dayanışma, çatışma, rekabet, uyum, ve anlaşma arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon sonuçları yer almaktadır.

Tablo 41: Kayınvalide ve kayınpederiniz görüşme sıklığı, anne ve babayla görüşme sıklığı ile eşle arada yaşanan, dayanışma, çatışma, rekabet, uyum ve anlaşma arasındaki ilişki

	Eşinizle aranızda dayanışma ve işbirliği var mı?	Eşinizle atışma yaşar mısınız?	Eşinizle aranızda rekabet var mı?	Eşinizle uyum ve anlaşmayı sağlayabiliyor musunuz?
Kayınvalide ve kayınpederiniz sizinle yaşamıyorsa hangi sıklıkla görüşüyorsunuz?	$r=0.141$ $p=0.009$ $N= 339$	$r=-0.118$ $p=0.043$ $N= 294$	$r=-0.120$ $p=0.042$ $N= 286$	$r=0.068$ $p=0.219$ $N= 325$
Anneniz ve babanız sizinle yaşamıyorsa hangi sıklıkla görüşüyorsunuz?	$r=0.191$ $p=0.000$ $N= 356$	$r=-0.080$ $p=0.159$ $N= 308$	$r=-0.067$ $p=0.245$ $N= 300$	$r=0.097$ $p=0.072$ $N= 342$

Kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı ile eşle arada yaşanan dayanışma ve işbirliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=0.009$). Kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı arttıkça, kadınların eşleriyle aralarında yaşadıkları dayanışma artmaktadır.

Kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı ile eşle arada yaşanan çatışma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=0.043$). Kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı arttıkça kadınların eşleriyle aralarında yaşadıkları çatışmada azalmaktadır.

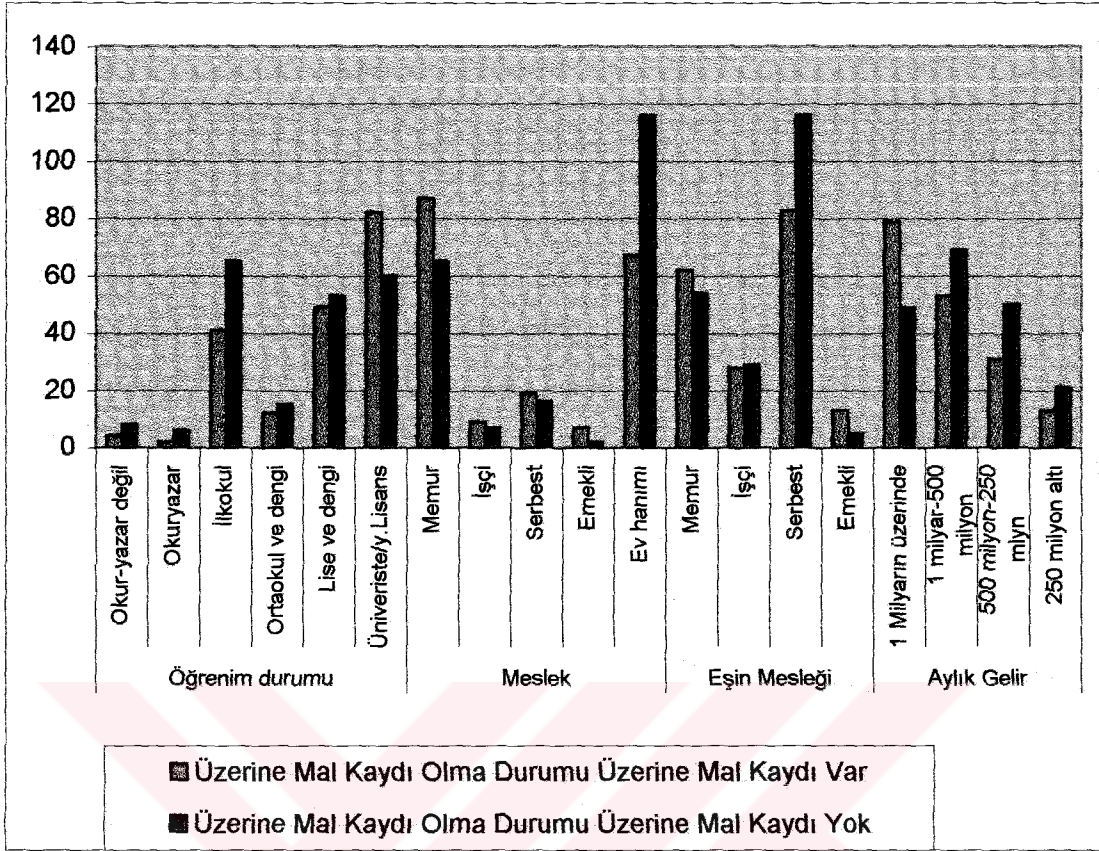
Kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı ile eşle arada yaşanan rekabet arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=0.042$). Kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı arttıkça kadınların eşleriyle aralarında yaşadıkları rekabet azalmaktadır. Kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı ile eşle arada yaşanan uyum ve anlaşma arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p=0.219$).

Anne ve babayla görüşme sıklığı ile eşle arada yaşanan dayanışma ve işbirliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=0.000$). Anne ve babayla görüşme sıklığı arttıkça, kadınların eşleriyle aralarında yaşadıkları dayanışma artmaktadır. Anne ve babayla görüşme sıklığı ile eşle arada yaşanan çatışma arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p=0.159$). Anne ve babayla görüşme sıklığı ile eşle arada yaşanan rekabet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p=0.245$). Anne ve babayla görüşme sıklığı ile eşle arada yaşanan uyum ve anlaşma arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p=0.072$).

Tablo 42’de araştırmaya katılan kadınların, öğrenim durumu, mesleği, eşin mesleği ve ailenin aylık geliri ile üzerine mal kaydı bulunma arasındaki ilişkiyi gösteren ki-kare sonuçları yer almaktadır.

Tablo 42: Kadının öğrenim durumu, mesleği, eşin mesleği ve ailenin aylık geliri ile üzerine mal kaydı bulunma arasındaki ilişki

Değişkenler		Üzerine Mal Kaydı Olma Durumu				Toplam Evet		Anlamlılık
		Üzerine Mal Kaydı Var		Üzerine Mal Kaydı Yok		n	%	
		n	%	n	%			
Öğrenim durumu	Okur-yazar değil	4	33.3	8	66.7	12	100.0	X=11.960 Sd=5 P= 0.035
	Okuryazar	2	25.0	6	75.0	8	100.0	
	İlkokul	41	38.7	65	61.3	106	100.0	
	Ortaokul ve dengi	12	44.4	15	55.6	27	100.0	
	Lise ve dengi	49	48.0	53	52.0	102	100.0	
	Üniversite/y.Lisans	82	57.7	60	42.3	142	100.0	
Toplam		190	47.9	207	52.1	393	100.0	
Meslek	Memur	87	57.2	65	42.8	152	100.0	X=18.893 Sd=4 P= 0.001
	İşçi	9	56.3	7	43.8	16	100.0	
	Serbest	19	54.3	16	45.7	35	100.0	
	Emekli	7	77.8	2	22.2	9	100.0	
	Ev hanımı	67	36.6	116	63.4	183	100.0	
Toplam		189	47.8	206	52.2	395	100.0	
Eşin Mesleği	Memur	62	53.4	54	46.6	116	100.0	X=8.785 Sd=3 P= 0.032
	İşçi	28	49.1	29	50.9	57	100.0	
	Serbest	83	41.7	116	58.3	199	100.0	
	Emekli	13	72.2	5	27.8	18	100.0	
Toplam		186	47.7	204	52.3	390	100.0	
Aylık Gelir	1 Milyarın üzerinde	79	61.7	49	38.3	128	100.0	X=15.025 Sd=3 P= 0.002
	1 milyar-500 milyon	53	43.4	69	56.6	122	100.0	
	500 milyon-250 mlyn	31	38.3	50	61.7	81	100.0	
	250 milyon altı	13	38.2	21	61.8	34	100.0	
Toplam		176	48.2	189	51.8	365	100.0	

Şekil 32: Kadının öğrenim durumu, mesleği, eşin mesleği ve ailenin aylık geliri ile üzerine mal kaydı

Araştırmaya katılan kadınlardan, öğrenim durumu okur-yazar değil, okur-yazar, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite/Y.lisan olan kadınlar arasında, üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmaktadır ($p=0.035$). Kadınların öğrenim seviyesi yükseldikçe üzerine mal kayıt olma sıklığı artmaktadır. Eşlerinin öğrenim durumu, okur-yazar değil, okur-yazar, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite/Y.lisan olan kadınlar arasında üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p=0.100$).

Mesleği, memur, işçi, serbest, emekli ve ev hanımı olan kadınlar arasında, üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmaktadır ($p=0.001$). Üzerine en az mal kaydı olanlar çalışmayan grup ev hanımlarında iken, üzerine en fazla mal kaydı

olan grup ise emeklilerdir. Eşlerinin mesleği, memur, işçi, serbest meslek, emekli olan kadınlar arasında, üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmaktadır ($p=0.032$). Bu fark emeklilerden kaynaklanmaktadır. Üzerine mal kaydı en fazla olan grup emeklilerdir.

Ailenin aylık geliri, 1 milyar üzeri, bir milyar-500 milyon, 500 milyon-250 milyon ve 250 milyon altı olan kadınlar arasında, üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmaktadır ($p=0.002$). Ailenin gelir seviyesi arttıkça, kadının üzerine kayıtlı mal olma durumu da artmaktadır. Kendi geliri, 1 milyar üzeri, bir milyar-500 milyon, 500 milyon-250 milyon ve 250 milyon altı olan kadınlar arasında, üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p=0.07$). Kadınların kendilerini gelir seviyesi, üzerine mal kaydı olma durumu açısından belirleyici bir değişken değildir.

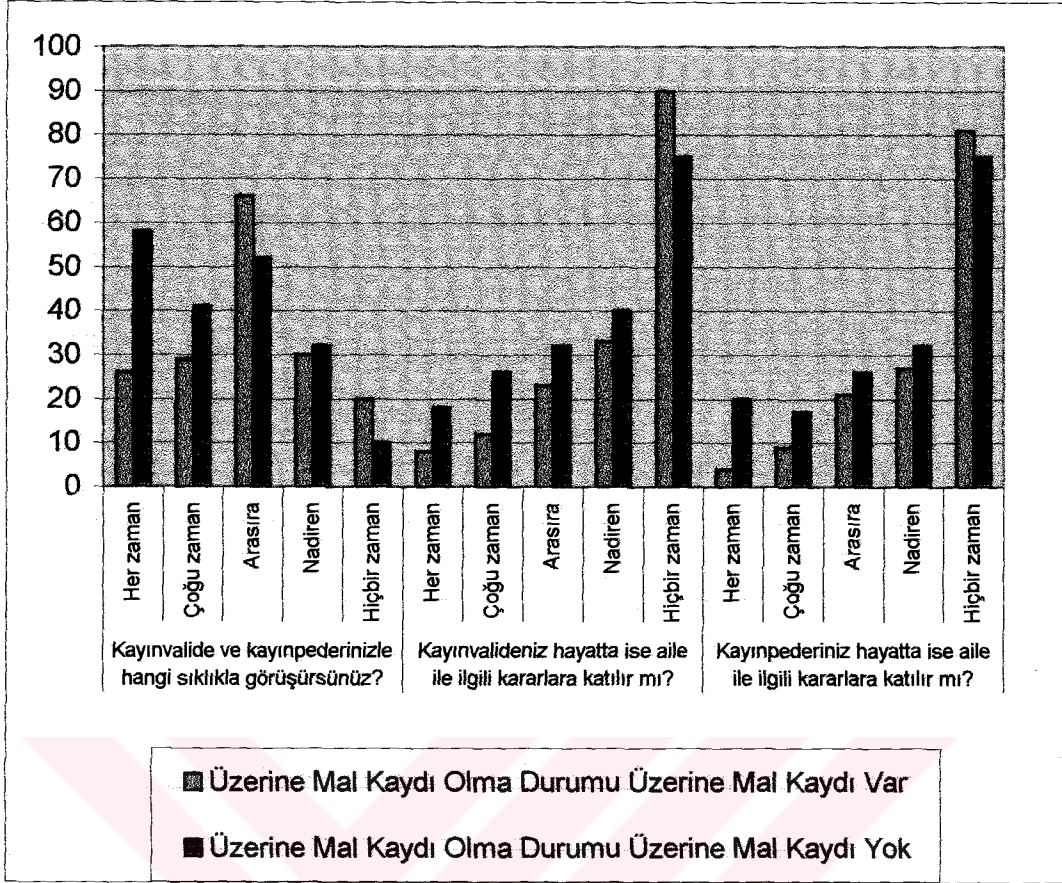
Evlilik yılı, 1-5, 6-10, 11-15, 16-20, 21-26, 27-35, 36 yıl ve üzeri olan kadınlara arasında, üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p=0.549$).

Kendisini, çok dindar, dindar dinle ilgisi az ve inle ilgisi hiç yok olarak tanımlayan kadınlar arasında, üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p=0.707$). Eşini, çok dindar, dindar dinle ilgisi az ve inle ilgisi hiç yok olarak tanımlayan kadınlar arasında, üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p=0.199$). kadınların kendilerinin ve eşlerini dindarlık durumları, üzerine mal kaydı olma durumu açısından belirleyici bir değişken değildir.

Tablo 43'de araştırmaya katılan kadınların, kayınvalide ve kayınpederinizle hangi sıklığı, kayınvalideniz hayatta ise aile ile ilgili kararlara katılma sıklığı, kayınpeder hayatta ise aile ile ilgili kararlara katılma sıklığı ile kadının üzerine mal kaydı bulunma arasındaki ilişkiyi gösteren ki-kare sonuçları yer almaktadır.

Tablo 43: Kayınvalide/ kayınpeder hayatta ise görüşme sıklığı, kayınvalide/ kayınpederin aile ile ilgili kararlara katılma sıklığı ile kadının üzerine mal kaydı bulunma arasındaki ilişki

Değişkenler		Üzerine Mal Kaydı Olma Durumu				Toplam Evet		Anlamlılık
		Üzerine Mal Kaydı Var		Üzerine Mal Kaydı Yok		n	%	
		n	%	n	%			
Kayınvalide ve kayınpederinizle hangi sıklıkla görüşürsünüz?	Her zaman	26	31.0	58	69.0	84	100.0	X=18.043 Sd=4 P= 0.001
	Çoğu zaman	29	41.4	41	58.6	70	100.0	
	Ara sıra	66	55.9	52	44.1	118	100.0	
	Nadiren	30	48.4	32	51.6	62	100.0	
	Hiçbir zaman	20	66.7	10	33.3	30	100.0	
Toplam		171	47.0	193	53.0	364	100.0	
Kayınvalideniz hayatta ise aile ile ilgili kararlara katılır mı?	Her zaman	8	30.8	18	69.2	26	100.0	X=10.814 Sd=4 P= 0.029
	Çoğu zaman	12	31.6	26	68.4	38	100.0	
	Arasıra	23	41.8	32	58.2	55	100.0	
	Nadiren	33	45.2	40	54.8	73	100.0	
	Hiçbir zaman	90	54.5	75	45.5	165	100.0	
Toplam		166	46.5	191	53.5	357	100.0	
Kayınpederiniz hayatta ise aile ile ilgili kararlara katılır mı?	Her zaman	4	16.7	20	83.3	24	100.0	X=11.898 Sd=4 P= 0.018
	Çoğu zaman	9	34.6	17	65.4	26	100.0	
	Arasıra	21	44.7	26	55.3	47	100.0	
	Nadiren	27	45.8	32	54.2	59	100.0	
	Hiçbir zaman	81	51.9	75	48.1	156	100.0	
		142	45.5	170	54.5	312	100.0	

Şekil 33: Kayınvalide/ kayınpeder hayatta ise görüşme sıklığı, kayınvalide/ kayınpederin aile ile ilgili kararlara katılma sıklığı ile kadının üzerine mal kaydı bulunma arasındaki ilişki

Kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığını, her zaman, çoğu zaman, arasıra, nadiren, hiçbir zaman olarak belirten kadınlar arasında, üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmaktadır ($p=0.001$). Kadınların, kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığında azalma görüldükçe, üzerine mal kaydı olma durumunda artma gözlenmektedir.

Kayınvalide ve kayınpederin aile ile ilgili kararlara katılma sıklığını, her zaman, çoğu zaman, arasıra, nadiren, hiçbir zaman olarak belirten kadınlar arasında, üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmaktadır ($p=0.029$, $p=0.018$). Kayınvalide ve kayınpederin aile ile ilgili kararlara katılma sıklığı azaldıkça, kadının üzerine mal kaydı olma durumunda artma gözlenmektedir.

Anne ve babayla görüşme sıklığını, her zaman, çoğu zaman, arasıra, nadiren, hiçbir zaman olarak belirten kadınlar arasında, üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p=0.148$). Kadınların anne ve babasıyla görüşme durumu, üzerine mal kaydı olma durumu açısından belirleyici bir değişken değildir.

Anne ve babanın aile ile ilgili kararlara katılma sıklığını, her zaman, çoğu zaman, arasıra, nadiren, hiçbir zaman olarak belirten kadınlar arasında, üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p=0.431$, $p=0.071$).

Çocuğu olan ve olmayan kadınlar arasında, üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p=0.459$). Çocuk sahibi olma, üzerine mal kaydı bulunma açısından belirleyici bir değişken değildir.

Ailesinde erkek otoritesi olan ve olmayan kadınlar arasında, üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p=0.104$). Ailede erkek otoritesi olması, üzerine mal kaydı bulunma açısından belirleyici bir değişken değildir.

Yaşları 17-21, 22-25, 26-30, 31-35, 36-40, 41 ve yukarı olan kadınlar arasında, eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi, aile ile ilgili konularda, çocukla ilgili konularda, aile planlaması konusunda, gayrimenkul alım-satımında, araba alım satımında, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, beyaz eşya, giyim kuşam, çocukların eğitim-öğretimi ve günlük alışveriş kararlarına katılma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.404$, $p=0.162$, $p=0.630$, $p=0.749$, $p=0.399$, $p=0.367$, $p=0.545$, $p=0.773$, $p=0.067$, $p=0.115$, $p=0.359$, $p=0.230$).

Doğum yerleri, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Akdeniz, Karadeniz, İç Anadolu, Ege ve Marmara Bölgesi olan kadınlar arasında eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi, aile ile ilgili konularda, çocukla ilgili konularda, aile planlaması konusunda, gayrimenkul alım-satımında, araba alım satımında, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, beyaz eşya, giyim kuşam, çocukların eğitim-öğretimi ve günlük alışveriş kararlarına katılma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır

($p=102$, $p=0.179$, $p=0.239$, $p=0.853$, $p=0.575$, $p=0.394$, $p=0.995$, $p=0.678$, $p=0.936$, $p=0.594$, $p=0.524$, $p=0.071$).

Tablo 44'te araştırmaya katılan kadınların, Seçim zamanı eşin oy verme kararına müdahalesi ile kadınların doğup büyüdüğü yer arasındaki ilişkiyi gösteren ki-kare sonucu yer almaktadır.

Tablo 44: Seçim zamanı eşin oy verme kararına müdahalesi ile kadınların doğup büyüdüğü yer arasındaki ilişki

Seçimlerde oy verme kararınıza eşiniz müdahale eder mi?	Doğup büyüdüğünüz yer?										Toplam		Anlamlılık
	Köy		Kasaba		Şehir		Büyükşehir		Yurtdışı		n	%	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
Evet	11	10.7	1	1.6	3	2.3	5	4.9	0	0.0	20	5.2	X=9.817
Hayır	92	89.3	61	98.4	106	97.2	97	95.1	10	100.0	366	100.0	Sd=4
Toplam	103	100.0	62	100.0	109	100.0	102	102	10	100.0	386	100.0	P=0.044

Doğup büyüdüğü yer, köy, kasaba, şehir, büyükşehir ve yurtdışı olan kadınlar arasında, eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi açısından anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p=0.044$). Doğup büyüdüğü yer köy olan kadınlarda eşin oy vermeye müdahalesi diğer gruplara göre daha fazladır. Doğup büyüdüğü yer yurtdışı olanlar da ise müdahale olmamaktadır.

Doğup büyüdüğü yer, köy, kasaba, şehir, büyükşehir ve yurtdışı olan kadınlar arasında, aile ile ilgili konularda, çocukla ilgili konularda, aile planlaması konusunda, gayrimenkul alım-satımında, araba alım satımında, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, beyaz eşya, giyim kuşam, çocukların eğitim-öğretimi ve günlük alışveriş kararlarına katılma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.663$, $p=0.226$, $p=0.280$, $p=0.379$, $p=0.052$, $p=0.654$, $p=0.176$, $p=0.909$, $p=0.953$, $p=0.636$, $p=0.359$).

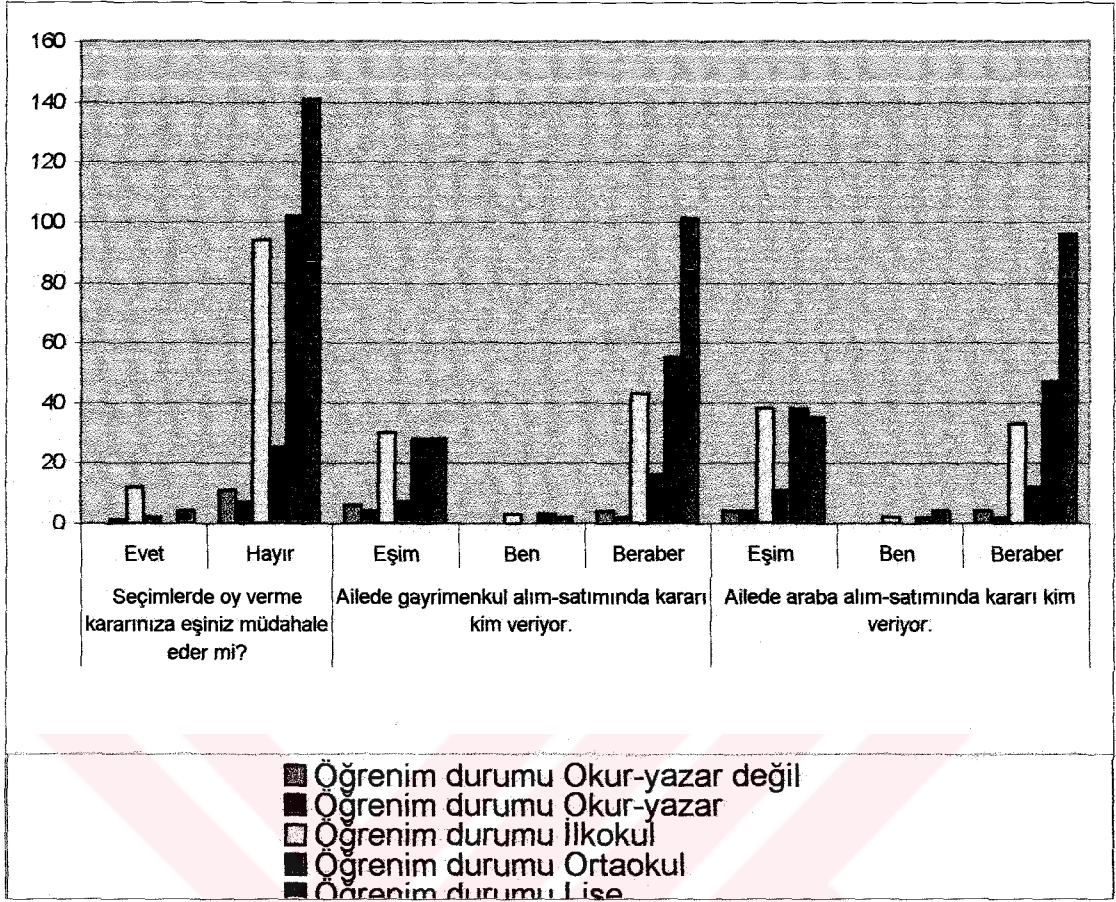
Eşinin doğup büyüdüğü yer, köy, kasaba, şehir, büyükşehir ve yurtdışı olan kadınlar arasında, eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi, aile ile ilgili konularda,

çocukla ilgili konularda, aile planlaması konusunda, gayrimenkul alım-satımında, araba alım satımında, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, beyaz eşya, giyim kuşam, çocukların eğitim-öğretimi ve günlük alışveriş kararlarına katılma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p=0.258, p=0.272, p=0.131, p=0.147, p=0.258, p=0.234, p=0.636, p=0.461, p=0.994, p=0.67, p=0.460. p=904).

Tablo 45’de araştırmaya katılan kadınların, seçimlerde oy verme kararına eşin müdahale etme durumu, ailede gayrimenkul alım-satımında kimin karar verdiği ve ailede araba alım-satımında kimin karar verdiği ile kadının eğitim durumu arasındaki ilişkiyi gösteren ki-kare analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 45: Seçimlerde oy verme kararına eşin müdahale etme durumu, ailede gayrimenkul alım-satımında kimin karar verdiği ve ailede araba alım-satımında kimin karar verdiği ile kadının eğitim durumu arasındaki ilişki

Değişkenler		Öğrenim durumu												Toplam		Anlamlılık
		Okur-yazar değil		Okur-yazar		İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite/ Y.lisans				
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Seçimlerde oy verme kararınıza eşiniz müdahale eder mi?	Evet	0	0.0	1	12.5	12	11.3	2	7.4	1.	1.0	4	2.8	20	5.0	X=15.825 Sd:5 P= 0.07
	Hayır	11	100.0	7	87.5	94	88.7	25	92.6	102	99.0	141	97.2	380	95.0	
Toplam		11	100.0	8	100.0	106	100.0	27	100.0	103	100.0	145	100.0	380	100.0	
Ailede gayrimenkul alım-satımında kararı kim veriyor.	Eşim	6	60.0	4	66.7	30	39.5	7	30.4	28	32.6	28	21.4	103	31.0	X=16.525 Sd:5 P= 0.005
	Ben	0	0.0	0	0.0	3	3.9	0	0.0	3	3.52	2	1.5	8	2.4	
	Berberer	4	40.0	2	33.3	43	56.6	16	69.6	55	64.0	101	77.1	221	66.6	
Toplam		10	100.0	6	100.0	76	100.0	23	100.0	86	100.0	131	100.0	332	100.0	
Ailede araba alım-satımında kararı kim veriyor.	Eşim	4	50.0	4	66.7	38	52.1	11	47.8	38	43.7	35	25.9	130	39.2	X=18.098 Sd:5 P= 0.003
	Ben	0	0.0	0	0.0	2	2.7	0	0.0	2	2.3	4	3.0	8	2.4	
	Berberer	4	50.0	2	33.3	33	45.2	12	52.2	47	54.0	96	71.1	194	58.4	
Toplam		8	100.0	6	100.0	73	100.0	23	100.0	87	100.0	135	100.0	332	100.0	

Şekil 34: Seçimlerde oy verme kararına eşin müdahale etme durumu, ailede gayrimenkul alım-satımında kimin karar verdiği ve ailede araba alım-satımında kimin karar verdiği ile kadının öğrenim durumu arasındaki ilişki

Öğrenim durumu, okur-yazar değil, okuryazar, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite/Y.lisans olan kadınlar arasında, eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi ile gayrimenkul alım-satımı ve araba alım satımı açısından anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p=0.007$, $p=0.005$, $p=0.003$). Okur-yazar olmayan grupta, eşin oy verme kararına müdahale olmazken, bunun dışında eğitim seviyesi yükseldikçe karara müdahale azalma gözlenmektedir. Gayrimenkul alım-satımında, kadının eğitim seviyesi yükseldikçe, erkeğin tek başına karar vermesi azalırken, kadının tek karar vermesi ve beraber karar verme oranında artma gözlenmektedir.

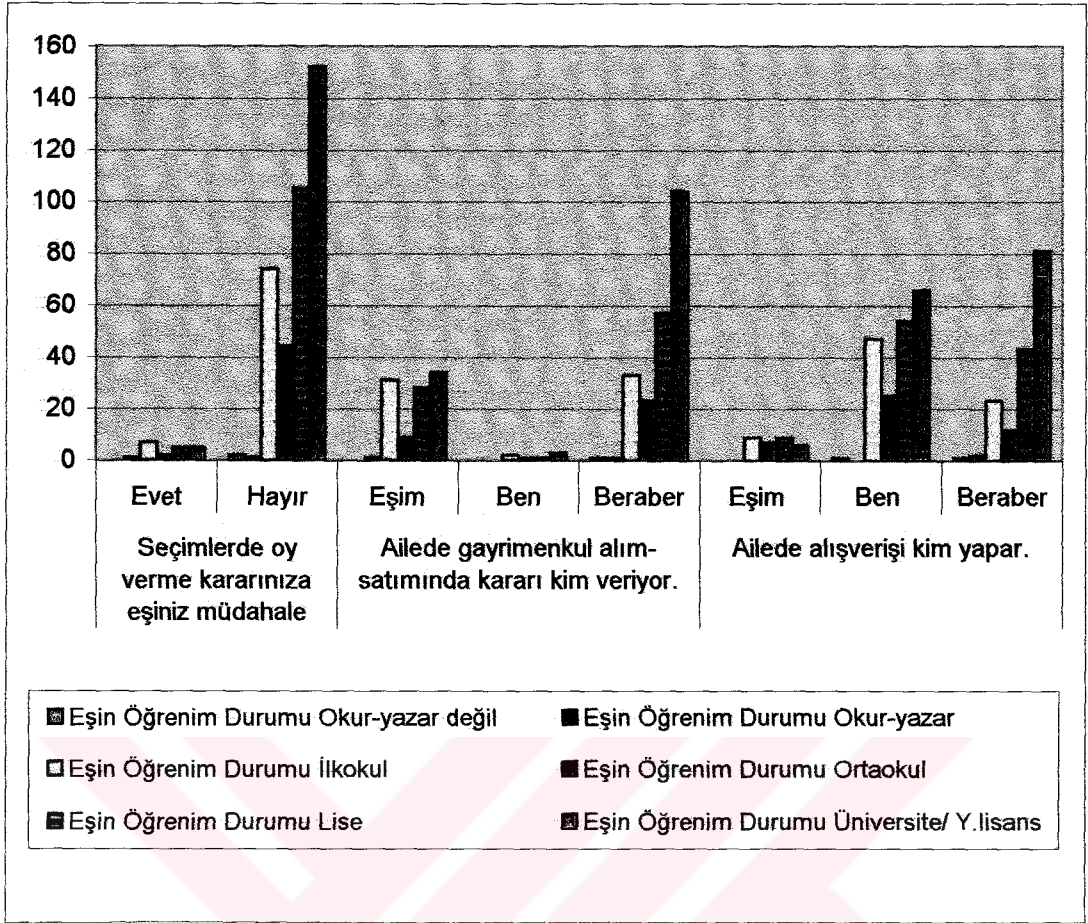
Öğrenim durumu, okur-yazar değil, okuryazar, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite/Y.lisans olan kadınlar arasında, aile ile ilgili konularda, çocukla ilgili konularda, aile planlaması konusunda, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, beyaz eşya,

giyim kuşam, çocukların eğitim-öğretimi ve günlük alışveriş kararlarına katılma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.176$, $p=0.312$, $p=0.491$, $p=0.274$, $p=0.950$, $p=0.442$, $p=0.737$, $p=0.522$).

Tablo 46'da araştırmaya katılan kadınların, seçimlerde oy verme kararına eşin müdahale etme durumu, ailede gayrimenkul alım-satımında kimin karar verdiği, ailede alışverişini kimin yaptığı ile eşin öğrenim durumu arasındaki ilişkiyi gösteren ki-kare analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 46: Seçimlerde oy verme kararına eşin müdahale etme durumu, ailede gayrimenkul alım-satımında kimin karar verdiği, ailede alışverişini kimin yaptığı ile eşin öğrenim durumu arasındaki ilişki

Değişkenler		Eşin Öğrenim Durumu												Toplam		Anlam lılık
		Okur- yazar değil		Okur- yazar		İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite / Y.lisans				
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
Seçimlerde oy verme kararınıza eşiniz müdahale eder mi?	Evet	0	0.0	1	50.0	7	8.6	2	4.3	5	4.5	5	3.2	20	5.0	X=11.98 4 Sd:5 P= 0.035
	Hayır	2	100.0	1	50.0	7	91.4	4	95.7	10	95.5	15	96.8	37	95.0	
Toplam		2	100.0	2	100.0	8	100.0	4	100.0	11	100.0	15	100.0	39	100.0	
Ailede gayrimenkul alım- satımında kararı kim veriyor.	Eşim	0	0.0	1	50.0	3	47.0	9	27.3	28	32.6	34	24.1	10	31.3	X=12.42 2 Sd:5 P= 0.029
	Ben	0	0.0	0	0.0	2	3.0	1	3.0	1	2.1	3	2.1	7	2.1	
	Beraber	1	100.0	1	50.0	3	50.0	2	69.7	57	66.3	10	73.8	21	66.6	
Toplam		1	100.0	2	100.0	6	100.0	3	100.0	86	100.0	14	100.0	32	100.0	
Ailede alışverişini kim yapar.	Eşim	0	0.0	0	0.0	9	11.4	7	15.9	9	8.5	6	3.9	31	8.0	X=22.60 5 Sd:5 P= 0.000
	Ben	1	50.0	0	0.0	4	59.5	2	56.8	54	50.9	66	43.1	19	50.0	
	Beraber	1	50.0	2	100.0	2	29.1	1	27.3	43	40.6	81	52.9	16	42.0	
Toplam		2	100.0	2	100.0	7	100.0	4	100.0	10	100.0	15	100.0	38	100.0	

Şekil 35: Seçimlerde oy verme kararına eşin müdahale etme durumu, ailede gayrimenkul alım-satımında kimin karar verdiği, ailede alışverişi kimin yaptığı ile eşin öğrenim durumu arasındaki ilişki

Eşinin öğrenim durumu, okur-yazar değil, okuryazar, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite/Y.lisans olan kadınlar arasında, eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi, gayrimenkul alım satımı, günlük alışveriş kararlarına katılma açısından anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p=0.035$, $p=0.029$, $p=0.000$). Öğrenim seviyesi yükseldikçe eşin oy verme kararına müdahalesinde düşme gözlenmektedir.

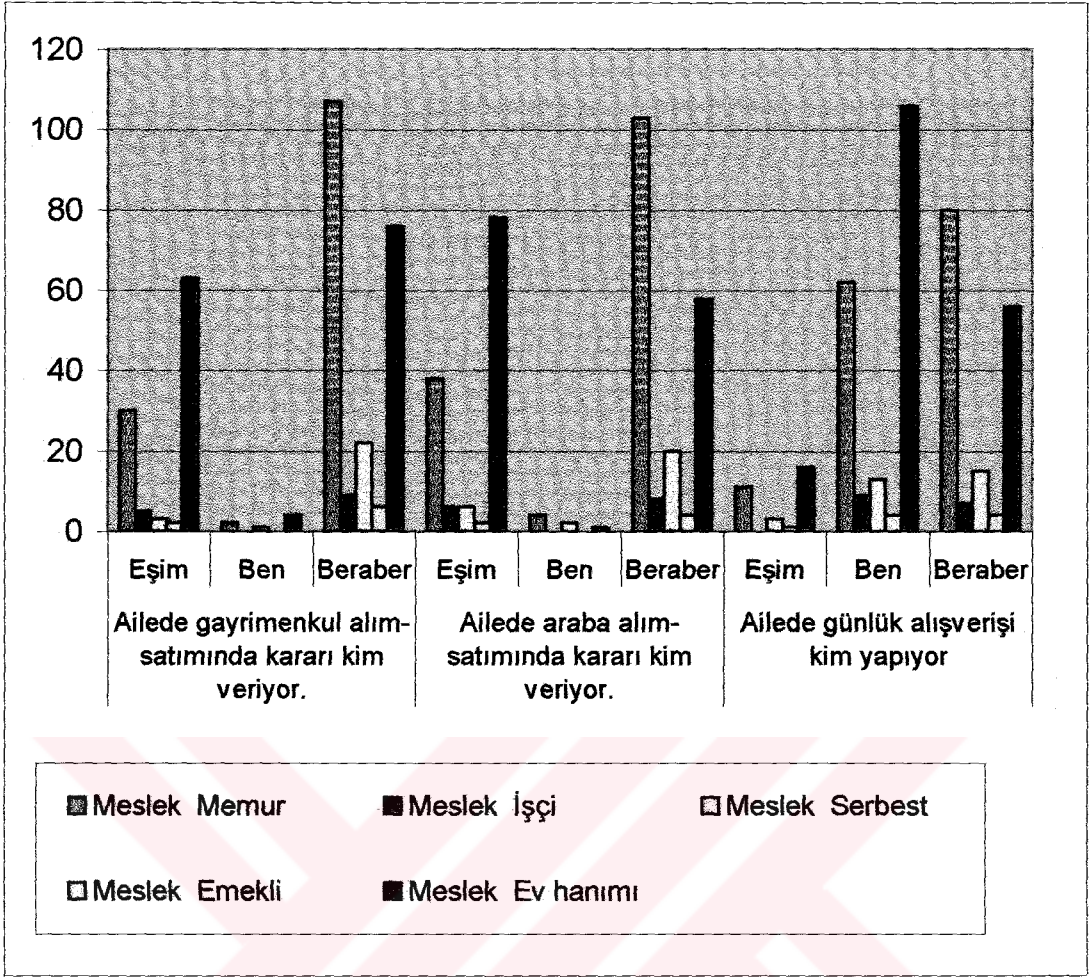
Kadının öğrenim seviyesi yükseldikçe gayri menkul alım-satım kararlarına katılım durumu artarken, eşin (erkeğin) öğrenim seviyesi yükseldikçe, tek başına karar verme oranında azalma, kadının karar verme oranında ve beraber karar verme oranında artma gözlenmektedir.

Eşinin öğrenim durumu, okur-yazar değil, okuryazar, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite/Y.lisans olan kadınlar arasında, aile ile ilgili konularda, çocukla ilgili konularda, aile planlaması konusunda, araba alım satımında, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, beyaz eşya, giyim kuşam, çocukların eğitim-öğretimi açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.191$, $p=0.456$, $p=0.342$, $p=0.113$, $p=0.508$, $p=0.313$, $p=0.679$, $p=0.134$, $p=0.233$).

Tablo 47’de araştırmaya katılan kadınların, meslekleri ile ailede gayrimenkul alım satımı, araba alım-satımı ve günlük alışveriş kararlarına katılma durumu arasındaki ilişkiyi gösteren ki-kare analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 47: Kadınların meslekleri ile ailede gayrimenkul alım satımı, araba alım-satımı ve günlük alışveriş kararlarına katılma durumu arasındaki ilişki

		Meslek										Toplam		Anlamlılık
		Memur		İşçi		Serbest		Emekli		Ev hanımı		n	%	
		n	%	n	%	N	%	n	%	n	%			
Ailede gayrimenkul alım-satımında kararı kim veriyor.	Eşim	30	21.6	5	35.7	3	11.5	2	25.0	63	44.1	103	100.0	X=22.677 Sd:4 P= 0.000
	Ben	2	1.4	0	0.0	1	3.8	0	0.0	4	2.8	7	2.1	
	Beraber	107	77.0	9	64.3	22	84.6	6	75.0	76	53.1	220	66.7	
Toplam		139	100.0	14	100.0	26	100.0	8	100.0	76	100.0	330	100.0	
Ailede araba alım-satımında kararı kim veriyor.	Eşim	38	26.2	6	42.9	6	21.4	2	33.3	78	56.9	130	39.4	X=29.022 Sd:4 P= 0.000
	Ben	4	2.8	0	0.0	2	7.1	0	0.0	1	0.7	7	2.1	
	Beraber	103	71.0	8	57.1	20	71.4	4	66.7	58	42.3	193	58.5	
Toplam		145	100.0	14	100.0	28	100.0	6	100.0	137	100.0	330	100.0	
Ailede günlük alışverişi kim yapıyor	Eşim	11	7.2	0	0.0	3	9.7	1	11.1	16	9.0	31	8.0	X=13.179 Sd:4 P= 0.01
	Ben	62	40.5	9	56.3	13	41.9	4	44.4	106	59.6	194	50.1	
	Beraber	80	52.3	7	43.8	15	48.4	4	44.4	56	31.5	162	41.9	
Toplam		153	100.0	16	100.0	31	100.0	9	100.0	178	100.0	387	100.0	

Şekil 36: Kadınların meslekleri ile ailede gayrimenkul alım satımı, araba alım-satımı ve günlük alışveriş kararlarına katılma durumu arasındaki ilişki

Mesleği, memur, işçi, serbest, emekli ve ev hanımı olan kadınlar arasında, gayrimenkul alım satımı, araba alım-satımı ve günlük alışveriş kararlarına katılma açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır. ($p=0.000$, $p=0.000$, $p=0.01$).

Gayrimenkul alım-satımı kararlarında, ev hanımlarının eşleri diğer mesleklere göre daha yüksek oranda tek başına karar vermektedir. En düşük oran ise serbest meslek sahibi olan kadınlardadır. Beraber karar verme oranı en düşük olanlar ev hanımlarıdır.

Araba alım satımında, eşin tek başına karar vermesi durumu en fazla ev hanımlarında gözlenmektedir, bunu işçiler izlemektedir. beraber karar verme oranı

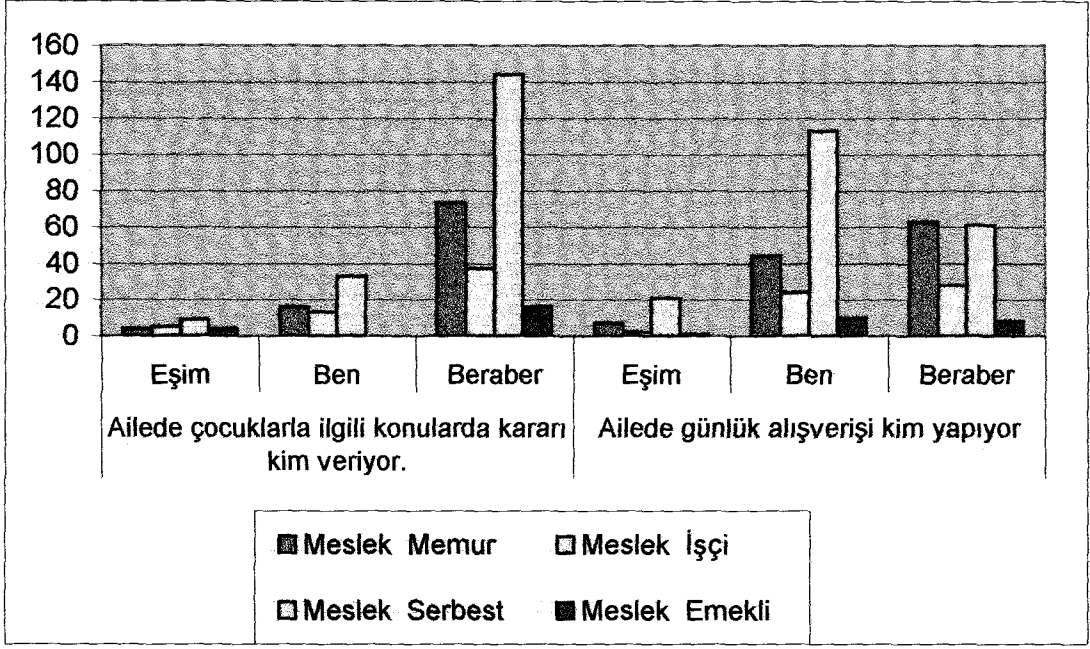
ise yine bu iki grupta en düşük orandadır. Ailede günlük alışveriş yapma durumunda, işçi ve ev hanımı olan kadınlarda ben yapıyorum diyenlerin oranı diğer mesleklere göre daha yüksektir. Beraber alışveriş yapma ise, en düşük ev hanımlarında gözlenmektedir.

Mesleği, memur, işçi, serbest, emekli ve ev hanımı olan kadınlar arasında, eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi, aile ile ilgili konularda, çocukla ilgili konularda, aile planlaması konusunda, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, beyaz eşya, giyim kuşam, çocukların eğitim-öğretimi kararlarına katılma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.240$, $p=0.303$, $p=0.228$, $p=0.987$, $p=0.226$, $p=0.546$, $p=0.553$, $p=0.855$, $p=0.713$).

Tablo 48’de araştırmaya katılan kadınların, Ailede çocuklarla ilgili kararlara katılma ve günlük alışverişini kimin yaptığı ile kadının mesleği arasındaki ilişkiyi gösteren ki-kare analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 48: Ailede çocuklarla ilgili kararlara katılma ve günlük alışverişini kimin yaptığı ile kadının mesleği arasındaki ilişki

		Meslek								Toplam		Anlamlılık
		Memur		İşçi		Serbest		Emekli		n	%	
		N	%	n	%	n	%	n	%			
Ailede çocuklarla ilgili konularda kararı kim veriyor.	Eşim	4	4.3	5	9.1	9	4.8	4	20.0	22	6.2	X=13.366 Sd:6 P= 0.036
	Ben	16	17.2	13	23.6	33	17.7	0	0.0	62	100.0	
	Beraber	73	78.5	37	67.3	144	77.4	16	80.0	270	76.3	
Toplam		93	100.0	55	100.0	186	100.0	20	100.0	354	100.0	
Ailede günlük alışverişini kim yapıyor	Eşim	7	6.1	2	3.7	21	10.8	1	5.3	31	8.1	X=20.901 Sd:6 P= 0.002
	Ben	44	38.6	24	44.4	113	57.9	10	52.6	191	50.0	
	Beraber	63	55.3	28	51.9	61	31.3	8	42.1	160	41.9	
Toplam		114	100.0	54	100.0	195	100.0	19	100.0	382	100.0	

Şekil 37: Ailede çocuklarla ilgili kararlara katılma ve günlük alışverişi kimin yaptığı ile erkeğin mesleği arasındaki ilişki

Eşlerinin mesleği, memur, işçi, serbest, emekli olan kadınlar arasında, çocuklarla ilgili kararlara, günlük alışverişe karar verme açısından anlamlı farklılıklar vardır ($p=0.036$, $p=0.002$). Çocuklarla ilgili kararlarda, eşi işçi olan kadınlar daha yüksek oranda söz sahibidir. Çocuklarda ilgili konularda en fazla, emekli olan eş tek başına karar vermektedir.

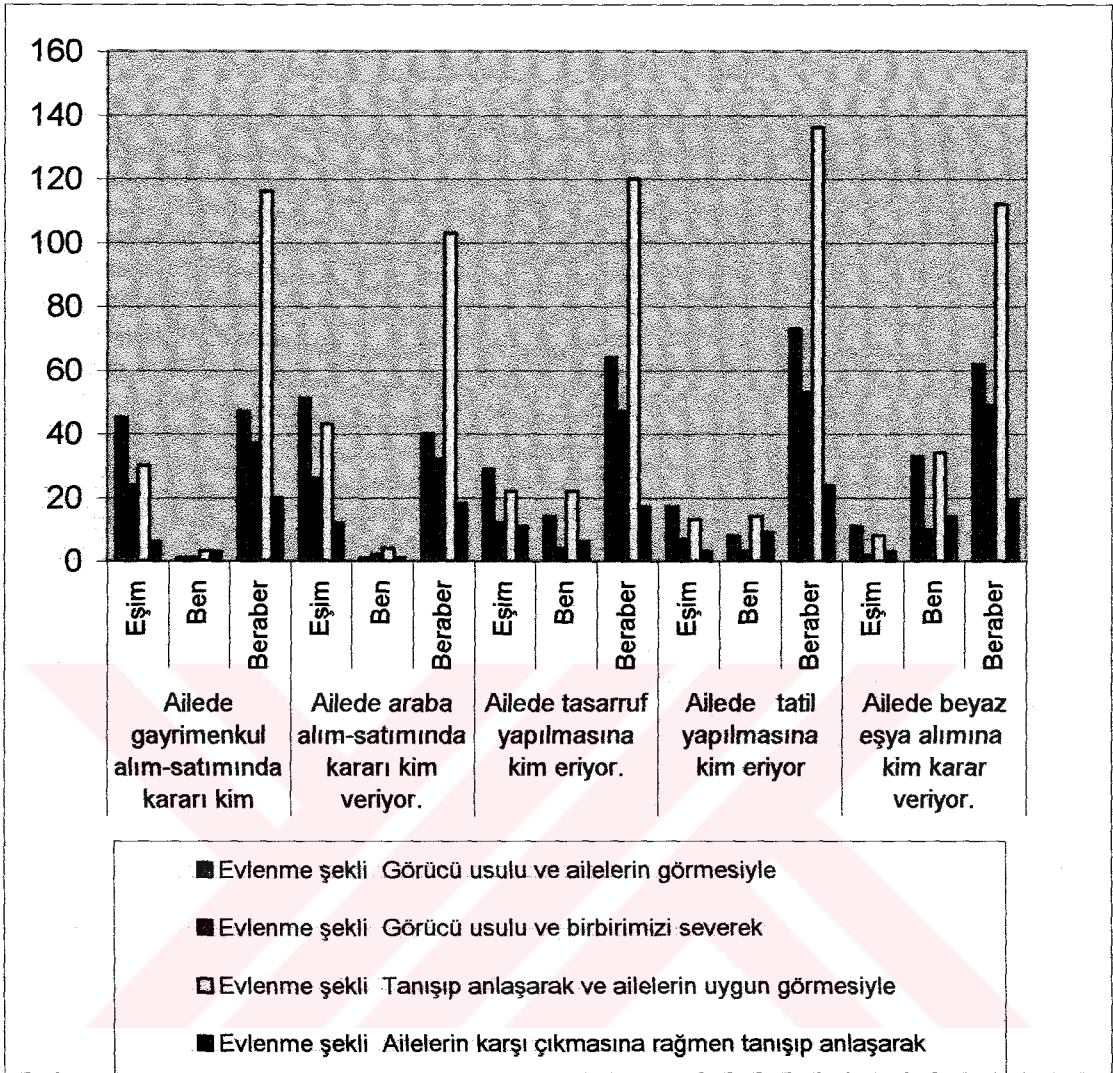
Günlük alışverişi kimin yaptığına baktığımızda, eşleri emekli ve serbest meslek sahibi olan kadınlar en yüksek oranda tek başlarına alışveriş yapmaktadır. Birlikte alışveriş yapma oranı en fazla eşleri memur olanlarda iken en düşük eşleri serbest meslek sahibi olanlardadır.

Eşlerinin mesleği, memur, işçi, serbest, emekli olan kadınlar arasında, eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi, aile ile ilgili konularda, aile planlaması konusunda, gayrimenkul alım-satımında, araba alım satımında, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, beyaz eşya, giyim kuşam, çocukların eğitim-öğretimi kararlarına katılma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.335$, $p=0.160$, $p=0.517$, $p=0.896$, $p=0.844$, $p=0.826$, $p=0.948$, $p=0.495$, $p=0.239$, $p=0.158$).

Tablo 49’da araştırmaya katılan kadınların, ailede gayrimenkul alım-satımına, araba alım-satımına, ailede tasarruf yapılması, tatil-eğlence ve beyaz eşya alımı kararlarına katılım ile kadının evlenme şekli arasındaki ilişkiyi gösteren ki-kare analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 49: Ailede gayrimenkul alım-satımına, araba alım-satımına, ailede tasarruf yapılması, tatil-eğlence ve beyaz eşya alımı kararlarına katılım ile kadının evleneme şekli arasındaki ilişki

		Evlenme şekli								Toplam		Anlamlılık
		Görücü usulu ve ailelerin görmesiyle		Görücü usulu ve birbirimizi severek		Tanışıp anlaşılarak ve ailelerin uygun görmesiyle		Ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşılarak				
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Ailede gayrimenkul alım-satımında kararı kim veriyor.	Eşim	45	48.4	24	38.7	30	20.1	6	20.7	105	100.0	X=32.111 Sd:6 P= 0.000
	Ben	1	1.1	1	1.6	3	2.0	3	10.3	8	2.4	
	Berberer	47	50.5	37	59.7	116	77.9	20	69.0	220	66.1	
Toplam		93	100.0	62	100.0	149	100.0	29	100.0	333	100.0	
Ailede araba alım-satımında kararı kim veriyor.	Eşim	51	55.4	26	43.3	43	28.7	12	38.7	132	39.6	X=18.088 Sd:6 P= 0.006
	Ben	1	1.1	2	3.3	4	2.7	1	3.2	8	2.4	
	Berberer	40	43.5	32	53.3	103	68.7	18	58.1	193	58.0	
Toplam		92	100.0	60	100.0	150	100.0	31	100.0	333	100.0	
Ailede tasarruf yapılmasına kim eriyor.	Eşim	29	27.1	12	19.0	22	13.4	11	32.4	74	20.1	X=15.331 Sd:6 P= 0.018
	Ben	14	13.1	4	6.3	22	13.4	6	17.6	46	12.5	
	Berberer	64	59.8	47	74.6	120	73.2	17	50.0	248	67.4	
Toplam		107	100.0	63	100.0	164	100.0	34	100.0	368	100.0	
Ailede tatil yapılmasına kim eriyor	Eşim	17	17.3	7	11.1	13	8.0	3	8.3	40	11.1	X=17.648 Sd:6 P= 0.007
	Ben	8	8.2	3	4.8	14	8.6	9	25.0	34	9.4	
	Berberer	73	74.5	53	84.1	136	83.4	24	66.7	286	79.4	
Topalm		98	100.0	63	100.0	163	100.0	36	100.0	360	100.0	
Ailede beyaz eşya alımına kim karar veriyor.	Eşim	11	10.4	2	3.3	8	5.2	3	8.3	24	6.7	X=14.916 Sd:6 P= 0.021
	Ben	33	31.1	10	16.4	34	22.1	14	38.9	91	25.5	
	Berberer	62	58.5	49	80.3	112	72.7	19	52.8	242	67.8	
Toplam		106	100.0	61	100.0	154	100.0	36	100.0	357	100.0	

Şekil 38: Ailede gayrimenkul alım-satımına, araba alım-satımına, ailede tasarruf yapılması, tatil-eğlence ve beyaz eşya alımı kararlarına katılım ile kadının evlenme şekli arasındaki ilişki

Evlenme şekli, görücü usulü ve ailelerin görmesiyle, görücü usulü ve birbirimizi severek, tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle, ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak evlenen kadınlar arasında, gayrimenkul alım-satımında, araba alım satımında, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, beyaz eşya alımında kararlara katılma açısından anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p=0.000$, $p=0.006$, $p=0.018$, $p=0.007$, $p=0.021$).

Gayrimenkul alım ve satımında, eşin tek başına karar vermesi durumuna en az tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle ve ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak evlenen kadınlarda rastlanırken, beraber karar vermeye ise en fazla bu iki grupta yer alan kadınlarda rastlanmaktadır. Araba alım ve satımında, eşin tek başına karar vermesi durumuna en az tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle evlenen kadınlarda rastlanırken en fazla orana, görücü usulü ve ailelerin uygun görmesiyle evlenen kadınlarda rastlanmaktadır. Birlikte karar verme durumuna en fazla tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle evlenen kadınlarda rastlanmaktadır.

Ailede tasarruf yapılmasına karar vermede, eşin tek başına karar vermesi durumuna en az tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle evlenen kadınlarda gözlenmektedir. Birlikte karar verme en az ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak evlenen kadınlarda gözlenirken, tek başına karar verme en yüksek oranda yine bu grupta yer alan kadınlarda gözlenmektedir.

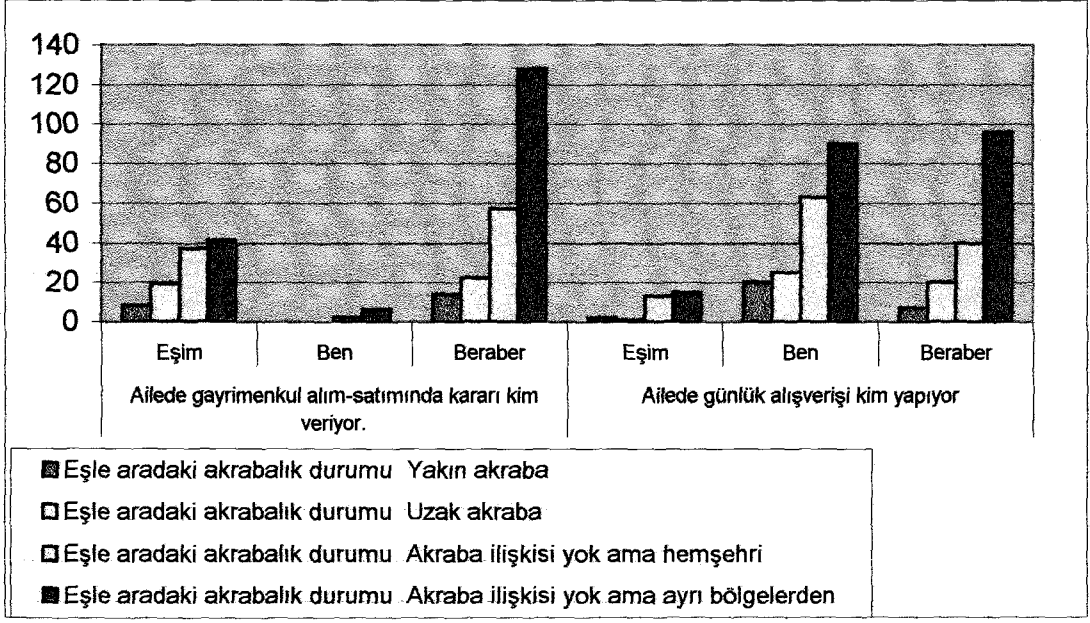
Tatil-eğlence yapmaya, kadının tek başına karar vermesi durumu en fazla ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak evlenen kadınlarda gözlenmektedir. Beraber karar verme ise yine en az bu grupta gözlenmektedir. Beyaz eşya alımına, kadının tek başına karar vermesi durumu en az görücü usulü ve birbirimizi severek evlenen kadınlarda gözlenmektedir. Birlikte karar verme yine en fazla bu grupta gözlenirken, en az ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak evlenen kadınlarda gözlenmektedir.

Evlenme şekli, görücü usulü ve ailelerin görmesiyle, görücü usulü ve birbirimizi severek, tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle, ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak evlenen kadınlar arasında, eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi, aile ile ilgili konularda, çocukla ilgili konularda, aile planlaması konusunda, giyim kuşam, çocukların eğitim-öğretimi ve günlük alışveriş kararlarına katılma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.187$, $p=0.158$, $p=0.338$, $p=0.217$, $p=0.576$, $p=0.069$, $p=0.174$).

Tablo 50’de araştırmaya katılan kadınların, gayrimenkul alım-satımına katılım ve günlük alışverişi kimin yaptığı ile kadının eşi ile arasındaki akrabalık durumu arasındaki ilişkiyi gösteren ki-kare analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 50: Gayrimenkul alım-satımına katılım ve günlük alışverişi kimin yaptığı ile kadının eşi ile arasındaki akrabalık durumu arasındaki ilişki

		Eşle aradaki akrabalık durumu								Toplam		Anlamlılık
		Yakın akraba		Uzak akraba		Akraba ilişkisi yok ama hemşehri		Akraba ilişkisi yok ama ayrı bölgelerden				
		n	%	n	%	N	%	n	%	n	%	
Ailede gayrimenkul alım-satımında kararı kim veriyor.	Eşim	8	36.4	19	46.3	37	38.5	41	23.4	105	31.4	X=9.894 Sd:3 P= 0.019
	Ben	0	0.0	0	0.0	2	2.1	6	3.4	8	2.4	
	Berberer	14	63.6	22	53.7	57	59.4	128	73.1	221	66.2	
Toplam		22	100.0	41	100.0	96	100.0	175	100.0	334	100.0	
Ailede günlük alışverişi kim yapıyor	Eşim	2	6.9	1	2.2	13	11.2	15	7.5	31	7.9	X=12.740 Sd:6 P= 0.047
	Ben	20	69.0	25	54.3	63	54.3	90	44.8	198	50.2	
	Berberer	7	24.1	20	43.5	40	34.5	96	47.8	163	41.6	
Toplam		29	100.0	46	100.0	116	100.0	201	100.0	392	100.0	

Şekil 39: Gayrimenkul alım-satımına katılım ve günlük alışverişi kimin yaptığı ile kadının eşi ile arasındaki akrabalık durumu arasındaki ilişki

Eşle arasındaki akrabalık durumu, yakın akraba, uzak akraba, akraba ilişkisi yok ama hemşehri ve akraba ilişkisi yok ama ayrı bölgelerden olan kadınlar arasında, ailede gayrimenkul alım satımı kararı ve günlük alışverişi kimin yaptığı açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0.019$, $p=0.047$). Ailede gayrimenkul alım satımında, eşin tek başına karar vermesi durumu en az, akraba ilişkisi olmayan ve ayrı bölgelerden olan kadınlarda gözlenmektedir. Beraber karar verme durumu da en fazla yine bu grupta gözlenmektedir.

Günlük alışverişi yapmada, kadının tek başına alışverişi yapması en fazla yakın akraba olanlarda gözlenirken, alışverişi birlikte yapma, en fazla akrabalık ilişkisi olmayan ve ayrı bölgelerden olan kadınlarda gözlenmektedir.

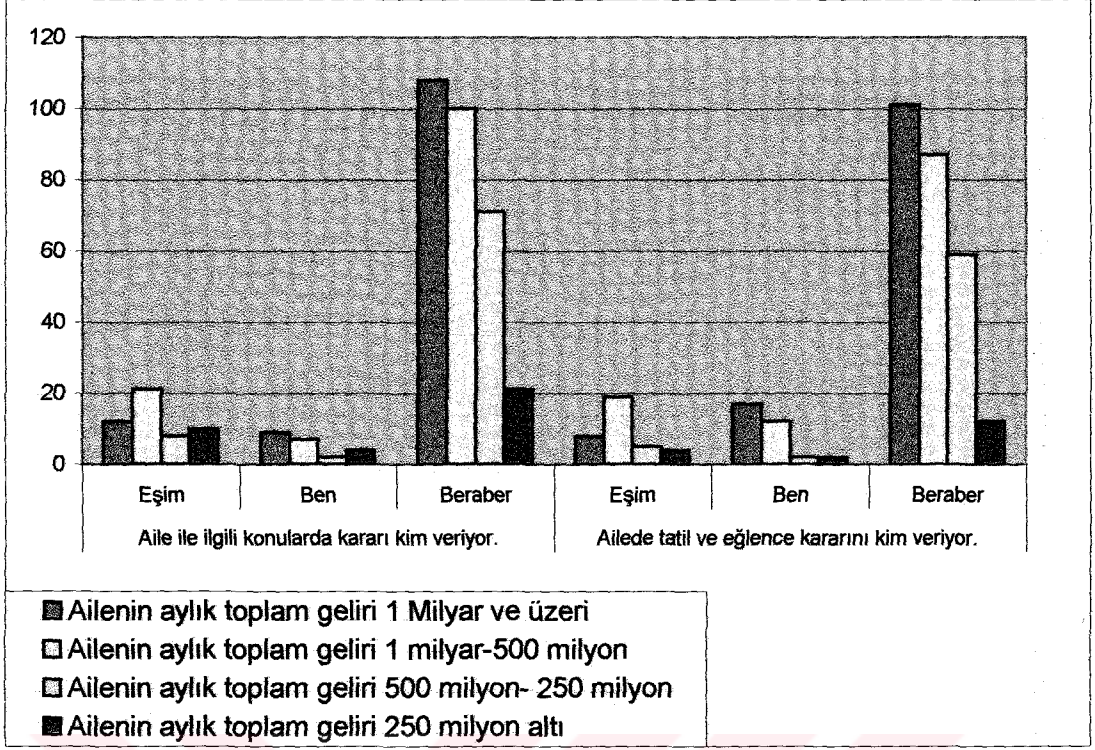
Eşle arasındaki akrabalık durumu, yakın akraba, uzak akraba, akraba ilişkisi yok ama hemşehri ve akraba ilişkisi yok ama ayrı bölgelerden olan kadınlar arasında, eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi, aile ile ilgili konularda, çocukla ilgili konularda, aile planlaması konusunda, araba alım satımında, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, beyaz eşya, giyim kuşam, çocukların eğitim-öğretimine kimin karar verdiği açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.281$, $p=0.410$,

p=0.831, p=0.370, p=0.036, p=0.078, p=0.644, p=0.118, p=0.230, p=0.998, p=0.401. p=0.047).

Tablo 51’de araştırmaya katılan kadınlarda, ailenin gelir duzeyi ile aile ile ilgili konularda ve tatil eğlence konusunda karar verme arasındaki ilişkiyi gosteren ki-kare analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 51: Ailenin gelir duzeyi ile aile ile ilgili konularda ve tatil eğlence konusunda karar verme arasındaki ilişki

		Ailenin aylık toplam geliri								Toplam		Anlamlılık
		1 Milyar ve uzeri		1 milyar-500 milyon		500 milyon-250 milyon		250 milyon altı		n	%	
		n	%	n	%	n	%	n	%			
Aile ile ilgili konularda kararı kim veriyor.	Eşim	12	9.3	21	16.4	8	9.9	10	28.6	51	13.7	X=15.362 Sd:6 P= 0.018
	Ben	9	7.0	7	5.5	2	2.5	4	11.4	22	5.9	
	Beraber	108	83.7	100	78.1	71	87.7	21	60.0	300	80.4	
Toplam		129	100.0	128	100.0	81	100.0	35	100.0	373	100.0	
Ailede tatil ve eğlence kararını kim veriyor.	Eşim	8	6.3	19	16.1	5	7.6	4	22.2	36	11.0	X=14.740 Sd:6 P= 0.025
	Ben	17	13.5	12	10.2	2	3.0	2	11.1	33	10.0	
	Beraber	101	80.2	87	73.7	59	89.4	12	66.7	259	79.0	
Toplam		126	100.0	118	100.0	66	100.0	18	100.0	326	100.0	

Şekil 40: Ailenin gelir düzeyi ile aile ile ilgili konularda ve tatil eğlence konusunda karar verme arasındaki ilişki

Ailesinin toplam geliri 1 milyar üzeri, 1 milyar-500 milyon, 500 milyon-250 milyon ve 250 milyon altı olan kadınlar arasında, aile ilgili kararlara, ve tatil eğlence kararlarına katılma açısından anlamlı fark bulunmaktadır. ($p=0.018$, $p=0.025$). Aile ile ilgili konularda, eşin tek başına karar vermesi durumu en fazla 250 milyon ve altı gelire sahip olanlarda gözlenmektedir. Beraber karar verme durumu ise en az yine aynı grupta gözlenmektedir.

Ailede tatil ve eğlenceye konularında, eşin tek başına karar vermesi durumu en fazla 250 milyon altı gelire sahip olanlarda gözlenmektedir. Beraber karar verme durumu ise en az yine aynı grupta gözlenmektedir.

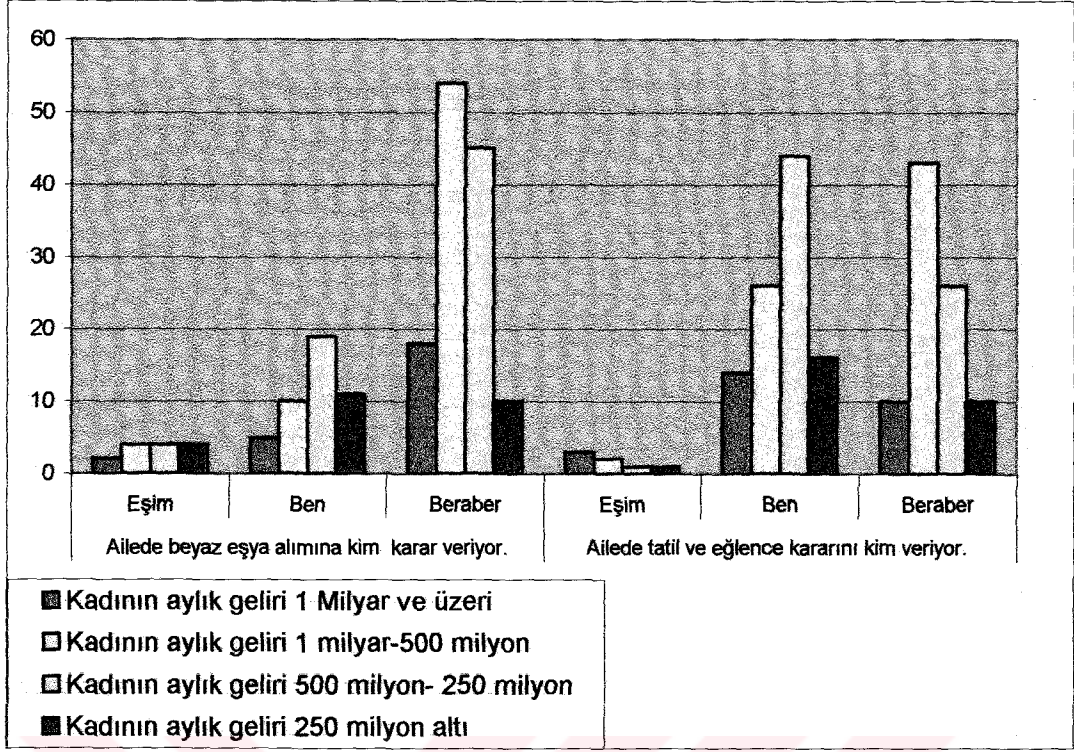
Ailesinin toplam geliri 1 milyar üzeri, 1 milyar-500 milyon, 500 milyon-250 milyon ve 250 milyon altı olan kadınlar arasında, eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi, çocukla ilgili konularda, aile planlaması konusunda, gayrimenkul alım-satımında, araba alım satımında, tasarruf yapma, beyaz eşya, giyim kuşam,

çocukların eğitim-öğretimi ve günlük alışveriş kararlarına katılma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.232$, $p=0.424$, $p=0.329$, $p=0.135$, $p=0.095$, $p=0.169$, $p=0.422$, $p=0.615$, $p=0.412$, $p=0.394$).

Tablo 52’de araştırmaya katılan kadınların, kendisinin gelir düzeyi ile aile ile ilgili konularda ve tatil eğlence konusunda karar verme arasındaki ilişkiyi gösteren ki-kare analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 52: Kendisinin gelir düzeyi ile aile ile ilgili konularda ve tatil eğlence konusunda karar verme arasındaki ilişki

		Kadının aylık geliri								Toplam		Anlamlılık
		1 Milyar ve üzeri		1 milyar-500 milyon		500 milyon-250 milyon		250 milyon altı		n	%	
		n	%	n	%	n	%	n	%			
Ailede beyaz eşya alımına kim karar veriyor.	Eşim	2	8.0	4	5.9	4	5.9	4	16.0	14	7.5	X=14.298 Sd:6 P= 0.026
	Ben	5	20.0	10	14.7	19	27.9	11	44.0	45	24.2	
	Berberer	18	72.0	54	79.4	45	66.2	10	40.0	127	68.3	
Toplam		25	100.0	68	100.0	68	100.0	25	100.0	186	100.0	
Ailede tatil ve eğlence kararını kim veriyor.	Eşim	3	11.1	2	2.8	1	1.4	1	3.7	7	3.6	X=15.892 Sd:6 P= 0.014
	Ben	14	51.9	26	36.6	44	62.0	16	59.3	100	51.0	
	Berberer	10	37.0	43	60.6	26	36.6	10	37.0	89	45.4	
Toplam		27	100.0	71	100.0	71	100.0	27	100.0	196	100.0	

Şekil 41: Kendisinin gelir düzeyi ile aile ile ilgili konularda ve tatil eğlence konusunda karar verme arasındaki ilişki

Kendisinin aylık geliri 1 milyar üzeri, 1 milyar-500 milyon, 500 milyon-250 milyon ve 250 milyon altı olan kadınlar arasında, beyaz eşya alımı ve tatil ve eğlence kararlarına katılım açısından anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0.026$, $p=0.014$).

Ailede beyaz eşya alımında, aylık geliri 250 milyon ve altı olan kadınlarda kendi başına karar verme oranı diğer gruplara göre daha yüksektir.

Tatil ve eğlence kararının alımında, beraber karar verme açısından en düşük oran 1 milyar-500 milyon arası gelire sahip olanlarda gözlenmektedir.

Kendisinin aylık geliri 1 milyar üzeri, 1 milyar-500 milyon, 500 milyon-250 milyon ve 250 milyon altı olan kadınlar arasında, eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi, aile ile ilgili konularda, çocukla ilgili konularda, aile planlaması konusunda, gayrimenkul alım-satımında, araba alım satımında, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, çocukların eğitim-öğretimi ve günlük alışveriş kararlarına katılma

açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.295$, $p=0.06$, $p=0.142$, $p=0.701$, $p=0.115$, $p=0.078$, $p=0.661$, $p=0.382$, $p=0.994$, $p=0.946$, $p=0.122$).

Çocukla ilgili konularda, aile planlaması konusunda, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, beyaz eşya, giyim kuşam, çocukların eğitim-öğretimi yönünden evinde farklı uygulama olan kadınlar arasında, kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($p=0.534$, $p=0.126$, $p=0.068$, $p=0.192$, $p=0.537$, $p=0.925$, $p=0.574$).

Tablo 53'te araştırmaya katılan kadınların, Aile ile ilgili konularda, gayrimenkul alım-satımında, araba alım-satımında ve alışveriş yapımında karara katılma ile kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı arasındaki ilişkiyi gösteren anova analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 53: Aile ile ilgili konularda, gayrimenkul alım-satımında, araba alım-satımında ve alışveriş yapımında karara katılma ile kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı arasındaki ilişki

			Ortalamalar Farkı	p	F
Aile ile ilgili konularda daha çok kim karar verir	Ben	Eşim	0.8969	0.01	4.846
		Birlikte	0.8057	0.007	
Ailede gayrimenkul alım-satımında kararı kim veriyor.	Eşim	Beraber	-0.3821	0.032	4.467
Ailede araba alım-satımında kararı kim veriyor	Eşim	Beraber	-0.3606	0.032	3.244
Ailede alışverişi kim yapıyor?	Ben	Beraber	-0.378	0.014	4.235

Aile ile ilgili konularda kendisinin karar verdiğini söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı, eşinin karar verdiğini söyleyen ve beraber karar verdiklerini söyleyen kadınlardan anlamlı derecede daha düşüktür ($p=0.001$,

p=0.032). Gayrimenkul alım konusunda, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı beraber karar verdiklerini söyleyen kadınlardan anlamlı derecede daha yüksektir. (p=0.032).

Araba alım satımında, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı beraber karar verdiklerini söyleyen kadınlardan anlamlı derecede daha yüksektir (p=0.032).

Alışverişi, kendisinin yaptığını söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı beraber karar verdiklerini söyleyen kadınlardan anlamlı derecede daha yüksektir (p=0.014).

Tablo 54'te araştırmaya katılan kadınlarda seçimlerde oy kullanmaya eşin müdahalesi ile kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı arasındaki ilişkiyi gösteren t testi sonucu yer almaktadır.

Tablo 54: Seçimlerde oy kullanmaya eşin müdahalesi ile kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı arasındaki ilişki

Seçimlerde oy verme kararınıza eşiniz müdahale eder mi?		Ortalama	Std Sapma	t	P
	Evet	3.2	1.2397	2.414	0.016
Hayır	2.63	1.0086			

Seçimlerde oy verme kararına eşinin müdahale ettiğini söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı, müdahale etmiyor diyenlerden anlamlı derecede daha azdır (p=0.016).

Tablo 55'te araştırmaya katılan kadınlarda çocukla ilgili konularda karar ve beyaz eşya alımında karar ile anne ve babayla görüşme sıklığı arasındaki ilişkiyi gösteren anova analizleri yer almaktadır.

Tablo 55: Çocukla ilgili konularda karar ve beyaz eşya alımında karar ile anne ve babayla görüşme sıklığı arasındaki ilişki

			Ortalamalar Farkı	p	F
Çocukla ilgili konularda kim karar verir.	Eşim	Birlikte	0.5952	0.019	3.902
Beyaz eşya alımında kararı kim veriyor.	Eşim	Ben	0.6487	0.023	3.512

Çocukla ilgili konularda eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların anne ve babayla görüşme sıklığı birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden anlamlı derecede daha düşüktür ($p=0.019$). Beyaz eşya alımında, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların anne ve babayla görüşme sıklığı kendisinin karar verdiğini söyleyenlerden anlamlı derecede daha düşüktür ($p=0.023$).

Eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi, aile ile ilgili konularda, konularda, aile planlaması konusunda, gayrimenkul alım-satımında, araba alım satımında, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, giyim kuşam, çocukların eğitim-öğretimi ve günlük alışveriş kararlarına katılma yönünden evinde farklı uygulama olan kadınlar arasında, kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($p=0.606$, $p=0.789$, $p=0.068$, $p=0.342$, $p=0.120$, $p=0.853$, $p=0.562$, $p=0.495$, $p=0.665$, $p=0.100$, $p=0.153$).

Eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi, aile ile ilgili konularda, çocukla ilgili konularda, aile planlaması konusunda, gayrimenkul alım-satımında, araba alım satımında, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, beyaz eşya, giyim kuşam, çocukların eğitim-öğretimi ve günlük alışveriş kararlarına katılma yönünden evinde farklı uygulama olan kadınlar arasında, kedilerinin dindarlık durumu açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($p=0.427$, $p=0.323$, $p=0.722$, $p=0.417$, $p=0.264$, $p=0.070$, $p=0.207$, $p=0.733$, $p=0.939$, $p=0.999$, $p=0.066$, $p=0.67$).

Tablo 56'da araştırmaya katılan kadınların, Çocukla ilgili, beyaz eşya alımı ve çocukların eğitiminde karar ile eşlerin dindarlık durumları arasındaki ilişkiyi gösteren anova analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 56: Çocukla ilgili, beyaz eşya alımı ve çocukların eğitiminde karar ile eşlerin dindarlık durumları arasındaki ilişki

			Ortalamalar Farkı	p	F
Çocukla ilgili konularda kim karar verir.	Ben	Birlikte	0.2423	0.016	5.082
Beyaz eşya alımında kararı kim veriyor.	Eşim	Ben	0.4068	0.021	3.554
Çocukların eğitimi konusunda kararları kim alıyor.	Eşim	Beraber	0.4138	0.017	3.841

Çocukla ilgili konularda kendisinin karar verdiğini söyleyen kadınların eşlerinin dindarlık derecesi birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir ($p=0.016$).

Beyaz eşya alımında eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların eşlerinin dindarlık derecesi kendisinin karar verdiğini söyleyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir ($p=0.021$). çocukların eğitiminde eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların eşlerinin dindarlık derecesi birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir (0.017).

Eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi, aile ile ilgili konularda, aile planlaması konusunda, gayrimenkul alım-satımında, araba alım satımında, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, giyim kuşam ve günlük alışveriş kararlarına katılma yönünden evinde farklı uygulama olan kadınlar arasında, eşlerinin dindarlık durumu

açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($p=0.679$, $p=0.240$, $p=0.916$, $p=0.428$, $p=0.491$, $p=0.930$, $p=0.531$, $p=0.151$, $p=0.590$).

Tablo 57’de araştırmaya katılan kadınların, Aile ile ilgili, çocukla ilgili, gayrimenkul alım-satımında, araba alım-satımında, tasarruf yapmada, tatil-eğlencede, beyaz eşya alımında ve giyim alımında karara katılma ile kadınların şiddetle karşılaşma sıklıkları arasındaki ilişkiyi gösteren anova sonuçları yer almaktadır.

Tablo 57: Aile ile ilgili, çocukla ilgili, gayrimenkul alım-satımında, araba alım-satımında, tasarruf yapmada, tatil-eğlencede, beyaz eşya alımında ve giyim alımında karara katılma ile kadınların şiddetle karşılaşma sıklıkları arasındaki ilişki

			Ortalamalar Farkı	p	F
Aile ile ilgili konularda kim karar veriyor.	Eşim	Birlikte	-0.3265	0.001	6.703
Çocukla ilgili konularda kim karar verir.	Eşim	Birlikte	-0.3611	0.017	3.919
Gayrimenkul alım-satımında kararı kim veriyor.	Eşim	Birlikte	-0.1980	0.019	3.671
Araba alımında kararları kim alıyor.	Eşim	Birlikte	-0.2330	0.002	6.251
Ailede tasarruf kararını kim alıyor.	Beraber	Eşim	0.2199	0.024	6.179
		Ben	0.2837	0.014	
Ailede tatil ve eğlence kararını kim alıyor?	Beraber	Eşim	0.2811	0.016	0.000
		Ben	0.4467	0.000	
Beyaz eşya alımına kim karar veriyor.	Eşim	Ben	-0.3563	0.031	0.001
		Beraber	-0.4766	0.001	
Giyim eşyası alınması kararını kim alıyor?	Eşim	Ben	-0.7818	0.000	0.000
		Beraber	-0.9222	0.000	

Aile ile ilgili konularda, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir ($p=0.001$). Çocukla ilgili konularda, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir ($p=0.017$).

Gayrimenkul alım satımında, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir ($p=0.019$)

Araba alım-satımında, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir ($p=0.002$)

Ailede tasarruf konusunda, beraber karar aldıkları söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı, eşinin karar verdiğini söyleyenlerden ve kendisinin karar verdiğini söyleyenlerden anlamlı derecede daha düşüktür. ($p=0.024$, $p=0.014$)

Ailede tatil ve eğlence konusunda, beraber karar aldıkları söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı, eşinin karar verdiğini söyleyenlerden ve kendisinin karar verdiğini söyleyenlerden anlamlı derecede daha düşüktür ($p=0.016$, $p=0.000$).

Beyaz eşya alımında, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı, kendisinin karar verdiğini söyleyenler ve birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden daha yüksektir ($p=0.031$, $p=0.001$).

Giyim eşyası alımında, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı, kendisinin karar verdiğini söyleyenler ve birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden daha yüksektir. ($p=0.000$, $p=0.000$).

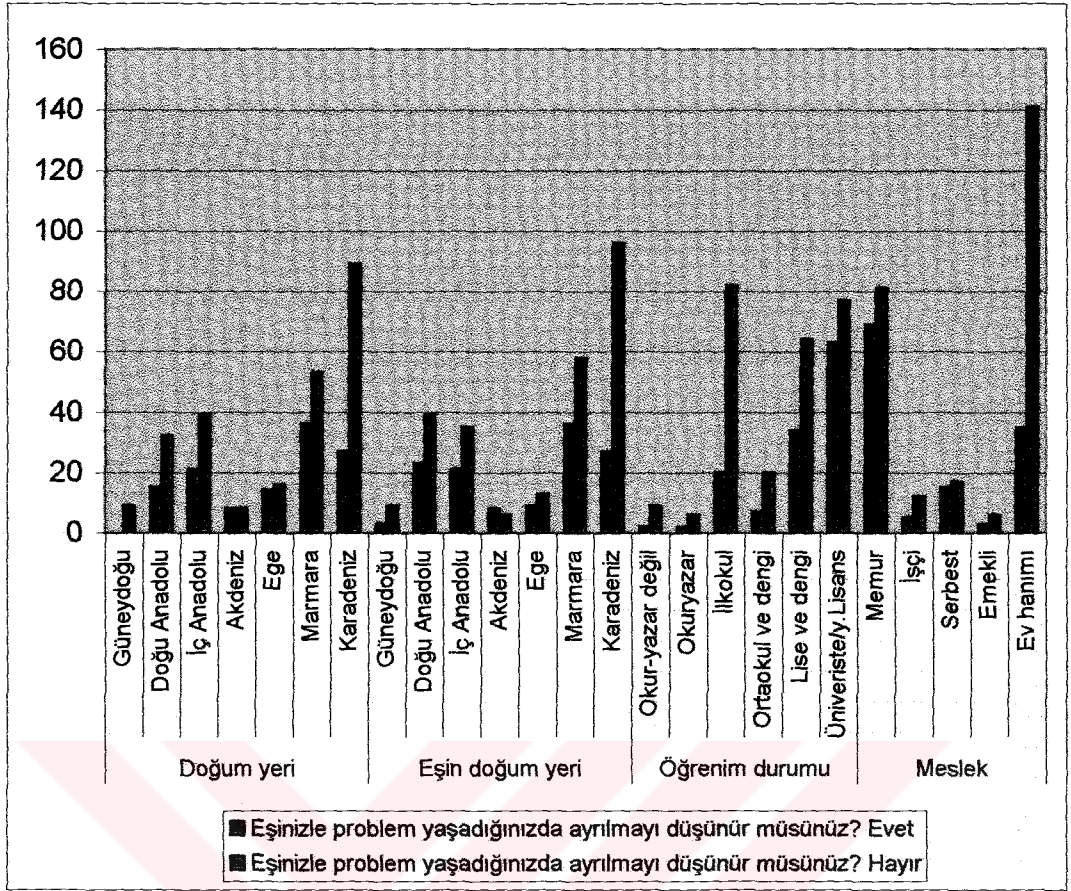
Aile planlaması konusunda, giyim kuşam ve günlük alışveriş kararlarına katılma yönünden evinde farklı uygulama olan kadınlar arasında, eşle aradaki problemlerin

çözümünde şiddete başvurma durumu açısından farklılık yoktur ($p=0.086$, $p=0.518$, $p=0.834$).

Tablo 58: Eşle yaşanan problem durumunda ayrılmayı düşünme ile kadının kendisinin ve eşinin doğum yeri, kadının kendisinin öğrenim durumu ve mesleği arasındaki ilişki

Değişkenler		Eşinizle problem yaşadığınızda ayrılmayı düşünür müsünüz?				Toplam Evet		Anlamlılık
		Evet		Hayır		n	%	
		n	%	n	%			
Doğum yeri	Güneydoğu Anadolu	0	0.0	9	100.0	9	100.0	X=16.394 Sd=6 P= 0.012
	Doğu Anadolu	15	31.9	32	68.1	47	100.0	
	İç Anadolu	21	35.0	39	65.0	60	100.0	
	Akdeniz	8	50.0	8	50.0	16	100.0	
	Ege	14	46.7	16	53.3	30	100.0	
	Marmara	36	40.4	53	59.6	89	100.0	
	Karadeniz	27	23.3	89	76.7	116	100.0	
Toplam		121	33.0	246	67.0	367	100.0	
Eşin doğum yeri	Güneydoğu Anadolu	3	25.0	9	75.0	12	100.0	X=13.591 Sd=6 P= 0.035
	Doğu Anadolu	23	37.1	39	62.9	62	100.0	
	İç Anadolu	21	37.5	35	62.5	56	100.0	
	Akdeniz	8	57.1	6	42.9	14	100.0	
	Ege	9	40.9	13	59.1	22	100.0	
	Marmara	36	38.3	58	61.7	94	100.0	
	Karadeniz	27	22.0	96	78.0	123	100.0	
Toplam		127	33.2	256	66.8	383	100.0	
Öğrenim durumu	Okur-yazar değil	2	18.2	9	81.8	11	100.0	X=19.402 Sd=5

	Okuryazar	2	25.0	6	75.0	8	100.0	P= 0.002
	İlkokul	20	19.6	82	80.4	102	100.0	
	Ortaokul ve dengi	7	25.9	20	74.1	27	100.0	
	Lise ve dengi	34	34.7	64	65.3	98	100.0	
	Üniveriste/y.Lisans	63	45.0	77	55.0	140	100.0	
Toplam		128	33.2	258	66.8	386	100.0	
Meslek	Memur	69	46.0	81	54.0	150	100.0	X=28.008 Sd=4 P= 0.000
	İşçi	5	29.4	12	70.6	17	100.0	
	Serbest	15	46.9	17	53.1	32	100.0	
	Emekli	3	33.3	6	66.7	9	100.0	
	Ev hanımı	35	19.9	141	80.1	176	100.0	
Toplam		127	33.1	257	66.9	384	100.0	

Şekil 42: Eşle yaşanan problem durumunda ayrılmayı düşünme ile kadının kendisinin ve eşinin doğum yeri, kadının kendisinin öğrenim durumu ve mesleği arasındaki ilişki

Araştırmaya katılan kadınlardan doğum yeri, Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, İç Anadolu, Akdeniz, Ege, Marmara ve Karadeniz olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0.012$). Doğum yeri Güneydoğu Anadolu olan kadınların hiçbiri evet cevabı vermemişlerdir. Bunun dışında doğum yeri Karadeniz ve Doğu Anadolu olan kadınlarda evet cevabını verenler diğerlerine göre daha düşüktür.

Eşlerinin doğum yerleri, Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, İç Anadolu, Akdeniz, Ege, Marmara ve Karadeniz olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0.035$). Eşlerinin doğum yeri Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu olan kadınların evet deme oranı diğerlerine göre daha düşüktür.

Öğrenim durumu, okuryazar değil, okur-yazar, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite/yüksek lisans olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0.002$). Öğrenim seviyesi yükseldikçe evet deme oranı da yükselmektedir.

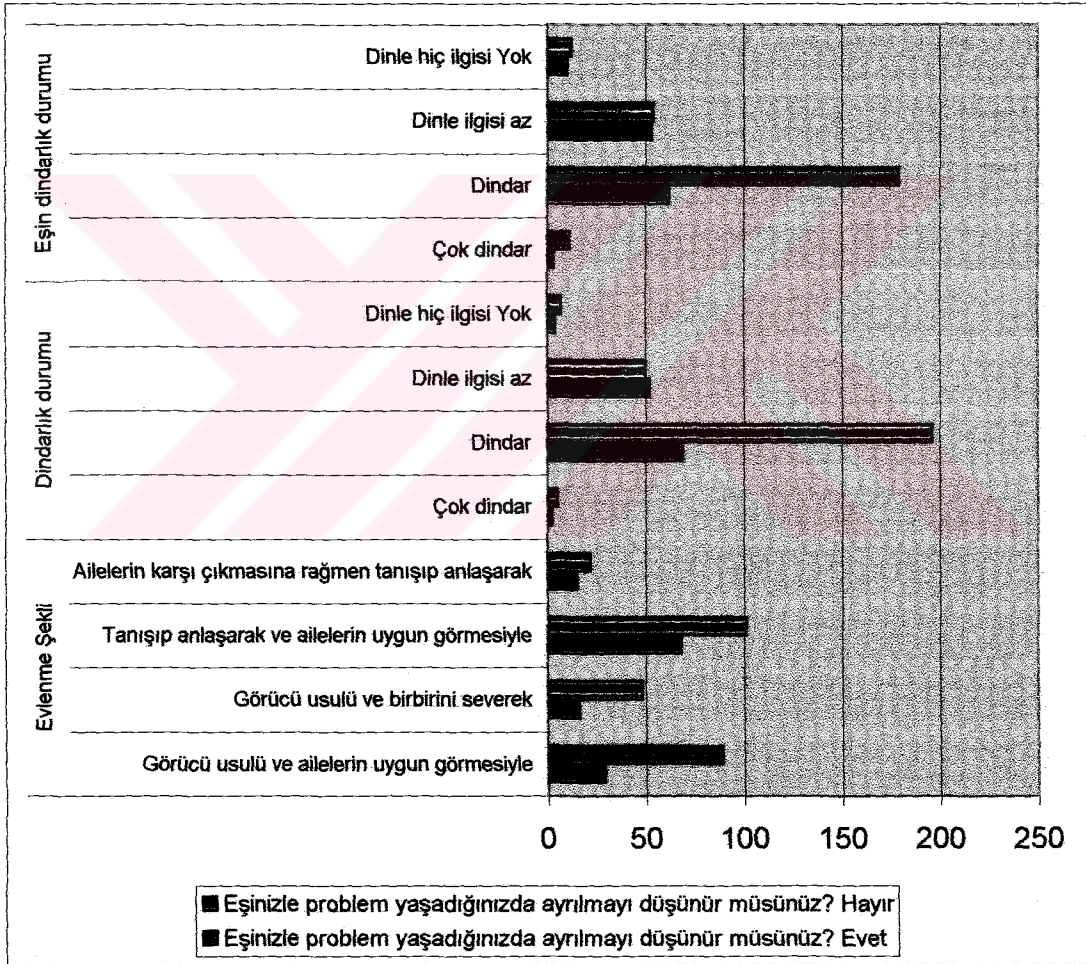
Mesleği, memur, işçi, serbest, emekli ve ev hanımı olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0.000$). Evet deme oranı en düşük ev hanımlarındadır ve bunu işçiler takip etmektedir.

Tablo 59'da eşle yaşanan problem durumunda ayrılmayı düşünme ile evlenme şekli ve kadının kendisinin ve eşinin dindarlık durumu arasındaki ilişkiyi gösteren ki-kare analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 59: Eşle yaşanan problem durumunda ayrılmayı düşünme ile evlenme şekli ve kadının kendisinin ve eşinin dindarlık durumu arasındaki ilişki

Değişkenler		Eşinizle problem yaşadığınızda ayrılmayı düşünür müsünüz?				Toplam		Anlamlılık
		Evet		Hayır		n	%	
		n	%	n	%			
Evlenme Şekli	Görücü usulü ve ailelerin uygun görmesiyle	29	24.6	89	75.4	118	100.0	X=10.596 Sd=3 P= 0.014
	Görücü usulü ve birbirini severek	16	25.0	48	75.0	64	100.0	
	Tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle	68	40.2	101	59.8	169	100.0	
	Ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak	15	40.5	22	59.5	37	100.0	
	Toplam	128	33.0	260	67.0	388	100.0	
Dindarlık durumu	Çok dindar	2	28.6	5	71.4	7	100.0	X=20.847 Sd=3 P= 0.000
	Dindar	69	26.0	196	74.0	265	100.0	
	Dinle ilgisi az	52	51.0	50	49.0	102	100.0	

	Dinle hiç ilgisi Yok	4	36.4	7	63.6	11	100.0	
Toplam		127	33.0	258	67.0	385	100.0	
Eşin dindarlık durumu	Çok dindar	3	21.4	11	78.6	14	100.0	X=21.259 Sd=3 P= 0.000
	Dindar	62	25.7	179	74.3	241	100.0	
	Dinle ilgisi az	53	49.5	54	50.5	107	100.0	
	Dinle hiç ilgisi Yok	10	45.5	12	54.5	22	100.0	
Toplam		128	33.3	256	66.7	384	100.0	

Şekil 43: Eşle yaşanan problem durumunda ayrılmayı düşünme ile evlenme şekli ve kadının kendisinin ve eşinin dindarlık durumu arasındaki ilişki

Evlenme şekli, görücü usulü ve ailelerin uygun görmesiyle, görücü usulü ve birbirini severek, tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle, ailelerin karşı çıkmasına

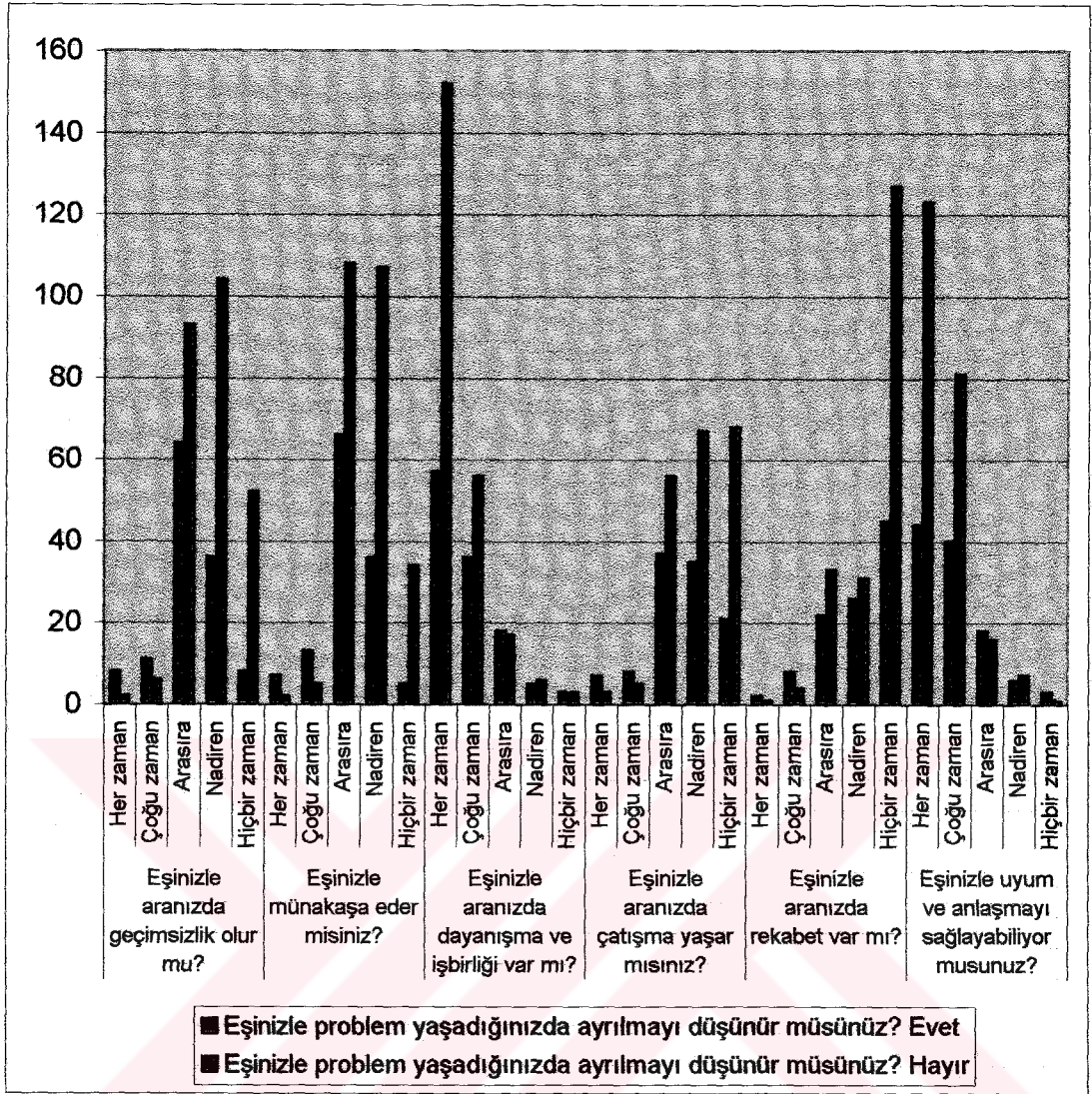
rağmen tanışıp anlaşarak olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0.000$). Evlenme şekli görücü usulü ve ailelerin uygun görmesiyle ile görücü usulü ve birbirini severek olan kadınların evet deme oranı diğer iki gruba göre düşüktür. Kendisini, çok dindar, dindar dinle ilgisi az ve inle ilgisi hiç yok olarak tanımlayan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0.000$). Kendisini çok dindar ve dindar olarak algılayan kadınların evet deme oranı diğer gruplara göre daha düşüktür. Eşini, çok dindar, dindar dinle ilgisi az ve inle ilgisi hiç yok olarak tanımlayan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0.000$). Eşlerini çok dindar ve dindar olarak algılayan kadınların evet deme oranı diğer gruplara göre daha düşüktür (Tablo 59)

Tablo 60'da eşle yaşanan problem durumunda ayrılmayı düşünme ile kadının eşiyile arasında yaşadığı, geçimsizlik, münakaşa, dayanışma-işbirliği, çatışma, rekabet ve uyum-anlaşma arasındaki ilişkiyi gösteren Ki-kare analizleri yer almaktadır

Tablo 60:Eşle yaşanan problem durumunda ayrılmayı düşünme ile kadının eşiyile arasında yaşadığı, geçimsizlik, münakaşa, dayanışma-işbirliği, çatışma, rekabet ve uyum-anlaşma arasındaki ilişki

		Eşinizle problem yaşadığınızda ayrılmayı düşünür müsünüz?				Toplam		Anlamlılık
		Evet		Hayır		n	%	
		n	%	n	%			
Eşinizle aranızda geçimsizlik olur mu?	Her zaman	8	80.0	2	20.0	10	100.0	X=35.817 Sd=4 P= 0.000
	Çoğu zaman	11	64.7	6	35.3	17	100.0	
	Arasıra	64	40.8	93	59.2	157	100.0	
	Nadiren	36	25.7	104	74.3	140	100.0	
	Hiçbir zaman	8	13.3	52	86.7	60	100.0	
Toplam		127	33.1	257	66.9	384	100.0	
Eşinizle münakaşa eder misiniz?	Her zaman	7	77.8	2	22.2	9	100.0	X=33.656 Sd=4 P= 0.000
	Çoğu zaman	13	72.2	5	27.8	18	100.0	
	Arasıra	66	37.9	108	62.1	174	100.0	
	Nadiren	36	25.2	107	74.8	143	100.0	
	Hiçbir zaman	5	12.8	34	87.2	39	100.0	
Toplam		127	33.2	256	66.8	383	100.0	
Eşinizle aranızda dayanışma ve işbirliği var mı?	Her zaman	57	27.3	152	72.7	209	100.0	X=11.394 Sd=4 P= 0.022
	Çoğu zaman	36	39.1	56	60.9	92	100.0	
	Arasıra	18	51.4	17	48.6	35	100.0	

	Nadiren	5	45.5	6	54.5	11	100.0	
	Hiçbir zaman	3	50.0	3	50.0	6	100.0	
Toplam		119	33.7	234	66.3	363	100.0	
Eşinizle aranızda çatışma yaşıyor musunuz?	Her zaman	7	70.0	3	30.0	10	100.0	X=15.414 Sd=4 P= 0.004
	Çoğu zaman	8	61.5	5	38.5	13	100.0	
	Arasıra	37	39.8	56	60.2	93	100.0	
	Nadiren	35	34.3	67	65.7	102	100.0	
	Hiçbir zaman	21	23.6	68	76.4	89	100.0	
Toplam		108	35.2	199	64.8	307	100.0	
Eşinizle aranızda rekabet var mı?	Her zaman	2	66.7	1	33.3	3	100.0	X=16.022 Sd=4 P= 0.003
	Çoğu zaman	8	66.7	4	33.3	12	100.0	
	Arasıra	22	40.0	33	60.0	55	100.0	
	Nadiren	26	45.6	31	54.4	57	100.0	
	Hiçbir zaman	45	26.2	127	73.8	172	100.0	
Toplam		103	34.4	196	35.6	299	100.0	
Eşinizle uyum ve anlaşmayı sağlayabiliyor musunuz?	Her zaman	44	26.3	123	73.7	167	100.0	X=13.711 Sd=4 P= 0.008
	Çoğu zaman	40	33.1	81	66.9	121	100.0	
	Arasıra	18	52.9	16	47.1	34	100.0	
	Nadiren	6	46.2	7	53.8	13	100.0	
	Hiçbir zaman	3	75.0	1	25.0	4	100.0	
Toplam		111	32.7	228	67.3	339	100.0	

Şekil 44: Eşle yaşanan problem durumunda ayrılmayı düşünme ile kadının eşiyle arasında yaşadığı, geçimsizlik, münakaşa, dayanışma-işbirliği, çatışma, rekabet ve uyum-anlaşma arasındaki ilişki

Eşiyle arasındaki geçimsizlik yaşama sıklığını, her zaman, çoğu zaman, arasına, nadiren, hiçbir zaman olarak belirten kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0.000$). Geçimsizlik arttıkça evet cevabının oranı da artmaktadır. Eşiyle arasındaki münakaşa yaşama sıklığını, her zaman, çoğu zaman, arasına, nadiren, hiçbir zaman olarak belirten kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0.000$). Münakaşa arttıkça evet cevabının oranı da artmaktadır.

Eşiyile arasındaki dayanışma ve işbirliği yaşama sıklığını, her zaman, çoğu zaman, arasıra, nadiren, hiçbir zaman olarak belirten kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0.022$).

Dayanışma ve işbirliği arttıkça evet cevabının oranı düşmektedir. Eşiyile arasındaki çatışma yaşama sıklığını, her zaman, çoğu zaman, arasıra, nadiren, hiçbir zaman olarak belirten kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0.004$). Çatışma arttıkça evet cevabının oranı da artmaktadır.

Eşiyile arasındaki rekabet yaşama sıklığını, her zaman, çoğu zaman, arasıra, nadiren, hiçbir zaman olarak belirten kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0.003$). Rekabet arttıkça evet cevabının oranı da artmaktadır.

Eşiyile arasındaki uyum ve anlaşma yaşama sıklığını, her zaman, çoğu zaman, arasıra, nadiren, hiçbir zaman olarak belirten kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p=0.022$). Uyum ve anlaşma arttıkça evet cevabının oranı düşmektedir. (Tablo 60)

Araştırmaya katılan kadınlardan yaşları, 17-21, 22-25, 26-30, 31-35, 36-40, 41 ve yukarı olan kadınlar arasında eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.692$).

Doğup büyüdüğü yer, köy, kasaba, şehir, büyükşehir ve yurtdışı olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.456$).

Eşinin doğup büyüdüğü yer, köy, kasaba, şehir, büyükşehir ve yurtdışı olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.193$).

Eşlerinin öğrenim durumu okur-yazar değil, okur-yazar, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite/Y.lisan olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.060$).

Eşinin mesleği, memur, işçi, serbest meslek ve emekli olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.208$).

Evlilik yılı, 1-5, 6-10, 11-15, 16-20, 21-26, 27-35, 36 yıl ve üzeri olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.059$).

Ailenin aylık geliri, 1 milyar üzeri, bir milyar-500 milyon, 500 milyon-250 milyon ve 250 milyon altı olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.068$).

Kendisinin aylık geliri, 1 milyar üzeri, bir milyar-500 milyon, 500 milyon-250 milyon ve 250 milyon altı olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.599$).

Kayınvalide ve kayınpederin aile ile ilgili kararlara katılma sıklığını, her zaman, çoğu zaman, arasıra, nadiren, hiçbir zaman olarak belirten kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.330$).

Anne ve babayla görüşme sıklığını, her zaman, çoğu zaman, arasıra, nadiren, hiçbir zaman olarak belirten kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.378$).

Evinde erkek otoritesi olan ve olmayan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.102$).

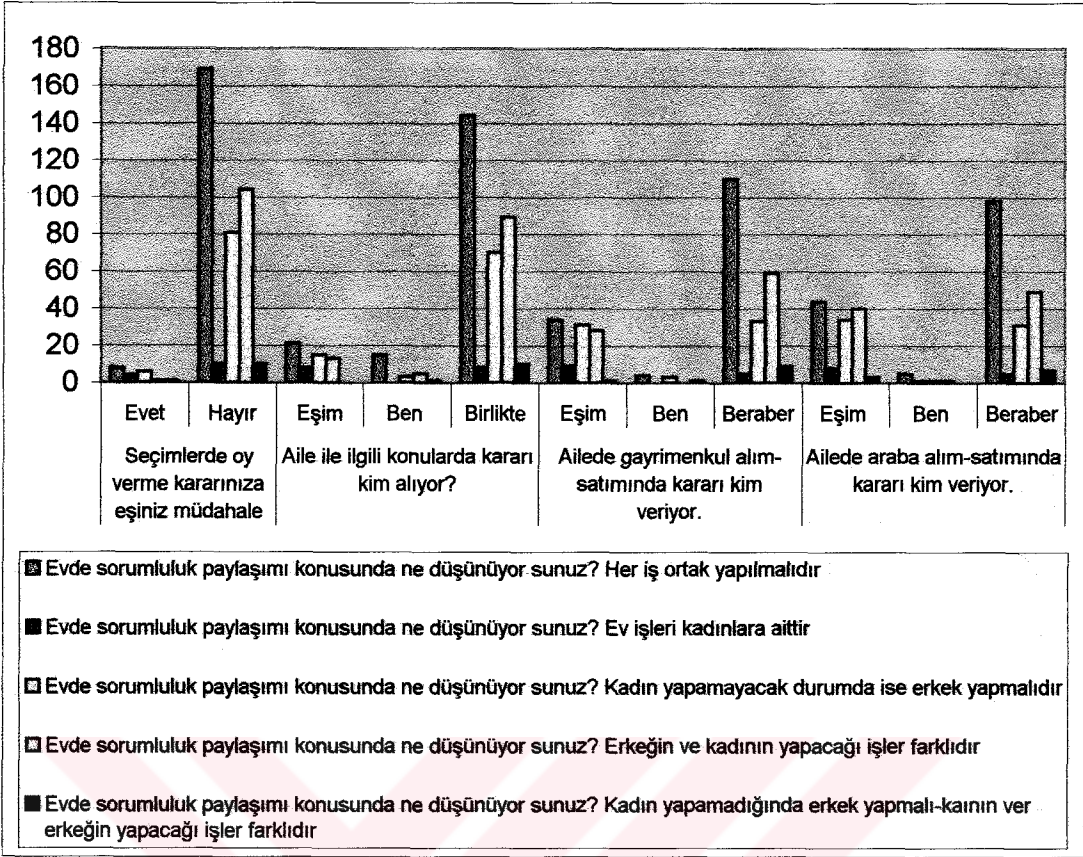
Çocuğu olan ve olmayan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.754$).

Eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi, aile ile ilgili konularda, çocukla ilgili konularda, aile planlaması konusunda, gayrimenkul alım-satımında, araba alım satımında, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, beyaz eşya, giyim kuşam, çocukların eğitim-öğretimi ve günlük alışveriş kararlarına katılma durumları farklı olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.477$, $p=0.135$, $p=0.963$, $p=0.094$, $p=0.579$, $p=0.638$, $p=0.304$, $p=0.216$, $p=0.526$, $p=0.166$, $p=0.370$, $p=0.281$).

Tablo 61'de evde sorumluluk paylaşımı konusundaki düşünce ile seçimlerde oy kararına eşin müdahalesi, ailede karar verme, gayrimenkul alım satımı ve araba alım satımında karara katılma arasındaki ilişkiyi gösteren ki-kare analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 61:Evde sorumluluk paylaşımı konusundaki düşünce ile seçimlerde oy kararına eşin müdahalesi, ailede karar verme, gayrimenkul alım satımı ve araba alım satımında karara katılma arasındaki ilişki

Değişkenler	Evde sorumluluk paylaşımı konusunda ne düşünüyorsunuz?										Toplam		Anlamlılık	
	Her iş ortak yapılmalıdır		Ev işleri kadınlara aittir		Kadın yapamayacak durumda ise erkek yapmalıdır		Erkeğin ve kadının yapacağı işler farklıdır		Kadın yapamadığında erkek yapmalı-kadının ve erkeğin yapacağı işler farklıdır					
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Seçimlerde oy verme kararınıza eşiniz müdahale eder mi?	Evet	8	4.5	4	28.6	6	6.9	1	1.0	1	9.1	20	5.1	X=20.825 Sd: P= 0.000 KK
	Hayır	169	95.5	10	71.4	81	93.1	104	99.0	10	91.9	374	94.9	
Toplam		177	100.0	14	100.0	87	100.0	105	100.0	14	100.0	394	100.0	
Aile ile ilgili konularda kararı kim alıyor?	Eşim	21	11.7	8	50.0	15	17.0	13	12.1	0	0.0	57	14.2	X=23.852 Sd:8 P= 0.002 KK
	Ben	15	8.3	0	0.0	3	3.4	5	4.7	1	9.1	24	6.0	
	Birlikte	144	80.0	8	50.0	70	79.5	89	83.2	10	90.9	321	79.9	
Toplam		180	100.0	16	100.0	88	100.0	107	100.0	11	100.0	402	100.0	
Ailede gayrimenkul alım-satımında kararı kim veriyor.	Eşim	34	23.0	9	64.3	31	46.3	28	32.2	1	9.1	103	31.5	X=20.744 Sd:4 P= 0.000 KW
	Ben	4	2.7	0	0.0	3	4.5	0	0.0	1	9.1	8	2.4	
	Berberer	110	74.3	5	35.7	33	49.3	59	67.8	9	81.8	216	66.1	
Toplam		148	100.0	14	100.0	67	100.0	87	100.0	11	100.0	327	100.0	
Ailede araba alım-satımında kararı kim veriyor.	Eşim	44	29.9	8	57.1	34	51.5	40	44.4	3	30.0	129	39.4	X=12.337 Sd:4 P= 0.015 KW
	Ben	5	3.4	1	7.1	1	1.5	1	1.1	0	0.0	8	2.4	
	Berberer	98	66.7	5	35.7	31	47.0	49	54.4	7	70.0	190	58.1	
Toplam		147	100.0	14	100.0	66	100.0	90	100.0	10	100.0	327	100.0	

Şekil 45: Evde sorumluluk paylaşımı konusundaki düşünce ile seçimlerde oy kararına eşin müdahalesi, ailede karar verme, gayrimenkul alım satımı ve araba alım satımında karara katılma arasındaki ilişki

Evde sorumluluk paylaşımı konusunda ne düşünüyor sunuz? sorusuna, her iş ortak yapılmalıdır, ev işleri kadınlara aittir, kadın yapamayacak durumda ise erkek yapılmalıdır, erkeğin ve kadının yapacağı işler farklıdır, kadın yapamadığında erkek yapmalı-kadının ve erkeğin yapacağı işler farklıdır şeklinde cevap veren kadınlar arasında, seçimlerde oy verme kararına eşin müdahalesi açısından anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. ($p=0.000$) Ev işleri kadınlara aittir diyen kadınlarda eşin müdahalesi diğer gruplardan daha fazladır. Evde sorumluluk paylaşımı konusunda ne düşünüyor sunuz? sorusuna, her iş ortak yapılmalıdır, ev işleri kadınlara aittir, kadın yapamayacak durumda ise erkek yapılmalıdır, erkeğin ve kadının yapacağı işler farklıdır, kadın yapamadığında erkek yapmalı-kadının ve erkeğin yapacağı işler farklıdır şeklinde cevap veren kadınlar arasında, aile ile ilgili konularda karara

katılma açısından anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p=0.002$). Ev işleri kadınlara aittir diyenlerde eşin karar verme sıklığı diğer gruplardan daha yüksektir. Evde sorumluluk paylaşımı konusunda ne düşünüyor sunuz? sorusuna, her iş ortak yapılmalıdır, ev işleri kadınlara aittir, kadın yapamayacak durumda ise erkek yapılmalıdır, erkeğin ve kadının yapacağı işler farklıdır, kadın yapamadığında erkek yapmalı-kadının ve erkeğin yapacağı işler farklıdır şeklinde cevap veren kadınlar arasında, ailede gayrimenkul alım-satımına katılma açısından anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p=0.000$). Ev işleri kadınlara aittir diyenlerde eşin karar verme sıklığı diğer gruplardan daha yüksektir. Yine bu grupta beraber karar verme sıklığı diğer gruplardan düşüktür.

Evde sorumluluk paylaşımı konusunda ne düşünüyor sunuz? sorusuna, her iş ortak yapılmalıdır, ev işleri kadınlara aittir, kadın yapamayacak durumda ise erkek yapılmalıdır, erkeğin ve kadının yapacağı işler farklıdır, kadın yapamadığında erkek yapmalı-kadının ve erkeğin yapacağı işler farklıdır şeklinde cevap verenler arasında, ailede araba alım-satımına katılma açısından anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p=0.015$). Ev işleri kadınlara aittir diyen kadınlarda eşin karar verme sıklığı diğer gruplardan daha yüksektir. Yine bu grupta beraber karar verme sıklığı diğer gruplardan düşüktür. Eşin tek başına karar vermesi durumu en az ise her iş ortak yapılmalıdır diyenlerdedir (Tablo 61)

Evde sorumluluk paylaşımı konusunda ne düşünüyor sunuz? sorusuna, her iş ortak yapılmalıdır, ev işleri kadınlara aittir, kadın yapamayacak durumda ise erkek yapılmalıdır, erkeğin ve kadının yapacağı işler farklıdır, kadın yapamadığında erkek yapmalı-kadının ve erkeğin yapacağı işler farklıdır şeklinde cevap veren kadınlar arasında, çocukla ilgili konularda, aile planlaması, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, beyaz eşya, giyim kuşam, çocukların eğitim-öğretimi ve günlük alışveriş kararlarına katılma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0.783$, $p=0.279$, $p=0.056$, $p=0.686$, $p=0.443$, $p=0.740$, $p=0.722$, $p=0.066$) Kadınlarda şiddete maruz kalma ile yetişkin çocukların aile içi kararlara katılması arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p=0.626$).

SONUÇ ve ÖNERİLER

“Türk Ailesinde Karar Mekanizmaları ve Kadının Rolü” adlı araştırmamızda hızlı değişim süreci yaşayan toplumumuzda, en küçük ve en temel birim olan aile kurumunun eski Türklerden, Osmanlı’ya, Cumhuriyet döneminde bu güne kadar geçirdiği evreler ve bu evreler içerisinde kadının sosyal statüsü, işbölümü/roller ve gerek toplumda gerekse aile içinde kararlardaki etkinliği değerlendirilmeye çalışılmıştır.

İstanbul’un Anadolu Yakasında sosyo-ekonomik duruma göre “üst”, “orta” ve “alt” gelir grubuna göre belirlediğimiz, Kadıköy, Üsküdar ve Ümraniye semtlerde ikamet eden evli ve eşi ile birlikte yaşayan 414 kadına anket uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 10.0 ve Excell programlarına aktarılmış ve bu iki program yardımıyla istatistiki analizler yapılmıştır. Çalışmada frekans tabloları ve çapraz tablolar yapılmış hipotezlerimiz doğrultusunda belirlediğimiz bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığı, eğer istatistiki olarak anlamlı bir ilişki varsa ilişkinin yönü araştırılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde Ki-kare, Kruskal Wallis, Bağımsız Değişkenlerde t testi, Anova ve Korelasyon testleri kullanılmıştır. Bütün verilerin değerlendirilmesinde istatistiki hata payı $p=0.05$ olarak alınmıştır.

Araştırmaya katılan kadınların %26.6’sını ve eşlerinin %47.9’unu 41 ve üzeri yaşta kişiler oluşturmaktadır. (Tablo: 1-Şekil: 1) Kadınların % 29.0 ve eşlerinin %31.9’u Karadeniz Bölgesi doğumludur.(Tablo: 2- Şekil: 2) Kadınların % 25.6’sı, eşlerinin %31.9’u şehirde doğup büyümüştür. (Tablo: 3- Şekil: 3 Kadınların % 24.9’u 21-30 yıldır İstanbul’da yaşamaktadır.(Tablo: 4-Şekil: 4)

Araştırmaya katılan kadınların oturdukları semtler sosyo-ekonomik gelir grubuna göre belirlenmiştir. Buna göre kadınların %32.7’si (131 kişi) Kadıköy, %30.9’u (124 kişi), Ümraniye, %36.4’ü (146 kişi) Üsküdar semtlerinde ikamet etmektedir. (Tablo: 5-Şekil: 5)

Kadınların %35.7'si eşlerinin %39.'si üniversite veya yüksekokul, kadınların %26'sı, eşlerinin %27.9'u lise, kadınların %6.8'i eşlerinin %7.3'ü ortaokul, kadınların %26.5i- erkeklerin 14.1'i ilkokul mezunudur. Kadınlarda üniversite mezunları oranının bu kadar yüksek çıkması anket uyguladığınız bölgelerle ilgilidir. Bu sonuç kadınların eğitim seviyeleri ile kararlara katılıma durumlarını değerlendirmemiz açısından önemlidir. Erkeklerde okuma yazma bilmeyen yok iken kadınların %2.9'u okuma yazma bilmiyor, %1.9'u okula gitmeden okuma-yazma öğrenmiş. Annelerin %30'u kayınvalidelerin %40'ı babaların %10.4'ü, kayınpederlerin %14.5'i okuma yazma bilmiyor. Görüldüğü gibi geçmişten bu güne kadınların öğrenim seviyesi erkeklerin seviyesinden daha düşüktür. (Tablo: 6-Şekil: 6)

Kadınların %46'sını ev hanımları oluştururken, çalışanların %38.4'ü memur %4.6'sı işçi, %8.8'i serbest meslek, %2.2'si emeklidir. Çalışan kadınlar genellikle "kadın mesleği" olarak kabul edilen öğretmen, hemşire, ebe, memur gibi mesleklerde yoğunlaşmaktadır. Eşlerin %29.77'si memur, %14.9'u işçi, %50.5'i serbest meslek, %5'i emeklidir. Erkeklerde devlet memuriyeti önemini kaybetmiştir. Annelerin %84.7'si, kayınvalidelerin %87.2'si ev hanımıdır. Kayınpederlerin %43.3'ü, babaların %41.5'i serbest meslek sahibidir. (Tablo: 7-Şekil: 7)

Ailelerin %34.7'sinin geliri bir milyanın üzerinde, %34.2'sinin 500 milyon-bir milyar, %31.1'inin beş yüz milyondan aşağı gelire sahip bulunmaktadır. Kadınların %13.2'si bir milyanın üzerinde, %37.3'ünün aylık geliri beş yüz milyon-bir milyar arasında, %48.5'inin geliri beş yüz milyonunu altındadır. Ailelerin %23'ünün evi ve arabası varken, %24.3'ünün evi yok herhangi bir mülkü yoktur. Mal varlıklarının kaynağı % 39.9' eşimin kazancı derken %39.7'si her ikimizin ortak kazancı demıştır. Mal varlığı %40.3 erkeklerin üzerine %14.5'eşi ve kendisi iken üzerine mal kaydı olan kadın oranı% 10.5'dir. Kadınlar mülkiyet üzerinde söz sahibi değildirler. (Tablo: 8-Şekil: 8/9)

Kadınların %69.4'ü kendisini dindar, %26.2'si dinle ilgisi az, %2.7'si dinle hiç ilgisi yok %1.7'si çok dindar olarak tanımlamışlardır. Eşlerini %61.9'u dindar, %29.2'si

dinle ilgisi az, %5.4'ü dinle hiç ilgisi yok, %3.4'ü çok dindar olarak tanımlamışlardır. (Tablo: 9-Şekil: 10)

Kadınların %58'i eşlerinin hiçbir zaman alkol almadığını, %39'u hiç sigara içmediğini, %93.4'ü kumar oynamadığını, %39'u sigara kullanmadığını, %90.4'ü çapkınlık yapmadığını söylemiştir. Eşlerin %61'i sigara içmekte, %42'si alkol kullanmaktadır. (Tablo: 10-Şekil: 11)

Ailelerin % 94.4'ü çekirdek ailedir. Kayınvalide ve/veya kayınpederi ile yaşayanların oranı %5.5'dir. (Tablo: 11-Şekil: 12) Kadınların %54.5'u 17-21 yaşlarında, %31.8'i 22-25 yaşlarında evlenmişlerdir. Bu Türkiye'deki düşük olan evlenme yaşı paralellik göstermektedir. Kadınların %98.5'inin ilk evliliğidir ve %20.2'si 6-10 yıldır evlidir. Kadınların %43.3'ü tanışıp anlaşarak ancak ailelerinin uygun bulmasıyla % 30.3'ü görücü usulü ile evlenmişlerdir. Ailesinin karşı olmasına rağmen evlenenlerin oranı %9.4 gibi oldukça düşüktür. Kadınların %74.1'i evlenirken eşlerinin kişiliğinden, %12.2'si de fiziksel özelliğinden dolayı tercih ettiğini söylemiştir. Kadınların %50.5'nin eşleri farklı bölgelerdendir ve aralarında akraba ilişkisi yoktur. Yakın akraba evliliği yapanların oranı %7.5, uzak akraba olanların oranı %12.8 iken %29.2'si hemşehridir. (Tablo: 12)

Kadınlar hem kendi ebeveynleriyle hem de eşlerinin ebeveynleriyle ilişkilerini sıkı bir şekilde devam ettirmektedirler. Kadınların %22.7'si her zaman kayınvalide/ kayınpederi ile görüşürken hiç görüşmüyorum diyenlerin oranı %8'dir. Kadınların %15'i her zaman anne/babası ile görüşmekte hiç görüşmüyorum diyenlerin oranı %3.6'dır. (Şekil: 13) Kadınların %81.7'si kayınvalide/kayınpederinin, %83.3'ü anne/babasının aile içi kararlara katılmasını doğru bulmamaktadır. (Tablo:14-Şekil:15) Ancak kayınvalidelerin %54.3'ü, kayınpederlerin %50.6'sı, annelerin %46'7si, babaların %42.8'i aile içi kararlara müdahale etmektedir. (Tablo:13-Şekil: 14)

Aileler bayram ve diğer tatillerini nerede değerlendirdikleri sorusuna %40.8'i duruma göre değişir, %30.6'sı ailece eş dost ziyaretleriyle demiştir. Anne/baba ile

tatil geçirme % 3.4, kayınvalide kayınpederle %3.6'dır.Tatil ve bayramları aile büyüklüğü ile geçirenlerin oranı azalmıştır.(Tablo: 15-Şekil: 16)

Ailelerin %86.1'inin çocukları vardır. Ailelerin % 73.5'inin 1-2, 23.4'ünün 3-4, %3.1'nin beş ve/veya daha fazla sayıda çocuğu bulunmaktadır. Tek çocuğu olsa cinsiyeti ne olmalıdır? sorusuna kadınların %63.3'ü fark etmez demiştir. Büyük kentlerde artık çocuk ekonomik gelir kaynağı ve güvence olarak görülmediği psikolojik bir değer olarak kabul edildiği için erkek çocuk tercihi geçerliliğini kaybetmiştir. Ailelerin %92.4'ü karar verirken çocuklarının da görüşlerini alırken % 7.6 'sı hiçbir zaman çocuklarının görüşlerini almamaktadır. (Tablo:16-Şekil:17)

Kadınların %86.5'i çalışmanın evlilik hayatına olumlu katkısının, %13.5'i ise olumsuz etkisinin olduğunu düşünmektedirler. Kadınların %68.5'i kendisini ekonomik olarak güvencede hissedeceğini, %14'ü aile içi kararlarda daha fazla etkili olacağını düşünmektedirler. (Tablo:17-Şekil: 18)

Kadınlarını % 63.5'i kadının çalışması gerektiği görüşündedirler. Kadınların %53.4'ü çalışma kararını kendisinin vermesi gerektiğini söylerken %44.1'i de eşlerin birlikte karar vermesi gerektiği görüşündedirler. Kadınların %54.8'i her şartta çalışmak gerektiğini söylemektedir. Kadınların %65.7'si eşi çalışmasına izin vermezse ikna etmeyi deneceğini %21'i kendi kararını uygulayacağını, %13.3'ü eşini dinleyeceğini söylemektedir. Kadınların %80.5'i çalışan kadının kendisine ait kararlarda daha cesur olacağını, %49.5'i çalışan kadının toplumda statüsünün daha yüksek olduğu görüşündedir. Çalışan kadınların %68.9'u kazancını aile gelirine katarak, %21.6'sı bir kısmını ayırıp kalanını aile gelirine katarak, %3'ü hepsini eşine vermekte, %6.4'ü hepsini kendisi harcayarak değerlendirmektedir. (Tablo 18-Şekil:19/20)

Aile içi sorumluluk paylaşımında ev içi ve ev dışı iş ayırımı geleneksel değerini korumaktadır. Ancak değişen şartların etkisiyle kadınların %44.7'si ev işlerinin ortak yapılmasından yana iken, geri kalan %55.3'ü ev işlerinin kadınlara ait olduğunu

kadın yapamayacak durumda olduğunda erkeğin yapması görüşündedirler.(Tablo: 19-Şekil:21)

Geleneksel Türk ailesinde erkek otoritesinin olduğu görüşü de tartışılabilir duruma gelmiştir. Kadınların %51.4'üne göre evde erkek otoritesi yoktur. Evde erkek otoritesi var diyenler %45.9, yok diyenlerin oranı %51.4'dür. Kadınlar bu otoritenin kaynağını %12.6 erkeğin kişiliği, %9.2'si gelenekler olarak görmektedir. Kadınların %69.3'ü yeni Medeni Kanunda erkeğin aile reisliğinin kaldırılmasını onaylarken, karşı olanlar %16.4'dür. Kadınların %29.'8i aile reisliği ile ilgili yapılan değişikliğin evinde uygulandığını, %58.4'ü uygulanmadığını söylemektedirler. (Tablo: 19-Şekil: 22) Aile içi rol ve statü dağılımında erkeğin görevleri açısından geleneksel tavırların değişmeye başladığını görmekteyiz artık erkeğin en önemli görevi evi geçindirmek değil % 32.2 babalık, %23.9 aileyi geçindirme, %23.1 aileyi geçindirme olarak ifade edilmiştir.(Tablo 19)

Aile içi geçimsizlik, tartışma, şiddet ve problem konusunda ailelerin fazla bir sıkıntısının olmadığı görülmekte ancak kadınların çoğu aile içi problemlerin çözümünde kimseye bir şey söylemediğini içine kapanıp işi olurlarına bıraktığını ve eşiyile çözmeye çalışacağını söylemektedir. Kadınların %15.7'si eşiyile hiçbir zaman geçimsizlik yaşamadığını söylerken, %83.9'u zaman zaman geçimsizlik yaşamaktadır. Kadınların %10.1'i hiçbir zaman eşiyile münakaşa etmediğini söylerken %89.9'u zaman zaman münakaşa etmektedir.Kadınların %36.5'i aile içi geçimsizliklerde problemini kimseyle paylaşmamakta işi olurlarına bırakmakta, %26.6'sı eşi ile aralarında çözümlemektedir. Kadınların %81.'si eşiyile problemlerin çözümünde şiddete uğramadığını söylerken, % 18.4'ü değişik sıklıkta şiddete maruz kalmaktadır. (Tablo: 20-Şekil:23)

Kadınlar evden herhangi bir sebeple ayrıldıklarında eşlerinden izin almak yerine %84.8 oranında haber vermek gerektiği görüşündedirler. Kadınların Aile kurumu açısından en önemli görevinin kadınlık ve annelik olduğu hakkındaki geleneksel anlayış devam ettiği görülmektedir. Kadınların oy verme kararına eşler büyük oranda müdahale etmemektedir. Kadınların %5.9'u hiçbir zaman veya nadiren

eşlerinin kararlarına uymazken %94.2'si genellikle eşinin kararlarını kabullenmektedir. (Tablo: 21)

Ailede eşler arasında genellikle uyum, anlaşma, dayanışma ve işbirliği görülmekle birlikte, kadınların %28.7'si eşleriyle hiçbir zaman çatışma yaşamadığını söylerken, 71.33'değişik sıklıkta çatışma yaşamaktadır. Kadınların % 57.8'i hiçbir zaman rekabet yaşamadığını söylerken %42.2'si rekabet yaşamaktadır.(Tablo 22-Şekil 24)

Aile içi rol ve statü dağılımının bir parçası olarak karar alma süreçlerinde geleneksel olarak erkeğin hakim olduğu (gayri menkul, araba, tasarruflarla ilgili), kadınların ise daha ziyade aile planlaması, günlük alışveriş, giyim, beyaz eşya ve çocuklarla ilgili kararlarda etkilidirler. Ancak birlikte karar verme oranı oldukça yüksektir. Eşlerin birbirlerinin kararlarına katılmada genellikle uzlaşma ve ikna yolunu seçtikleri görülmektedir. (Tablo: 23-Şekil: 25) (. Hipotez 1)

Aile ile ilgili kararlara katılmadıkları zaman kadınların %68'i tepki gösterirken, %32'si tepki göstermemektedir. Tepki genellikle %73.1 eşimi uyarıyorum şeklindedir küsenlerin oranı %10.5 iken eşimi sert bir şekilde eleştiriyorum diyenlerin oranı %12.6'dır. Kadınlar aile ile ilgili kararlara katılmak istemekte herhangi bir nedenle katılmadığında ise tepki göstermektedir.(Tablo: 24-Şekil: 26) (Hipotez 5)

Kadınların %76.'ü gerektiğinde boşanmalıdır derken %17.7'si çocuğu olan kadınların boşanmasına, %6 oranında kadın boşanmaya karşıdır. Siz eşinizle problem yaşadığınızda boşanmayı düşünür müsünüz? sorusuna kadınların %66.8'i hayır, %32.2'si evet cevabı vermişlerdir.(Tablo: 25-Şekil: 27))

Aile içi iletişimin bir vasıtası olarak aile içi sohbetlerin yaygın olduğu genellikle akşam ve oturma odasının tercih edildiği, önemli kararların da akşam ve öncelikle oturma odasında ve yatak odasında alındığı görülmektedir.(Tablo 26- Şekil 28-29)

“Evle ilgili kararlara katılmadığınız zaman herhangi bir tepki gösteriyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplar açısından farklı öğrenim durumuna sahip kadınlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu fark üniversite/yüksek lisans mezunlarından kaynaklanmaktadır. Öğrenim seviyesinin artması ile tepki gösterme oranı artmaktadır. Eşinin (erkeğin) öğrenim seviyesi yüksek olan kadınların tepki gösterme oranı diğer gruplardan daha fazladır. Yine aynı soruya verilen cevaplar açısından farklı meslek gruplarına sahip kadınlar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ev hanımları çalışan gruplara göre daha az tepkilidirler. Emekli kadınlarda ise tepki diğer gruplara göre daha fazladır. (Tablo: 27-Şekil: 30) (Hipotez 5)

Aile ile ilgili konularda kimin karar vereceği kayınpeder ve kayınvalide ile görüşme sıklığına göre değişmektedir. Aile ile ilgili konularda aile büyüklerinin karar verdiğini söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı, kararları kendilerinin, eşlerinin veya beraber verdiklerini söyleyen kadınların görüşme sıklığından anlamlı derecede daha fazladır. Aile ile ilgili kararları kendilerinin verdiğini söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı, eşi ile beraber karar verdiklerini söyleyen kadınların görüşme sıklığından anlamlı derecede daha azdır. (Tablo 28) Aile ile ilgili konularda eşin karar verdiğini söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı ile eşiyile beraber karar verdiklerini söyleyen kadınların görüşme sıklığı birbirine eşittir. Sonuç olarak, kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı kadının aile içinde karar verme mekanizmasında söz sahibi olmasını etkilemektedir. (Tablo: 28) (Hipotez 7)

Araştırmaya katılan kadınların kayınvalide ile kayınpederle görüşme sıklıkları arttıkça, kayınvalide ve kayınpederin aile ile ilgili kararlara katılma sıklığı artmaktadır. (Tablo: 29) (Bkz. Hipotez 7) Araştırmaya katılan kadınların anne ve babaları ile görüşme sıklıkları arttıkça, anne ve babanın aile ile ilgili kararlara katılma sıklığı artmaktadır. (Tablo: 30) (Hipotez 7)

Araştırmaya katılan kadınların, eşle yaşanan problemlerin çözümünde şiddete maruz kalma durumu yaşa göre değişmektedir. 17- 21 yaş grubunda bulunan kadınların

şiddete maruz kalma sıklığı diğer yaş gruplarından anlamlı derecede daha fazladır. Öğrenim seviyesi, doğum yeri eşlerin öğrenim durumu maruz kalınan şiddet açısından belirleyici bir değişken değildir.(Tablo: 31)

Kadınların, eşle yaşanan problemlerin çözümünde şiddete maruz kalma durumu mesleğe göre değişmektedir. İşçilerin şiddete maruz kalma sıklıkları, memurlara, serbest meslek sahiplerine ve ev hanımlarına göre anlamlı derecede daha fazladır. İşçiler ile emeklilerin şiddete maruz kalma durumları arasında anlamlı bir fark olmamasına rağmen işçilerin maruziyet sıklığı emeklilere göre daha fazladır. Kadınların evlilik süreleri, evlenme yaşları, evlenme şekilleri, eşin akrabalık derecesi, maruz kalınan şiddet açısından belirleyici bir değişken değildir.(Tablo: 32)

Ailenin aylık geliri, 250 milyon ve altı olan kadınların, şiddete maruziyet sıklığı 1 milyar ve üzeri gelire sahip olanlardan anlamlı derecede daha fazladır. Kadınların aylık kazançları, maruz kalınan şiddet açısından belirleyici bir değişken değildir.(Tablo:33)

Eşlerini dinle ilgisi yok olarak tanımlayan kadınların şiddete maruziyet sıklığı, dindar olarak tanımlayanlardan anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.(Tablo: 34)

Eşlerin alkol alma, sigara kullanma, çapkınlık yapma, kumar oynama sıklığı ile şiddete maruz kalma sıklığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Eşlerin alkol, sigara kullanması, kumar oynaması ve çapkınlık yapması maruz kalınan şiddetin sıklığını etkilemektedir. (Tablo:35)

Evinde erkek otoritesi olduğunu söyleyen kadınların şiddete maruziyetleri, olmadığını söyleyenlere göre anlamlı derecede daha yüksektir. Erkek otoritesi olan evlerde şiddet daha fazladır.(Tablo: 36)

Eşle yaşanan dayanışma-işbirliği, çatışma-rekabet, uyum-anlaşma, eşin her kararına uyma ile şiddete uğrama arasındaki ilişki; şiddete maruziyet ile eşle çatışma yaşama ve rekabet arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır Eşler arasında çatışma ve rekabet arttıkça şiddete maruziyette artmaktadır. Şiddete maruziyet ile eşle dayanışma ve işbirliği, eşle uyum ve anlaşma, eşin kararına uyma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.Yani eşler arasında dayanışma ve

işbirliği ile uyum ve anlaşma arttıkça şiddete maruziyette azalma gözlenmektedir. Eşin kararına uyma azaldıkça şiddete maruziyette artma gözlenmektedir. (Tablo:37)
(Hipotez 8)

Araştırmaya katılan kadınlardan, öğrenim durumu ile evde erkek otoritesi olup olmaması açısından anlamlı bir fark bulunmaktadır. Kadınların ve/veya erkeklerin öğrenim seviyesi yükseldikçe, evde erkek otoritesinde azalma gözlenmektedir. Mesleği, memur, işçi, serbest meslek, emekli ve ev hanımı olan kadınlar arasında, evde erkek otoritesi olup olmaması açısından anlamlı bir fark bulunmaktadır. Memurlarda ve serbest meslek sahiplerinde evde erkek otoritesi diğer gruplara göre daha azdır.(Tablo:38)

Ev hanımları mesleği işçi olan kadınlara göre eşleriyle aralarında anlamlı derecede daha az çatışma yaşamaktadır. Yine ev hanımları, mesleği memur olan kadınlara göre eşleriyle aralarında anlamlı derecede daha az rekabet yaşamaktadır. İşçilerin, memurlara ve emeklilere göre eşleriyle aralarında anlamlı derecede daha az uyum ve anlaşma bulunmaktadır. (Tablo:39) Evinde erkek otoritesi olmayan kadınlar, evinde erkek otoritesi olan kadınlara göre eşleriyle aralarında anlamlı derecede daha az çatışma yaşamaktadır (Tablo:40)

Kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı ile eşle arada yaşanan dayanışma ve işbirliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı arttıkça, kadınların eşleriyle aralarında yaşadıkları dayanışma artmaktadır. Kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı ile eşle arada yaşanan çatışma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı arttıkça kadınların eşleriyle aralarında yaşadıkları çatışmada azalmaktadır. Kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı ile eşle arada yaşanan rekabet arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı arttıkça kadınların eşleriyle aralarında yaşadıkları rekabet azalmaktadır. Anne ve babayla görüşme sıklığı ile eşle arada yaşanan dayanışma ve işbirliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki

bulunmaktadır. Anne ve babayla görüşme sıklığı arttıkça, kadınların eşleriyle aralarında yaşadıkları dayanışma artmaktadır. (Tablo:41)

Araştırmaya katılan kadınların öğrenim durumu ile üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmaktadır. Kadınların öğrenim durumu arttıkça üzerine mal kayıt olma sıklığı artmaktadır. Kadınların mesleği ile üzerine mal kaydı olan arasında anlamlı bir ilişki vardır. Üzerine en az mal kaydı çalışmayan grup olan ev hanımlarında iken, üzerine en fazla mal kaydı olan grup ise emeklilerdir. Eşlerinin mesleği ile kadının üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmaktadır. Eşi emekli olan kadınlar en fazla üzerine mal kaydı olan gruptur. Ailenin aylık geliri, 1 milyar üzeri, bir milyar-500 milyon, 500 milyon-250 milyon ve 250 milyon altı olan kadınlar arasında, üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmaktadır Ailenin gelir seviyesi arttıkça, kadının üzerine kayıtlı mal olma durumu da artmaktadır.(Tablo: 42-Şekil: 32)

Kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı ile kadının üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmaktadır. Kadınların, kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığında azalma görüldükçe, üzerine mal kaydı olma durumunda artma gözlenmektedir. Kayınvalide ve kayınpederin aile ile ilgili kararlara katılma sıklığı ile üzerine mal kaydı bulunma açısından anlamlı fark bulunmaktadır.Kayınvalide ve kayınpederin aile ile ilgili kararlara katılma sıklığı azaldıkça, kadının üzerine mal kaydı olma durumunda artma gözlenmektedir. (Tablo: 43-Şekil: 33)

Doğup büyüdüğü yer, köy, kasaba, şehir, büyükşehir ve yurtdışı olan kadınlar arasında, eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi açısından anlamlı farklılıklar bulunmaktadır Doğup büyüdüğü yer köy olan kadınlarda eşin oy vermeye müdahalesi diğer gruplara göre daha fazladır. Doğup büyüdüğü yer yurtdışı olanlar da ise müdahale olmamaktadır. (Tablo:44)

Kadının öğrenim durumu ile eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi ile gayrimenkul alım-satımı ve araba alım satımına karar verme açısından anlamlı

farklılıklar bulunmaktadır Okur-yazar olmayan grupta, eşin oy verme kararına müdahale olmazken, bunun dışında eğitim seviyesi yükseldikçe karara müdahale azalma gözlenmektedir. Gayrimenkul ve araba alım-satımında, kadının öğrenim seviyesi yükseldikçe, erkeğin tek başına karar vermesi azalırken, kadının tek karar vermesi ve beraber karar verme oranında artma gözlenmektedir.(Tablo: 45- Şekil: 34) (Hipotez 2-4)

Eşinin öğrenim durumu ile eşin seçim zamanı oy verme kararına müdahalesi, gayrimenkul alım satımı, günlük alışveriş kararlarına katılma açısından anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Erkeğin öğrenim seviyesi yükseldikçe eşin oy verme kararına müdahalesinde düşme gözlenmektedir. Gayrimenkul alım satımında kadının karara katılma durumunda, eşin öğrenim seviyesi yükseldikçe, erkeğin tek başına karar verme oranında azalma gözlenirken, kadının karar verme oranında ve beraber karar verme oranında artma gözlenmektedir. (Tablo: 46-Şekil: 35)

Mesleği, memur, işçi, serbest, emekli ve ev hanımı olan kadınlar arasında, gayrimenkul alım satımı, araba alım-satımı ve günlük alışveriş kararlarına katılma açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır. Gayrimenkul alım-satımı kararlarında, ev hanımlarının eşleri diğer mesleklere göre daha yüksek oranda tek başına karar vermektedir. En düşük oran ise serbest meslek sahibi olan kadınlardadır. Beraber karar verme oranı en düşük olanlar ev hanımlarıdır. Araba alım satımında, eşin tek başına karar vermesi durumu en fazla ev hanımlarında gözlenmektedir, bunu işçiler izlemektedir. Beraber karar verme oranı ise yine bu iki grupta en düşük orandadır. Ailede günlük alışveriş yapma durumunda, işçi ve ev hanımı olan kadınlarda ben yapıyorum diyenlerin oranı diğer mesleklere göre daha yüksektir. Beraber alışveriş yapma ise, en düşük ev hanımlarında gözlenmektedir. (Tablo: 47-Şekil: 36) (Hipotez 3)

Eşlerinin mesleği, memur, işçi, serbest, emekli olan kadınlar arasında, çocuklarla ilgili kararlara, günlük alışverişe karar verme açısından anlamlı farklılıklar vardır Çocuklarla ilgili kararlarda, eşi işçi olan kadınlar daha yüksek oranda söz sahibidir. Çocuklarda ilgili kararlarda tek başına en fazla emekli olan eşler karar vermektedir.

Günlük alışverişi kimin yaptığına baktığımızda, eşleri emekli ve serbest meslek sahibi olan kadınlar en yüksek oranda tek başlarına alışveriş yapmaktadır. Birlikte alışveriş yapma oranı en fazla eşleri memur olanlarda iken en düşük eşleri serbest meslek sahibi olanlardır. (Tablo: 48-Şekil:37)

Evlenme şekli, görücü usulü ve ailelerin görmesiyle, görücü usulü ve birbirimizi severek, tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle, ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak evlenen kadınlar arasında, gayrimenkul alım-satımında, araba alım satımında, tasarruf yapma, tatil ve eğlence, beyaz eşya alımında kararlara katılma açısından anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Gayrimenkul alım ve satımında, eşin tek başına karar vermesi durumuna en az tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle ve ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak evlenen kadınlarda rastlanırken, beraber karar vermeye ise en fazla bu iki grupta yer alan kadınlarda rastlanmaktadır. (Tablo: 49-Şekil 38) (Hipotez 6)

Araba alım ve satımında, eşin tek başına karar vermesi durumuna en az tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle evlenen kadınlarda rastlanırken en fazla orana, görücü usulü ve ailelerin görmesiyle evlenen kadınlarda rastlanmaktadır. Birlikte karar verme durumuna en fazla tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle evlenen kadınlarda rastlanmaktadır. Ailede tasarruf yapılmasına karar vermede, eşin tek başına karar vermesi durumuna en az tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle evlenen kadınlarda gözlenmektedir. Birlikte karar verme en az ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak evlenen kadınlarda gözlenirken, tek başına karar verme en yüksek oranda yine bu grupta yer alan kadınlarda gözlenmektedir. Tatil-eğlence yapmaya, kadının tek başına karar vermesi durumu en fazla ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak evlenen kadınlarda gözlenmektedir. Beraber karar verme ise yine en az bu grupta gözlenmektedir. Beyaz eşya alımına, kadının tek başına karar vermesi durumu en az görücü usulü ve birbirimizi severek evlenen kadınlarda gözlenmektedir. Birlikte karar verme yine en fazla bu grupta gözlenirken, en az ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak evlenen kadınlarda gözlenmektedir. (Tablo: 49)(Hipotez 6)

Eşle arasındaki akrabalık durumu, yakın akraba, uzak akraba, akraba ilişkisi yok ama hemşehri ve akraba ilişkisi yok ama ayrı bölgelerden olan kadınlar arasında, ailede gayrimenkul alım satımı kararı ve günlük alışverişi kimin yaptığı açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır Ailede gayrimenkul alım satımında, eşin tek başına karar vermesi durumu en az, akraba ilişkisi olmayan ve ayrı bölgelerden olan kadınlarda gözlenmektedir. Beraber karar verme durumu ise en fazla yine bu grupta gözlenmektedir. Günlük alışverişi yapmada, kadının tek başına alışverişi yapması en fazla yakın akraba olanlarda gözlenirken, alışverişi birlikte yapma, en fazla akrabalık ilişkisi olmayan ve ayrı bölgelerden olan kadınlarda gözlenmektedir. (Tablo: 50-Şekil: 39)

Ailesinin toplam geliri 1 milyar üzeri, 1 milyar-500 milyon, 500 milyon-250 milyon ve 250 milyon altı olan kadınlar arasında, aile ilgili kararlara, ve tatil eğlence kararlarına katılma açısından anlamlı fark bulunmaktadır Aile ile ilgili konulara karar vermede, eşin tek başına karar vermesi durumu en fazla 250 milyon altı gelire sahip olanlarda gözlenmektedir. Beraber karar verme durumu ise en az yine aynı grupta gözlenmektedir. Orta ve alt gelir grubunda eşin karar verme oranı daha fazla iken üst gelir grubunda beraber karar verme oranı yükselmektedir. (Tablo: 51-Şekil: 40) (Hipotez 3)

Ailede tatil ve eğlenceye kararında, eşin tek başına karar vermesi durumu en fazla 250 milyon altı gelire sahip olanlarda gözlenmektedir. Beraber karar verme durumu ise en az yine aynı grupta gözlenmektedir. (Tablo: 51)

Kendisinin aylık geliri 1 milyar üzeri, 1 milyar-500 milyon, 500 milyon-250 milyon ve 250 milyon altı olan kadınlar arasında, beyaz eşya alımı ve tatil ve eğlence kararlarına katılım açısından anlamlı bir fark bulunmaktadır Ailede beyaz eşya alımında, aylık geliri 250 milyon ve altı olan kadınlarda kendi başına karar verme oranı diğer gruplara göre daha yüksektir. Tatil ve eğlence kararının alımında, beraber karar verme açısından en düşük oran 1 milyar-500 milyon arası gelire sahip olanlarda gözlenmektedir. (Tablo: 52-Şekil: 41) (Hipotez 3)

Aile ile ilgili konularda kendisinin karar verdiğini söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı, eşinin karar verdiğini söyleyen ve beraber karar verdiklerini söyleyen kadınlardan anlamlı derecede daha düşüktür. Gayrimenkul alım kararında, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı beraber karar verdiklerini söyleyen kadınlardan anlamlı derecede daha yüksektir Araba alım satımında, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı beraber karar verdiklerini söyleyen kadınlardan anlamlı derecede daha yüksektir Alışverişi, kendisinin yaptığını söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı beraber karar verdiklerini söyleyen kadınlardan anlamlı derecede daha yüksektir (Tablo: 53) (Hipotez 7).

Seçimlerde oy verme kararına eşinin müdahale ettiğini söyleyen kadınların kayınvalide ve kayınpederle görüşme sıklığı müdahale etmiyor diyenlerden anlamlı derecede daha azdır (Tablo: 54)

Çocukla ilgili konularda eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların anne ve babayla görüşme sıklığı birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden anlamlı derecede daha düşüktür Beyaz eşya alımında, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların anne ve babayla görüşme sıklığı kendisinin karar verdiğini söyleyenlerden anlamlı derecede daha düşüktür (Tablo: 55) (Hipotez 7)

Çocukla ilgili konularda kendisinin karar verdiğini söyleyen kadınların eşlerinin dindarlık derecesi birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir Beyaz eşya alımında eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların eşlerinin dindarlık derecesi kendisinin karar verdiğini söyleyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir Çocukların eğitiminde eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların eşlerinin dindarlık derecesi birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir (Tablo: 56)

Aile ile ilgili konularda, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden anlamlı derecede daha

yüksektir Çocukla ilgili konularda, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir.(Tablo: 57) (Hipotez 8)

Gayrimenkul alım satımında, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir Gayrimenkul alım satımında, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir. (Tablo: 57) (Hipotez 8)

Araba alım-satımında, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir.(Tablo: 57) (Hipotez 8)

Ailede tasarruf konusunda, beraber karar aldıkları söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı, eşim karar verdiğini söyleyenlerden ve kendisinin karar verdiğini söyleyenlerden anlamlı derecede daha düşüktür.(Tablo: 57) (Bkz. Hipotez 8)

Ailede tatil ve eğlence konusunda, beraber karar aldıkları söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı, eşim karar verdiğini söyleyenlerden ve kendisinin karar verdiğini söyleyenlerden anlamlı derecede daha düşüktür. (Tablo: 57) (Hipotez 8)

Beyaz eşya alımında, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı, kendisinin karar verdiğini söyleyenler ve birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden daha yüksektir. (Tablo: 57) (Hipotez. 8)

Giyim eşyası alımında, eşinin karar verdiğini söyleyen kadınların şiddetle karşılaşma sıklığı, kendisinin karar verdiğini söyleyenler ve birlikte karar verdiklerini söyleyenlerden daha yüksektir. (Tablo: 57) (Hipotez 8)

Araştırmaya katılan kadınlardan doğum yeri, Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, İç Anadolu, Akdeniz, Ege, Marmara ve Karadeniz olan kadınlar arasında, eşle

problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Doğum yeri Güneydoğu Anadolu olan kadınların hiçbiri evet cevabı vermemişlerdir. Bunun dışında doğum yeri Karadeniz ve Doğu Anadolu olan kadınlarda evet cevabını verenler diğerlerine göre daha düşüktür.(Tablo: 58-Şekil: 42)

Eşlerinin doğum yerleri, Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, İç Anadolu, Akdeniz, Ege, Marmara ve Karadeniz olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Eşlerinin doğum yeri Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu olan kadınların evet deme oranı diğerlerine göre daha düşüktür.(Tablo:58-Şekil:42)

Öğrenim durumu, okuryazar değil, okur-yazar, ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite/yüksek lisans olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Eğitim seviyesi yükseldikçe evet deme oranı da yükselmektedir. (Tablo: 58-Şekil: 42)

Mesleği, memur, işçi, serbest, emekli ve ev hanımı olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Evet deme oranı en düşük ev hanımlarındadır ve bunu işçiler takip etmektedir. (Tablo:58-Şekil: 42)

Evlenme şekli, görücü usulü ve ailelerin uygun görmesiyle, görücü usulü ve birbirini severek, tanışıp anlaşarak ve ailelerin uygun görmesiyle, ailelerin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak olan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Evlenme şekli görücü usulü ve ailelerin uygun görmesiyle ile görücü usulü ve birbirini severek olan kadınların evet deme oranı diğer iki gruba göre düşüktür. Kendisini, çok dindar, dindar dinle ilgisi az ve inle ilgisi hiç yok olarak tanımlayan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Kendisini çok dindar ve dindar olarak algılayan kadınların evet deme oranı diğer gruplara göre daha düşüktür. Eşini, çok dindar, dindar dinle ilgisi az ve inle ilgisi hiç yok olarak tanımlayan kadınlar arasında, eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir

farklılık bulunmaktadır. Eşlerini çok dindar ve dindar olarak algılayan kadınların evet deme oranı diğer gruplara göre daha düşüktür (Tablo: 59-Şekil:43))

Eşiyle arasındaki geçimsizlik, münakaşa, çatışma, rekabet yaşama sıklığı ile eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Geçimsizlik, münakaşa, çatışma ve rekabet arttıkça boşanmayı düşünenlerin oranı da artmaktadır. Eşiyle arasındaki uyum/anlaşma ve dayanışma/işbirliği yaşama sıklığı ile eşle problem yaşanması durumunda ayrılmayı düşünme durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Uyum/anlaşma ve dayanışma/işbirliği arttıkça boşanmayı düşünenlerin oranı azalmaktadır. (Tablo: 60-Şekil: 44)

Evde sorumluluk paylaşımı konusunda ne düşünüyor susuz? sorusuna, her iş ortak yapılmalıdır, ev işleri kadınlara aittir, kadın yapamayacak durumda ise erkek yapılmalıdır, erkeğin ve kadının yapacağı işler farklıdır, kadın yapamadığında erkek yapmalı-kadının ver erkeğin yapacağı işler farklıdır şeklinde cevap veren kadınlar arasında, seçimlerde oy verme kararına eşin müdahalesi açısından anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Ev işleri kadınlara aittir diyen kadınlarda oy verme kararına eşin müdahalesi diğer gruplardan daha fazladır. Ev işleri kadınlara aittir diyenlerin ailesinde aile ile ilgili konularda eşin karar verme sıklığı diğer gruplardan daha yüksektir.

Ev işleri kadınlara aittir diyen ailelerde gayri menkul alım/satımı konularında eşin karar verme sıklığı diğer gruplardan daha yüksektir. Yine bu grupta beraber karar verme sıklığı diğer gruplardan düşüktür.

Ev işleri kadınlara aittir diyenlerin ailesinde araba alım-satımına katılma eşin karar verme sıklığı diğer gruplardan daha yüksektir. Yine bu grupta beraber karar verme sıklığı diğer gruplardan düşüktür. Eşin tek başına karar vermesi durumu en az ise her iş ortak yapılmalıdır diyenlerdedir (Tablo: 61-Şekil: 45)

Yukarıdaki sonuçlar çerçevesinde giriş bölümünde ileri sürdüğümüz hipotezlerin:

- 1- Kadınlar evle ilgili kararlara eşleri ile katılırken, büyük alışverişlerde ve ev dışı kararlarda daha az söz sahibidirler.
- 2- Kadının öğrenim düzeyi yükseldikçe aile içi kararlarda daha çok söz sahibi olmaktadır
- 3- Kadının maddi geliri ve bir mesleği varsa kararlara daha çok katılmaktadır.
- 4- Eşlerin öğrenim seviyesi yükseldikçe kararlarda birlikte alınmakta erkeğin tek başına karar alma oranı azalmaktadır.
- 5- Kadınlar öğrenim seviyeleri yükseldikçe kararlara katılmadığıda tepki göstermektedir.
- 6- Tanışıp anlaşarak evlenen kadınlar aile içi kararlarda daha etkili olmaktadır.
- 7- Kayınvalide/kayınpeder ve anne/baba ile görüşme sıklığı arttıkça onların aile içi kararlara müdahalesi artmaktadır.
- 8- Kadınların kararlara katıldığı ailelerde dayanışma/ işbirliği, uyum/anlaşma süreçleri etkili olurken, çatışma, rekabet ve şiddet azalmaktadır.

doğrulanma ve yanlışlanma durumu ve oranı da ortaya çıkmış olmaktadır.

Her araştırma ele aldığı konuyu sınırları çerçevesinde araştırmayı amaç edinir. Bu bir bakıma bir odayı el feneri ile aydınlatmaya benzer. El fenerinin ışığı ancak aydınlatabildiği kadar bir alanın görülmesini sağlar. Bizim yaptığımız araştırma da konusuna bir el feneri kadar ışık tutmuştur. Işığın dışında kalan alanları bizden sonraki araştırmacılar aydınlatacaktır. Bu bağlamda önerilerimizi şu şekilde sıralayabiliriz:

-Türk toplumunun en önemli ve en temel kurumu olan aile gerek ülkemizde gerekse dünyada yaşanan değişimlerden etkilenmiştir.Kentleşme, sanayileşme, göç ve iletişim vasıtaları gibi sosyolojik ve teknolojik olgulara bağlı olarak aile yapısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir.Hızlı yaşanan bu değişiklikler Türk ailesinde birtakım problemler açığa çıkmasına sebep olmuştur.(Boşanma oranlarının yükselmesi, aile içi şiddetin artması v.d)”Türk Aile Kurumu ve Aile Bağlarına”

verilen önemin devamı için Devlet tarafından politikalar geliştirilmelidir. Bu amaçla yazılı ve görsel medyadan faydalanılabilir.

-Kadınların aile ve toplumda statüsünün yükselmesi ve karar mekanizmalarına etkin bir şekilde katılabilmelerinin en önemli boyutlarından biri de çocukların aile içi sosyalleşme sürecinde yaşanmaktadır. Kız çocukların itaat eden, hizmet eden, erkeklerin emir veren ve hizmet edilmesi gereken cinsler olarak sosyalleşmeleri evlilik hayatlarına da aynı şekilde yansımaktadır. Bu nedenle gerek kız gerek erkek çocukların sosyalleşmelerinin fert olarak bağımsız düşünen, işbölümü, çalışma, paylaşma karar verme v.b konularda cinsiyet ayrımcılığına dayalı değerlendirmelerden uzak gerçekleştirilmeleri gerekmektedir. Düşüncelerinden, tutum ve davranışlarından şikayet ettikleri erkekleri yetiştiren kadınlarıdır.

-Küçük yaşlarda yapılan evliliklerde eşler ve diğer aile üyeleri arasında problemler daha fazla yaşanmaktadır. Bu nedenle kadınların evlenebilmesi için fiziksel ve duygusal olgunluğa erişmesi gereklidir.

-Uyumlu ve dengeli aile hayatını gerçekleştirmeye yönelik evlilik okulları, ana-baba okulları gibi kurumlar devlet veya yerel yönetimler veya sivil toplum kuruluşları tarafından açılarak geliştirilebilir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullar yaz tatillerinde veya hafta sonu tatillerinde bu amaç için değerlendirilebilir.

-Kadınların aile içi ve toplumsal karar mekanizmalarında etkili bir şekilde yer alabilmeleri için öncelikle kadınların aynı zamanda erkeklerin eğitim seviyelerinin yükseltilmesi gerekmektedir. Eğitim seviyesinin yükselmesi kadınların ekonomik, siyasi ve toplumsal alanlarda etkili olmalarını kolaylaştırırken, haklarını bilmelerini, elde etmelerini ve korumalarını sağlayacaktır.

-Kadınların annelik rolünü kolaylaştıracak, yaşadığı problemleri azaltarak onun çalışma hayatına aktif olarak katılmasını sağlayacak kreş, yuva v.b. kurumların nitelik ve nicelik olarak artırılması için hukuki düzenlemelerin yapılması gereklidir. Özellikle 1475 sayılı İş Kanunu ile işverenin 150 kadın işçi çalıştıran iş yerlerinde kreş açma mecburiyeti, 150 işçi çalıştıran işyerleri şeklinde yeniden

düzenlenmelidir.Aynı şekilde kadın devlet memurları için işyerlerinde çocuk bakım üniteleri açılması veya kadınların çocuk bakımı giderlerini karşılamak üzere ödenek verilmesi kadınların çalışma hayatlarına devam etmelerini sağlayacaktır.

-Doğum sonrası dönemde kadınlara verilen ücretsiz izinler ücretli izinlere veya gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ebeveyn iznine dönüştürülmesi ve isteyen eşin kullanmasına imkan tanınması faydalı olacaktır.

-Ailelerin psiko-sosyal problemlerini çözmelerine yardımcı olmak amacıyla Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine bağlı olarak her ilçede “Aile Danışma ve Geliştirme Merkezleri” kurulması şiddet ve boşanma oranlarının azalmasında etkili olabilir.

-Kadınların meslek ve iş sahibi olduktan (ekonomik bağımsızlıklarını kazandıktan) sonra evlenmeleri yani maddi ve sosyal güvence elde ettikten sonra evlenmeleri onların aile içi kararlara katılmalarını, karşılaştıkları problemleri çözmelerini ve toplumsal karar mekanizmalarında rol olmalarını kolaylaştıracaktır.Bu amaçla “Meslek Edindirme Kursları” açılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- ABAY, Canan .v.d,** İzmir’de Kırsal Kadına Yönelik Eğitimin İstihdama Etkisi, KSSGM, Ankara-1999.
- ACAR, Feride,** “Bireyler arası İlişkiler ve Cinsiyet Rollerini”, Gecekondu Ailelerarası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü, Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları, Ankara-1993.
- AHMET RIZA,** Vazife ve Mesuliyet, Cüz 3, Kadın, Paris-1324.
- AKSOY, Mustafa,** Kültür Sosyolojisi Açısından Doğu Anadolu, Tarih ve İslam Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul-1996.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet,** Osmanlıda Harem, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları No:8, İstanbul-1995
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, Said ÖZTÜRK,** Bilinmeyen Osmanlı, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul-1999
- AKŞİT, Bahattin,** Köy Kasaba ve Kentlerde Toplumsal Değişme, Turhan Kitabevi, Ankara-1985.
- ALDOUS, Jon,** Family Careers; Developmental Change In The Family, New-York-1978.
- ALKAN, Türker,** Kadın-erkek Eşitsizliği Sorunu, A.Ü.S.B.F Yayını, No: 475, Ankara-1981.
- ALTINDAL, Meral,** Osmanlıda Kadın, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul-1994
- ALTUNTEK, Serpil,** Van Yöresinde Akraba Evliliği, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları: 190, Ankara-1993.

AMÍCUS, Edmondo de, Constantipole, Paris-1883.

ARAT, Necla, Türkiye’de Kadın Olgusu, 2.Baskı, Say Yayınları, İstanbul-1995.

ARAT, Necla, Kadın Sorunu, Say Yayınları, İstanbul-1986.

ARPACI, Abdulkadir, Yeni Türk Medeni Kanunu, 2. Baskı, İstanbul-2002.

ARSAL, S. Maksudi, Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları, Ötüken Neşriyat, İstanbul-1979.

ARSLANTÜRK, Zeki, Tayfun AMMAN, Sosyoloji, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları: 166, İstanbul-1999.

-----Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metot ve Teknikleri, 2. Baskı, İFAV Yayınları, No: 103, İstanbul-1995.

-----Kutsalın Dönüşü, Ayışığı Yayınları, İstanbul-1998.

ATALAY, Beşir, v.d, Türk Aile Yapısı Araştırması, DPT, Ankara-1992.

ATALAY, Beşir, Sanayileşme ve Sosyal Değişme (Kırıkkale Araştırması), DPT Yayın no: 1917, Ankara-1983

AVCIOĞLU, Doğan, Türklerin Tarihi,4. Baskı, Tekin Yayınevi, İstanbul-1982.

AZİZ, Aysel, v. d, Kırsal Alanda Kadının İstihdama Katılımı, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara-2000.

AZİZ, A, .Toplumsallaşma ve Kitleleşme İletişim, Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Yayınları, Ankara –1982.

BAL, Hüseyin, Turizmin Kırsal Toplumda Aile İçi İlişkilere Etkisi, Doğa İnsan Yayınları, İstanbul-1995.

BALAMAN, A.R., Evlilik ve Akrabalık Türleri: Sosyal Antropolojik Yaklaşımla, İzmir-1982.

BENEDİCT, Ruth, Krizantem ve Kılıç, Çev: Türkan Turgut, 3. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara-1994.

BLAIR, J. Kolasa, İşletmeler İçin Davranış Bilimlerine Giriş, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Yayınları, No.42, İstanbul.

BOTTOMORE, Tom. NİSBET, Robert, Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi, Çev., Mete Tunçay, Aydın Uğur, Ayraç Yayınevi, Ankara-1997.

CANNELL, R, W, Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Çev: Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul-1998.

CASTELLAN, A.L. Letters Sur La Grece, L'Hemmesspont et Constantinopole. Cilt , 11,1811.

CEBECİ, Dilaver, Tanzimat ve Türk Ailesi, ötüken Neşriyat, İstanbul-1993.

CERECİ, Sedat, Televizyonun Sosyolojik Boyutu, Şule Yayınları, İstanbul-1996.

CHARNEY, Jean Paul, İslam Kültürü ve Toplumsal Ekonomik Değişim.

CİN, Halil, İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme, 2.Baskı, Konya Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya-1988.

ÇAKIR, Serpil, Osmanlıda Kadın Hareketi, Metis Yayınları, 2. Baskı, İstanbul-1994.

ÇELEBİ, Nilgün, Kadınlarımızın Cinsiyet Rolü Tutumları, Sebat Ofset, Ankara-1990.

ÇİTÇİ, Oya, Kadın Sorunu ve Türkiye’de Kamu Görevlisi Kadınlar, TODAİE Yayını, Ankara-1982.

DARCO Piero, Çağdaş Psikolojinin Olağanüstü Başarıları, İnkılap ve Aka Yayınları, İstanbul-1983.

D’OHSSON, M, 18. Yüzyıl Türkiye’sinde Örf ve Adetler, Çev: Zerhan Yüksel, Tercüman 1001 Temel Eser, tarihsiz.

DOĞAN, İsmail, Sosyoloji, Sistem Yayıncılık, Ankara-1995.

DOĞAN, İsmail, Osmanlı Ailesi (Sosyolojik Bir Yaklaşım), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara-2001.

DOĞRAMACI, Emel, Türkiye’de Kadın Hakları, H.Ü, Ankara-1982.

DUBEN, A, Cem BEHAR, İstanbul Haneleri (Evlilik ve Doğurganlık 1880-1940), 2.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul-1998.

DURKHEİM, Division Du Travail Social, 1893.

DUVERGER, Maurice, Sosyal Bilimlere Giriş, Çev: Ünsal Öskay, 5. Baskı, Bilgi Yayınları, Ankara-1999.

ERAYDIN, Ayda, v.d, Yeni Üretim Süreçleri ve Kadının Emeği, KSSGM, Ankara-1999.

DEMİREL, Ahmet, v.d, Çalışmaya Hazır İşgücü Olarak Kentli Kadın ve Değişimi, BAAK, KSSGM, Ankara-1999.

ERDENTUĞ, A, Hal Köyünün Etnolojik Tetkiki, AÜ.DTCF Yayını, Ankara-1956.

ERDOĞAN, İlhan, İşletmelerde Davranış, İstanbul-1983.

ERGİN, Muharrem,Dede Korkut, Boğaziçi Yayınları, 20. Baskı, İstanbul-1999.

ERKAL, Mustafa, İktisadi Kalkınmanın Kültürel Temelleri, Yenilik Basımevi, 2. Baskı, İstanbul-1991a.

ERKAL, Mustafa, Sosyoloji (Toplumbilimi), 4. Baskı, Der Yayınları, İstanbul-1991b.

ERKAL, Mustafa, Sosyal Meselelerimiz ve Sosyal Değişme, Mayaş Yayınları, Ankara-1984.

EROĞLU, Feyzullah, Davranış Bilimler, 4. Baskı, Beta Basım Yayın, , İstanbul-1998.

ERSÖZ, Aysel. G, Cinsiyet Rollerine İlişkin Beklenti, Tutum ve Eşler Arası Sorumluluk Paylaşımı (Kamuda Çalışan Yönetici Kadınlar Örneği), T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları /2303, Başvuru Kitapları Dizisi/64, Ankara-1999.

ESERPEK, A, Sosyal Kontrol, Sapma ve Sosyal Değişme, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları: 76, Ankara-1979.

ERTEN, Hayri, Konya Şer'iyye Sicilleri Işığında Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı (XVIII. Yüzyılın İlk Yarısı),T.C Kültür Bakanlığı Yayınları /2722, Kültür Eserleri Dizisi /324, Ankara-2001.

ET-TANCİ, Muhammed, İbni Batuta Seyahatnamesi, Sadeleştiren: Mümin Çevik,
Cilt:1-2, Üçdal Neşriyat, İstanbul-1983.

FARRERE, Claude, Türklerin Manevi Gücü, Çev:Orhan Bahaeddin, Tercüman
1001 Temel eser, Tarih ve Yer Yazılmamış.

FINDIKOĞLU, Z. Fahri, Medeni Kanunumuz Etrafında Bazı Sosyolojik
Meseleler, AUSBFD, Ankara-1958.

-----İçtimaiyat Dersleri, Cilt: 1, İstanbul-1971

-----İçtimaiyat Hukuk Sosyolojisi, İktisat Fakültesi Yayını, No: 165,
İstanbul-1958.

FİCHTER, Joseph, Sosyoloji Nedir?, Çev: Nilgün Çelebi, Atilla Kitabevi, Ankara-
1996.

FONTMAGNE de, La Baronne Durand de, Kırım Harbi Sonrasında İstanbul,
Paris-1902.

GIDDENS, Antony, Sosyoloji, Yayına Hazırlayan:Hüseyin Özel, Cemal Güzel,
Ayraç Yayınevi, Ankara-2002.

GOOD, W. J, Readings on the Family and Society, New- Jersey-1964.

GÖKALP, Ziya., Yay.Haz, Mehmet Kaplan, Devlet Kitapları Matbaası, İstanbul-
1970.

-----Türkçülüğün Esasları, Kadro Yayınları, İstanbul-1977

-----Türk Medeniyeti Tarihi, Türk Kültür Yayını, Hazırlayan:Fikret Şahoğlu,
Cilt:2, İstanbul-1974.

GÖKÇE, Birsen, v.d, Gecekonduarda Ailelerarası Geleneksel Dayanışmanın
Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü, Başbakanlık Kadın ve Sosyal
Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları, Ankara-1993.

GÖKÇE, Birsen, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar, Savaş Yayınevi, Ankara-1996.

-----Türkiye Üzerine Araştırmalar, Remzi Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul-1996.

GÖKSEL, Burhan, Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk, KTB Yayını, Ankara-1988.

GÜVENÇ, Bozkurt, İnsan ve Kültür, Remzi Kitabevi, İstanbul-1979.

DİESİNG, Paul, Reason In Society: Five Types Of Decision and Their Social Conditions, Urbana, III, University of Illinois Press, Illinois-1962.

HAMİLTON, Roberta, BARRETT, Michale, The Politics of Diversity, London Verso-1986.

HERBST, P. G, Task Differentation in the Nuclear Family, Free Press-1960.

HOMANS, G. C, Social Behavior:Its Elemantary Forms, Newyork-1961.

HUMPREYS, Tony, Aile:Terk Etmemiz Gereken Sevgili, Çev:Tanju Anapa, Epsilon Yayıncılık, İstanbul-1996.

İNAN, Afet, Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara-1968.

-----Tarih Boyunca Türk Kadının Hak ve Görevleri, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara-1975.

JANBERT , A, Voyage en Armenie Et en Perse .Paris-1821.

JACOBSON, Margeret, Values I, East Lansing Mich, Michigan Cooperative Extersion Service, Extension Bulletin E-647. April 1969.

JENNINGS, R.C, Woman in Early 17th Century of Anatolian Kayseri, Journal of Economic and Social History of Orient, Vol XVIII, Part I, 1975.

JOHNSTONE, Butler Munro H.A, Türkler Karakterleri, Terbiyeleri ve Müesseseleri, Çev: Hüseyin Çelik, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara-1996.

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, Türkiye’de Ailenin Değişimi Yasal Açından İncelemeler, Ankara-1984.

-----Yeni İnsan ve İnsanlar, Evrim Yayınevi, 10. Baskı, İstanbul-1999.

KARAMAN, Hayrettin, İslam’da Kadın ve Aile, İstanbul-1993.

KAFESOĞLU, İbrahim, Türk Milli Kültürü, Boğaziçi Yayınları, İstanbul-1983.

-----Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri, 1000 Temel Eser, İstanbul-1970.

KASAPOĞLU, Aytül, Aile Yapısı ve Demografik Özellikleri, Güncel Sosyolojik Gelişmeler, Sosyoloji Derneği Yayını III, Ankara-1994.

KIRAY, Mübeccel, Değişen Toplum Yapısı, Bağlam Yayınları, İstanbul-1998.

---Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası, İletişim Yayınları, Ankara-1964.

KIRKPINAR, Leyla, Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Kadın, Kültür Bakanlığı Yayınları/2563, Ankara-2001.

KIRSCHNER, Josef, Manipasyon Ama Nasıl, Çev: Aydın Arıtan, Arıtan Yayınevi, İstanbul-1998.

KİMMEL, P. R. ve J. W, Game, Theory, Mutual Identification, Journal Of Marriage and The Family, 1966.

KONGAR, Emre, İzmir’de Kentsel Aile, Sosyal Bilimler Derneği, A-3, Ankara-1972.

-----21.yy’da Türkiye (2000’li Yıllarda) Türkiye’nin Toplumsal Yapısı, Remzi Kitabevi, 25. Baskı, İstanbul-2000.

-----Türkiye Üzerine Araştırmalar, Remzi Kitabevi, İstanbul-1996

KORAY, Meryem, v.d, Gıda İşkolunda Çalışan Kadınların Koşulları ve Geleceği, AAK, KSSGM, Ankara-1999.

KÖSEMİHAL, N. Şazi, Durkheim Sosyolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul- 1971.

KURNAZ, Şefika, Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını.1839-1923, M.E.B Yayını, İstanbul-1992.

KURT, Abdurrahman, Bursa Sicillerine Göre Osmanlı Ailesi (1839-1876), Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa-1998.

KUYAŞ, Nilüfer, "Femele Labor Power Relations in Urban Turkish Family", Ç.Kağıtçıbaşı, Sex Roles, Family and Community in Turkey, Blooming, Indiana-1982.

LADY MONTEQU, Türkiye Mektupları 1717-1718, Çev: Aysel Kurutluoğlu, Tercüman 1001 Temel Eser, Tarih ve Yer Yazılmamış.

LUCY, Mary, An introduction to Social Antropology, Claredon Press, Oxford-1972.

MASLOW, Abraham. H, Motivation annd Personality, New-York: Harper, 1954.

MERTER, Ferudun, 1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler.(Malatya Örneği), Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara- 1990.

MINUCHİN, S, Familles and Family Therapy, Harward University Press, Cambridge-1974.

Mc. DONALD, G. W, Family Power, Journal of Marriage And The Family 1980.

MÜLLER, Max, Letters from Constantinopole, 1897.

NİRUN, Nihat, Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Sayı:73, Ankara-1994.

OLCAY, Süleyman, Az İ Ya, Çev: N Seferoğlu, İstanbul-1992.

ORTAYLI, İlber, Osmanlı Toplumunda Aile, Pan Yayıncılık, 3. Baskı, 2001 .

OZANKAYA, Özer, Toplumbilime Giriş, A.Ü SBFY, No:403,2. Baskı, Ankara-1977.

ÖGEL, Bahaeddin, Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Genişletilmiş 3. Baskı,İstanbul-1988.

ÖGEL, Bahaeddin, Türk Kültür Tarihine Giriş ,Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 638, Kültür Eserleri Serisi: 46, Cilt: 3, 2. Baskı, Ankara-1985.

ÖGEL, Bahaeddin, Türklerde Devlet Anlayışı, Başbakanlık Basımevi, Ankara-1982.

ÖZÇELİK, A. NURŞEN, Sağlık Sosyolojisi Kadın ve Kentleşme, Birey Yayıncılık, İstanbul-2002

ÖZER, Ahmet, Modernleşme ve Güneydoğu, İmge Yayınları, 1998.

ÖZEN, Sevinç, Sanayi Kasabasında Yaşam Biçimi ve aile Yapısında Meydana Gelen Değişmeler (Soma Örneği), Ege Ü. Basımevi, İzmir-1991.

ÖZGEN, Neşe, Türkiye’de Kadın Girişimciliği, Der: Necla Arat, Tes-ar Yayını, Ankara-1993.

ÖZKAYNAK, V. Diyarbakır İl Merkezinde Sosyo Ekonomik Yönden Farklı İki Yerleşim Yerinde 49 Yaş Altı Ailelerde Akraba evliliklerinin Araştırılması, Diyarbakır-1988.

ÖZTÜRK, Hüseyin, Kınalızade Ali Çelebi’de Aile, Aile Araştırma Kurumu Yayını, Ankara –1990.

PAOLUCCI, Beatrice, Olive A. Hall, Nancy W. Axinn, Family Decision Making An Ecosystem Approach, New-York-1977.

PARSONS, T, P.F Bales, Family Socialization and İnteraction Process, New-York-1955.

PERROT, G.P, Souvenirs d’un Voyage en Asie Minuere, Paris-1964.

POLOMA, Margaret M, Çağdaş Sosyoloji Kuramları, Çev.Hayriye Erbaş, Gündoğan Yayınları, Ankara-1993.

PORTER, Sir James, Observations Sur La Religion, Loix, Le govertment et Lees Moeurs Des Turcs.cilt-11, Londra –1769.

RASONYİ, Laszlo, Tarihte Türklük, TKAE Yayınları, Ankara-1991.

RAMSAY, Everday Life in Turkey, London-1897.

REYNOLD, John, Symbolic Interactionizm.Genesis Varietes and Critisizm,
Boston Roudgedle-1980.

SANCAR, Aişe Ashı, Osmanlı Toplumunda Kadın ve Aile, Hanımlar Eğitim ve
Kültür Vakfı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul –1999.

SAYIN, Önal, Aile Sosyolojisi, E.Ü Edebiyat Fakültesi Yayını, No: 57, İzmir-1990.

SAVCI, Kemal, Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadını, Cihan Matbaası, Ankara-
1973.

SCANZONI, J, Social Processes and Power In Families, Contemporaray Theories
About The Family, aktaran Kellershals. J, age: 66.

SCHWEİGGER, Salamon, Ein Neue Reyssbeschreibung aussTeutschland Nach
Constantinopel und Jerusalem, Ed. Rudolph Neck, Graz –1964.

SCHNEİDER, E. V, Industrial Sociology, Mc Grow Hill, New-York-1969

ŞAHİNKAYA, Rezan, Cumhuriyet Köye Köylü Kadına ve Türk Ailesine Neler
Getirdi., Ankara –1981.

TALMAN, Y, Sex Role Differantation in the Equaliterian Society, Free Press,
New-York-1965.

TAN, Mine, Toplumbilime Giriş Genel Kavramlar, AÜ.Eğitim Fak Yayınları,
Ankara –1981.

TAŞÇIOĞLU, Mukadder, Türk Osmanlı Cemiyetinde Kadının Sosyal Durumu ve Kadın Kıyafetleri, Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu Yayınları, Ankara –1958.

TEKİNAY , S. Sulhi, Türk Aile Hukuku, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul –1978.

TEKELİ, Şirin, Kadın Bakış Açısından 1980’ler Türkiye’sinde Kadınlar, İletişim Yayınları, İstanbul-1990.

TEZCAN, Mahmut, Eğitim Sosyolojisi, Zirve Ofset, 9. Baskı, Ankara –1994.

TİMUR, Serim, Türkiyede Aile Yapısı, Ankara –1972.

TOPÇU, Nurettin, Sosyoloji, İstanbul-1950.

TURAN, Osman, Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi, Nakışlar Yayınevi, Cilt:1, 4. Baskı, İstanbul-1980.

TÜRKDOĞAN, Orhan, Aydınlıktakiler ve Karanlıktakiler, Timaş Yayınları, İstanbul –1996.

-----Osmanlıdan Günümüze Türk Toplum Yapısı, Çamlıca Yayınları, İstanbul-2002.

UBUCINI, M.A, Osmanlıda Modernleşme Sancısı, Çeviri: Cemal Aydın, Timaş Yayınları, İstanbul-1998.

UNAT, N, Abadan, Türk Toplumunda Kadın, Sosyal Bilimler Derneği Yayını, 2.Baskı, İstanbul-1982.

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara-1984.

VELDET, Hıfzı, Kanunlaştırma Hareketleri ve Tanzimat, İstanbul-1940.

WOLFE, D. M, Power and Otority In The Family, Michigan-1959.

WOSSNER, Jakobus, Soziologie, Wien, Köln-Graz-1979.

YASA, İbrahim, Ankara Gecekondu Aileleri, SSYB, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara-1966.

YASA, İbrahim, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No:119, Sevinç Matbaası, Ankara-1973.

YAVUZ, Cevdet, Türk Hukukunda Kadının Çalışma Hakkı ile İlgili Düzenlemeler, 1996.

YENİÇERİ, Celal, İslam Açısından Tüketim Tüketicinin Korunması ve Ev İdaresi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları Nu:120, İstanbul-1996.

YILDIZ, Naciye, Manas Destanı (W.Radloff) ve Kırgız Kültürü ile İlgili Tespit ve Tahliller, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil kurumu Yayınları, Ankara-1995.

YUSUF HAS HACİP, Kutadgu Bilig,Çe :Reşit Rahmeti Arat, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1974.

ZIMMERMAN, Carle, Yeni Sosyoloji Dersleri, Çev: Amiran Kurtkan, İ.Ü İktisat Fakültesi Yayınları, No:154, İstanbul-1964.

MAKALELER

AKTAN, Hamza, “İslam’a Göre Kadının Sosyal Aktivitesi,” Sosyal Hayatta Kadın, Tartışmalı Toplantılar Dizisi, İSAV, Ensar Neşriyat, İstanbul-1996.

BANGUOĞLU, Tahsin, “Türklerde Aile,” Aile Yazıları, BAAK, Cilt:5/1, Ankara-1991.

BARKAN, Ö.Lütfi, “Edirne Askeri Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545-1659), Belgeler, Türk Tarihi Belgeleri Dergisi, III(5-6), İstanbul-1968.

BAŞARAN, Fatma,”Ailede Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Değişmeleri”, Türkiye’de Ailenin Değişimi, Yayına Hazırlayan:Türköz Erdem,Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını,145-161, Ankara-1984.

BAYINDIR, Abdülaziz, “Ailede Meydana Gelen İhtilaflar ve Sebepleri” Sosyal Hayatta Kadın Tartışmalı Toplantılar Dizisi, İ.SAV, Ensar Neşriyat, İstanbul-1996.

BİLGİN, V, “Yapısal Özellikleri İtibarıyla Ailenin Görünümü”, Türkiye Aile Yıllığı, Ankara-1991.

BLUMBERG, R.L, COLEMANT, M.T, The Theoretical Look at the Gender Balance of Power In the American Couple” Journal of Family Issues ,Vol 10, No.2, 1989.

BOLAK, Hale, ”Aile İçinde Kadın Erkek İlişkilerinin Çok Boyutlu Kavramlaştırılmasına Yönelik Önlemler” (Der) Şirin Tekeli, Kadın Bakış Açısından 1980’ler Türkiye’sinde Kadın, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul-1995.

BOWEN, M, “Theory in the Practice Of Psychothrapy in Family Therapy”, Theory and Practice, Guerin (ed) Gardner Press, New-York-1976.

BUDAK, v.d, “Kan Yakını Evliliklerin Diyarbakır Toplumunda Sıklığı ve Bazı Etkileri Üzerine Araştırma”Diyarbakır Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi:12, Diyarbakır-1985.

CELKAN, Hikmet, “Türk Ailesinin Yeni Dönemlerde Ele Alınışı Gökalp ve Baltacıoğlu Örneği”, BAAK, SKDSTA, Cilt:1, Ankara-1992.

CELKAN, Gül, “19 Yüzyılda Osmanlı Topraklarında Dolaşan Kadın Seyyahların Eserlerinde Türklerle İlgili İntibalar”, Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, Cilt: 5, Sayı:15 , Ankara-1989.

ÇİLİNGİROĞLU, Nesrin, “Türkiye’de Değişimin Kadın Üzerine Olan ,bazı Etkileri”, Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiye’de Kadının Durumu, KSSGM, Ankara-1998.

ÇULPAN, Oya, “Geçiş Döneminde Aileler: Ankara’da Kapıcı Aileleri Üzerine Bir İnceleme”, BAAK, Aile Yazıları, Der: Beylu Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt:5/2, Ankara-1991.

DEMİREL, Ömer, v.d “Osmanlılarda Ailenin Demografik Yapısı“, Sosyo Kültürel Değişim Sürecinde Türk Ailesi, Cilt:1, Ankara-1992.

DONUK, Abdulkadir, “Çeşitli Topluluklarda ve Eski Türklerde Aile”BAAK, Aile Yazıları, Der: Beylu Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt:5/1, Ankara-1991.

DRUCKER, F.Peter,” Etkin Karar “, Karar Alma Harvard Business Review, Çev: Ahmet Kardam, Türkiye Metal İşçileri Sendikası, İstanbul-2001.

ECEVİT, F. Yıldız, ”Kentsel Üretim Sürecinde Kadın Emeginin Konumu ve Değişen Biçimleri”, Tekeli, Şirin.(der)1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul-1995.

-----“Türkiye’de Ücretli Kadın Emeginin Toplumsal Cinsiyet Temelinde Analizi”, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler,Bilanço 98, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul-1998.

ELMACI, Nuran, “Diyarbakır Yöresinde Çokeşli Evliliğin Nedenleri”, 1. Aile Şurası Bildirileri, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Tanıtım Serisi:3, Ankara-1990.

ELMACI, Nuran, “Poligami: Çok-Eşli Evlilikler”, Türkiyede Kadın Olmak, Yayına Hazırlayan: Necla Pur, Say Yyayıcılık, 2. Baskı, İstanbul-1996.

ERKUT, S, ”Dualism in Values Toward Education Of Turkish Women”, Der.Çiğdem Kağıtçıbaşı, Sex Roles Family annd Community in Turkey, Indiana Press, indiana-1982.

ERTÜRK, Yakın ,”Doğu Anadolu’da Modernleşme ve Kırsal Kadın “, Tekeli Şirin, (der) 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, İletişim Yayınlar, 3. Baskı, İstanbul-1995.

ERÖZ, Mehmet, “Türk Ailesi”,AAK, Aile Yazıları, Der: Beylu Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt:5/1, Ankara-1991.

ERDENTUĞ, Aygen, “ Türkiye, İran ve Pakistan’da Geleneksel Köy Ailesinin Özellikleri”, BAAK, Aile Yazıları, Der: Beylu Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt:5/2 Ankara-1991.

ESİN, Emel, “Türk Kültürünün Erken Safhaları”, Erdem Dergisi, Cilt:1, Sayı:2.

FINDIKOĞLU, Z.Fahri, “Türklerde Aile İktimaiyatı”, Aile Yazıları, AAK , Der: Beylu Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt: 5/1, Ankara –1991.

GÖKALP, Ziya, “Aile Ahlakı”, SKDSTA, Cilt: 3, Ankara-1992.

-----“ Türk Ailesi” Ziya Gökalp Makaleler IX, Der:Şevket Boysanoğlu, İstanbul-1980.

-----“Asri Aile ve Milli Aile”, Yeni Mecmua, Cilt:1, İstanbul-1917.

GÖKÇE, Birsen, “Türk Toplumunda Kadın Üzerine”, Ulusal Kültür; Sayı: 6, Ankara-1979.

-- ---Türk Kadını ve Çağdaşlaşma, H.Ü.İ.İ.B.F, Cilt:8, Sayı:2, Ankara-1990-

-----Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme, BAAK, Aile Yazıları, Der: Beylu Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt: 5/1 Ankara-1991.

GÜMÜŞOĞLU, Firdevs, “Cumhuriyet Döneminin Ders Kitaplarında Cinsiyet Rollerini (1928-1998)”, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Editör: Ayşe Berktaş Hacimirzaoğlu, Bilanço 98 Yayın Dizisi,Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul-1998.

GÜLER, Ali, “İlk Yazılı Metinlerde Aile Unsurları”, BAAK, SKDSTA, Cilt:1, Ankara-1992.

HARE-Mustin, RACHEL,T, ”Family Change end Gender Differences Implications for Theory and Practice”, Family Relations-1988.

İŞİN, Ekrem, Abdullah Cevdet ,”Cumhuriyet Adab-ı Muşeretini”, Tarih ve Toplum, İstanbul-1987.

İLBARS, Zafer ,”Ankara Gecekondu ailelerine Genel Bir Bakış”, Aile Yazıları, AAK, Der: Beylu Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt: 5/2, Ankara –1991.

İLKKARACAN, İpek, Pınar İLKKARACAN, “Kuldan Yurttaş: Kadınlar Neresinde”, 75. Yılda Tebaa’dan Yurttaş Doğru, Bilanço 98, Türkiye İş Bankası Tarih Vakfı Kültür Yayınları, İstanbul-1998.

İLKKARACAN, Pınar, “Doğu Anadolu’da Kadın ve Aile”,), 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Editör: Ayşe Berktaş Hacımırzaoğlu, Bilanço 98, Türkiye İş Bankası Tarih Vakfı Kültür Yayınları, İstanbul-1998.

JACOPSON, Margaret, Values 1, East Lansing, Mich, Michigan Cooperative Extension Service, Extension Bulletin E-647, April-1969, p.1.

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, “Türkiye’de Kadının Değeri, Kadının Rolü ve Doğurganlığı”, Abadan –Unat, N(Der.), Türk Toplumunda Kadın, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları Genişletilmiş 2. baskı, Ankara-1982.

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, “Türkiye’de Kadının Statüsü: Kültürler Arası Perspektifler” 75. Yılda Kadınlar ve Erkekler, Editör: Ayşe Berktaş Hacımırzaoğlu, Bilanço 98, Türkiye İş Bankası Tarih Vakfı Kültür Yayınları, İstanbul-1998.

-----“Türkiye’de Kadınların Aile İçi Statüsü, Eğitimi ve İstihdamı” Değişen Bir Toplumda Kadının İstihdam İmkânlarının Geliştirilmesi, İş ve İşçi Bulma Kurumu, Ankara-1990.

KANDİYOTTİ, Deniz, Urban Change and Womens Roles in Turkey: An Overview and Evaluation, (der.) Çiğdem Kağıtçıbaşı, Sex Roles, Family and Commun in Turkey, İndiana Press, İndiana-1982.

-----“Aile Yapısındaki Değişme ve Süreklilik Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım”, Türkiye’de Ailenin Değişimi, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara-1984.

KAZGAN, Gülten, “Türk Ekonomisinde Kadınların İşgücüne Katılması, Mesleki Dağılımı, Eğitim Düzeyi ve Sosyo-Ekonomik Statüsü” Türk Toplumunda Kadın, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, İstanbul-1982.

KIRAN, Songül Gündoğdu, “Psikososyal, Sosyo-Ekonomik Boyutlar ile Van Yöresi Kadını””,75. Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiye’de Kadının Durumu, KSSGM, Ankara-1998.

KIRAY, Mübeccel, Büyük Kent ve Değişen Aile, Türkiye’de Ailenin Değişimi: Toplumbilimsel İncelemeler, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara-1974.

KIRAY, Mübeccel, Küçük Kasaba Kadınları, Türk Toplumunda Kadın, Der: Nermin Abadan Unat, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, 2.Baskı, İstanbul-1998.

KOCAKAPLAN, İsa, “Dede Korkut’ta İnsan, Hükümdar, Aile”, AAK, Aile Yazıları, Der: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt:5/2, Ankara-1991.

KONGAR, Emre, Türkiye’de Aile Yapısı Evrimi ve Bürokratik Örgütlerle İlişkiler, Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Dergisi, C:3, S.2 ,Ankara-1970.

KURTKAN, Amiran, “İslamiyetin Önerdiği Ferdîyetçi Aile Yapısında Kadın Hakları ve Ülkemizdeki Durumu”, I.Aile Şurası Bildirileri, Ankara-1990.

KURAN, Ercüment, “Türk Ailesinin Mahiyeti ve Tarihi Gelişimi”, Aile Yazıları, (der): Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Cilt:5/1, Ankara-1991.

MERİÇ, Ümit, “İleri Endüstri Toplumlarında Aile Kurumu Üzerine Bir Araştırma” Aile Yazıları, (der): Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Cilt:5/1, Ankara-1991.

OSKAY, Ülgen, "Zonguldak Kömür Havzası Maden İşçisinde Aile Yapısı," Aile Yazıları, (der): Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Cilt:5/1, Ankara-1991.

OY, Aydın, "Türk Destanlarında Aile," AAK, SKDSTA, Cilt:1, Ankara-1992.

ÖNCÜ, A, "Turkish Women in the Professions; Why so Many?," Der: N. A. Unat, Women in Turkish Society, 1981

ÖNÜR, Nimet, "Sembolik Etkileşimci Bir Perspektifle Aile İçi İletişim İlişkilerinin Çözümlemesi", Aile Yazıları, (der): Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Cilt:5/3, Ankara-1991.

ÖZBAY, Ferhunde, "Kadınların Ev İçi ve Dışı Uğraşlarındaki Değişme", Kadın Bakış Açısından 1980'ler Türkiye'sine Bakış, 3. Baskı İletişim Yayınları, İstanbul-1995.

ÖZBAY, Ferhunde, "Türkiye'de Kırsal Kentsel Kesimde Eğitimin Kadınlar Üzerine Etkisi", Türk Toplumunda Kadın, Der: Nermin Abadan Unat, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, 2.Baskı, İstanbul-1982.

ÖZDEMİR, Rifat, "Tokatta Ailenin Sosyo- Ekonomik Yapısı (1771-1810) AAK, Aile Yazıları, Der: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt: 5/1, Ankara-1991(a).

ÖZDEMİR, Rifat, "Kırşehir'de Ailenin Sosyo-Ekonomik Yapısı (1880-1906). BAAK, Aile Yazıları, Der: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt: 5/1, Ankara-1991(b).

ÖZEN, Sevinç, "Aile Kurumuna Bazı Sosyolojik Yaklaşımlar" Aile Yazıları, (Der): Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt:5/1, Ankara-1991.

SAVAŞ, Saim, "Fetva ve Şeriye Sicillerine Göre Ailenin Teşekülü ve Dağılması", SKDSTA, Cilt:2, Ankara-1992.

SAYIN, Önal, "Aile İçi İlişkilerin Toplum ve Birey Boyutunda Çözümlemesi" Aile Yazıları, (Der), Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt: 5/4, Ankara-1991.

SEKİN, Seval, "Kırsal ve Kentsel Alanda Kadın" Cumhuriyetin 75. Yılında Kadının Durumu, KSSGM, Ankara-1998.

SERDAROĞLU, Ufuk, Nurcan Özkaplan, "İktisat ve Toplumsal Cinsiyet", Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiye'de Kadının Durumu, KSSGM, Ankara-1998.

ŞAHINKAYA, Rezan, " Türk Aileleri Hangi Yönlerden Birbirlerinden Farklılık Gösterirler" Aile Yazıları, (Der), Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt: 5/4, Ankara-1991.

TABAKOĞLU, Ahmet," Osmanlı Toplumunda Aile", SKDSTA, Cilt:1, Ankara-1992.

TANYOL, Cahit; "Baraklarda Örf ve Adet Araştırmaları", Sosyoloji Dergisi, No:7-8, İstanbul-1952.

TİMUR, Serim, "Türkiye'de Aile Yapısının Belirleyicileri," Türk Toplumunda Kadın Der: Nermin Abadan Unat, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, 2.Baskı, Ankara-1982.

TURAN, Refik,"Osmanlıların Kuruluş Yıllarında Türk Ailesi", SKDSTA, Cilt:1, Ankara-1992.

UNAT, N ABADAN, "Toplumsal Değişme ve Türk Kadını", Türk Toplumunda Kadın, Türk Sosyal Bilimler Derneği, Ankara –1982.

-----"Dış Göç Akımının Türk Kadınının Özgürleşme ve sözde Özgürleşme Sürecine Etkisi, AAK, Aile Yazıları, Der: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt: 5/2, Ankara-1991.

ÜLKEN, H. ZİYA, "Aile ", BAAK, Aile Yazıları, Der: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt: 5/1, Ankara-1991.

VERGİN, Nur, "Toplumsal Değişme ve Türkiye’de Aile", AAK, Aile Yazıları, Der: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt: 5/1, Ankara-1991.

YASA, İbrahim, "Taygeldi Ailesi", S.B.F Dergisi, S. 2, 305, Ankara-1962.

YASA, İbrahim, "Gecekondu Ailesi", AAK, Aile Yazıları, Der: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Cilt:5/1, Ankara-1991.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin, "Osmanlı Toplumunu", Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, Cilt:1, Ankara- 1994.

YÜKSEL, Hasan, "Vakfiyelere Göre Osmanlı Toplumunda Aile", SKDSTA, Cilt:2, Ankara-1992.

SÜRELİ YAYINLAR ve GAZETELER

BALAMAN, Ali Rıza, "Güneydoğu Anadolu’da Berdel Ailesi", Türk Folklor Araştırma Dergisi, Sayı:307, Ankara-1975.

GERBER, Haim, "Bir Osmanlı Şehri Olan Bursa’da Kadının Sosyo- Ekonomik Statüsü (1600-1700)", Çev: Hayri Erten, Selçuk Ünivesitesi, İFD, Sayı: 8, Konya-1988, ss. 327-343.

GÖKÇE, Birsen, “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme”, H.Ü, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, C:8, No:1-2, Ankara-1976.

EREL S, “Türk Ailesinin Durumu ve Ev Ekonomisi”, Türk Kültürü, Ağustos-1990.

ECEVİT, F. Yıldız, “Üretim ve Yeniden Üretim Sürecinde Ücretli Kadın Emegi”, Yapıt Toplumsal Araştırmalar Dergisi, (Şubat-Mart)-1985 ss. 28-33.

HAAS, Linda, “Domestic Role Ssharing İn Sweden”, Journal Of Marriage and The Family, 50 August-1988, 595-618.

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, “Women annd Development in Turkey”, International Journal Of Turkish Studies, 2, 1983, 59-70.

ROUX, Jean Paul, “Ortaçağ Türk Kadını I”, Çeviren:Gönül Yılmaz, Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, Cilt:5, Sayı: 13, Ocak-1989, 199-226.

ROUX, Jean Paul, “Ortaçağ Türk Kadını I ”, Çeviren:Gönül Yılmaz, Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, Cilt:6, Sayı:18, Eylül-1990, ss. 693-724.

SEXTON, C. PERLMAN. D, “Couples Career Orientation, Gender Role Orientation and Perceived Equity As Determinants Of Marital”, Journal Of Marriage and The Family,” 51 November-1989, p. 933-941.

SPİTZE, Glenna, “Women Employment and Family Relations: A Reviw,” 50 August- 1988, p. 595-618.

AYDIN, Mehmet, “Adetlere Dini Sifat Verilmemeli,” Zaman Gazetesi, 13 Ocak 2002.

MERİÇ, Ümit, “Kendimiz Kalarak Çoğalmak,” Zaman Gazetesi, 8 Şubat 2002.

TEZLER

AKAN, Vildan, Çalışan Kadınların Ailedeki Gücü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara-1981.

DOĞAN, Cihangir, Türkiye’de Gecekondu Meselesi ve Ümraniye Mustafa Kemal Paşa Gecekondu Bölgesinde Bir Saha Araştırması, Yayınlanmamış doktora Tezi, İstanbul- 1990.

TÜRKOĞLU, N, Toplumsal Değişimde Televizyon İzleyiciliği; Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul-1988.

ANSİKLOPEDİLER

KAFADAR, Cemal, “Tanzimat’tan Önce Selçuk ve Osmanlı Toplumunda Kadın,” Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, Cilt:1, İletişim Yayınları, İstanbul-1983, ss.192-303.

CANAN, İbrahim, “İslamda Kadınlarla İstişare” Hadis Ansiklopedisi (Kütüb-i Sitte), Akçağ Yayınevi, Cilt: 16, İstanbul-T.Y. ss.74-81.

RAPORLAR

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, “Kentim İstanbul Araştırması” Gen-ar –2002.

TUĞAÇ, Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması Raporu I, DPT Yayını Ankara-1970.

Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiye’de Kadının Durumu T.C Başbakanlık KSSGM, Ankara-1998.

Kırşehir Sağlık Müdürlüğü, Çalışan Kadınlar Hakkında Bir Araştırma, Kırşehir Sağlık Müdürlüğü Yayınları-1991.

Türkiye’de Kadın 2001, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara-2001.

Türkiye’de Anne ve Çocukların Durum Analizi, T.C Hükümeti-Unicef İşbirliği Programı, Ankara-1996.

Türkiye’de Çocuk ve Kadınların Durumu Raporu, T.C Hükümeti-Unicef 2001-2005 İşbirliği Programı, Ankara-2000.

1994 Uluslararası Aile Yılı özel İhtisas Komisyonu Raporu, Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı (KSHM), Ankara-1994.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Türk Aile Yapısı, VI.Beş Yıllık Kalkınma Planı - Ö.İ.K. Raporu, Ankara-1989.

DİE 1927-1992 İstatistiklerle Kadın, Ankara-1995.

DİE Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları 1985-1989-1990-1991-1992-1993-1994,1997, 1998-1999 Ankara

DİE Toplumsal Cinsiyet İstatistikleriAnkara 1998.

DİE Evlenme İstatistikleri, Ankara 2000.

DİE Boşanma İstatistikleri, Ankara 2000.

Kadın, VII.Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ö.İ.K.Raporu, Ankara-1994.

Kadın ve Sosyo-Ekonomik Gelişme, Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
Ankara-1992.

EKLER

EK.1. ANKET SORULARI

AİLEDE KARAR MEKANİZMALARI ve KADIN

Sayın Bayan,

Bu anket, Türk toplumunda "Aile İçi Karar Mekanizmaları ve Kadın" konulu bilimsel bir araştırma kapsamında hazırlanmıştır. Toplanan bilgiler, kesinlikle bilim dışı bir amaçla kullanılmayacaktır. Bu nedenle anket formuna ad ve soyadınızı veya özel kimliğinizi belirten bir şey yazmayınız. Çalışmamıza gösterdiğiniz ilgiden dolayı teşekkür ederiz.

Latife ÇİMEN

1-Yaşınız ?.....Eşinizin yaşı ?(Lütfen yazınız).....

2- Doğum yeriniz? (1-Sizin)(2-Eşinizin)
Eşinizin)

3- Doğup büyüdüğünüz yer (1-Sizin)(2-
Eşinizin)

- 1_2
- Güneydoğu Anadolu Bölgesi
 Doğu Anadolu
 İç Anadolu
 Akdeniz
 Ege
 Marmara
 Karadeniz

- 1_2
- Köy
 Kasaba
 Şehir
 Büyükşehir
 Yurtdışı

4-Kaç yıldır İstanbul'dasınız? (Lütfen yazınız).....

5-Oturduğunuz semt? (Lütfen yazınız).....

Öğrenim durumu Sizin Eşinizin Annenizin Babanızın K.valide
K.peder

Öğrenim durumu	Sizin	Eşinizin	Annenizin	Babanızın	K.valide	K.peder
Okuma-yazma bilmiyorum						
Okula gitmedi ama okuma-yazma biliyor						
İlkokul						
Ortaokul veya dengi						
Lise ve dengi okul mezunu						
Üniversite veya Yüksekokul						
Lisansüstü (master,doktora vb.)						

Meslekler Sizin Eşinizin Annenizin Babanızın Kayınvalide
Kayınpeder

Meslekler	Sizin	Eşinizin	Annenizin	Babanızın	Kayınvalide	Kayınpeder
Eğitim öğretim						
Memur						
Subay /Asker						
Polis						
Hukukçu						
Doktor						
Sağlık elemanı						
Teknik eleman						
İşçi						
Serbest meslek						
Çiftçi						
Emekli						
Ev hanımı						
İşsiz						
Diğer.....						

- 8-Evlenme yaşıınız? (Lütfen yazınız).....
- 9-Bu ilk evliliğiniz mi ? Evet Hayır
- 10-Bu ilk evliliğiniz değilse,ilk evliliğinizi hangi tarihte yaptınız? (Lütfen yazınız).....
- 11-Kaç yıllık evlisiniz? (Lütfen yazınız).....
- 12-Evlenme şekliniz?
- 1 Görücü usulü ve ailelerin uygun görmesi ile
- 2 Görücü usulü ve birbirimizi severek
- 3 Tanışıp anlaşarak ve ailemin uygun görmesi ile
- 4 Ailemin karşı çıkmasına rağmen tanışıp anlaşarak
- 13- Evlenirken eşinizin hangi özelliği sizin için ön planda idi?
- 1 Fiziki görünümü 2 Zenginliği 3 Dindarlığı 4 Mesleği
- 5 Kişiliği 6 Diğer (Lütfen yazınız).....
- 14-Eşinizle aranızdaki akraba ve yakınlık durumu?
- 1 Yakın akraba
- 2 Akraba ama uzak akraba
- 3 Akraba ilişkisi yok ancak hemşehri
- 4 Akraba ilişkisi yok ayrı ayrı bölgelerden
- 15-Eşinizin aylık geliri ne kadardır?(1) Sizin aylık geliriniz ne kadardır?(2)
- 1 Aylık 1 milyarın üzerinde) 1 Aylık 1 milyarın üzerinde)
- 2 Aylık 500 Milyon 1 milyar arası 2 Aylık 500 Milyon 1 milyar arası
- 3 Aylık 250-500 milyon arası 3 Aylık 250-500 milyon arası
- 4 Aylık 150-250 milyon arası 4 Aylık 150-250 milyon arası
- 5 Aylık 150 milyonun altında 5 Aylık 150 milyonun altında
- 16-Ailenizin mal varlığı nelerdir?(Birden çok şık işaretleyebilirsiniz)
- 1 Evimiz yok, kirada oturuyoruz
- 2 Evimiz var ve kendi evimizde oturuyoruz
- 3 Evimiz var ancak kirada oturuyoruz
- 4 Birden çok mülkümüz var
- 5 Özel arabamız var
- 6 Yazlığımız var
- 7 Diğer (Lütfen yazınız).....
- 17-Ailenizin mal varlığı kimin üzerine kayıtlıdır? (Birden çok şık işaretleyebilirsiniz)
- 1 Eşim
- 2 Benim
- 3 İkimizin ortak
- 3 Mal varlığımız yok
- 4 Başka (Lütfen yazınız).....
- 18-Mal varlığınızın kaynağı nedir? (Birden çok şık işaretleyebilirsiniz)
- 1 Eşime kalan miras
- 2 Bana kalan miras
- 3 Eşimin kazancı
- 4 Benim kazancım
- 5 Her ikimizin ortak kazancı
- 6 Başka (Lütfen yazınız).....
- 19-Kiminle birlikte oturuyorsunuz?
- 1 Eşim ve ben
- 2 Eşim –ben ve çocuklar
- 3 Kayınvalide
- 4 Kayınpeder
- 5 Annem
- 6 Babam
- 7 Kayınbirader
- 8 Görümce
- 9 Eltim
- 10 Başka (Lütfen yazınız).....
- 20-Kayınvalide-kayınpederiniz sizinle yaşamıyorsa hangi sıklıkla görüşürsünüz?
- 1 Her zaman 2 Çoğu zaman 3 Ara-sıra 4 Nadiren 5 Hiçbir zaman

- 21-Annenez-babanız sizinle birlikte yaşamıyorsa hangi sıklıkla görüşürsünüz?
1 Her zaman 2 Çoğu zaman 3 Ara-sıra 4 Nadiren 5 Hiçbir zaman
- 22-Annenez hayatta ise ailenizle ilgi kararlara katılır mı ?
1 Her zaman 2 Çoğu zaman 3 Ara sıra 4 Nadiren 5 Hiçbir zaman
- 23-Babanız hayatta ise ailenizle ilgi kararlara katılır mı?
1 Her zaman 2 Çoğu zaman 3 Ara sıra 4 Nadiren 5 Hiçbir zaman
- 24-Kayınvalideniz hayatta ise ailenizle ilgi kararlara katılır mı?
1 Her zaman 2 Çoğu zaman 3 Ara sıra 4 Nadiren 5 Hiçbir zaman
- 25 -Kayınpederiniz hayatta ise ailenizle ilgi kararlara katılır mı?
1 Her zaman 2 Çoğu zaman 3 Ara sıra 4 Nadiren 5 Hiçbir zaman
- 26-Kendinizi dindarlık bakımından hangi grupta görüyorsunuz?
1 Çok dindar 2 Dindar 3 Dinle ilgisi az 4 Dinle hiç ilgisi yok 5 Din karşıtı
- 27-Eşinizin dindarlık durumu nedir?
1 Çok dindar 2 Dindar 3 Dinle ilgisi az 4 Dinle hiç ilgisi yok 5 Din karşıtı
- 29- Size göre aile içi kararlara kayınpederinizin / kayınvalidenizin katılması doğru bir hareket midir?
1 Evet 2 Hayır 3 Fikrim yok
- 30-Size göre aile içi kararlara annenizin /babanızın katılması doğru mudur ?
1 Evet 2 Hayır 3 Fikrim yok
- 31-Bayram tatillerini /tatillerinizi kimin yanında değerlendirirsiniz?
1 Ailece tatile giderek
2 Ailece eş-dost ziyaretleriyle
3 Kayınpederim-Kayınvalideme giderek
4 Anne-babama giderek
5 Duruma göre değişir
- 32- Çocuğunuz var mı ?
1 Evet 2 Hayır
- 33-Çocuğunuz varsa kaç tane (Lütfen yazınız.....)
- 34-Sadece br çocuğunuz olsa hangi cinsiyetten olmasını istersiniz?
1 Kız 2 Erkek 3 Fark etmez
- 35- Çocuklarınız (varsa işaretleyiniz) aile ile ilgili kararlara katılır mı?
1 Her zaman 2 Çoğu zaman 3 Ara sıra 4 Nadiren 5 Hiçbir zaman
- 36-Kadınların çalışması konusunda ne düşünöyorsunuz?
1 Çalışmalı 2 Çalışmamalı 3 Şartlara göre
- 37-Kadın çalışmalı diyorsanız hangi durumlarda çalışmalı ?
1 Kadın evlenmeden önce çalışmalıdır.
2 Anne oluncaya kadar çalışmalıdır.
3 Ev işlerinde yardımcı varsa çalışmalıdır.
4 Evde aile büyükleri varsa çalışmalıdır.
5 Ailenin ekonomik sıkıntısı varsa çalışmalıdır.
6 Her durumda çalışmalıdır
7 Diğer (belirtiniz)
- 38- Kadının çalışmasına kim karar vermelidir?
1 Kendisi 2 Eşi 3 Eşler birlikte 4 Babası 5 Diğer (Belirtiniz)
- 39-Eşiniz çalışmanıza izin vermezse tavrınız ne olur ?
1 Eşimi dinlerim 2 İkna etmeyi denerim 3 Kendi kararımı uygularım
1 Diğer (Yazınız)
- 40-Sizece çalışmanın evlilik hayatına olumlu etkisi var mı?
1 Evet 2 Hayır
- 41-Cevabınız "evet" ise nasıl etkiliyor?
1 Aile içi kararlara daha fazla katılıyorum
2 Benim ve eşimin ailesinden saygı görüyorum
3 Kendimi ekonomik yönden güvencede hissediyorum
4 Eşim ve çocuklarımdan daha çok saygı görüyorum.
5 Diğer (Belirtiniz)
- 42-Çalışan kadın kendisine ait kararlarda daha cesur olur ?
1 Katılıyorum 2 Katılmıyorum 3 Fikrim yok
- 43-Sizece ev kadınları mı yoksa çalışan kadınlar mı toplumda daha saygın bir yere sahiptir?
1 Ev kadınları 2 Çalışan kadın 3 Her ikisi de 4 Fikrim yok

- 44-Kazancınızı nasıl değerlendiriyorsunuz ?
- 1 Aile gelirine katıyorum
2 Bir kısmını kendime ayırıp geri kalanını aile gelirine katıyorum
3 Hepsini eşime veriyorum
4 Hepsini kendim harcıyorum
5 Diğer (Belirtiniz)
- 45-Evde sorumluluk paylaşımı konusunda ne düşünüyorsunuz ?
- 1 Her iş ortak yapılmalıdır.
2 Ev işleri kadınlara aittir.
3 Kadın yapamayacak durumda olduğunda erkek yapmalıdır.
4 Erkeğin ve kadının yapacağı işler farklıdır.
5 Diğer (Belirtiniz).....
- 46-Yeni Medeni kanunda aile reisliğinin kaldırılması doğru bir karardır?
- 1 Kesinlikle katılıyorum
2 Katılıyorum
3 Katılmıyorum
4 Kesinlikle katılmıyorum
5 Fikrim yok
- 47-Yeni medeni kanunda yapılan değişiklikler (erkeğin aile reisliğinin kaldırılması) evinizde uygulanıyor mu?
- 1 Evet 2 Hayır 3 Fikrim yok
- 48-Ailenizde (erkek) otoritesi (hakimiyeti) var mıdır?
- 1 Evet 2 Hayır
- 49-Cevabınız evetse bu otorite nereden kaynaklanmaktadır?(Birden çok şık işaretleyebilirsiniz.)
- 1 Yasalardan 5 Maddi gücünden
2 Dinden 6 Fiziksel gücünden
3 Geleneklerden 7 Tecrübelerinden
4 Kendi kişiliğinden
- 50-Erkeğin aile kurumu açısından en önemli görevi nedir?
- 1 Babalık 2 Otoriteyi sağlama 3 Aileyi geçindirme 4 Aileyi temsil etme 5 Diğer (Lütfen yazınız)
- 51-Eşinizle aranızda geçimsizlik olur mu?
- 1 Her zaman 2 Çoğu zaman 3 Ara sıra 4 Nadiren 5 Hiçbir zaman
- 52-Eşinizle münakaşa eder misiniz ?
- 1 Her zaman 2 Çoğu zaman 3 Ara sıra 4 Nadiren 5 Hiçbir zaman
- 53-Aile içi geçimsizliklerde çözüm için neye başvurursunuz?(Birden çok şık işaretleyebilirsiniz)
- 1 Eşe dosta 2 Aile büyüklerimize 3 Din adamlarına 4 Avukatlara
5 Kimseye baş vurmam kendi içime kapanır oluruna bırakırım
6 Hiç geçimsizliğimiz olmadı
7 Diğer(Lütfen yazınız).....
- 54-Eşinizle aranızdaki problemlerin çözümünde şiddete başvurulur mu?
- 1 Her zaman 2 Çoğu zaman 3 Ara sıra 4 Nadiren 5 Hiçbir zaman
- 55-Seçimlerde oy verme kararına (hangi partiye oy vereceğinize) eşiniz müdahale eder mi?
- 1 Evet 2 Hayır
- 56-Kadın evden dışarı çıkarken mutlaka eşinden izin almalı mıdır ?
- 1 İzin almalıdır 2 Haber vermelidir 3 Ne izin almalı ne de haber vermelidir
- 57-Genelde aile hayatınız sürecinde eşinizle aranızda aşağıdaki olaylardan hangileri ağırlıklıdır?

	Her zaman	Çoğu zaman	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
Dayanışma ve işbirliği					
Çatışma					
Rekabet					
Uyuşma ve anlaşma					

58-Eşinizin her kararına mutlak uyar mısınız

- 1 Her zaman 2 Çoğu zaman 3 Ara sıra 3 Nadiren 4 Hiçbir zaman

59-Kadının aile kurumu açısından en önemli görevi hangisidir ?

- 1 Kadınlık ve annelik 2 Aile bütçesine katkıda bulunma 3 Aileyi temsil etme
4 1-2birlikte 5 Hepsi 6 Diğer(Belirtiniz)

60- Aile ile ilgili konularda daha çok kim karar veriyor ?

- 1 Ben 2 Eşim 3 Beraber 4 Aile büyükleri
5 Diğer (belirtiniz).....

61-Çocuğunuzla ilgili kararları daha çok kim veriyor ?

- 1 Ben 2 Eşim 3 Beraber 4 Aile büyükler 5 Diğer (Belirtiniz)

62-Aile planlaması konusunda kararı kim vermelidir ?

- 1 Ben 2 Eşim 3 Beraber 4 Aile büyükleri
5 Diğer (Belirtiniz)

63-Evle ilgili hangi kararlara katılıyorsunuz?(Birden çok şık işaretlenebilir)

	Eşim	Ben	Birlikte	Baba	Anne	K.valide	K.peder
Gayri menkul alıp/satma							
Araba alıp /satma							
Tasarruflar							
Tatil-Eğlence							
Beyaz eşya							
Giyim-Kuşam							
Çocuklarla ilgili kararlar							
Günlük alış-veriş							
Diğer (Lütfen yazınız)							

64-Evle ilgili kararlara katılmadığınız zaman herhangi bir tepki gösteriyor musunuz ?

- 1 Evet 2 Hayır

65-Cevabınız evetse ne tür tepki gösteriyorsunuz?

- 1 Küstüyorum 2 Eşimi uyarıyorum 3 Eşimi sert bir şekilde eleştiriyorum
4 Aldırmıyorum. 5 Başka (Lütfen yazınız)

66-Kadınların boşanması konusunda ne düşünüyorsunuz?

- 1 Gerekliğinde boşanabilmelidir 2 Çocuğu varsa boşanmamalıdır
3 Kadın boşanmamalıdır 4 Diğer (Belirtiniz)

67-Eşinizle herhangi bir problem yaşadığınız zaman ondan ayrılmayı düşünür müsünüz?

- 1 Evet 2 Hayır

68-Genelde eşinizle aile hakkında önemli kararlar verirken hangi zamanları tercih edersiniz?

- Sabah vakitlerini Öğle vakitlerini Akşam-Yatsı arası Gece vakitlerini
 Başka (Yazınız.....)

69-Genelde eşinizle aile hakkında önemli kararlar verirken hangi mekanları tercih edersiniz?

- Oturma odası Misafir odası(Salon) Mutfak Yatak odası
 Başka(Yazınız.....)

70-Eşinizle sohbet mekanlarınız?

- Oturma odası Misafir odası(Salon) Mutfak Yatak odası
 Başka(Yazınız.....)

71- Eşinizle sohbet zamanlarınız ?

- Oturma odası Misafir odası(Salon) Mutfak Yatak odası
 Başka(Yazınız.....)

NOT: EKLEMEK İSTEDİĞİNİZ HUSUSLARI BURAYA YAZABİLİRSİNİZ

ÖZGEÇMİŞ

Hatay'ın İskenderun ilçesinde 1958 yılında doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini burada tamamladı. 1980 yılında İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksek Okulu'ndan mezun oldu. Sivas, Gaziantep ve İstanbul'da liselerde öğretmenlik ve yöneticilik yaptı. İstanbul Özcan Sabancı Sağlık Eğitim Enstitüsünde 1991-1997 yıllarında öğretmenlik ve yöneticilik yaptı.

1996-1999 yıllarında Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesinde pedagojik formasyon dersleri verdi. 1997 yılında Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü Sosyoloji ve Antropoloji Anabilim Dalı'nda "1923'den 1995'e Lise Sosyoloji Ders Kitapları ve Sosyalleştirme Rollerini" adlı yüksek lisans tezini tamamladı. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde doktora öğrenimine başladı. "Türk Ailesinde Karar Mekanizmaları ve Kadının Rolü" ile ilgili tezini 2003 yılında tamamladı. Halen öğretmenlik görevine devam etmektedir. Evli ve iki çocuk annesidir.